ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ 4ον ✶ ΟΚΤ. - ΝΟΕΜ. 1959 ✶ ΤΕΥΧΟΣ 15ον

Έτος 4ον 'Οκτ. — Νοέμβ. 1959 Τεῦχος 15ον

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, 'Αθῆναι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας ('Αποσπάσματα) H.P. Blavatsky Σελὶς 177
Ποιὸς θὰ μᾶς διδάξη τὴ σοφία; N. Sri Ram » 188
Παράκληση στὸ Θεὸ (ποίημα) Ν. Χάγερ - Μπουφίδη » 195
'Εμπεδοκλῆς ὁ 'Ακραγαντῖνος Δημ. 'Ιωαννίδη » 197
'Εμπεδοκλῆς (ποίημα) μεταγραφὴ Ἄγι Θέρου » 200
Ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς Σελήνης J. Perkins » 201
Σωκρατικὴ «Γνῶσις» καὶ ἀρετὴ Κ. Κιτρινιάρη » 210
Προφητεία (ποίημα) Τάκη Δόξα » 218
Μιὰ ἐργατικὴ ἕνωσις στὸν 19ο αἰῶνα B. Disraeli » 219
Συνέχεια τῆς ζωῆς Κρισναμοῦρτι » 222
Σῶμα καὶ ψυχὴ (ποίημα) Σ. Παυλέα » 226
Σιβυλλικοὶ ψίθυροι 'Ιω. Βασιλῆ » 227
Ὕψιστος Θεὸς (ποίημα) J. Bruno » 235
Μυστικὰ Γῆς καὶ Οὐρανοῦ F. Goold » 236
Ὁ Προσκυνητὴς Καμακούτα C. Gjellerup » 241
Μαχαμπαράτα (ἀπόσπασμα) μεταφρ. Κ. Σεφανίδη » 253
Χρονικὰ » 263
Μεταξύ μας, ἀλληλογραφία, ἐκδόσεις κλπ. » 267
Ἐξώφυλλο: Λουΐζας Μοντεσάντου

Συνδρομαὶ ἔτους 1959:

Συνήθης συνδρομὴ δρχ. 40
Συνδρομὴ φιλίας δραχ. 50
'Εξωτερικοῦ Δολλ. 2

'Εμβάσματα:
Μόνον δι' ἐπιταγῆς:
Κωστῆν Μελισσαρόπουλον
Δραγατσανίου 6
ΑΘΗΝΑΣ

Συμφώνως τῷ ἄρθ. 6 § 1 Α.Ν. 1092/38: 'Εκδότης, Διευθυντὴς συντάξεως καὶ τυπ)φείου: Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, Δραγατσανίου 6, ὄροφος 6ος, 'Αθῆναι

ΙΛΙΣΟΣ

Ἔτος 4ον = ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ — ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1959 = Τεῦχος 15ον

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

ΕΝΑ ΑΠΟΚΤΗΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΠΟΚΡΥΦΙΣΤΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

"ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΑΣ"

Σ' ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΤΗΣ ΜΑΡΙΚΑΣ Ι. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ - ΚΑΝΔΗΛΗ

Ὁ συνεταιρισμὸς «Θεοσοφικαὶ Ἐκδόσεις» ἐκυκλοφόρησε τὰς ἀρχὰς Ὀκτωβρίου τὸ πασίγνωστο στὴν διεθνῆ ἀποκρυφιστικὴ φιλολογία ἔργον τῆς Ἕλενας Π. Μπλαβάτσκυ «Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας», ὅπου ὑπὸ μορφὴν ἐρωταποκρίσεων γίνεται κατὰ τὸ δυνατὸν ἐκλαικευσις τῶν θεοσοφικῶν ἀπόψεων πάνω στὰ κυριώτερα πνευματικά, θρησκευτικά, ἐπιστημονικά, μεταφυσικὰ κλπ. θέματα.

Τὸ ἔργον ἔχει μεταφρασθῆ ἀπὸ τὴν προώρως ἐκλιποῦσαν καθηγήτριαν Μαρίκαν Ι. Σακελλαρίου — Κανδήλη, ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ πρωτοτύπου τῆς τρίτης ἀναθεωρημένης ἐκδόσεως τοῦ 1893.

Δημοσιεύομε μερικὰ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητο ἀπόκτημα γιὰ κάθε πνευματικὸν ἄνθρωπο μὲ ἐρευνητικὸ καὶ ἀνήσυχο νοῦ.

Ἐρώτηση.— Μπορεῖτε νὰ μᾶς ἐξηγήσετε τί εἶναι ἔκσταση;

Ἀπάντηση.— Ὁ Πλωτῖνος μᾶς ἔδωσε ἕναν ὁρισμὸ τῆς πραγματικῆς ἔκστασης: «ἀπολύτρωση τοῦ πνεύματος ἀπ' τὴν περιωρισμένη συνειδητότητα καὶ συγχώνευσή του μὲ τὸ ἄπειρο». Εἶναι ἡ ἀνώτερη κατάσταση, στὴν ὁποία εἶναι δυνατὸν

νὰ φτάσει κανείς. Δὲν διαρκεῖ πολύ, καὶ μόνον λίγοι, μποροῦνε νὰ τὴ ζήσουν. Εἶναι τὸ ἴδιο φαινόμενο μ' αὐτό, ποὺ στὶς 'Ινδίες ὀνομάζουμε Samadhi καὶ ποὺ φτάνουνε οἱ Γιόγκι. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουνε ἀσκοῦνε τὸν ὀργανισμό τους σὲ μεγάλη ἐγκράτεια ἀπὸ τροφὴ καὶ ποτό, κι' ἐξαγνίζουνε τὴ διάνοιά τους μ' ἀδιάκοπη προσπάθεια πνευματικῆς ἀνάτασης. 'Η συγκέντρωση εἶναι μιὰ σιωπηλὴ προσευχή, ἢ ὅπως τὴν ὁρίζει ὁ Πλάτων εἶναι :

«Ἔνθερμος προσανατολισμὸς τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ θεῖο, ὄχι γιὰ τὴν αἴτηση κάποιου ἰδιαίτερου ἀγαθοῦ, πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει στὶς συνηθισμένες προσευχές, ἀλλὰ γιὰ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ 'Αγαθό, τὸ ὑπέρτατο καὶ παγκόσμιο 'Αγαθό, ποὺ εἴμαστε κι' ἐμεῖς ἕνα μέρος του, ἀφοῦ ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν οὐσία πλασθήκαμε. Μεῖνε λοιπὸν σιωπηλὸς μπρὸς στὰ θεῖα ὄντα, μέχρις ὅτου διαλύσουνε τὰ σύννεφα, ποὺ ἐμποδίζουνε τὰ μάτια σου, καὶ σὲ κάνουνε ἱκανὸ νὰ δεῖς μὲ τὸ φῶς, ποὺ φεγγοβολεῖ ἀπὸ τὴν ὕπαρξή τους, ποιὸ εἶναι τὸ πραγματικὸ ἀγαθό, κι' ὄχι αὐτὸ ποὺ σ' ἀρέσει».

Αὐτὸ τὸ φαινόμενο ὁ σοφὸς συγγραφέας τοῦ «Νεοπλατωνισμοῦ» Δρ Wilder περιγράφει, πὼς μοιάζει μὲ «πνευματικὴ φωτογραφία».

«... Τὸ πνεῦμα εἶναι ὁ σκοτεινὸς θάλαμος, ὅπου συγκεντρώνονται καὶ προσηλώνονται τὰ γεγονότα, παρελθόντα, τωρινὰ καὶ μέλλοντα. 'Η διάνοια τὰ συνειδητοποιεῖ ἀργότερα. Πέρα ἀπ' τὸ συνηθισμένο μας περιωρισμένο κόσμο δὲν ὑπάρχει παρὰ μιὰ μονάχα μέρα, μιὰ μονάχα κατάσταση. Τὸ παρελθὸν καὶ τὸ μέλλον βρίσκονται μέσα στὸ παρόν. ('Ο θάνατος εἶναι ἡ τελευταία ἔκσταση πάνω στὴ γῆ). Ἔπειτα ἡ ψυχὴ ἐλευθερώνεται ἀπ' τὴ σκλαβιὰ τοῦ σώματος καὶ τὸ εὐγενικώτερο μέρος της ἑνώνεται μὲ τὴν ἀνώτερη φύση. Μ' αὐτὸ τὸν τρόπο συμμετέχει στὴ σοφία καὶ μαντικὴ δύναμη τῶν ἀνώτερων ὄντων».

'Η πραγματικὴ θεοσοφία γιὰ τοὺς μυστικιστὲς εἶναι μιὰ κατάσταση, ποὺ ὁ 'Απολλώνιος ὁ Τυανεὺς περιγράφει ἔτσι:

«Μπορῶ νὰ δῶ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον σὰν μέσα σὲ καθαρὸ καθρέφτη. 'Ο σοφὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ περιμένει τοὺς ἀτμοὺς τῆς γῆς καὶ τὴ μόλυνση τοῦ ἀγέρα γιὰ νὰ προβλέψει (τὰ γεγονότα). Οἱ θεοὶ βλέπουν τὸ μέλλον. Οἱ κοινοὶ ἄνθρωποι τὸ παρόν. Οἱ σοφοὶ αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ γίνει σὲ λίγο:

'Η Θεοσοφία τῶν σοφῶν, γιὰ τὴν ὁποία μιλάει, ὁρίζεται μ' αὐτὴ τὴ φράση: «'Η βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ἡμῶν ἐστίν».

'Ερώτ.— *Ὥστε λοιπὸν ἡ Θεοσοφία δὲν εἶναι, ὅπως πιστεύουνε μερικοί, μιὰ καινούργια θεωρία;*

'Απάντ.— Μόνο ἀμαθεῖς πιστεύουνε τέτοιο πρᾶγμα. Εἶναι ἀρχαία ὅσο κι' ὁ κόσμος, ἂν ὄχι μὲ τ' ὄνομά της, ὅμως μὲ τὴ διδασκαλία της καὶ τὴν ἠθική της. Εἶναι τὸ πιὸ πλατύ, τὸ πιὸ καθολικὸ ἀπ' ὅλα τὰ συστήματα.

ΕΛΕΝΑ ΠΕΤΡΟΒΝΑ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΥ

(σκίτσο βάσει φωτογραφίας)

Ἐρώτ.— Πιστεύετε στὸν πνευματισμό;

Ἀπάντ.— Ἂν μὲ τὴ λέξη «πνευματισμὸς» ἐννοεῖτε τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἐξηγοῦνε οἱ πνευματιστὲς ὡρισμένα ἀσυνήθιστα φαινόμενα, τότε ἀσφαλῶς ὄχι. Ὑποστηρίζουν ὅτι αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις ὀφείλονται στὰ «πνεύματα» τῶν νεκρῶν, συνήθως συγγενῶν ποὺ ἐπιστρέφουνε στὴ γῆ γιὰ νὰ ἐπικοινωνήσουνε μὲ τοὺς ἀγαπημένους τους. Σ᾽ αὐτὸ τὸ σημεῖο διαφωνοῦμε ἐντελῶς. Σᾶς βεβαιώνουμε, ὅτι τὰ πνεύματα τῶν νεκρῶν δὲν μποροῦνε νὰ γυρίσουνε στὴ γῆ παρὰ μονάχα σὲ σπάνιες ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ μιλήσουμε ἀργότερα. Μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐπικοινωνοῦνε μόνο μ᾽ ὑ π ο κ ε ι μ ε ν ι κ ὰ μέσα. Ἂν συμβαίνουν ἀ ν τ ι κ ε ι μ ε ν ι κ ὲ ς παρουσίες ὀφείλονται στὸ φάντασμα τοῦ σώματος

ποὺ εἶχε ὁ νεκρός. Ὅμως στὸν ψυχικό, στὸν πνευματικὸ πνευματισμό, πιστεύουμε ἀπόλυτα.

Ἐρώτ.— Ἀρνιέστε μήπως τὰ πνευματιστικὰ φαινόμενα;

Ἀπάντ.— Ὄχι βέβαια, ἐκτὸς ἀπ' τὶς περιπτώσεις συνειδητῆς ἀπάτης.

Ἐρώτ.— Πῶς τὰ ἐξηγεῖτε τότε;

Ἀπάντ.— Μὲ πολλοὺς τρόπους. Οἱ αἰτίες αὐτῶν τῶν ἐμφανίσεων δὲν εἶναι τόσο ἁπλὲς ὅσο θέλουνε νὰ πιστεύουν οἱ πνευματιστές. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα στὶς «ὑλοποιήσεις» συνήθως ὁ ἀπὸ μηχανῆς Θεὸς εἶναι τὸ ἀστρικὸ σῶμα τοῦ μέντιουμ ἢ ἑνὸς ἀπ' τοὺς παρισταμένους. Στὸ ἀστρικὸ σῶμα ἐπίσης ὀφείλονται οἱ ἐκδηλώσεις τοῦ εἴδους Davenport, ἡ γραφὴ πάνω σὲ πλάκα κ.ο.κ.

Ἐρώτ.— Πολλὲς ἐπικοινωνίες μὲ τὰ πνεύματα δείχνουνε ὄχι μόνο νοημοσύνη, ἀλλὰ κι' ἀναφέρουν πράγματα ἄγνωστα στὸ μέντιουμ, καὶ ποὺ πολλὲς φορὲς δὲν ὑπάρχουνε στὴ συνειδητὴ σκέψη τῶν ἐρευνητῶν καὶ τῶν ἄλλων, ποὺ εἶναι παρόντες στὶς συγκεντρώσεις.

Ἀπάντ.— Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀναγκαστικὴ ἀπόδειξη, ὅτι αὐτὴ ἡ νοημοσύνη κι' οἱ ἄλλες γνώσεις ἀνήκουνε σὲ «πνεύματα», ἢ προέρχονται ἀπὸ ἄσαρκες ψυχές. Εἶναι γνωστό, πὼς πολλοὶ ὑπνοβάτες, ὅσο διαρκεῖ ὁ ὕπνος τους, γράφουνε ποιήματα, συνθέτουνε μουσικὴ ἢ λύνουνε μαθηματικὰ προβλήματα, χωρὶς ποτὲ νὰ ἔχουν ἀσχοληθεῖ μὲ τὴ μουσικὴ ἢ τὰ μαθηματικά. Μερικοὶ μάλιστα ἀπαντοῦνε μ' ἐξυπνάδα σ' ἐρωτήσεις ποὺ γίνονται, μιλοῦνε γλῶσσες π. χ. λατινικὰ ἢ ἑβραϊκά, ποὺ ἀγνοοῦν ἐντελῶς ὅταν εἶναι ξύπνιοι. Μήπως κι' αὐτὰ ὀφείλονται στὰ πνεύματα;

Ἐρώτ.— Πῶς τὰ ἐξηγεῖτε λοιπόν;

Ἀπάντ.— Πρεσβεύουμε ὅτι μέσα σὲ κάθε ἄνθρωπο ὑπάρχει ὁ θεῖος σπινθήρας, ποὖναι ἴδιος στὴν οὐσία του μὲ τὸ «παγκόσμιο πνεῦμα». Τὸ πνευματικὸ «ἐγώ» μας εἶναι πάνσοφο, ἀλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκδηλώσει τὴ σοφία του, γιατὶ ἐμποδίζεται ἀπ' τοὺς περιορισμοὺς τῆς ὕλης. Τώρα, ὅσο περισσότερο αὐτὰ τὰ ἐμπόδια ἀδρανοῦνε, μ' ἄλλα λόγια ὅσο περισσότερο παραλύει τὸ φυσικὸ σῶμα καὶ χάνει τὴν ἀτομική του αὐτοτέλεια κι' ἐνεργητικότητα, (πρᾶγμα δυνατὸ σὲ βαθὺ ὕπνο ἢ σὲ μεγάλη ἀρρώστεια), τόσο περισσότερο τὸ ἐσώτερο «Ἐγὼ» ἐκδηλώνεται στὸ φυσικὸ πεδίο. Αὐτὴ εἶναι ἡ δική μας ἐξήγηση γι' αὐτὰ τὰ πραγματικῶς θαυμαστὰ φαινόμενα, ποὺ

ἀνήκουνε σ' ἀνώτερα πεδία, καὶ στὰ ὁποῖα πιστοποιοῦμε ἀναμφισβήτητη νοημοσύνη καὶ γνώση. Ὅσον ἀφορᾶ τώρα τὰ κατώτερης ποιότητας φαινόμενα, τὶς διάφορες κοινοτοπίες καὶ φλυαρίες ποὺ ἀποδίδονται στὰ «πνεύματα», θὰ μᾶς χρειαζότανε πολὺς χρόνος καὶ χῶρος γιὰ νὰ δώσουμε τὶς πιὸ σημαντικὲς ἐξηγήσεις, ποὺ κατέχουμε γι' αὐτά. Ἐξ ἄλλου δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει νὰ ἐπηρεάσουμε καὶ νὰ καταρρίψουμε τὶς δοξασίες τῶν πνευματιστῶν ἢ ὅποια ἄλλη πίστη. Τὸ βάρος τῆς ἀπόδειξης ἄς πέσει στοὺς ὤμους αὐτῶν ποὺ πιστεύουνε στὰ πνεύματα. Κι' ἐκεῖνοι ἄλλωστε ἀπ' τοὺς πιὸ ἀξιόλογους πνευματιστές, τοὺς πιὸ ἔξυπνους καὶ πιὸ μορφωμένους ποὺ εἶναι τέλεια βέβαιοι, πὼς οἱ ἀνώτερης μορφῆς ἐμφανίσεις ὀφείλονται σὲ ἄσαρκα πνεύματα, μόνοι τους ὁμολογοῦνε, πὼς «ὅλα» τὰ φαινόμενα δὲν ἔχουνε γιὰ αἰτία τους τὰ πνεύματα. Σιγά—σιγά, θὰ καταλάβουνε, ἀλήθεια, ἐν τῷ μεταξὺ ἐμεῖς δὲν ἔχουμε τὸ δικαίωμα, οὔτε καὶ τὴν ἐπιθυμία νὰ τοὺς προσηλυτίσουμε στὶς ἀπόψεις μας. Κι' ἀκόμη λιγώτερο μάλιστα, ἀφοῦ ὅταν πρόκειται γιὰ ἐμφανίσεις καθαρὰ ψυχικές, πνευματικές, κι' ἐμεῖς πιστεύουμε στὴν ἐπικοινωνία τοῦ πνεύματος ἑνὸς ζωντανοῦ ἀνθρώπου μὲ μιὰ ἄσαρκη προσωπικότητα. Σὲ τέτοιες περιπτώσεις παραδεχόμαστε, ὅτι δὲν κατεβαίνει τὸ πνεῦμα τοῦ νεκροῦ στὴ γῆ, ἀλλὰ ἀντίθετα τὸ πνεῦμα τοῦ ζωντανοῦ ἀνεβαίνει μέχρι τὰ γνήσια πνεύματα. Στὴν πραγματικότητα τίποτε δὲν ἀνεβαίνει καὶ κατεβαίνει, μονάχα γίνεται μιὰ ἀλλαγὴ ἐσωτερικῆς κατάστασης στὸ μέντιουμ. Τὸ σῶμα του παραλύει μὲ τὴν ὕπνωση καὶ τὸ πνευματικό του «Ἐγώ» ἐλεύθερο ἀπὸ τὰ δεσμά του, ξαναβρίσκεται στὸ ἴδιο πεδίο μὲ τ' ἄσαρκα πνεύματα. Ἄν λοιπὸν ὑπάρχει πνευματικὴ ἕλξη ἀνάμεσα σὲ δύο ἀνθρώπους, μποροῦνε νὰ ἐπικοινωνήσουνε μεταξύ τους, ὅπως γίνεται συχνὰ στὰ ὄνειρα. Ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα σὲ μιὰ φύση μεντιουμικὴ καὶ σὲ μιὰ μὴ μεντιουμικὴ εἶναι αὐτή: στὸ μέντιουμ ὑπάρχει ἡ ἱκανότητα τὸ ἐλευθερωμένο πνεῦμα του νὰ ἐπηρεάζει τὰ ὄργανα τοῦ φυσικοῦ του σώματος καὶ νὰ τὰ ὠθεῖ νὰ γράφουν, ἢ νὰ μιλοῦνε κατὰ βούληση. Τὸ «ἐγὼ» χρησιμοποιεῖ ἔτσι τὸ σῶμα καὶ σὰν μιὰ ἠχὼ τὸ κάνει νὰ ἐπαναλαμβάνει σ' ἀνθρώπινη γλῶσσα, τὶς ἰδέες καὶ σκέψεις τῆς ἄσαρκης ὀντότητας, καθὼς καὶ τὶς δικές του. Ὀργανισμοὶ ὅμως πολὺ θετικοί, διόλου δεκτικοί, δὲν μποροῦνε νὰ δεχτοῦνε τέτοιες ἐπιρροές. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο, παρ' ὅλο ποὺ κάθε ἀνθρώπινο «ἐγὼ» ἐπικοινωνεῖ στὸν ὕπνο μ' ὅσους ἀγαπημένους ἔχει νεκρούς, ἐξ αἰτίας τῆς μὴ δεκτικότητάς του, δὲν συγκρατεῖ στὸν ἐγκέφαλο τοῦ σώματος καμμιὰ ἀνάμνηση καθαρὴ ὅταν ξυπνάει, παρὰ μόνο συγκεχυμένες ὀνειρικὲς παραστάσεις.

'Ερώτ.— Ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδδα καὶ τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχει μέχρι τώρα ὀρθὰ κατανοηθεῖ;

'Απάντ.— 'Ακριβῶς. Καὶ τὸ βουδδικὸ καὶ τὸ χριστιανικὸ Εὐαγγέλιο κηρύχθηκαν μὲ τὸν ἴδιο σκοπό. Οἱ δυὸ αὐτοὶ μεταρρυθμιστὲς ὑπῆρξανε θερμοὶ φιλάνθρωποι, πρακτικοὶ ἀλτρουϊστές, ποὺ ἀναμφισβήτητα κηρύξανε τὸν πιὸ εὐγενικό, τὸν πιὸ ὑψηλὸ Σοσιαλισμό, τὴν τέλεια ἀπάρνηση τοῦ ἐγώ. «Ἂς πέσουν ἐπάνω μου οἱ ἁμαρτίες ὅλου τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ μπορέσω ν' ἀνακουφίσω τὴ δυστυχία καὶ τὴ θλίψη τῶν ἀνθρώπων», λέει ὁ Βούδδας... «Δὲν θέλω ν' ἀφήσω ν' ἀκουστεῖ οὔτε μιὰ φωνὴ πόνου, ποὺ θὰ μποροῦσα νὰ ἐμποδίσω», συνεχίζει ὁ Πρίγκηπας—ἀλήτης τυλιγμένος μὲς στὰ κουρέλια του ἀπὸ τὰ ἀπορρίμματα τῶν νεκροταφείων. «Ἔλθετε πρός με οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς», εἶναι ἡ πρόσκληση τῶν φτωχῶν κι' ἀπόκληρων ἀπὸ τὸν «Ἄνθρωπον τοῦ πόνου», ποὺ δὲν εἶχε «ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι». Κι' οἱ δυὸ διδάσκουνε τὴν ἀπεριόριστη ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων, τὴν εὐσπλαχνία, τὴ συγγνώμη, τὴν αὐταπάρνηση καὶ τὴ συμπόνια γιὰ τὶς μᾶζες, ποὺ ἀποκοιμίζει ἡ πλάνη. Κι' οἱ δυὸ περιφρονοῦνε ἐξίσου τὰ πλούτη καὶ δὲν διακρίνουνε καμμιὰ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ «δικό μου» καὶ «δικό σου». Χωρὶς ν' ἀποκαλύπτουνε σ' ὅλους τὰ ἱερὰ μυστήρια τῆς μύησης, προσπαθοῦνε νὰ μεταδώσουνε στοὺς δυστυχισμένους, στοὺς χαμένους, στοὺς βυθισμένους στὴν ἄγνοια καὶ ποὺ ἡ ζωή τους εἶναι πολὺ βαρὺ φορτίο, κάποια ἐλπίδα, κάποια διαίσθηση τῆς ἀλήθειας, ἀρκετὴ νὰ τοὺς δίνει δύναμη στὶς πολὺ ἐπώδυνες, τὶς πολὺ βαρειὲς ὧρες. Ὁ ὑπερβολικὸς ὅμως ζῆλος, ἐκείνων ποὺ ἔγιναν ἀργότερα ὀπαδοί τους, ἀφάνισε ὅ,τι καλὸ θέλησαν νὰ κάνουν. Τὰ λόγια τῶν Διδασκάλων ἑρμηνεύτηκαν καὶ κατανοήθηκαν λανθασμένα, κι' ἰδοὺ τώρα οἱ συνέπειες.

***

'Ερώτ.— Τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ κάθε φορὰ δημιουργεῖ τὸ σύμπαν;

'Απάντ.— Κανεὶς δὲν τὸ δημιουργεῖ. Ἡ ἐπιστήμη θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομάσει αὐτὴ τὴ λειτουργία ἐξέλιξη. Οἱ πρὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ φιλόσοφοι καὶ οἱ 'Ανατολιστὲς τὴ λένε ἐκπόρευση (emanation). 'Εμεῖς, ἀποκρυφιστὲς καὶ θεόσοφοι, τὴ θεωροῦμε μόνη παγκόσμια αἰώνια Πραγματικότητα, ποὺ περιοδικὰ προβάλλει τὸν ἑαυτό της στ' ἀπύθμενα βάθη

τοῦ χώρου. Ἡ προβολὴ αὐτὴ εἶναι τὸ ἀντικειμενικὸ ὑλικὸ σύμπαν, μιὰ ἐφήμερη πλάνη καὶ τίποτε ἄλλο. Μονάχα τὸ αἰώνιο εἶναι πραγματικό.

Ἐρώτ.— Σὰν νὰ λέμε, σεῖς κι' ἐγὼ εἴμαστε πλάνες;

Ἀπάντ.— Οἱ ἐφήμερες προσωπικότητές μας, σήμερα αὐτή, αὔριο ἡ ἄλλη, εἶναι πραγματικὰ μιὰ Πλάνη. Θὰ ὀνομάζατε ποτὲ πραγματικότητα τὶς γρήγορες λάμψεις, ποὺ ἀκτινοβολεῖ τὸ «βόρειον σέλας», ὅσο πραγματικὲς κι' ἂν φαίνονται τὴν ὥρα ποὺ τὶς βλέπετε; Ὄχι, βέβαια. Τὴν αἰτία ποὺ δημιουργεῖ, ὅταν εἶναι σταθερὴ κι' αἰώνια, θεωροῦμε μόνη Πραγματικότητα. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι μιὰ πρόσκαιρη ἀπατηλότητα.

***

Ἐρώτ.— Τί ἐννοεῖτε ὅτι τὸ ἡλιακό μας σύστημα εἶναι sui generis;

Ἀπάντ.— Ἐννοῶ, ὅτι παρ' ὅλο ποὺ ὁ βασικὸς νόμος κι' ἡ παγκόσμια ἐπίδραση τῶν φυσικῶν νόμων εἶναι ὁμοιόμορφοι, τὸ ἡλιακό μας σύστημα — ὅπως κάθε ἄλλο ἀνάλογο σύστημα μέσα στὰ ἑκατομμύρια συστήματα τοῦ Κόσμου— κι' ἡ γῆ μας ἀκόμη, ἔχει δικό του σχέδιο ἐκδηλώσεων, διαφορετικὸ ἀπὸ τ' ἀντίστοιχα σχέδια τῶν ἄλλων. Ὅταν μιλοῦμε γιὰ τὰ ὄντα, ποὺ κατοικοῦνε σ' ἄλλους πλανῆτες, φανταζόμαστε πὼς ἂν εἶναι ἄνθρωποι, δηλαδὴ σκεπτόμενες ὑπάρξεις, πρέπει νὰ μᾶς μοιάζουν. Οἱ ποιητές, οἱ ζωγράφοι, οἱ γλύπτες, μὲ τὴ φαντασία τους πάντα, μᾶς παριστάνουνε καὶ τοὺς ἀγγέλους ἀκόμη σὰν ἐξιδανικευμένους ἀνθρώπους μὲ φτερά. Ὑποστηρίζουμε πὼς ὅλα αὐτὰ εἶναι πλάνες καὶ ψευδαπάτες Ἂν κι' ἡ γῆ μας παρουσιάζει τέτοια ποικιλία στὴ χλωρίδα, τὴν πανίδα καὶ τοὺς ἀνθρώπους—ἀπὸ τὸ φύκι τῆς θάλασσας μέχρι τὸν κέδρο τοῦ Λιβάνου, ἀπὸ τὴ μέδουσα μέχρι τὸν ἐλέφαντα, κι' ἀπ' τὸ Βουσμανὸ καὶ τὸ Νέγρο μέχρι τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Belvedere, ἀρκεῖ ν' ἀλλάξουν οἱ συνθῆκες στοὺς πλανῆτες καὶ στὸν Κόσμο, γιὰ νὰ δημιουργηθοῦνε μιὰ ἐντελῶς διαφορετικὴ χλωρίδα, πανίδα κι' ἀνθρωπότητα. Οἱ ἴδιοι νόμοι, καὶ στὸ ἴδιο μας τὸ πεδίο ποὺ περιλαμβάνει ὅλους τοὺς πλανῆτες, θὰ σχηματίσουνε μιὰ ἐντελῶς διαφορετικὴ δημιουργία πραγμάτων καὶ ὄντων. Πόσο λοιπὸν διαφορετικὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐξωτερικὴ φύση σ' ἄλλα ἡλιακὰ συστήματα καὶ πόσο εἶναι ἀνόητο νὰ κρίνουμε τοὺς ἄλλους κόσμους, τ' ἄλλα ἀστέρια, καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ἐξ ἰδίων μας...

Ἐρώτ. — Μὲ ποιὸ τρόπο γενικὰ ἐξηγεῖτε τὸ Νόμο τοῦ Κάρμα;

Ἀπάντ.— Θεωροῦμε τὸ Νόμο τοῦ Κάρμα σὰν νόμο ἀναπροσαρμογῆς, ποὺ τείνει πάντα ν' ἀποκαθιστᾶ τὴν κλονισμένη ἰσορροπία στὸ φυσικὸ κόσμο καὶ τὴ χαμένη ἁρμονία στὸν ἠθικὸ κόσμο. Πρεσβεύουμε, ὅτι τὸ Κάρμα δὲν ἐνεργεῖ πάντα μὲ τὸν ἴδιο αὐτὸν ἢ ἐκεῖνον τρόπο. Ἐνεργεῖ ὅμως πάντα ἔτσι, ὥστε ν' ἀποκαθιστᾶ τὴν ἁρμονία καὶ νὰ διατηρεῖ τὴν ἰσορροπία, τὴν ἀναγκαία γιὰ νὰ ὑπάρχει τὸ Σύμπαν.

Ἐρώτ.— Δόστε μου ἕνα παράδειγμα.

Ἀπάντ.— Φαντασθεῖτε ἕνα βάλτο. Μιὰ πέτρα πέφτει μέσα στὸ νερὸ καὶ προκαλεῖ κύματα, ποὺ ταράζουν τὴν ἀκινησία του. Αὐτὰ πηγαινοέρχονται, μέχρις ὅτου, σύμφωνα μὲ τὸ νόμο ποὺ οἱ φυσικοὶ ὀνομάζουνε νόμο διασκόρπισης τῆς ἐνέργειας, σταματήσουνε καὶ τὸ νερὸ ξαναβρεῖ τὴν ἠρεμία του. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο κάθε ἐνέργεια, σὲ ὁποιοδήποτε πεδίο, προκαλεῖ διαταραχὴ τῆς ἰσορροπίας στὸ σύμπαν. Οἱ παλμικὲς δονήσεις ποὺ παράγονται, συνεχίζουν τὴν κίνησή τους ἐμπρὸς καὶ πίσω ἐφ' ὅσον δροῦνε μέσα σὲ περιωρισμένη ἔκταση, ἕως ὅτου ἀποκατασταθεῖ ἡ ἰσορροπία. Κι' ἀφοῦ κάθε τέτοια διαταραχὴ ἀρχίζει ἀπὸ κάποιο ἰδιαίτερο σημεῖο, εἶναι φανερὸ πὼς ἡ ἰσορροπία κι' ἡ ἁρμονία μποροῦν νὰ ἀποκατασταθοῦνε, ἂν ἐπανέλθουν σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο σημεῖο ὅλες οἱ δυνάμεις ποὺ εἴχανε ἀπομακρυνθεῖ ἀπ' ἐκεῖ. Κι' αὐτὸ σᾶς ἀποδείχνει, ὅτι οἱ συνέπειες ἀπ' τὶς πράξεις καὶ τὶς σκέψεις ἑνὸς ἀνθρώπου ἀντιδροῦνε πάνω στὸν ἴδιο, μὲ τόσο ποσὸν ἐνέργειας, ὅσο κι' ἐκεῖνο ποὺ τὶς ἔβαλε σὲ κίνηση.

Ἐρώτ.— Μὰ δὲν βλέπω κανένα ἠθικὸ τόνο σ' αὐτὸ τὸ νόμο. Εἶναι ἁπλούστατα ὁ φυσικὸς νόμος δράσης κι' ἀντίδρασης, σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο οἱ δυὸ αὐτὲς δυνάμεις εἶναι ἴσες κι' ἀντίθετες.

Ἀπάντ.— Αὐτὸ ποὺ μοῦ λέτε, δὲν μοῦ φαίνεται διόλου παράξενο. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἔχουν βαθειὰ ριζωμένη μέσα τους τὴν ἀντίληψη, ὅτι τὸ δίκαιο καὶ τ' ἄδικο, τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό, εἶναι οἱ αὐθαίρετες ἀποφάσεις κάποιου κώδικα, ποὺ δημιούργησαν οἱ ἄνθρωποι, ἢ ποὺ ἔχει ἐπιβάλει στὴν ἀνθρωπότητα ἕνας προσωπικὸς Θεός. Γιὰ τοὺς θεοσόφους «Καλὸ» καὶ «Ἁρμονία», «Κακὸ» καὶ «Δυσαρμονία», εἶναι συνώνυμα. Ὑποστηρίζουμε ἀκόμη, ὅτι ὅλες οἱ ὀδύνες κι' ὅλα τὰ βάσανα εἶναι ἀποτελέσματα ἔλλειψης ἁρμονίας, κι' ὅτι ἡ μόνη καὶ φοβερὴ αἰτία τῆς διαταραχῆς τῆς ἁρμονίας εἶναι ὁ ἐγωϊσμός, σὲ ὁποιαδήποτε μορφὴ κι' ἂν παρουσιάζεται. Τὸ Κάρμα λοιπὸν ἀποδίδει σὲ κάθε ἄνθρωπο τὶς τωρινὲς συνέπειες ἀπ' τὶς πράξεις του, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸν ἠθικό τους

χαρακτήρα. Ἐφ' ὅσον κάθε ἄνθρωπος θὰ λάβει τὰ ἀνταλλάγματα ποὺ ἀξίζει, εἶναι φανερό, ὅτι θὰ χρειασθεῖ νὰ πληρώσει τοὺς πόνους ποὺ ἔχει προκαλέσει, ἀκριβῶς ὅπως θὰ δρέψει μὲ χαρὰ τοὺς καρποὺς κάθε εὐτυχίας, κάθε ἁρμονίας, ποὺ ἔχει συντελέσει στὴ δημιουργία της.

* * *

Ἐρώτ. — Ὁ προσωπικὸς ἄνθρωπος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπομένει τυφλὰ τὶς καρμικὲς ποινές, ποὺ βαρύνουν τὸ Ἐγώ;

Ἀπάντ.— Ὄχι ἀκριβῶς. Στὴν ἐπίσημη στιγμὴ τοῦ θανάτου, ἀκόμη καὶ τοῦ αἰφνίδιου, κάθε ἄνθρωπος βλέπει νὰ περνάει ἐμπρός του, ὅλη ἡ περασμένη του ζωὴ καὶ στὶς μικρότερες λεπτομέρειες. Γιὰ μιὰ σύντομη στιγμὴ ἡ προσωπικότητα γίνεται ἕνα μὲ τὴν ἀτομικότητα, τὸ πάνσοφο Ἐγώ. Εἶναι ἀρκετὴ ὅμως γιὰ νὰ δείξει στὸν ἄνθρωπο ὅλη τὴν ἁλυσσίδα ἀπὸ τὶς αἰτίες, ποὺ τὶς συνέπειές τους δέχτηκε σ' ὅλο του τὸ βίο. Βλέπει τώρα καὶ καταλαβαίνει τὸν ἑαυτό του, ὅπως εἶναι, χωρὶς κολακεῖες κι' αὐταπάτες. Διαβάζει τὴ ζωή του, σὰν τὸ θεατή, ποὺ ἀγναντεύει τὸ στίβο, ποὺ ἐγκαταλείπει. Αἰσθάνεται καὶ γνωρίζει, ὅτι δίκαια ὑπέφερε ὅλα τὰ βάσανα, ποὺ πέρασε.

Ἐρώτ. — Αὐτὸ συμβαίνει σ' ὅλους;

Ἀπάντ.— Σ' ὅλους, χωρὶς ἐξαίρεση. Μᾶς διδάσκουν ὅτι πολλοὶ καλοὶ καὶ ἅγιοι ἄνθρωποι βλέπουν ὄχι μόνο τὴ ζωὴ ποὺ ἀφίνουν, ἀλλὰ καὶ ἀρκετὲς προηγούμενες, στὶς ὁποῖες δημιουργήθηκαν οἱ αἰτίες τῆς τωρινῆς τους διαμόρφωσης στὸν τελευταῖο αὐτὸ ἔνσαρκο βίο. Ἀναγνωρίζουν τὸ νόμο τοῦ Κάρμα σ' ὅλη του τὴ μεγαλοπρέπεια καὶ τὴ δικαιοσύνη.

* * *

Ἐρώτ.— Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος νὰ ξαναγεννιέται τόσες φορές, ἀφοῦ δὲν πρόκειται νὰ ἐξασφαλίσει τὴ διαρκῆ εἰρήνη;

Ἀπάντ.— Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ φθάσει στὸν τελικό του σκοπό, χωρὶς τὴν πεῖρα, ποὺ τοῦ δίνει ἡ ἐνσάρκωση, κι' οἱ περισσότεροι αὐτοὶ πειραματισμοί του εἶναι θλίψη καὶ πόνος. Ἔτσι μποροῦμε νὰ διδαχθοῦμε. Ἡ ἡδονή, ἡ χαρά, δὲν μᾶς μαθαίνουν τίποτε, εἶναι ἐφήμερες καὶ στὸ τέλος συναντοῦμε μόνο τὸν κόρο. Κι' ἀκόμη ἡ ἀδιάκοπη ἀποτυχία μας στὴν ἱκανοποίηση τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνώτερου ἑαυτοῦ μας μὲ κάποιο μόνιμο τρόπο δείχνει καθαρά, ὅτι οἱ ἀνάγκες αὐτὲς μόνο στὸ

δικό τους πεδίο, τὸ πνευματικό, θὰ συναντήσουνε τὴν πλήρωση.

***

Ἐρώτ.— Σύμφωνα μὲ τὴν ἄποψή σας, τί ὀφείλεται γενικὰ στὴν ἀνθρωπότητα ;

Ἀπάντ.— Ἀπόλυτη ἀναγνώριση ἴσων δικαιωμάτων καὶ προνομίων γιὰ ὅλους, χωρὶς διάκριση φυλῆς, χρώματος, κοινωνικῆς θέσης καὶ γέννησης.

Ἐρώτ.— Καὶ πότε θεωρεῖτε, ὅτι συμβαίνει παράλειψη αὐτῆς τῆς ὀφειλῆς ;

Ἀπάντ.— Κάθε φορὰ ποὺ θίγουμε μ' ἕνα ὁποιοδήποτε τρόπο τὰ δικαιώματα ἑνὸς ἄλλου, ἀνθρώπου ἢ ἔθνους. Κάθε φορὰ ποὺ δὲν δείχνουμε στοὺς ἄλλους τὴν ἴδια καλωσύνη, τὴν ἴδια ἐκτίμηση, τὴν ἴδια μακροθυμία, ἢ τὴν ἴδια δικαιοσύνη ποὺ ἀπαιτοῦμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας. Τὰ σύγχρονα συστήματα πολιτικῆς βασίζονται ἐντελῶς στὴ λησμοσύνη αὐτῶν τῶν δικαιωμάτων, καὶ στὴν πιὸ βίαιη ἐφαρμογὴ τοῦ ἐθνικοῦ ἐγωϊσμοῦ.

Ἐρώτ.— Ἀσχολεῖσθε μὲ τὴν πολιτική ;

Ἀπάντ.— Σὰν Ἑταιρία, ἀποφεύγουμε μ' ἐπιμέλεια τὴν πολιτική, γιὰ τοὺς ἑξῆς λόγους : τὸ νὰ ἐπιζητεῖ κανεὶς πολιτικὲς μεταρρυθμίσεις, χωρὶς νὰ ἔχει ἐπιτύχει τὴν ἀναμόρφωση τῆς ἀνθρώπινης φύσης, εἶναι σὰν ν' ἀδειάζει τὸ καινούργιο κρασὶ σὲ παλιοὺς ἀσκούς. Ὁδηγήσετε τοὺς ἀνθρώπους νὰ νοιώσουνε καὶ ν' ἀναγνωρίσουνε στὸ βάθος τῆς καρδιᾶς τους, ποιὸ εἶναι τὸ πραγματικό, τ' ἀληθινό τους καθῆκον πρὸς ὅλους, καὶ τότε κάθε παλιὰ κατάχρηση ἐξουσίας, κάθε ἄδικος νόμος τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς, ποὺ βασίζεται στὸν ἀνθρώπινο ἐγωϊσμό, κοινωνικὸ ἢ πολιτικό, θὰ ἐξαφανισθεῖ μόνος του. Δὲν εἶναι ἀνόητος ὁ κηπουρός, ποὺ γιὰ ν' ἀπαλλάξει τ' ἄνθη του ἀπὸ τὰ δηλητηριώδη ζιζάνια, τὰ κόβει μόνο στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ δὲν τὰ ξερριζώνει ; Ποτὲ δὲν θὰ ἐπιτύχετε μιὰ διαρκῆ κοινωνικὴ μεταρρύθμιση, ἐνόσῳ θὰ κυβερνοῦνε οἱ ἴδιοι ἐγωϊστικοὶ ἄνθρωποι.

***

Ἐρώτ.— Ποιὰ εἶναι τὰ καθήκοντα τοῦ θεόσοφου πρὸς τὸν ἑαυτό του ;

Ἀπάντ.— Ὁ ἔλεγχος κι' ἡ κατάκτηση τοῦ κατώτερου

άπ' τὸν άνώτερο 'Εαυτό. 'Η ἐσωτερικὴ ἠθικὴ ἐξάγνιση, τὸ νὰ μὴ φοβᾶται κανεὶς κανένα, ἔξω ἀπὸ τὸ δικαστήριο τῆς δικῆς του συνείδησης. Νὰ μὴ κάνει ποτὲ μισὲς δουλειές, ἂν δηλαδὴ νομίζει πὼς αὐτὸ ποὺ κάνει εἶναι ὀρθό, νὰ τὸ κάνει είλικρινὰ καὶ φανερά. Ἂν νομίζει πὼς εἶναι κακό, νὰ μὴ τὸ κάνει διόλου. Καθῆκον κάθε θεόσοφου εἶναι νὰ ἐλαφρώνει τὸ φορτίο του, ἀκολουθῶντας τὸ σοφὸ ἀπόφθεγμα τοῦ 'Επίκτητου :

«Μὴ παρασύρεστε μακρυα ἀπὸ τὸ καθῆκον σας ἀπὸ καμμιὰ ἠλίθια γνώμη, ποὺ μπορεῖ ὁ ἀνόητος κοσμος νὰ μορφώσει γιὰ σᾶς. Τέτοιες κρίσεις δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ σᾶς, γι' αὐτὸ δὲν πρέπει να σᾶς ἀπασχολοῦνε».

* *

'Ερώτ.— Τὰ βιβλία, ποὺ θεωρεῖτε τὴ διάδοσή τους τόσο σημαντική, δὲν μοῦ φαίνονται νὰ προσφέρουνε καμμιὰ πρακτικὴ βοήθεια στὴν ἀνθρωπότητα. Αὐτὸ δὲν εἶναι πρακτικὴ ἔκφραση ἀγάπης.

'Απάντ.— 'Εμεῖς ἔχουμε διαφορετικὴ γνώμη. Νομίζουμε, ὅτι ἕνα καλὸ βιβλίο, ποὺ προσφέρει τροφὴ στὴ σκέψη τοῦ κόσμου, ποὺ φωτίζει κι' ἐνισχύει τὰ πνεύματα καὶ τοὺς δίνει τὴ δύναμη νὰ συλλάβουνε τὶς ἀλήθειες, ποὺ διαισθάνονται κάπως ἀκαθόριστα, χωρὶς νὰ μποροῦνε νὰ τὶς διατυπώσουν, νομίζουμε, πὼς ἕνα τέτοιο βιβλίο προσφέρει πραγματική, οὐσιαστικὴ βοήθεια.

* *

'Ερώτ.— Εἶναι ἡ ἴση δικαιοσύνη γιὰ ὅλους κι' ἡ ἀγάπη γιὰ ὅλα τὰ ὄντα τὸ πιὸ ὑψηλὸ ἔμβλημα τῆς Θεοσοφίας;

'Απάντ.— Ὄχι. 'Υπάρχει κι' ἕνα πολὺ ὑψηλότερο.

'Ερώτ.— Ποιό μπορεῖ νὰ εἶναι;

'Απάντ.— Τὸ νὰ δίνουμε στοὺς ἄλλους π ε ρ ι σ σ ό τ ε ρ α ἀπ' ὅ,τι στὸν ἑαυτό μας: ἡ α ὐ τ α π ά ρ ν η σ η. Αὐτὸ στάθηκε τὸ ἔμβλημα καὶ τὸ πιὸ χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν πιὸ μεγάλων διδασκάλων τῆς ἀνθρωπότητας: τοῦ Γκαουτάμα Βούδδα στὴν 'Ιστορία καὶ τοῦ 'Ιησοῦ Χριστοῦ στὰ Εὐαγγέλια. Αὐτή τους ἡ ἀρετὴ καὶ μόνη ἔφθασε γιὰ νὰ κερδίσουνε τὴν αἰώνια εὐλάβεια κι' εὐγνωμοσύνη ἀπὸ γενεὲς ἀνθρώπων ποὺ γεννήθηκαν ἔπειτα.

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΜΑΣ ΔΙΔΑΞΗ ΤΗ ΣΟΦΙΑ;

Ὁλόκληρο τὸ κείμενο τῆς ὁμιλίας τοῦ Προέδρου τῆς Θεοσ. Ἑταιρίας Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ τὴν 1 Σεπτεμβρίου στὴν αἴθουσα ΙΛΙΣΟΥ

Ὁ γνωστὸς καὶ ἀπὸ ἄλλες ἐπισκέψεις του στὴν Ἑλλάδα Ἰνδὸς φιλόσοφος Ν. Σρὶ Ράμ, ἦλθε καὶ πάλι περὶ τὰ τέλη Αὐγούστου — ἀρχὰς Σεπτεμβρίου στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Ἑλληνικὸ Τμῆμα τῆς παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ μίλησε στὴν αἴθουσα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ τὸ

βράδυ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου σὲ πυκνὸ ἀκροατήριο. Ἡ ὁμιλία του ὁλόκληρη, στενογραφηθεῖσα, δημοσιεύεται ἐδῶ:

Θὰ ἤθελα νὰ πῶ λίγα λόγια γιὰ τὸ ἔργον τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Οἱ τρεῖς σκοποί της* εἶναι γνωστοὶ καλὰ σ' ὅλους σας.

Μονάχα ὁ πρῶτος περιέχει κάτι, ποὺ μπορεῖ νὰ θεωρηθῆ σὰν δοξασία, σὰν πίστη. Ὁ δεύτερος κι' ὁ τρίτος εἶναι ἐνδεικτικοὶ μονάχα μιᾶς ἐπιθυμητῆς γραμμῆς δράσεως. Ἔτσι, ἀληθινά, ὁ μόνος σκοπός, ποὺ συνδέει ὅλους μας εἶναι ἡ παγκόσμια ἀδελφότητα τῶν ἀνθρώπων χωρὶς καμμιὰ ἀπὸ τὶς ἀναφερόμενες διακρίσεις. Ἀντιλαμβανόμεθα, ὅμως, ὅτι ὁ σκοπὸς αὐτὸς εἶναι ἐνδεικτικὸς γιὰ τὴν ὕπαρξη ὡρισμένης σοφίας, ποὺ ἡ ἰδέα τῆς παγκόσμιας ἀδελφότητος ἀποτελεῖ μέρος της. Τὴν παγκόσμια ἀδελφότητα θὰ πρέπει νὰ τὴν ἰδοῦμε σὰν τὴ θεμελιώδη ἀλήθεια καὶ ξεκινῶντας ἀπὸ αὐτὴν νὰ ἐρευνήσουμε, νὰ ἀνακαλύψουμε τὴν θεία σοφία.

Ἀλλά, θὰ ἐρωτηθῆ: Πῶς θὰ βροῦμε τὴ σοφία; Ποιός θὰ μᾶς διδάξη;

Μοῦ φαίνεται, πὼς ἂν ζήσουμε τὸν ὀρθὸ τρόπο ζωῆς, αὐτὴ ἡ σοφία θὰ ἔλθη σὲ μᾶς μόνη, φυσικά, εὔκολα. Δὲν θὰ χρειασθῆ κἂν νὰ κάμουμε προσπάθεια καὶ ν' ἀντιληφθοῦμε, νὰ πιστεύουμε κάτι ποὺ θὰ εἶναι μιὰ διαπίστωση ἀπὸ τὰ ἔξω.

* * *

Κάθε στοὰ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας εἶναι κι' ἕνα κέντρον τῆς θείας σοφίας. Εἶναι κέντρον γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ πνεύματος τῆς σοφίας αὐτῆς. Καί, ἑπομένως, γιὰ τὴν διάδοση αὐτοῦ τοῦ πνεύματος. Ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα δὲν εἶναι ἀφ' ἑαυτοῦ παρόν. Εἶναι πολὺ πιθανὸν νὰ διαβάζουμε καὶ νὰ διδασκώμεθα πολλὰ πράγματα καὶ νὰ συζητοῦμε μέσα στὴ στοά, ὅμως ν' ἀποτυγχάνουμε στὴν ἐκπλήρωση τοῦ σκοποῦ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας. Κι' ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανθοῦμε μέσα μας τὴ φύση τῆς σοφίας αὐτῆς κι' ἔτσι νὰ κατανοήσουμε τὴ φύση ὅλων τῶν πραγμάτων, ἰδιαίτερα τῆς ζωῆς καὶ ὅλων τῶν φαινομένων της, ν' ἀντιληφθοῦμε τὰ πράγματα ὅ π ω ς ε ἶ ν α ι, ὄχι ὅπως τὰ φανταζόμαστε.

Κατὰ τὴ δική μου γνώμη, ἡ βασική, ἡ οὐσιαστικὴ θεοσοφικὴ ἀντίληψις συνίσταται στὸ ὅτι:

— ἡ Ζωὴ εἶναι μία.
— Εἶναι αἰώνια.
— Ἡ ὕλη εἶναι μέσον.
— Ὅλες οἱ μορφὲς εἶναι ἐκφράσεις της.
— Καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ Ζωὴ ἔρχεται ἀπὸ ἀπρόσιτα πνευματικὰ ὕψη καὶ εἶναι ἡ Δύναμις ποὺ δημιουργεῖ τὶς διαδοχικὲς μορφὲς σ' ἐξελικτικὴ πορεία, μέσῳ τῶν ὁποίων πραγματοποιεῖται ἡ ἐσωτερικὴ δυνατότης.

Διαπιστώνω, συνεπῶς, στὸν ἄνθρωπο μιὰ ἀνώτερη φύση.

Αὐτό, ἴσως νὰ μὴ τὸ ἀντιλαμβάνεται σ' ὅλη του τὴν ἔκταση κανείς. Σιγά—σιγὰ ὅμως μπορεῖ νὰ γίνη τὸ βάθρο τῆς σκέψεώς μας. Καὶ

* Οἱ σκοποὶ τῆς Θ. Ε. εἶναι: 1) Ὁ σχηματισμὸς πυρῆνος παγκοσμίου ἀδελφότητος στὴν ἀνθρωπότητα χωρὶς διάκριση φυλῆς, πίστεως φύλου, τάξεως ἢ χρώματος. 2) Ἡ ἐνθάρρυνσις τῆς συγκριτικῆς μελέτης τῶν θρησκειῶν, τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστήμης. 3) Ἡ μελέτη τῶν ἀνερμηνεύτων νόμων τῆς φύσεως καὶ τῶν λανθανουσῶν στὸν ἄνθρωπο δυνάμεων.

νὰ μᾶς δώση τὴ δυνατότητα νὰ βλέπουμε μέσα ἀπὸ τὶς καταστάσεις.

Αὐτή, σὲ ἀδρὲς γραμμές, εἶναι ἡ θεμελιώδης «θέσις» τῆς ἀλήθειας. Καὶ δὲν εἶναι μιὰ ἀλήθεια θεωρητικῆς ἀξίας. Μᾶς ἀφορᾶ. Ἔχει σ' ὅλους μας πρακτικὴ ἐφαρμογή. Χρησιμεύει στὴν καθημερινὴ ζωή.

Ἀλλὰ τί ἐννοοῦμε ὅταν χρησιμοποιοῦμε τὶς λέξεις αὐτές; Ἂς ρωτήσουμε πρῶτα τὸν ἑαυτό μας, γιατὶ ζωὴ σημαίνει ἐμπειρία. Ὅταν ἡ ζωὴ φθάση στὴν ἀνθρώπινη μορφὴ περιέχει τὴν σκέψη, ποὺ ὡς βάση της ἔχει τὴ συνειδητότητα. Ὥστε, τούτη τὴν ἀλήθεια πρέπει νὰ κατανοήσουμε πρῶτα γιὰ νὰ γνωρίσουμε τὴ φύση τῆς ζωῆς.

Ἔπειτα, ἡ ζωὴ σημαίνει σχέσεις διαφόρων εἰδῶν. Ἡ ζωὴ στὶς εἰδικὲς μορφὲς σημαίνει: γέννηση, ἀνάπτυξη, ἔκταση, θάνατο. Δηλαδὴ ἐγκλείει τὸ πᾶν.

Ἡ ἀλήθεια ὅλων αὐτῶν δὲν δύναται νὰ λεχθῆ ὅτι εἶναι θεωρητική. Ὅποια καὶ νὰ εἶναι ἡ κλίση κάθε προσώπου, ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν πραγματοποίηση τῶν δυνατοτήτων του. Ἐνδιαφέρεται γιὰ τὶς σχέσεις του μ' ἄλλους ἀνθρώπους. Ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ φαινόμενα τῆς γεννήσεως, τῆς ἀναπτύξεως, τοῦ θανάτου. Ἑπομένως, τὸ θέμα αὐτὸ δὲν εἶναι εἰδικῆς φύσεως, ἀλλ' ἀφορᾶ κάθε ἀνθρώπινη ὕπαρξη: Τὸ νὰ μάθη τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ προλήψεις, δεισιδαιμονίες, φανταστικοὺς φόβους καὶ μάταιες προσπάθειες πρὸς κάθε διεύθυνση.

Ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ε ἶ ν α ι ἐλεύθερος. Δὲν μπορεῖ νὰ κινηθῆ χωρὶς ἐλευθερία. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας του μπορεῖ νὰ πάρη κακὴ κατεύθυνση· νὰ περιπλεχθῆ σὲ φαντασίες· νὰ πιστεύη σὲ ἀπίθανα πράγματα· νὰ ζητάη τὰ ἀπραγματοποίητα· νὰ τρομάζη ἀπὸ πράγματα ποὺ δὲν συμβαίνουν ποτέ. Μ' ἄλλα λόγια, μπορεῖ νὰ δημιουργήση μεγάλη δυστυχία γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἑπομένως, εἶναι καλὸ νὰ μπορῆ νὰ βλέπη τὰ πράγματα στὴν ἀληθινή τους ὄψη. Καὶ ἡ ὀμορφιὰ τῆς Θεοσοφίας συνίσταται στὸ ὅτι συνδυάζει τὸ μεταφυσικὸν μετὰ τοῦ πρακτικοῦ· συνδυάζει τὸ ὑποκειμενικό, αὐτὸ ποὺ ὁ καθένας ἔχει τὴν ἐμπειρία του, μὲ τὰ γεγονότα τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος. Ἔτσι, δίνει σ' αὐτὰ τὰ γεγονότα ἕνα νόημα καὶ μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀντιληφθοῦμε τὴν ἀληθινὴ σημασία τῶν διαφόρων φαινομένων.

* * *

Ὑπάρχει ὀμορφιὰ στὴ Φύση. Ἀλλὰ καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ ἄνθρωποι, ποὺ δὲν τὴν βλέπουν. Ἡ ὀμορφιὰ αὐτὴ πρέπει ν' ἀφυπνισθῆ στὸ νοῦ τῶν ἀνθρώπων. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, ἡ ἀληθινὴ σημασία τῆς ζωῆς καὶ ὅλα τὰ φαινόμενά της γίνονται ἀντιληπτὰ ὅταν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι καθαρὸς καὶ ὄχι συννεφιασμένος. Ὁ νοῦς πρέπει νὰ καθαριστῆ ἀπὸ τὶς λανθασμένες ἰδέες, ἀπὸ τὶς σφαλερὲς προσκολλήσεις. Μόνον ἕνας τέτοιος νοῦς μπορεῖ ν' ἀντιληφθῆ τὴν ἀληθινὴ σημασία τῶν πραγμάτων.

Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει σημασία εἶναι ν' ἀντιληφθοῦμε πρὸς ποία κατεύθυνση πρέπει νὰ προοδεύσουμε. Γιὰ τὸν συνηθισμένον ἄνθρωπο, ὁ θάνατος εἶναι κάτι τὸ τρομερό, ποὺ μᾶς τὰ παίρνει ὅλα. Κι' ὅμως, ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς ζωῆς — κι' ὄχι τῆς μορφῆς— ὁ θάνατος εἶναι μέσον ἀνανεώσεως. Ἡ ἀληθινή του σημασία ἔγκειται στὸ ὅτι εἶναι θάνατος τοῦ περασμένου καὶ γέννηση μιᾶς νέας ἀρχῆς. Πόσοι ἄνθρωποι στὸν κόσμο τὸ νοιώθουνε αὐτό;

Ἂς ὑποθέσουμε ὅτι μποροῦμε νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε. Ἂν γινόταν αὐτό, ἡ στάση μας ἀπέναντι στὰ παγκόσμια φαινόμενα θ' ἄλλαζε τελείως. Ὅσοι νοιώθουν τὴν ἀληθινὴ σημασία τοῦ θανάτου, εἶναι ἐλεύθεροι ἀπὸ τὸ φόβο, ἀλλὰ οἱ πολλοὶ τὸν τρέμουν ὑπερβολικά.

Φυσικά, ὁ θάνατος σημαίνει χωρισμὸ ἀπ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἀγαποῦν. Γι' αὐτό, παρ' ὅλο ποὺ μιλοῦμε γιὰ ἑνότητα ζωῆς, μέχρις ὅτου αὐτὴ ἡ

ἑνότητα μᾶς γίνη πραγματικότητα, παραμένει μια ἔννοια ἀφηρημένη καὶ πραγματικότητα εἶναι ὁ χωρισμός.

Ἀλλά γιά τὸ φωτισμένο πνεῦμα, ποὺ δὲν πλάθει φαντασιοπληξίες, ἡ ἑνότης εἶναι ἡ πραγματικότητα στὸν κόσμο καὶ εἶναι φανταστικὸ δεινὸ ὁ χωρισμός. Ἄλλως τε, στὴ χώρα τῶν σωμάτων, τα σώματα εἶναι ὅλη τὴν ὥρα χωρισμένα. Μέσα μας, ὅμως, χωρισμένοι εἴμαστε ἢ ἑνωμένοι; Ἀπὸ τὴ σκοπια τοῦ νοῦ μας, εἴμαστε χωρισμένοι. Ἀλλ' ἀπο τὴ σκοπια τῆς ζωῆς μας, ἴσως να μὴν εἴμαστε χωρισμένοι. Τὸν χωρισμὸ τὸν δημιουργεῖ ὁ νοῦς μας, διοτι ὅλοι μας χτίζουμε τείχη γύρω μας, συναθροίζοντας μέσα στα τείχη ὁ καθένας τα κτήματα του, ὄχι μόνον ἀποκτήματα φυσικα, ἀλλα καὶ ἰδέες, προσκολλήσεις κλπ. Καὶ εἶναι πολὺ ἑπόμενο, ὅσο τὸ πνεῦμα μας θα εἶναι κτητικό, ὁ χωρισμὸς θα παραμένη ἡ πραγματικότητα. Μονον ἄν μπορούσαμε να ἐλευθερωθοῦμε ἀπὸ τὴν κτητικότητα, ἴσως νά ἀλλαζαμε σταση ἀπέναντι στοὺς ἀνθρώπους. Θα ἔπρεπε ν' ἀντιληφθοῦμε, ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὴ μορφὴ καὶ ὅτι ὁ σκοπος τῆς ζωῆς μπορεῖ να εἶναι διαφορετικος ἀπὸ την ἄποψη τῆς μορφῆς.

Συχνα μιλοῦμε γιὰ τὴν Ἀλήθεια. Καὶ δὲν ἐννοοῦμε μοναχα τα συγκεκριμένα γεγονότα, που μᾶς εἶναι γνωστά. Ὑπαρχουν κι' ἄλλα γεγονότα, σε μᾶς ἀπρόσιτα ἢ ἄγνωστα, ποὺ τα ἐρευνᾶ ἡ ἐπιστήμη. Ἡ φυσικὴ Ἀλήθεια περιλαμβάνει ὅλα τα γεγονότα ὅλα τα γεγονότα τῆς συνηθισμένης ζωῆς ὅλα τα γεγονοτα τῆς ἐπιστήμης καὶ ὅλα τα γεγονότα τῆς ψυχολογίας. Ἀλλα ἡ Ἀλήθεια σημαίνει κάτι ἐ π ὶ π λ έ ο ν. Μοῦ φαίνεται, ὅτι ἡ Ἀλήθεια στὴν πλήρη της ἔννοια, εἶναι ἡ Ἀλήθεια περὶ τῆς Μ ι ᾶ ς ζωῆς, ἡ ὁποία περικλείει ὅλες τὶς ἰδιαίτερες μορφες, μὲ τις ὁποῖες ἐκδηλώνεται. Ὅταν α ὐ τ ὴ ἡ Ἀλήθεια γίνη κατανοητή, ὅλα θὰ εἶναι κατανοητά. Διότι εἶναι ἡ ἀλήθεια γιὰ τὴν φύση τῆς Ζωῆς.

Ἄς διαιρέσουμε τὴ ζωὴ σὲ πνεῦμα καὶ ὕλη. (Αὐτὴ ἡ διαίρεση γίνεται για να συνεννοηθοῦμε, ὄχι γιατὶ εἶναι πραγματική). Μποροῦμε λοιπὸν νά ποῦμε, ὅτι ἡ ζωὴ ποὺ «κυλᾶ ἀπὸ ἀπρόσιτα ὕψη» — καὶ δὲν εἶναι δική μου ἡ ἔκφραση αὐτή, ἀλλα τῆς Ἑλενας Πετρόβνα Μπλαβατσκυ — εἶναι γεμάτη πνεῦμα. Ἡ ἀλήθεια λοιπὸν για τὸ πνεῦμα συνίσταται στὸ ὅτι εἶναι ἡ πηγή, το κεφαλόβρυσο, ὅλων τῶν φαινομένων. Καὶ ἡ σπουδή του ἀπὸ τὴ Θεοσοφία, ἀκριβῶς, τὴν διακρίνει ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐπιστῆμες, διότι ἡ ἐπιστήμη μελετάει τά γεγονότα τῶν μορφῶν, τοῦ σχεδίου, τῆς πορείας του μονάχα. Ὅλα ὅμως αὐτά — μορφή, σχέδιο, πορεία — ἐρευνῶνται γιὰ ποιὸ λόγο; Γιὰ τὴν διερεύνηση τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κεντρικὸ γεγονὸς τῆς ὑπάρξεως. Ὅπου ὑπαρχει ζωή, ὑπάρχει καὶ ἀνάδυση αὐτοῦ τοῦ σκοποῦ. Μὲ τί τρόπο θα τὸν προσεγγίσουμε; Ἄν δὲν ἐννοήσουμε τὴ φύση τῆς ζωῆς, τῆς ζωῆς μέσα μας καὶ στοὺς ἄλλους, δὲν θά ἔχουμε μάθει παρα ἕναν ἀριθμὸ ξηρῶν γεγονότων, ποὺ χάνουν ὕστερ' ἀπὸ καιρὸ τὸ ἐνδιαφερον τους. Ἄν ὅμως νοιώσουμε διά μέσου τῆς ὑποκειμενικῆς ζωῆς τὴν ἀληθινή της φύση, τότε θά νοιώσουμε ἕνα αἴσθημα σχέσεως μὲ τὴ ζωή, ὄχι μονάχα μὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, παρά μὲ ὁλόκληρη τὴ ζωη — καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς κοσμοπολιτισμός.

Κοσμοπολιτισμὸς δὲν σημαίνει νά ταξιδεύη κανεὶς σὲ πολλὲς χῶρες καὶ νά μαζεύη ἐνθύμια, οὔτε νά μαθαίνη ἄλλες γλῶσσες. Αὐτα πιθανὸν νά εἶναι καλά, πιθανὸν ὄχι. Κοσμοπολιτισμος εἶναι κάτι ἐπὶ πλέον. Νά γίνετε π ο λ ί τ η ς τοῦ βασιλείου τῆς Ζ ω ῆ ς. Νά βλέπετε τα ἄλλα ἀνθρώπινα ὄντα σαν ἀνθρώπινα ὄντα. Ὄχι σάν Ἀμερικανούς,

Ἰνδονησίους ἢ Γερμανούς. Πρέπει νὰ προσπαθήσουμε νὰ τοὺς δοῦμε ὅλους σὰν ἀνθρώπινα ὄντα, στὶς μορφὲς ποὺ τοὺς ἀνήκουν καὶ νὰ δοῦμε ὕστερα τὶς δυνατότητες ποὺ ἔχουν, στὴ φύση τους. Τὸ ἐξωτερικὸ τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἡ σφραγίδα τοῦ παρελθόντος. Ὁ καθένας ἔχει χυθεῖ σὲ εἰδικὸ καλοῦπι. Σκέπτεσθε μὲ εἰδικὸ τρόπο ἐπειδὴ γεννηθήκατε Ἕλληνες καὶ ἐγὼ σκέπτομαι ἀλλιῶς ἐπειδὴ γεννήθηκα Ἰνδός, ἐπίσης διότι ἐσεῖς εἶσθε Χριστιανοὶ καὶ ἐγώ, ἂς ποῦμε, ἀνήκω στὴν Ἰνδουϊστικὴ θρησκεία. Ἂν εἴχαμε γεννηθεῖ σὲ ἄλλη χώρα, ἴσως νὰ εἴμεθα Μουσουλμᾶνοι καὶ θὰ ἐσκεπτόμαστε σὰν Μουσουλμᾶνοι. Ποιὰ εἶναι ὅμως ἡ σωστὴ ἄποψη; Ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ δὲν ἔχει φ υ λ ή. Δὲν εἶναι Ρωσσική, Κινεζική, Ἀμερικανικὴ ἢ ὅ,τι ἄλλο. Ἂν μπορούσαμε νὰ τὸ νοιώσουμε αὐτὸ— ἂν ἡ σκέψη μας δὲν ἐδεσπόζετο ἀπὸ τὸν ἐθνισμό μας — τότε θὰ βλέπαμε τὸ κάθε τι ἀντικειμενικὰ καὶ ὄχι μὲ τὰ γυαλιὰ τῆς θρησκείας ἢ τῆς ἐθνότητος.

Ὑπάρχει, βέβαια, ὀμορφιὰ πραγματικὴ στὴν κάθε θρησκεία. Ἀλλὰ οἱ ἄνθρωποι δὲν συνηθίζουν νὰ παίρνουν μονάχα τὸ καλό, ὑποχρεώνονται νὰ τὴν πάρουν ὅλη. Ἂν ὅμως ὑποθέσουμε, πὼς εἴμαστε σὲ θέση νὰ διακρίνουμε μεταξὺ τοῦ ἀληθοῦς καὶ τοῦ μὴ ἀληθοῦς, ἂν μπορούσαμε νὰ ἐκλέγουμε γιὰ τὸν ἑαυτό μας καὶ νὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι στὴν κρίση μας, χωρὶς νὰ τρομάζουμε, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ἀνεπτύσσαμε αὐτὸν τὸν τρόπο τοῦ σκέπτεσθαι, τότε ἡ Ἀλήθεια, σ' ὅλη της τὴν ὀμορφιά, μᾶς ἀνήκει. Ἡ ὀμορφιὰ τοῦ κόσμου ἀνήκει σὲ ὅλους. Χρειάζεται ὅμως νὰ τὴν αἰσθανθοῦμε, γιατὶ ὁ καθένας μας ζῆ μέσα σ' ἕνα κέλυφος, ποὺ εἶναι γέννημα διαφόρων ἐπιδράσεων. Ἂν καταφέρναμε νὰ βγοῦμε ἀπ' αὐτὸ τὸ κέλυφος καὶ νὰ προσεγγίσουμε κάθε ἄνθρωπο σὰν ἀνθρώπινο ὄν, νὰ ἰδοῦμε κάθε βιβλίο καὶ κάθε ἰδέα κατὰ τὴν ἀληθινή του ἀξία, θὰ βλέπαμε τί αἴσθημα ἐλευθερίας θὰ νοιώθαμε. Τότε, σᾶς ἀνήκουν ὅλα τὰ πλούτη τοῦ κόσμου!

* * *

Μιλοῦμε συχνὰ γιὰ ἀδελφότητα. Ἀλλὰ ἡ ἀδελφότητα δὲν εἶναι σχέσις ἐπιφανειακή, οὔτε περιωρισμένη. Σημαίνει συγγένεια κατὰ βάθος. Ὁ κ. Κρισναμοῦρτι συχνὰ λέγει, ὅτι εἶναι κανεὶς τέλειος ὅταν σχετίζεται χωρὶς τὴν αἴσθησι ὅτι ἐπιδιώκει τὶς σχέσεις. Μποροῦμε νὰ προσθέσουμε, ὅτι τὸ νὰ σχετίζεται κανεὶς τέλεια συνίσταται στὸ νὰ εἶναι τέλειος.

Ποιὸς εἶναι λοιπὸν ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς; Θὰ μπορούσαμε νὰ τὸ θέσουμε ἔτσι: Νὰ ἔχη κανεὶς τέλειες σχέσεις μὲ τὸν καθένα. Νὰ ἔχη τὴν πιὸ ὀρθή, τὴν πιὸ ὄμορφη στάση ἀπέναντι στὸν καθένα. Νὰ ἔχη στάση κατανοήσεως, ὄχι ἐπιφανειακῆς, ἀλλὰ βαθειᾶς κατανοήσεως.

Ἀπὸ μιὰ τέτοια κατανόηση — ἀπὸ καρδιὰ σὲ καρδιὰ— γεννιέται ἡ ἀληθινὴ συνεργασία. Τότε κάνει κανεὶς ὅ,τι βοηθάει τὸν ἄλλον. Καὶ δὲν σκέπτεται κἂν «ἐγὼ βοηθάω», ἀλλὰ βοηθάει φυσικά, αὐθόρμητα; καθὼς θὰ βοηθοῦσε κανεὶς τὴ μητέρα του. Δημιουργεῖται μιὰ φύσις ἀδελφική.

Ὅταν αὐτὸ τὸ πνεῦμα ρυθμίζη τὶς σχέσεις μας στὴ ζωή, τότε ἡ ζωὴ γίνεται πηγὴ βαθειᾶς εὐτυχίας. Γιατὶ βαθειὰ κατανόηση, εὐαισθησία καὶ δραστηριότης πηγάζουν ἀπὸ τὴ συναίσθηση τῆς συγγενείας.

* * *

Κάθε στοὰ μέσα στὴ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία πρέπει νὰ ἔχη ἀπόλυτη οἰκουμενικότητα. Νὰ διέπεται ἀπὸ ἀπόλυτη ἐλευθερία. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχη τὸ αἴσθημα «αὐτὸ ὀφείλω νὰ πιστεύω καὶ τὸ ἄλλο ὄχι». Ὑπάρχουνε τόσες θαυμάσιες ἀλήθειες νὰ μάθουμε, ἀλλὰ χρειάζεται νὰ εἴμαστε ἐλεύθεροι. Ὁ καταναγκασμὸς δὲν φέρνει κατανόηση.

Πρέπει νὰ ὑπάρχη ἀτμόσφαιρα πνευματικότητος. Καὶ πνευματικότης, στὴ σωστὴ ἔννοια, δὲν σημαίνει προσαρμογὴ σὲ εἰδικὸ δόγμα, ἀλλὰ ἐσωτερικὴ κατάσταση. Τότε θὰ μπορέσετε νὰ κατακτήσετε τὴν Χάριτα, κατὰ τὴν Χριστιανικὴ ὁρολογία.

Ἡ Θεοσοφία δὲν σημαίνει αὐτὴ ἢ ἐκείνη τὴν πίστη, δὲν εἶναι πίστη. Εἶναι τ ρ ό π ο ς ζ ω ῆ ς. Ἡ μᾶλλον θὰ ἔπρεπε νά εἶναι τρόπος ζωῆς μὲ ἠθικὴ βασισμένη στὴν ἀδελφότητα, τρόπος ζωῆς ποὺ ν' ἀποβλέπη στοὺς ὕψιστους σκοπούς, ποὺ εἶναι πραγματοποιήσιμοι γιὰ τὸν καθένα.

Θαυμάζουμε τὰ μεγάλα ἔργα, κι' ὅμως δυνατότητες ὑπάρχουν γιὰ τὸν καθέναν. Ἡ πρωτοτυπία δὲν ἀνήκει μονάχα στὸν κόσμο τῶν εὐγενῶν πνευμάτων. Ἡ δυνατότης νὰ εἴμαστε ἐσωτερικὰ ἐλεύθεροι ὑπάρχει στὸν καθένα Ἡ δυνατότης τῆς ὑπέρτατης εὐτυχίας ὑπάρχει σὲ κάθε ἀνθρώπινο ὄν. Γιατί λοιπὸν νὰ μὴ πάρουμε τὸ σωστὸ δρόμο γιὰ νά τὴν φθάσουμε;

Ὁ δρόμος δὲν εἶναι ἡ ἀφαίρεση ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ σκοπὸ τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια νά ζοῦμε ἀβλαβῶς καὶ ὡραῖα. Νά εἴμαστε ἁπλοῖ, ὄχι πολύπλοκοι. Νὰ προσεγγίζουμε τὸν καθέναν ἴσια καὶ ὄχι πλάγια.

Μπορεῖ νὰ ὑπάρξη κατάστασις πνεύματος, ὅπου καθένας νά βλέπη τὴν ἀλήθεια, τὴ στιγμὴ ποὺ παρουσιάζεται. Κι' αὐτὸ εἶναι πολὺ πιὸ σημαντικό, παρὰ νά πιστεύη σὲ μιὰ ἢ δυὸ ἀλήθειες. Μιὰ ἢ δυὸ ἀλήθειες δὲν ἀρκοῦν. Πρέπει νὰ ἔχω αὐτὴ τὴ φύση, ποὺ θα μὲ πλησιάση σὲ ὅ λ η τὴν ἀλήθεια. Μ' ἄλλα λόγια, πρέπει νὰ ἔχω μιὰ φύση μὲ ἀληθινὴ κατανόηση.

Δὲν ξαίρω τὶ σημαίνει ἀδελφότης. Δὲν ξέρω πῶς συνετελέσθη τὸ κάθε τι στὴ φύση. Ἔχω ἁπλῶς ἀγάπη. Ὑπόθεσε πὼς ἔχεις μεγάλη ἀγάπη, ἀνιδιοτελῆ ἀγάπη, πρὸς ἕνα πρόσωπο. Ὅταν εἶσαι κοντά του, βρίσκεσαι σὲ κατάσταση ἁρμονίας. Ἡ ἐπαφὴ εἶναι πλοῦτος. Ἔχεις καλὴ θέληση. Αἰσθάνεσαι ὕψιστα.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀγάπη ποὺ δίνει συγγενικὴ σχέση. Ἀλλὰ ἐμεῖς χωριζόμαστε ἀπὸ τὰ τείχη ποὺ μᾶς ἐμποδίζουν ν' ἀπολαύσουμε αὐτὴ τὴ σχέση μὲ κάθε ἀνθρώπινο ὄν.

Ὁ ἀδελφὸς Ζιναραγιαντάσα συνήθιζε νά λέγη, ἀναφέροντας τὴν ἐπιστολὴ ἑνὸς Μύστου, ὅτι στὴν ἀδελφότητα δὲν χωρεῖ συμβιβασμός.

Τὸ κῦμα τῆς πνευματικῆς προόδου θα ἔπρεπε νά ὁδηγῆ σὲ διαρκῆ πνευματικότητα. Μπορεῖ νὰ ζῆτε διανοητικά, νά σκέπτεσθε διαφορετικά —κι' αὐτὸ εἶναι ἔξυπνο— ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ συγχέετε τὴ διανόηση μὲ τὸ πνεῦμα. Πνευματικότης εἶναι ὄχι ἡ ἀνάπτυξη, ἀλλὰ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ κάθε ἰδιοτέλεια καὶ ἐγωιστικὸ σκοπό. Ὥστε ἡ πνευματικὴ πρόοδος μπορεῖ νά στηριχθῆ μόνον σὲ ἐλεύθερες διάνοιες, ἐλεύθερες ἀπὸ κάθε εἶδος ἰδιοτέλειας—αὐτὴ ἡ διάνοια εἶναι ἀληθινά ἐλεύθερη.

Μπορεῖ νὰ ὑπάρξη μιὰ πολὺ ἔξυπνη διάνοια, ἱκανὴ νά λύνη τὰ δυσκολώτερα μαθηματικὰ προβλήματα, ἀλλὰ ἀνίκανη ν' ἀντιληφθῆ τὴν ὀμορφιὰ τοῦ Σαίξπηρ ἢ τοῦ Αἰσχύλου, γιά τὴν ὁποία χρειάζεται διάνοια ἄλλου εἴδους. Χρειάζεται μυαλὸ ἀληθινό, διεισδυτικό.

Καὶ σήμερα ὅλος ὁ κόσμος χρειάζεται μιὰ ἀλλοιώτικη προσαρμογή. Πρέπει νὰ γίνη ἀλλαγή, γιὰ νὰ ὁδηγηθῆ ὁ κόσμος σὲ νέο πολιτισμό. Νέον, ὄχι διότι θὰ ὑπάρχουνε νέα εἴδη μηχανῶν ἢ δυνάμεων, ἀλλὰ νέον στὴν ἐσωτερικὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴν ἀτμόσφαιρα γύρω ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο ὄν.

Ἡ διάνοια ἐδημιούργησε τὴν διάσταση μεταξὺ πνεύματος καὶ ὕλης. Εἶπα πρίν, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀληθινὸς χωρισμός. Ὅπου ὑπάρχει ὕλη, ὑπάρχει καὶ πνεῦμα. Δὲν ὑπάρχει ἐκδήλωση πνεύματος χωρὶς ὕλη. Τὰ χωρίζουμε μόνον γιὰ καλύτερη κατανόηση. Καὶ λέμε, ὅτι ὕλη εἶναι ὅ,τι παρατηροῦμε καὶ πνεῦμα ὅ,τι ἀντιλαμβανόμεθα ἐσωτερικά. Ὕλη, δηλα-

δή, εἶναι κάτι τὸ ἀντικειμενικὸ καὶ πνεῦμα κάτι τὸ ὑποκειμενικό.

Ἡ διανοια τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀναμεσα στὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὕλη. Ὅσο στρεφουμε πρὸς τα ἔνδον, ἀποκτοῦμε ἐμπειρία τοῦ τὶ ὑπαρχει βαθυτερα. Μποροῦμε λοιπὸν να ἀκολουθήσουμε ὁποιονδήποτε δρόμο, ἀλλα για να δημιουργησουμε νέα κατασταση, νέον πολιτισμὸ ὄχι ἁπλῶς μηχανικόν, πρέπει να συγχωνεύσουμε το πνεῦμα μὲ τὴν πράξη. Καὶ δὲν ὑπαρχει πνευματικοτης, ποὺ να μὴν εἶναι πρακτικη.

Ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος εἶναι καὶ τα δυό: καὶ γαλήνιος καὶ δημιουργικός.

Ἂν λοιπὸν ἡ Ἑταιρία μας πρόκειται να παίξη ἕνα ζωτικὸ ρόλο καὶ να μὴν μεινη σαν τὶς τοσες ἄλλες ὀργανώσεις στὸν κοσμο, ἄν πρόκειται να κατασταθῆ ὄργανον για τὴν ἀνθρωπινη προοδο, ὄργανον στὰ χερια πνευματικῶν δυναμεων, τα μελη της πρέπει ν' ἀντανακλοῦν αὐτὸ το νέο πνεῦμα. Ὄχι τὸ ἐπίκαιρο «πνεῦμα τῆς ἐποχῆς» ἀλλα το πιὸ ὄμορφο πνεῦμα, ποὺ φερνει διαφορετικὴ προσέγγιση σε ὅλους καὶ σὲ ὅλα.

Μονον ἔτσι ἡ Ἑταιρία θ' ἀποβῆ ἀληθινα χρησιμη. Ν' ἀσχολῆσθε μὲ βιβλία, αὐτο δεν θα φέρη καμμια διαφορα.

— Πρεπει να ἔχετε ἕνα τροπο ζωῆς.
— Να φερετε ἐλευθερία σὲ ὅλους.
— Να εἶσθε ἐναντίον ὅλων τῶν προλήψεων.
—Να ζῆτε ἀληθινὰ κοσμοπολιτικά.

Ἂν ἡ Ἑταιρία μπορῆ να δραση ἔτσι, τοτε θα ξεχωρίση. Ὄχι κατα τὴν τετριμμενη ἔννοια, ἀλλα κατα την σωστή.

Για μια τετοια ἀλλαγη, χρέος ἔχει να ἐργασθῆ καθε μέλος. Δὲν εἶναι ζήτημα μόνον ὀλίγων ἡγετῶν. Ἔχομε πολλοὺς τετοιους ἀρχηγοὺς στον κόσμο. Εὔκολο εἶναι να ὁδηγῆ κανεὶς πλήθη. Δὲν ἔχει παρα να δῆ τὶ θελει το πλῆθος καὶ να το πῆ δυνατα. Ἔτσι ὑπαρχουν ἀρχηγοὶ πολλῶν πολιτικῶν κομματων, ὅπου τα μελη ἀκολουθοῦν τον ἀρχηγὸ καὶ ὁ ἀρχηγος ἀκολουθεῖ τα μελη. Δεν εἶναι χρησιμοι τετοιοι ἡγέτες στὴ Θεοσοφικη Ἑταιρία. Τα μέλη δεν ὑπαρχουν γιὰ να εἶναι πλακα γραμμοφωνου, ποὺ να ἐπαναλαμβάνη ὅσα λεγει ὁ «μεγαλος ἀρχηγός». Τότε θα ἦταν Ἑταιρία παπαγάλων. Καθε μέλος ἔχει ὡρισμενη ἀξία. Ἔχει ὡρισμενη σημασία. Μπορεῖ να γίνη δυναμις προόδου. Μονον ἔτσι ἐκπληρώνει τον σκοπό του. Δεν πρέπει να πιστεύει σὲ ἕναν ἀριθμὸ προσώπων καὶ ὅταν κτυποῦν μια νότα, να τὴν ἐπαναλαμβάνη. Δεν λέγω, ὅτι μια ἀλήθεια δὲν μπορεῖ να ἐκφρασθῆ ἀπὸ ἕναν ἄλλον. Ἂν εἶναι, πράγματι, ἀλήθεια, ἄν τὸ αἰσθάνεται κανεὶς πραγματικα ὅτι εἶναι τότε θα τὸ ἐκφραση με τὸν δικό του τροπο, θα θέση τὴν δική του σφραγίδα.

Ἡ ζωὴ εἶναι πολὺ εὔκολη γιὰ τὸν ἀδιάντροπο, τὸν παλληκαρά, τὸν κατεργάρη, τὸν ὑβριστή, τὸν θρασὺ καὶ τὸν ἐλεεινό.

Εἶναι ὅμως ἡ ζωὴ δύσκολη γιὰ τὸν μετριόφρονα, τὸν ἁγνό, τὸν ἀνιδιοτελῆ, ἥσυχο, ἀκηλίδωτο καὶ εὐφυῆ.

Dhammapada

Ν. ΧΑΓΕΡ — ΜΠΟΥΦΙΔΗ

Παράκληση στὸ Θεὸ γιὰ ἕναν μικρὸ καμπούρη

Δὲ φάνηκεν, ἀλήθεια, (καὶ νυχτώνει...),
—σὰν κάθε βράδυ τέτοιαν ὥρα, στὸ μπαλκόνι
δὲ φάνηκε ὁ ἀντικρυνὸς μικρὸς
ποὖναι καμπούρης καὶ καχεκτικός.

Εἶν' τὰ παράθυρά του, ὡστόσο, φωτισμένα,
—καὶ πίσω ἀπὸ τὰ τζάμια τὰ κλεισμένα
περνοῦν ἀνήσυχες σκιές, μισοσβυσμένες,
—ἄχ, κάμε, Θεέ μου, νὰ μὴν εἶναι δακρυσμένες...

Εἶν' τόσο ἤρεμος, Θεέ μου, τόσο ἁπλός,
κι εἶν' ἡ ψυχή του τόσο πονεμένη
σὰν βγαίνει στὸ μπαλκόνι μοναχὸς
μόλις ἡ νύχτα ἐρθεῖ, σκοτεινιασμένη...

Τὸ μεσημέρι μένει ὥρα πολλὴ
πίσω ἀπ' τὶς γρίλιες τῶν κλειστῶν παραθυριῶν.
Καὶ μὲ τί προσοχὴ παρατηρεῖ,
στὸ δρόμο, τὰ παιχνίδια τῶν παιδιῶν...

Αὐτὸς δὲν παίζει, κι οὔτε ποὺ τολμᾶ
νὰ κατεβῆ, νὰ τρέξη, στὸ στενό.
Κάποτε ποὔτρεξε κι αὐτός, τἄλλα παιδιὰ
φύγαν καὶ τὸν ἀφίσαν μοναχό...

Κι ὅταν ἡ μάννα του τοῦ λέει: «Γιατί καὶ σὺ
δὲν πᾶς νὰ παίξῃς ὅπως τἄλλα τὰ παιδιά;»
«Βαρυέμαι» ἀπαντάει αὐτὸς σιγά.
Καὶ τὸν περνοῦνε γιὰ ἰδιότροπο πολύ.

Ὕστερα, μελετάει τὸ μάθημά του,
δίχως βοήθεια, μόνος, δυνατά....
—Κι εἶν' ἡ φωνή του σὰν προμήνυμα θανάτου
ὡς ἀντηχεῖ, βραχνή, στὴ σκοτεινιά...

Μόλις βραδυάσει, βγαίνει στὸ μπαλκόνι.
Οὔτε διακρίνεται στὸ σκότος τὸ πυκνό.
Μιὰ ὀκαρίνα εἶν' ἡ συντροφιά του ἡ μόνη,
κι ὅλο σφυράει τὸν ἴδιονε σκοπό.

Ἀπόψε ὅμως δὲ φάνηκε. Καὶ τρέμουν
οἱ σκιὲς στὸ δωμάτιό του τὸ κλειστό...
Ὤ, πῶς φοβᾶμαι, πῶς φοβᾶμαι, Θεέ μου,
μὴν τοῦ συνέβη τίποτα κακό...

Εἶν' ἡ ψυχή του πάντοτε θλιμένη...
Εἶναι καμπούρης καὶ καχεκτικός...
Κάμε τοὐλάχιστον, Θεέ μου, ἡ πονεμένη
ψυχή του νἆναι ἤρεμη διαρκῶς...

Κι ἂν εἶναι νὰ πεθάνῃ, ἂς μὴ τὸ ξέρῃ....
Σὲ μιὰ γλυκιὰ ὀπτασία ἂς βλέπῃ πὼς
στὴ γειτονιά του κάποιο μεσημέρι
μὲ τἄλλα τὰ παιδιὰ παίζει κι αὐτός...

ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ Ο ΑΚΡΑΓΑΝΤΙΝΟΣ

Τοῦ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Φιλόσοφος; Ὄχι μόνον φιλόσοφος, ἀλλὰ ἀκόμη περισσότερον: Μύστης.

Πενιχραὶ αἱ περὶ τῶν καθ' ὅλα δοξασιῶν του πληροφορίαι. Ὀλίγοι σχετικῶς στίχοι, ἀποσπάσματα, ἀπὸ δύο μεγάλα ποιητικά του ἔργα, τοὺς «καθαρμοὺς» καὶ τὸ «περί φύσεως», τὰ ὁποῖα θεωροῦνται γνήσια, διεσώθησαν. Ὄχι πολλαὶ αἱ περὶ τῶν ἰδεῶν του εἰδήσεις τῶν δοξογράφων.

Δύσκολον ἔργον ἡ ἀνασύστασις ὁλοκλήρου τοῦ συστήματος αὐτοῦ. Διὰ τὴν ζωήν του καὶ τὴν δρᾶσιν του ὑπάρχουν πληροφορίαι τινές. Ἡ προσωπικότης του περιβάλλεται μὲ θρῦλον, ὅπως ὅλων τῶν θείων ἀνδρῶν.

***

Εἰς τὸν Ἀκράγαντα τῆς Σικελίας ἐγεννήθη καὶ ἔζησε τὸν περισσότερον χρόνον τῆς ζωῆς του. Προσωπικότης τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος τοῦ 5ου αἰῶνος (495—435).

Δημοκρατικὸς τὸ φρόνημα, ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὴν πολιτικὴν ζωὴν τοῦ τόπου του, διεπόμενος πάντοτε ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς ἰδέας τοῦ ἀνθρωπισμοῦ καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος πρὸς τοὺς ὁμοίους του. Εἰργάσθη χωρὶς ματαιοδοξίαν καὶ ἀπεποιήθη ὑψηλὸν ἀξίωμα τῆς πολιτείας, τὸ ὁποῖον τοῦ προσεφέρθη.

***

Ὡς θεραπευτὴς καὶ προφήτης ἀναφέρεται. Ἱερατικαὶ ἐνέργειαι τοῦ ἀποδίδονται ὡς θεουργοῦ, ποὺ ἔδιδε τὴν ζωὴν εἰς νεκρούς, δηλαδὴ τὴν αἰωνίαν ζωὴν εἰς τοὺς ἁγνοὺς καὶ κεκαθαρμένους ἀπὸ τὸν ρύπον τῶν παθῶν καὶ ἀπὸ τὰς προλήψεις. Πολλαὶ ἀπὸ τὰς πράξεις του ἀναφέρονται ὡς θαύματα, ὡς ὑπερφυσικὰ ἐπιτεύγματα. Ἀλλὰ τί ἠμπορεῖ νὰ εἶναι «θαῦμα» καὶ «ὑπερφυσικὸν» δι' ἕνα ἄνθρωπον, ἀφοῦ ὅλα εὑρίσκονται καὶ ὅλα γίνονται μέσα εἰς τὴν Φύσιν; Μήπως ἡ ἀνθρωπίνη ἄγνοια δημιουργεῖ αὐτοὺς τοὺς ὅρους;

Ἐξ αὐτῶν λοιπὸν καὶ ἐξ ἄλλων καταφαίνεται ἡ θεία προσωπικότης τοῦ Ἀκραγαντίνου σοφοῦ.

Ἐσωτερικὰς ἀρχὰς βεβαίως οὔτε οὗτος ἐξωτερίκευσε. Τουλάχιστον εἰς τὰ σωζόμενα αὐτου οὐδὲν ἀναφέρεται. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὸν κανόνα τῶν σοφῶν. Δὲν ἀρνεῖται εἰς τοὺς στίχους του τὴν ἀξίαν τῆς ἐμπειρίας, οὔτε τὴν συμβολὴν τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας εἰς τὴν γνῶσιν τῆς πραγματικότη-

τος, ἀλλὰ τὰς πηγὰς ταύτας εὑρίσκει ἀνεπαρκεῖς. Δι' αὐτὸ καταφεύγει, ἀφοῦ ἠμποροῦσεν, εἰς τὴν Μοῦσαν καὶ ἐξ αὐτῆς λαμβάνει μείζονα γνῶσιν.

***

Πυθαγόρειος; Τὰ ἱστορικὰ δεδομένα ἀνεπαρκῆ. Αἱ διασωθεῖσαι ὅμως φιλοσοφικαί του ἰδέαι ἠμποροῦν νὰ τὸν κατατάξουν εἰς τοὺς Πυθαγορείους ἢ τουλάχιστον εἰς τοὺς πολὺ ἐπηρεασμένους ἀπὸ τὰς πυθαγορείους ἀρχάς. Πάντως εἰς τὰ γραπτά του ἔδωσε ἁδρὰν τὴν προσωπικήν του σφραγῖδα.

***

Καὶ ἡ κοσμοθεωρία του; Διεσώθησαν εὐτυχῶς περὶ αὐτῆς ἱκανά. Βάσις της τὰ «στοιχεῖα» του, ποὺ τὰ θεωρεῖ «ριζώματα πάντων», δηλαδὴ συστατικὰ ὅλων τῶν μορφῶν. Τὰ στοιχεῖα του, αἱ διάφοροι ποιότητες τῆς οὐσίας τῆς Φύσεως, εἶναι ἀγέννητα, ἄφθαρτα καὶ αἰώνια, θεῖα, ὡς τὰ ἀποκαλεῖ. Μὲ διαφορετικὰς ἰδιότητας εἰς τὴν κλιμάκωσιν τελειότητος ποὺ ἀποδίδει εἰς αὐτά. Τὸ ἁπλούστερον, τὸ πρωτόγονον τὸ καλεῖ «γῆν», βαρεῖαν καὶ σκληράν. Πέραν τούτου τοποθετεῖ τὸ «ὕδωρ», σκοτεινὸν καὶ ψυχρόν. Εἰς ἀνωτέραν τάξιν θέτει τὸν «ἀέρα», ρέοντα καὶ διαφανῆ. Ὡς τὸ ἀνώτατον δὲ πάντων δέχεται τὸ «πῦρ», θερμὸν καὶ λαμπρόν.

Αἱ μορφαὶ τῆς Φύσεως, «τὰ ὄντα» εἶναι σύνθετα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα του, ἡ δὲ ἐξελικτικὴ κατάστασις ἑκάστης μορφῆς, ἡ ποιότης της, προσδιορίζεται ἀπὸ τὰ ἐνεχόμενα ποσοστὰ τῶν στοιχείων ποὺ τὴν ἀποτελοῦν. Τὰ στοιχεῖα, ὡς εἴπομεν, εἶναι ἀνώλεθρα, αἱ μορφαὶ εἶναι ἐκεῖναι ποὺ ὑπόκεινται εἰς διάλυσιν καὶ εἰς ἐκ νέου σύνθεσιν. Αἱ μορφαὶ δὲν γεννῶνται, ἀλλὰ μόνον ἀνάμιξις καὶ ἐναλλαγὴ γίνεται τῶν στοιχείων πρὸς παραγωγὴν αὐτῶν: «Φύσιν οὐδενός ἐστι ἐόντων ἀλλὰ μόνον μῖξις τε διάλλαξίς τε τῶν μιγέντων ἐστί».

Ἀλλὰ τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ συνθέτει καὶ ἀποσυνθέτει τὰ στοιχεῖα εἰς μορφάς; Ἐδῶ ὁ φιλόσοφός μας τοποθετεῖ δύο δυνάμεις, δύο ἰδιότητας: Τὴν φιλότητα, δύναμιν ἑνωτικήν, συνθετικὴν καὶ τὸ νεῖκος, δύναμιν ἀποχωρίζουσαν, ἀποσυνθετικήν. Τὰς δυνάμεις ταύτας ἀποκαλεῖ ἐπίσης, ὡς τὰ στοιχεῖα, «θείας». Τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ δυνάμεις αὗται κυβερνοῦν τὸν κόσμον. Δὲν ὀνομάζει ὅμως καὶ τὴν οὐσίαν ἐξ ἧς ἐκπορεύονται αἱ δυνάμεις τῆς φιλότητος καὶ τοῦ νείκους. Ἀλλὰ ἰδιότητες χωρὶς οὐσιαστικὸν ἔρεισμα δὲν δύνανται νὰ νοηθοῦν. Παράλειψις; Ἢ μᾶλλον ἀπώλεια τῶν σχετικῶν στίχων; Προφανῶς θὰ συμβαίνῃ τὸ δεύτερον, ἀφοῦ, ὡς προελέχθη, ἐλάχιστοι σχετικῶς στίχοι τῶν ἔργων του διεσώθησαν μέχρις ἡμῶν.

Ὁ Κόσμος προῆλθεν ἐκ

τῆς ἀνυπαρξίας; Βεβαίως ὄχι. Ἡ κοσμογονία ἄρχεται ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ καὶ τῆς μίξεως τῶν στοιχείων χάρις εἰς τὰς δυνάμεις τοῦ νείκους καὶ τῆς φιλότητος. Εἰς τὸ «σφαῖρον» του, δηλαδὴ εἰς τὴν προηγηθεῖσαν τῆς δημιουργίας κατάστασιν, ὑπῆρχον τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ δυνάμεις. Ὄχι ὅμως διακεκριμέναι, ἀλλὰ εἰς μὴ ἐνεργὸν κατάστασιν, εἰς κατάστασιν ἄποιον. Μέσα εἰς τὸν σφαῖρον οὐδὲν στοιχεῖον ἠμπορεῖ νὰ διακριθῇ. Ὁ σφαῖρος εἰς ὅλα του τὰ μέρη εἶναι ἴσος καὶ ἄπειρος. Τουναντίον τὸ Σύμπαν εὑρίσκεται εἰς διαρκῆ μεταβολήν. Ἡ φιλότης καὶ τὸ νεῖκος διαρκῶς εὑρίσκονται ἐπὶ τῷ ἔργῳ, συνθέτουσαι τὰ στοιχεῖα εἰς μορφὰς καὶ ἀκολούθως ἀποσυνθέτουσαι αὐτὰς πρὸς πρόοδον.

* * *

Πνευματόδοξος ἢ μηχανοκράτης; Ὄχι μηχανοκράτης, ἀλλὰ φυσιολόγος καὶ πνευματόδοξος. Εὔκολα ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἐμβαθύνει ἢ δὲν θέλει νὰ ἐξετάσῃ τὰ πράγματα μὲ τὸν νοῦν ἐλεύθερον, δίδει χαρακτηρισμοὺς ἀδίκους. Ἀλλὰ ὁ σοφός μας παίρνει τὴν γνῶσιν ἀπὸ τὴν Μοῦσαν, καθὼς εἴπομεν. Ἠμπορεῖ λοιπὸν νὰ μὴ εἶναι πνευματόδοξος καὶ φυσιολόγος ἀφοῦ τὴν γνῶσιν του λαμβάνει ἀπὸ αὐτὰς τὰς πηγάς; Ἀτυχῶς τὸ ἔργον του δὲν διεσώθη ἐν πληρότητι. Ἀπὸ ὅσα ὅμως ἔφθασαν μέχρις ἡμῶν βλέπομεν ὅτι ὁμιλεῖ διὰ τοὺς «δαίμονας», τὰς ψυχάς. Τούτων, ὡς διδάσκει, ἡ πρόοδος γίνεται διὰ τῶν μετενσωματώσεων ἀπὸ τὰς ἀτελεστέρας εἰς τὰς τελειοτέρας μορφὰς τῶν ὄντων. Δι' αὐτὸ σέβεται καὶ τήν, πρὸ τῆς ἀνθρωπίνης μορφῆς, ζωήν.

Τὴν ἀνθρωπινην μορφὴν δέχεται ὡς σταθμὸν διὰ τὴν περαιτέρω ἀνέλιξιν τοῦ δαίμονος, τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ μὲ προϋποθέσεις: Τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἠθικῆς τελειώσεως. Αἱ ἁγναὶ ψυχαί, αἱ ὥριμοι, ἐμφανίζονται εἰς τὸν κόσμον τῶν ἀνθρώπων ὡς μάντεις καὶ θεραπευταί. Ἀπερχόμεναι δὲ τοῦ κόσμου τούτου παρακάθηνται καὶ συνεστιάζονται μετὰ τῶν Ἀθανάτων, ὡς λέγει εἰς τοὺς «καθαρμούς».

* * *

Δὲν ἠμπορεῖ κανείς, ἐμβαθύνων μὲ ἐλευθέραν τὴν σκέψιν εἰς τὰ σωζόμενα τοῦ σοφοῦ Ἀκραγαντίνου, νὰ μὴ αἰσθανθῇ διὰ τὴν ἁδρὰν αὐτοῦ προσωπικότητα θαυμασμόν, ἀλλὰ καὶ σέβας μέγα. Προσεπάθησε καὶ αὐτός, ὡς πραγματικὸς Μύστης, νὰ μεταδώσῃ ὅ,τι ἠδύνατο, δυνάμεις, γνώσεις καὶ ἀρχάς, εἰς τὸν ἀδελφόν του ἄνθρωπον διὰ νὰ ἀνυψώσῃ, ὅσον ἦτο δυνατόν, τὴν ψυχικὴν ἑκάστου στάθμην. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον τῶν μεγάλων τῆς Φύσεως τέκνων. Τῶν ὡρίμων ψυχῶν τῆς Γῆς.

Ἐμπεδοκλῆς

Μεταγραφὴ σ' ἐλεύθερο στίχο ΑΓΙ ΘΕΡΟΥ

Ὅπως εἶναι γνωστό, τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου «προσωκρατικοῦ» φιλοσόφου, ἀποσπάσματα μόνο μᾶς παρέδωκαν διάφοροι συγγραφεῖς, ὁ Διογένης ὁ Λαέρτιος, ὁ Στοβαῖος, ὁ Πλούταρχος, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι. Τ' ἀποσπάσματα αὐτὰ συγκεντρώθησαν ἀπὸ τοὺς φιλολόγους καὶ ἀνήκουν σὲ δυὸ ἔμμετρα ἔργα του, τὸ «Περὶ φύσεως» καὶ τοὺς «καθαρμούς».

Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ δημοσιεύουμε κατὰ μεταγραφὴ σ' ἐλεύθερο στίχο τοῦ ποιητῆ Ἄγι Θέρου, εἶναι τὸ ὑπ' ἀρ. 1 τοῦ «Περὶ φύσεως».

Ἔκδοση Ἑλληνικὴ τῶν κειμένων τούτων δὲν ὑπάρχει. Ἄγγλοι ὅμως, Γερμανοὶ καὶ Γάλλοι φιλόλογοι κι' ἕνας Ἕλληνας καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Παλέρμου, τὸν περασμένον αἰῶνα, τὰ ἔχουν ἐκδώσει καὶ μεταφράσει, ὁ τελευταῖος μάλιστα ἔμμετρα.

Σύ, Παυσανία, τοῦ σοφοῦ τ' Ἀγχίστη γιέ,
τ' αὐτιά σου τέντωσε, γιατὶ οἱ δυνάμεις
ποὺ σκόρπιες εἶναι στὸ κορμί μας γύρω
καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, πού, ριζωμένα μέσα τους,
τ' ἀφρόντιδου μας στοχασμοῦ τὴν κόψη τὴ στομώνουνε,
μικρὸ μεράδι μόνο τῆς ζωῆς κατέχοντας,
ποὺ αὐτὸ ζωὴ δὲν εἶναι, καὶ σὲ θάνατο
γοργόνε καταδικασμένοι, σὰν καπνὸς πετᾶν
καὶ διασκορπίζονται. Καθένας τους κατέχει
ὅ,τι στὸ δρόμο ποὺ γοργοδιαβαίνει τοὔλαχε
ν' ἀπαντήσει καί, μέσ' στὴν ἀναμελιά του,
πὼς τὰ κατέχει ὅλα καυχιέται.
Τόσο πολὺ εἶναι δύσκολο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους
νὰ ἰδοῦνε μὲ τὰ μάτια τους τὰ ἴδια
καὶ νὰν τ' ἀκούσουν μὲ τ' αὐτιά τους
καὶ νὰν τὰ νιώσουν μὲ τὸ στοχασμό τους.
Ἐσὺ λοιπόν, ἀφοῦ τὸ δρόμο σου ὡς τὰ τώρα βρῆκες,
ὅσα στὸ νοῦ σου βολετὸ εἶναι θὰν τὰ μάθεις.

Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΗΣ ΣΕΛΗΝΗΣ

Τοῦ JAMES S. PERKINS
Μὲ σκίτσα τοῦ ἰδίου

Η ΣΕΛΗΝΗ, ἀπομακρυσμένη στὸ διάστημα 240.000 μίλια μόνον, εἶναι ὁ πλησιέστερος πρὸς τὴ γῆ μας πλανήτης καὶ ἡ ἄλλη πλευρά της ἦταν ὥς τώρα ἀπρόσιτη σὲ κάθε παρατήρησι. Ἐπὶ αἰῶνες τ' ἀνθρώπινα βλέμματα ἀντικρύζουν καὶ μελετοῦν τὴ μιὰ μονάχα πλευρὰ τῆς σελήνης. Ὁ λόγος τοῦ παράδοξου τούτου φαινομένου εἶναι ὅτι ἡ περιστροφὴ τῆς σελήνης γύρω ἀπὸ τὴ γῆ, καθὼς καὶ γύρω ἀπὸ τὸν δικόν της ἄξονα, γίνεται πρὸς τὴν ἴδια κατεύθυνσι, ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς, στὴν ἴδια περίοδο χρόνου ἀκριβῶς.

Καίτοι ἡ σελήνη κινεῖται σὲ μιὰ σφιχτὴ τροχιὰ περὶ τὴν γῆ, δὲν μοιάζει νὰ εἶναι συνδεδεμένη σὰν μὲ ἀκλόνητη ράβδο. Συμβαίνουν παραλλαγὲς στὴν ἐλλειπτικὴ πορεία της, ἀποκλίσεις ἀνάλογες μὲ τὴν ἀλλαγὴ ἐποχῶν τῆς γῆς, καθὼς καὶ ἄλλες κινήσεις, ποὺ καθιστοῦν ἐναλλακτικὰ ὁρατὸ καὶ ἀόρατο ἕνα πρόσθετο 18 ο)ο τῆς ἐπιφανείας τῆς σελήνης. Οἱ δὲ μελέτες τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς καὶ τῆς τροχιᾶς της συνετέλεσαν σὲ θεωρίες ὄχι μονάχα γιὰ τὴν προέλευσι τῆς σελήνης καὶ τὴν κοσμολογικήν της ἱστορία, μὰ βοήθησαν καὶ γιὰ τὴν ἐξήγησι πλατύτερων γεγονότων στὸ ἡλιακὸ σύστημα.

Τώρα ποὺ ὁ ἄνθρωπος φθάνει τὴ σελήνη μὲ νέα ὄργανα, προβλέπεται ὅτι μέσα σὲ δύο ἢ τρία χρόνια*, ρουκέττες ἐφωδιασμένες μὲ φωτογραφικὲς μηχανὲς θὰ μπορέσουν νὰ κυκλώσουν τὴν σελήνη. Ὑπελογίσθη ὅτι ἐὰν ἐπιτευχθῇ ὑψηλὴ ἀκρίβεια πτήσεως τῶν πυραύλων, θ' ἀπαιτηθῇ πορεία 157 ὡρῶν γιὰ νὰ κάμη ἕνα ὄχημα τοῦ διαστήματος τὸν γῦρο τῆς σελήνης καὶ νὰ ἐπιστρέψη στὴ γῆ. Εἶναι δυνατὸν ν' αὐξηθῇ ἡ ταχύτης σὲ ἄλλα στάδια τοῦ ταξιδιοῦ τοῦ πυραύλου, ὥστε ὁ γῦρος περὶ τὴν σελήνη νὰ συντε-

* Τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἐδημοσιεύθη στὸ τεῦχος Μαρτίου 1959 τοῦ American Theosophist. Ἡ πρόβλεψις ἐστηριζόταν, φαίνεται, στὰ ἀμερικανικὰ στοιχεῖα.

Ἀπὸ τὸ The American Theosophist

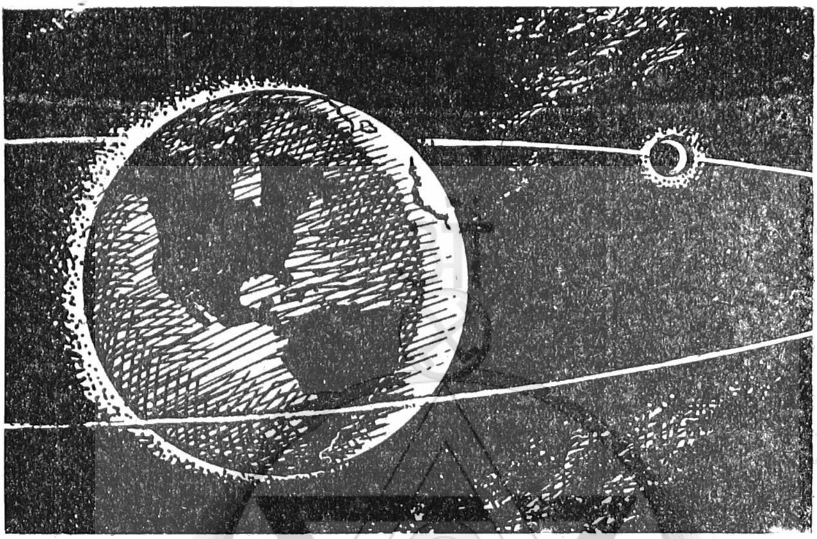
λεσθῇ πολὺ ἥσυχα. Ὁ πύραυλος θὰ μποροῦσε ἀπὸ τὶς 157 ὧρες τοῦ ταξιδιοῦ του τὶς 50 νὰ τὶς περάση πολὺ κοντὰ στὴ σελήνη. Τί θ᾽ ἀποκαλύψουν οἱ πρῶτες τηλεκπομπὲς καὶ (ἂν ἐπιστρέψουν σῶα) τὰ φίλμς γιὰ τὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς σελήνης ; Πολλοὶ πιστεύουν ὅτι ἡ κρυμμένη πλευρὰ δὲν θὰ εἶναι ἀλλοιώτικη ἀπὸ τὴν φανερή—καὶ ὅτι θὰ βλέπαμε τοὺς ἴδιους κρατῆρες καὶ τὶς ἴδιες ἀχανεῖς ἐκτάσεις σκόνης. Ἀλλὰ εἶναι δυνατὸν ν᾽ ἀποκαλυφθοῦν μερικὰ φαινόμενα, ποὺ ν᾽ ἀνατρέψουν μιὰ ἢ δυὸ στέρεες ἰδέες γιὰ τὴ συγγένεια τῆς σελήνης μὲ τὴν γῆ. Μπορεῖ ν᾽ ἀνοιχθοῦν καινούρια πεδία ἐρεύνης. Μερικὲς ἀστρονομικὲς ὑποθέσεις μπορεῖ ν᾽ ἀνατραποῦν καὶ νὰ εἰσαχθοῦν νέοι προσανατολισμοὶ στὴν κοσμολογικὴ σκέψι. Ἐπὶ παραδείγματι, μπορεῖ οἱ παρατηρήσεις νὰ ἔλθουν σ᾽ ἐνίσχυσι τῆς ἀκαθιέρωτης ἰδέας, ὅτι ἡ σελήνη δὲν εἶναι γέννημα, ἀλλὰ γ ο ν ε ὺ ς τῆς γῆς.

Φαντασθῆτε ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς σελήνης νὰ εἶναι ἁπαλή !

Οἱ τριάντα ἢ καὶ περισσότερες χιλιάδες κρατήρων ποὺ καλύπτουν τὴν ὁρατὴ πλευρά της θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθοῦν ἐκ νέου. Ἄλλως τε δὲν ὑπάρχει ὡς τώρα καμμιὰ πειστικὴ ἐξήγησις τοῦ πῶς ἐδημιουργήθηκαν. Μερικοὶ εἶναι διαμέτρου ἑκατοντάδων μιλίων, μὲ πυργώματα ὕψους δεκαεπτὰ χιλιάδων ποδῶν—φυσικὰ φαινόμενα ποὺ ἀληθινὰ προκαλοῦν σταμάτημα τῆς ἀναπνοῆς. Σχεδὸν ὅλοι οἱ ἐπιστήμονες συμφωνοῦν ὅτι οἱ κρατῆρες αὐτοὶ ἔγιναν ὅταν μετεωρῖται ἢ μεγαλύτερα μετέωρα καὶ πλανητοειδῆ χτύπησαν τὴν σελήνη, σ᾽ ἐποχὴ ποὺ ἡ ἐπιφάνειά της ἢ ἕνα μέρος της ἦταν μαλακή. Ἄλλη ἐκδοχὴ εἶναι ὅτι οἱ κρατῆρες ἔχουν ἡφαιστειακὴ προέλευσι. Δὲν ὑπάρχει, ὅμως, καμμιὰ ἔνδειξις λάβας καὶ ὁ πυθμὴν τῶν κρατήρων εἶναι χαμηλότερος ἀπὸ τὸ γύρω ἔδαφος, ἐξ ἄλλου εἶναι πάρα πολὺ πλατεῖς, ὥστε ἀποκλείεται νὰ σχηματίσθηκαν ἀπὸ ἡφαίστεια. Ὑπάρχει μεγάλη διαβάθμισις κρατήρων ἢ «περιτειχισμένων πεδιάδων», ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους (Κλάβιους καὶ Γκριμάλδι) ποὺ εἶναι περισσότερο ἐκτεταμένοι ἀπὸ τὴν πολιτεία Μαίρυλαντ*, μέχρι τοὺς μικρότερους, ποὺ δύσκολα εἶναι ὁρατοὶ μὲ τὸ τηλεσκόπιο. Μερικοὶ εἶναι τόσο πλατεῖς ὥστε ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ δαπέδου ἕως τὰ τείχη κρύβεται ἀπὸ τὴν σφαιρικὴ ἐπιφάνεια τῆς σελήνης. Τὰ δάπεδα εἶναι ἀκανόνιστα κυκλικά. Πολλοὶ μεγάλοι κρατῆρες περιλαμβάνουν στὸ ἐσωτερικό τους ἄλλους μικρότερους. Αὐτοὶ δὲν ἐπιδέχονται ἄλλη ἐξήγησι ἀπὸ τὴν μετεωρικὴ προέλευσι. Ἐπὶ παραδείγματι, ἡ «θάλασσα Imbrium», μιὰ μεγάλη κυκλικὴ πεδιάδα κοντὰ στὸ βόρειο ἄκρο τῆς σελήνης, λέγεται ὅτι ἐδημιουργήθηκε πιθανῶς ἀπὸ τὴν πτῶσι ἑνὸς πλανητοειδοῦς, διαμέτρου 60 μιλίων.

Παρατηρήσεις ἐπὶ γνωστῶν

* Περίπου μιάμιση φορὰ τὸ ἐμβαδὸν τῆς Πελοποννήσου.

μετεωρικῶν κρατήρων στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς φαίνεται νὰ ἐνισχύουν τὴν μετεωρικὴ θεωρία γιὰ τοὺς κρατῆρες τῆς σελήνης. Ὁ πρῶτος μετεωρικὸς κρατήρας τῆς γῆς, ποὺ ἀνεγνωρίσθη σὰν τέτοιος, εἶναι ὁ κρατήρας Barringer στὴν ἔρημο τῆς Ἀριζόνα. Μοιάζει σὰν ἕνα πελώριο κύπελλο, 600 πόδια βάθος καὶ διάμετρο τρία τέταρτα μιλίου, τριγυρισμένος μέσα κι᾽ ἔξω ἀπὸ ἀσβεστολίθους καὶ ἀμμολίθους. Ἡ ἡλικία του ὑπολογίζεται σὲ 50 χιλιάδες χρόνια. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἐναερίου φωτογραφήσεως στὸν Καναδᾶ ἔφερε εἰς φῶς μιὰ δωδεκάδα κρατήρων πιθανῆς μετεωρικῆς προελεύσεως. Ὁ μεγαλύτερος, διαμέτρου 20 μιλίων, ὑπολογίζεται ὅτι ἐδημιουργήθηκε πρὶν 500 ἑκατομμύρια χρόνια. Ἕνας ἄλλος, ὁ κρατήρας Deep Bay στὸ Σακατσεβάν, τελείως κυκλικός, ἐκτάσεως ἕξη μιλίων, βάθους 700 ποδῶν, θεωρεῖται ἡλικίας τοὐλάχιστον ἑξῆντα ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Οἱ μελέτες πάνω σ᾽ αὐτοὺς τοὺς κρατῆρες ἐνίσχυσαν τὴν ἰδέα, ὅτι πιθανῶς οἱ μετεωρικοὶ κρατῆρες στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς εἶναι πολὺ συνηθέστεροι ἀπὸ ὅ,τι ἐνομιζόταν ὥς τώρα καὶ ἴσως παρέχουν σαφῆ ἐξήγησι γιὰ τὴν προέλευσι καὶ τῶν κρατήρων τῆς σελήνης. Ὅλοι οἱ μεγάλοι κρατῆρες εἶναι προϊόντα ἐκρήξεων. Αὐτοὶ ποὺ ἐρευνήθηκαν στὴ γῆ ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ γῆ ἐβάλλετο ἐπὶ μακρὸν ἀπὸ μετέωρα, ἀλλὰ οἱ γνωστοὶ κρατῆρες δὲν εἶναι τόσο πολυάριθμοι ὥστε νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι ὁ πλανήτης μας ἐβομβαρδίσθηκε τόσο σκληρὰ ὅσο ἡ σελήνη. Ἡ προσπάθεια νὰ ἐξηγηθῆ αὐτὴ ἡ ἐκπληκτικὴ ἀνομοιότης ὡδήγησε στὴν ἀπίθανη ἰδέα, ὅτι ὁ βομβαρδισμὸς τῆς σε-

λήνης ἔλαβε χώραν σὲ μιὰ σχετικῶς σύντομη περίοδο, ὅταν ἦταν ἰδιαίτερα ἐκτεθειμένη ἐξ αἰτίας τῶν τροχιακῶν σχέσεων μεταξὺ γῆς, σελήνης καὶ τοῦ λοιποῦ ἡλιακοῦ συστήματος.

Οἱ κρατῆρες τῆς σελήνης δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθοῦν τόσο εὔκολα. Γιατί ὁ κρατήρας Τύχων, διαμέτρου 54 μιλίων, εἶναι τὸ κέντρον ἑνὸς θεαματικοῦ ἀκτινωτοῦ συστήματος, ποὺ οἱ γραμμές του ἁπλώνονται στὴν ἐπιφάνεια τῆς σελήνης χωρὶς νὰ τὶς διακόπτουν βουνά, ὠκεανικὰ λίκνα ἢ κρατῆρες, καὶ οἱ γραμμὲς αὐτὲς εἶναι βαθουλωτὲς καὶ ὄχι ἐξέχουσες; Εἶναι ἀόρατες ὅταν ὁ ἥλιος δύῃ, ἀλλὰ ξεχωρίζουν καθαρὰ ὅταν εἶναι πανσέληνος. Ἀπὸ τί εἶναι οἱ ἀκτῖνες αὐτὲς ποὺ ἄνθεξαν πάνω ἀπὸ δύο δισεκατομμύρια χρόνια; Ἕνα ἄλλο μεγάλο κέντρο εἶναι ὁ κρατήρας Κοπέρνικος, ἕνα τεράστιο λεκανοπέδιο σχηματιζόμενο ἀπὸ τὴν θάλασσα Imbrium πρὸς βορρᾶν, τὸν ὠκεανὸ Procellarum πρὸς ἀνατολὰς καὶ τὴν θάλασσα Nubium πρὸς νότον. «Ἡ σελήνη πρέπει νἄχῃ ἐπιφάνεια σὰν παγωμένη θάλασσα, καὶ δείχνει μιὰ ποὺ ξεπερνάει τὴ γῆ σὲ σκληρότητα». εἶπε ὁ ἀστρονόμος Percival Lowell. Γιατί ὅμως ἡ σελήνη σημαδέφτηκε τόσο βαρειά, ὅταν τίποτα τὸ παρόμοιο δὲν συνέβη στὴ γῆ; Ἡ ἐξήγησις ὅτι ἡ γῆ περιβάλλεται ἀπὸ προστατευτικὴ ἀτμόσφαιρα δὲν μπορεῖ νὰ ἀρκέσῃ γιὰ τὸ γεγονὸς ὅτι στὴ γῆ ὑπάρχουν τόσοι λίγοι κρατῆρες. Καὶ αὐτοὶ οἱ λίγοι ἔστω κρατῆρες ἀποδεικνύουν ὅτι μεγάλοι μετεωρῖτες σὰν αὐτοὺς ποὺ ἔπληξαν τὴ σελήνη θὰ μποροῦσαν νὰ χτυπήσουν καὶ τὴ γῆ. Καὶ ὁ πλανήτης Ἄρης γιατί δὲν εἶναι σημαδεμένος ἀπὸ κρατῆρες; Καὶ γιατί σχεδὸν ὅλοι οἱ κρατῆρες τῆς σελήνης ἔχουν σχηματισθῆ ἀπὸ σώματα ποὺ χτύπησαν τὴν ἐπιφάνεια τῆς σελήνης καθέτως; Αὐτὸ εἶναι προφανὲς ἀπὸ τὸ κυκλικὸ σχέδιο τῶν κρατήρων. Γιατί ὑπάρχουν τόσο λίγες μακρὲς σχισμάδες καὶ βαθειὰ ἀνοιγμένα αὐλάκια, ποὺ δείχνουν ὅτι τουλάχιστον μερικὰ ἀπὸ τὰ μετέωρα ἔφθασαν σὲ ψηλὴ ταχύτητα σὲ χαμηλὴ τροχιὰ στὴν ἐπιφάνεια τῆς σελήνης; Οἱ μετεωρῖτες πέφτουν στὴ γῆ συνήθως τὸ ἀπόγευμα, παρὰ τὸ πρωΐ. Κατὰ τὸ ἀπόγευμα, ἡ γῆ φαίνεται πρὸς τὰ πίσω τῆς διανυθείσης πορείας της. Καὶ οἱ συνήθεις μετεωρῖτες ἀκολουθῶντας τὴ γῆ στὴν ἴδια πορεία, κάπου τὴν προλαβαίνουν μὲ ταχύτητα ἀπὸ ἕνδεκα ὥς σαράντα—ἕνα μίλια τὸ δευτερόλεπτο. Σὲ καμμιὰ ὅμως περίπτωσι δὲν μποροῦν νὰ τὴν χτυπήσουν καθέτως. Ἡ κατ' εὐθεῖαν σύγκρουσις θὰ μποροῦσε νὰ γίνῃ ἀπὸ κάθε διεύθυνσι.

Σοβαρὴ μελέτη τῶν παράξενων συνθηκῶν τῆς σελήνης ἄγει ἀναπόφευκτα σὲ ἐπανεξέτασι τῶν θεωριῶν γιὰ τὴν ἡλικία καὶ τὴν προέλευσί της. Οἱ ἐπιστήμονες γενικὰ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ σελήνη εἶναι προϊὸν τῆς γῆς καὶ ὅτι ἡ μᾶζα της ἀδειάστηκε ἀπὸ τὴν σημερινὴ ἄβυσσο τοῦ Εἰρηνικοῦ Ὠκεανοῦ. Ὁ σὲρ Georges Darwin διετύπωσε αὐτὴ τὴν ἰδέα πρὸ 60 περίπου ἐτῶν καὶ τὴν ἐξήτασαν πολλοὶ ἀστρονόμοι προ-

σεκτικά, ἀλλὰ τὴν βρῆκαν ἀστήρικτη. Ἡ θεωρία ὅμως ἐπιμένει καὶ σήμερα εἶναι παραδεδεγμένη. Βασίζεται στὴν ἀναπόδεικτη ἄποψι, ὅτι κάποιο μεγάλο σῶμα συγκρούσθηκε ἢ προσήγγισε καὶ μετετόπισε ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς μιὰ μεγάλη ποσότητα ὑλικοῦ, ποὺ τινάχθηκε στὸ διάστημα καὶ ἀπετέλεσε δορυφόρο τῆς γῆς. Ἡ ἡλικία τῆς γῆς ἐξισώνεται σχεδὸν μὲ τῆς σελήνης. Ἡ θεωρία τῆς παλιρροιακῆς ἐξελίξεως ἐξηγεῖ ὅτι τὸ σύστημα γῆ—σελήνη ἐξελίχθηκε ἀπὸ ἕνα μοναδικὸ ὑγρὸ σῶμα περιστρεφόμενο ταχύτατα περὶ τὸν ἄξονά του. Ἡ κίνησις αὐτὴ προκάλεσε τεράστιες παλιρροιακὲς δονήσεις, ποὺ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἑλκτικὴ δύναμι τοῦ ἡλίου ἔφθασαν σὲ τέτοιες συνθῆκες, ὥστε τμήματα τοῦ σώματος χωρίσθηκαν ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο καὶ γιὰ κάποιον ἄγνωστο λόγο ἔγιναν συμπαγῆ στὸ σῶμα τῆς σελήνης. Ἀμφότερες οἱ θεωρίες αὐτὲς θέλουν τὴν σελήνη τέκνον τῆς γῆς καὶ κατὰ προσέγγισιν τῆς αὐτῆς ἡλικίας.

Θὰ καταπέσουν ὅλες αὐτὲς οἱ εἰκασίες ἂν οἱ φωτογραφίες τῆς ἄλλης πλευρᾶς τῆς σελήνης μᾶς ἀποκαλύψουν μαλακὴ ἐπιφάνεια «σὰν παγωμένη θάλασσα», κατὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ Lowell. Καὶ θὰ χρειασθῆ καινούρια ἀντιμετώπισις τῶν σχέσεων γῆς—σελήνης. Τὸ πρῶτο ζήτημα ποὺ θ᾽ ἀντιμετωπίσουν οἱ κοσμολόγοι, ποὺ τώρα φαίνεται νὰ μὴ τοὺς ἀπασχολῆ ὅλως διόλου, εἶναι τὸ ἂν ἡ σελήνη εἶναι πρόγονος ἢ γονεὺς τῆς γῆς. Προσφάτως παρετηρήθη στὴν ἐπιφάνεια τῆς σελήνης αὐτὸ ποὺ φαίνεται σὰν ἡφαιστειακὴ δραστηριότης. Καὶ αὐτὸ ἐνεθάρρυνε τὴν ἐπάνοδο μιᾶς ἰδέας ποὺ ἀξίζει περισσότερη προσοχή. Δύο Βρεταννοὶ ἐπιστήμονες ἀπέδειξαν μὲ ἐργαστηριακὰ πειράματα σὲ φιάλες ὅτι ὡρισμένα δυσκολοεξήγητα φαινόμενα τῆς σελήνης, ὅπως οἱ κρατῆρες, θὰ μποροῦσε νὰ ἐξηγηθοῦν λογικοφανῶς μὲ τὴν θεωρία τῶν «ὀπῶν—φυσήματος», ἐὰν δηλαδὴ θεωρήσουμε τοὺς κυκλικοὺς κρατῆρες σὰν πελώριες φυσαλίδες ποὺ ἔσκασαν στὴν κρούστα τῆς σελήνης τὴν ἐποχὴ τοῦ βρασμοῦ. Ἡ θεωρία αὐτὴ θὰ ἐνισχυθῆ ἂν καταστῆ ἀναγκαῖος ἕνας νέος προσανατολισμὸς σχετικὰ μὲ τὸ τί ἦρθε πρῶτα: ἡ γῆ ἢ ἡ σελήνη; Ἡ κοσμογονία εἶναι ἐπιστήμη ὑποκείμενη σὲ θεμελιώδεις ἀλλαγές. Βάσει νέων δεδομένων, μπορεῖ νὰ φθάσουμε στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ σελήνη εἶναι μερικὰ δισεκατομμύρια ἔτη γηραιότερη τῆς γῆς. Τὸ ὅτι ὑπῆρχε ἐπὶ αἰῶνες ὡς ζωηφόρος πλανήτης καὶ στάθηκε πρόγονος τῆς γης μπορεῖ ν᾽ ἀποδῆ ἡ μόνη βάσιμη θεωρία, ἐπὶ τῆ βάσει τῶν νέων διαπιστωμένων στοιχείων.

«Ἡ Μυστικὴ Διδασκαλία» τῆς Ἕλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ, ποὺ ἐδημοσιεύθη στὰ 1888, παρουσιάζει μιὰ ὑπόθεσι τῆς προελεύσεως καὶ τῆς φύσεως τῶν πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος, πλαισιωμένη σ᾽ ἕνα σύνολο μεταφυσικῆς. Ἡ Μπλαβάτσκυ ὑπεστήριζε ὅτι ἡ σελήνη τελεῖ σὲ στενώτερη ἀπὸ κάθε ἄλλο ἄστρο σχέσι πρὸς τὴ γῆ. «Ὁ ἥλιος», λέγει, «εἶναι ὁ δότης ζωῆς σ᾽ ὅλο

τὸ πλανητικό μας σύστημα, ἐνῷ ἡ σελήνη εἶναι ὁ δότης ζωῆς στὴ σ φ α ῖ ρ α μας κι' αὐτὸ τὸ ἤξεραν οἱ παλαιότερες φυλές». Οἱ ἀρχαῖοι Ἄρειοι, ἔλεγε, ἐγνώριζαν ὅτι ἡ σελήνη οὐδέποτε τινάχθηκε ἀπὸ τὴ γῆ. Κατὰ τὶς ἀλληγορίες τους, ἡ σελήνη παρήχθη ἀπὸ ἕνα «δάρσιμο τοῦ διαστήματος» (καθὼς δέρνουν τὸ γάλα νὰ γίνη βούτυρο), ὅρος ποὺ σημαίνει ἕναν κύκλο χρόνου, ἀκριβῶς δὲ ἐκεῖνον ποὺ προηγήθη τῆς ὑπάρξεως τῆς γῆς. Ἄλλα θεοσοφικὰ ἔργα ποὺ ἀκολούθησαν τὴν δημοσίευσι τῆς «Μυστικῆς Διδασκαλίας» ἔρριψαν περισσότερο φῶς στὴ θεωρία γιὰ τὴν προέλευσι τῆς γῆς. Ἡ θεοσοφικὴ ἄποψις μπορεῖ ν' ἀποκτήση ἀξία ὡς ἡ πλέον λογικὴ ἐξήγησις ὡρισμένων πραγμάτων ποὺ ἔρχονται σὲ φῶς μὲ τὶς διὰ πυραύλων ἔρευνες τῆς σελήνης, καθὼς καὶ γιὰ τὴ φύσι τοῦ διαστήματος. Ἡ προσφερθεῖσα ἀπὸ τὴν «Μυστικὴ Διδασκαλία» ὑπόθεσις γιὰ τὴν σχέσι γῆς—σελήνης συνίσταται στὸ ὅτι ἕκαστος πλανήτης τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος εἶναι ἡ ὁρατὴ φυσικὴ σφαῖρα μιᾶς καθωρισμένης ἁλύσου ἢ σειρᾶς ἀοράτων σφαιρῶν ἀποτελουμένων ἀπὸ διαφορετικῶν σταδίων ἀραιωμένης ὕλης, καὶ ὅτι ὅταν ἕνας φυσικὸς πλανήτης τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος φθάση στὸ τέλος τῆς περιόδου ζωῆς του, τερματίζεται καὶ ὅλη ἡ ἅλυσος καὶ μιὰ νέα γεννιέται. Ἡ θεωρία αὐτὴ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ σελήνη ἀνῆκε σὲ μιὰ πρότερη ἅλυσο, καί, καθὼς ἐξέπνεε, ἡ οὐσία της μετεφέρθη σ' ἕνα νέο ἑστιακὸ κέντρο ἐγκατεστημένο ἐκεῖ κοντά, μὲ τὶς κατακλυσμικὲς συνθῆκες ποὺ ὡδήγησαν στὸ σχηματισμὸ τῆς γῆς.

Ἡ ἀκόλουθη εἰκασία ἐπιχειρεῖ νὰ ἐξηγήση πῶς ἔλαβε χώραν αὐτὴ ἡ μεταφορά, αὐτὸ ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ ὀνομασθῆ μετενσάρκωσι τῆς σελήνης σὲ γῆ.

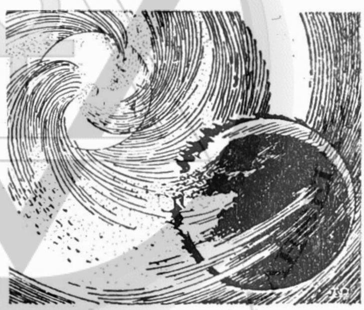

Περιδινούμενος στρόβιλος πλησιαζει τὸν πλανητη σελήνη

Ἄς ὑποθέσουμε πρῶτα, ὅτι ἡ σελήνη ὑπῆρχε σὰν ζωηφόρος πλανήτης ἐπὶ πλέον ἀπὸ τέσσερα δισεκατομμύρια ἔτη, κινούμενη στὴν τροχιά της γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, σὰν μέλος τῆς οἰκογενείας τῶν πλανητῶν τοῦ ἡλιακοῦ συστήματος. Ἔπειτα, ὅτι πρὶν δύο ἢ τρία δισεκατομμύρια ἔτη, ἐξ αἰτίας κάποιου κοσμικοῦ συμβάντος, μιὰ τεράστια μᾶζα μορίων ἐξώσθηκε ἀπὸ τὸν ἥλιο πρὸς τὴ γειτονιὰ τοῦ πλανήτου σελήνη. Αὐτὸς ὁ περιστρεφόμενος στρόβιλος μαγνητικῶν δυνάμεων καὶ ὑπερθερμῶν μορίων, συλλέγοντας κοσμικὴ σκόνη καὶ μεγαλύτερα σώματα ὕλης, ἐγκατέστησε ἑλκτικὲς δυνάμεις ποὺ τὸν ἔσυραν σὲ τροχιὰ γύρω ἀπὸ τὴ σελήνη. Ἀπὸ τὶς εἰκασίες αὐτὲς γεννιέται μιὰ ὑπόθεσις, ποὺ θὰ ἐξηγοῦσε μερικὰ πράγματα σήμερα ἀνεξή-

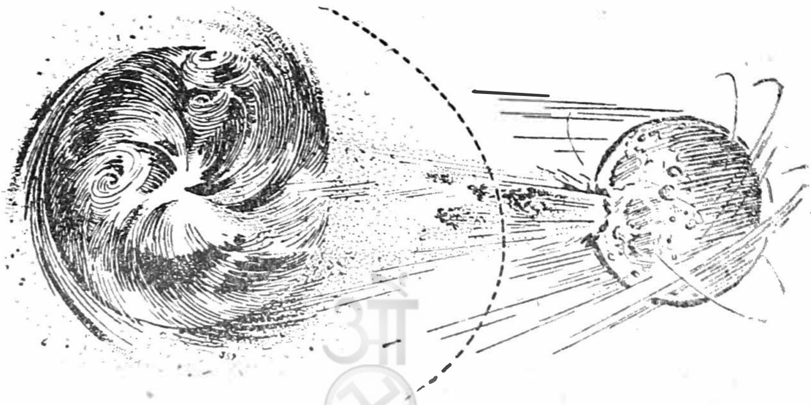
γητα καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα ἐνδέχεται νὰ προκύψουν τὸ προσεχὲς ἢ τὸ μεταπροσεχὲς ἔτος, ἐὰν οἱ παρατηρηταὶ ἀνακαλύψουν μὲ κατάπληξί τους ὅτι ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς σελήνης εἶναι λεία.

Προβάλλοντας τὴ σκέψι μας ἀναδρομικὰ σ᾽ ἐκείνη τὴν προκάτοχη τῆς δικῆς μας ἐποχή, βλέπουμε τὴ σελήνη νὰ πραγματοποιῆ τὴν μεγαλειώδη πορεία της περὶ τὸν ἥλιο, κατοικούμενη ἀπὸ ὅλα τὰ βασίλεια τῆς ζωῆς ποὺ δημιουργήθηκαν στὴν ἐξελικτικὴ διαδικασία. Καὶ τώρα ἂς δραματισθοῦμε μιὰ βραδύτερη ἐποχή, μιὰ περίοδο ὅπου ὅλες οἱ ζωὲς φαίνεται νὰ πεθαίνουν καὶ νὰ χάνωνται. Στὸν ὁρίζοντα φάνηκε μιὰ φλογερὴ σφαῖρα ποὺ γρήγορα μεγαλώνει. Εἶναι ἕνας τρομακτικὸς στρόβιλος φλεγομένων ἀερίων ποὺ γεμίζουν τὸν οὐρανὸ μὲ πύρινους χείμαρρους μήκους χιλιάδων μιλίων. Ἰσχυρὲς θύελλες μαγνητικῶν δυνάμεων μετεβλήθησαν σὲ ἀτέλειωτα κοσμικὰ πυροτεχνήματα ποὺ μεταβάλλουν τὸν οὐρανὸ σ᾽ ἕνα πολύχρωμο φλεγόμενο φάσμα, μὲ συνοδεία ἐκρήξεων μαζῶν ἀερίων καὶ κονιορτοῦ. Ὁ στρόβιλος ἀρχίζει νὰ κυκλώνη τὴ σελήνη καὶ μὲ τὴν πρώτη θυμοειδῆ ἐπαφὴ ἀφανίζει κάθε μορφὴ ζωῆς. Καθὼς πλησιάζει αὐτὸ τὸ σάβανο τῆς θερμότητος καὶ πιέσεως, ἡ ἐπιφάνεια τῆς σελήνης κονιορτοποιεῖται, οἱ κορυφές της καὶ τὸ ὑπέδαφός της γίνονται χείμαρροι σκόνης, ὑγρὰ καὶ ἀερώδη νέφη. Ἡ ἐπιφάνεια τῆς σελήνης ἀρχίζει ν᾽ ἀποσυντίθεται καὶ τεμάχια τῆς οὐσίας της νὰ ξεχύνωνται πρὸς τὸν γειτνιάζοντα στρόβιλο, συλλέγοντας ἐκεῖ ὑγροποιημένη ὕλη. Στὸ μεταξύ, ἡ ἐκτεθειμένη ἐσωτερικὴ ἐπιφάνεια τῆς σελήνης λεπτύνεται γύρω ἀπὸ τὴν ὅλη σφαῖρα καὶ ὑπόκειται σὲ τεράστιες ἡφαιστειακὲς πιέσεις ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τοῦ πυρήνα της. Οἱ δυνάμεις αὐτὲς ἐγγίζουν τὴν ὕψιστη ἔντασί τους κατὰ μῆκος τῆς γραμμῆς ἕλξεως ἀπὸ τὴ σελήνη πρὸς τὸν γειτονικὸ στρόβιλο. Καθὼς ἡ σελήνη ἐξακολουθεῖ νὰ περιστρέφη τὴν λυωμένη κρούστα της, σὲ κάποιο σημεῖο τῆς γραμμῆς ἕλξεως οἱ συγκεντρωμένες ἐσωτερικὲς δυνάμεις ἐκρήγνυνται στὴν πρώτη κατακλυσμικὴ ἔκρηξι γιὰ νὰ τινάξουν τὴ σελήνη ἀπὸ τὴν τροχιά της γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο.

Ἡ ἐπιφανεια τῆς σελήνης ἀρχίζει ν᾽ ἀποσυντίθεται καὶ ἡ οὐσία της νὰ τραβιέται ἀπὸ τὸν προσεγγίζοντα στρόβιλον

Ἡ περιστροφὴ τῆς σελήνης σταματάει καθὼς γυρίζει τρελλά, ἐνῶ περαιτέρω ἐκρήξεις συνεχίζουν τὸν ἀποδεκατισμὸ τοῦ πλανήτου. Ἔτσι τρεκλίζοντας ἀπὸ πλευρὰ σὲ πλευρά, ἡ ἐρημωμένη σελήνη κρατιέται ἀπὸ τὸ κέντρο τῶν δυνάμεων ἕλξεως σταθερὰ

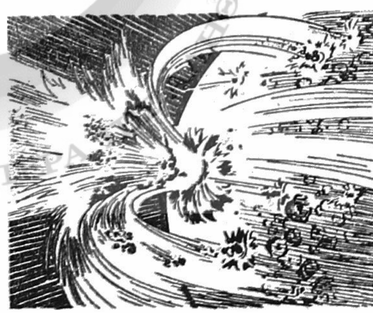

Ὁ πυρὴν τῆς σελήνης ἐκρήγνυται, τιναζοντάς την ἔξω ἀπὸ τὴν τροχιά της, καθὼς δημιουργεῖται ὁ νεος πλανήτης

πρὸς τὸν νεοδημιουργούμενο πλανήτη. Ἡ σελήνη δὲν εἶναι πιὰ ἕνας πλανήτης στρεφόμενος γύρω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἀλλὰ ἕνας δορυφόρος τοῦ νέου μέλους τῆς πλανητικῆς οἰκογενείας.

Ὁ νεογέννητος πλανήτης γῆ ἔγινε τώρα μιὰ σφαῖρα μαλακῆς ὕλης. Μεγάλες ἑλισσόμενες μᾶζες μαγνητικῆς δυνάμεως συγκεντρώνουν νέφη κονιορτοῦ καὶ ὑπολείμματα τῆς ἐπιφανείας τῆς σελήνης. Ἡ περιστροφὴ τῆς γῆς φθάνει βαθμιαῖα στὴ σημερινὴ τάξι της καὶ ἀναπληρώνει τὴ σελήνη στὴν ἄλλοτε τροχιά της.

Παλαιότερα, ὅταν συνέβησαν οἱ πρῶτες μεγάλες ἐκρήξεις στὴ σελήνη, τινάχθηκαν ἔξω τεράστιες περιοχὲς λυωμένων βράχων καὶ μεταλλευμάτων. Μερικὲς ἀπὸ αὐτὲς τὶς τιτανικὲς μᾶζες, ποὺ δὲν τραβήχθηκαν στὴ σφαῖρα τῆς γῆς, ξανάπεσαν πάνω στὸν λυωμένο πυρῆνα καὶ ἐξερράγησαν, δημιουργῶντας ἔτσι τοὺς ὁρατοὺς σήμερα κρατῆρες. Ἐὰν ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ ἀνταποκρίνεται σὲ ὅ,τι πραγματικὰ συνέβη, δὲν θὰ πρέπει νὰ ὑπάρχουν κρατῆρες στὴν ἄλλη πλευρὰ τῆς σελήνης. Τὰ ὑπολείμματα τῆς σελήνης, δηλαδὴ ὁ πυρῆνας της, σημαντικὰ μειωμένος σὲ μέγεθος, ἐτέθη σὲ κίνησι ἐπὶ πολυπλόκου τροχιᾶς, ἡ ὁποία περιέπλεξε τοὺς μαθηματικούς. «Τὸ κεφάλι δὲν μοῦ πόνεσε ποτέ, παρὰ ὅταν μελετοῦσα τὴ σεληνιακὴ θεωρία», ἔλεγε ὁ σὲρ Ἰσαὰκ Νεύτων.

Κρατῆρες σχηματιζόμενοι στὴν τηκομένη ἐπιφάνεια τῆς σελήνης

Ἡ σελήνη τώρα εἶναι ἕνα παγωμένο πτῶμα, μιὰ σκιὰ συρό-

μενη πίσω ἀπὸ τὸ νέο σῶμα, στὸ ὁποῖο μεταγγίσθηκε ἡ ζῶσα οὐσία της. Κάθε βίαιη παραβίασις τοῦ μνήματός της ἀπαιτεῖ προσοχή, γιατὶ μπορεῖ νὰ ἐξαπολύση στυγερὲς ἐπιδράσεις νὰ πλήξουν μιὰ ἐνοχλητικὴ καὶ ἀπρόσεχτη ἀνθρωπότητα.

Ἐν πάση ὅμως περιπτώσει, ἡ ἐξερεύνησις τῆς σελήνης μὲ ἐπιτήδεια διευθυνόμενους πυραύλους, ποὺ θὰ γυρίζουν γύρω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειάν της, θὰ εἶναι μιὰ ἀριστουργηματικὴ ἐπίτευξις τοῦ ἀνθρώπου, καὶ θὰ ἀποδώση χρήσιμες πληροφορίες γιὰ τὴν σημερινὴ κατάστασι τοῦ πεθαμένου πλανήτου.

Ἡ σεληνιακὴ σφαῖρα ἐξακολουθεῖ τὴν πορεία της στὸν οὐρανὸ τυλιγμένη στὸ μυστήριο τῶν πανάρχαιων ἀπορρήτων—μυστικῶν, ποὺ μπορεῖ ἐν μέρει νὰ ἀποκαλυφθοῦν στὶς προκείμενες συναρπαστικὲς ἡμέρες. Εἶναι πέραν πάσης φαντασίας ἡλικιωμένη. Ὀκτὼ δισεκατομμύρια χρόνια ἢ καὶ παραπάνω πέρασαν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ γεννήθηκε. Καὶ σ' ὅλη τὴν πορεία τῶν αἰώνων, οἱ μεγαλύτερες ὧρες ποὺ ἔζησε ἦταν ἴσως στὸ ρόλο τοῦ πατέρα καὶ μητέρας, ὅταν ἔδινε τὴν οὐσία της γιὰ τὸν σχηματισμὸ ἑνὸς νέου ἡλιακοῦ τέκνου, τοῦ παιδιοῦ Γῆ.

ΣΩΚΡΑΤΙΚΗ "ΓΝΩΣΙΣ„ ΚΑΙ ΑΡΕΤΗ

τοῦ Κωνστ. Κιτρινιάρη

ΤΟ θέμα εἶναι στενώτατα συνηρτημένον πρὸς τὸ γνωστότατον Δελφικὸν Παράγγελμα ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ, τοῦ ὁποίου τόσον μεγάλη γίνεται χρῆσις καί, ἐν πολλοῖς, κατάχρησις. Ἐπιβάλλεται λοιπὸν μία λεπτομερὴς διερεύνησις τῆς προελεύσεως καὶ τῆς ἀκριβοῦς ἐννοίας τῆς Δελφικῆς Ἐντολῆς, ἀφοῦ, ὅπως ἐλπίζω, θὰ ἀποδειχθῇ ὅτι τῆς ἐντολῆς ταύτης ἔκφρασις καὶ πραγματοποίησις εἶναι ἡ Σωκρατικὴ ζωὴ καὶ διδασκαλία.

Εἰς τὴν σχετικὴν ἔρευναν μᾶς διευκολύνει ὁ Πλούταρχος, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ κατ᾽ ἐξοχὴν μυστηριακὸν σύγγραμμά του «Περὶ τοῦ ΕΙ ἐν Δελφοῖς» ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ ὑπέρθυρον τοῦ Ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος εἶχον γραφῆ εἰς θέσιν περίοπτον ἡ λέξις ΕΙ καὶ τὸ γνωμικὸν ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ. ΕΙ!(=εἶσαι, ὑπάρχεις), γράφει ὁ Πλούταρχος, ἀνεφώνουν οἱ προσερχόμενοι πιστοὶ ὑμνολογοῦντες τὸν Ἄχρονον καὶ Αἰώνιον καὶ Παντοδύναμον—Πανάγαθον Θεόν, τὴν μόνην Ἀλήθειαν. Ὁ Θεὸς δέ, ἀμείβων τρόπον τινὰ τὴν διαφαινομένην ἀνθρωπίνην ἔφεσιν πρὸς γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἐν τῇ ζωῇ καὶ τῷ κόσμῳ, ἀπήντα διὰ τῆς προσταγῆς: ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ! Γνώρισε εἰς τὰ βάθη τοῦ ΕΙΝΑΙ σου τὴν οὐσίαν τῆς ὑπάρξεώς σου, ποὺ εἶναι τόσῳ πλησίον ΜΟΥ, καθώρισε συνεπῶς τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς σου καὶ κανόνισε σύμφωνα μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον τὸν βίον σου. Ἠθικὸν λοιπὸν εἶναι τὸ νόημα, τὸ βαθύτερον νόημα τῆς ὑπάρξεώς μας, ἀφοῦ διὰ τῶν ἐνεργειῶν μας, τῶν πράξεών

μας κυρίως ἐκφραζόμεθα, παρουσιάζομεν δηλαδὴ τὰς νοητικάς, συναισθηματικὰς καὶ βουλητικάς μας ἱκανότητας ἢ δυνατότητας.

Ὡς «γνωμικὸν» τὸ ΓΝΩΘΙ ΣΑΥΤΟΝ ἀποδίδεται εἰς τὸν ἐκ τῶν Ἑπτὰ σοφῶν Χίλωνα τὸν Λακεδαιμόνιον. Καὶ εἶναι βέβαια ὅλα τὰ γνωμικὰ τῆς βιοτικῆς πείρας προϊόντα, ἀλλὰ τῆς πείρας, πού, φωτισμένη ἀπὸ τὸν θεῖον σπινθῆρα τοῦ Λόγου, μπορεῖ νὰ ὁδηγηθῇ ἀπὸ τῆς πράξεως εἰς τὴν θεωρίαν, δηλαδὴ νὰ φιλοσοφήσῃ.

Πρῶτος ὁ Πλάτων εἰς τὸν «Πρωταγόραν» του ὁμιλῶν διὰ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐφιλοσόφουν οἱ παλαιοί, λέγει: «Οὗτος ὁ τρόπος ἦν τῆς φιλοσοφίας τῶν παλαιῶν βραχυλογία τις λακωνική».—Ἀναφέρει δὲ ὁ Πλάτων καὶ τὰ ὀνόματα τῶν «φιλοσόφως λακωνιζόντων» ὡς ἑξῆς: «Τούτων ἦν καὶ Θαλῆς ὁ Μιλήσιος καὶ Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος καὶ Βίας ὁ Πριηνεὺς καὶ Σόλων ὁ ἡμέτερος καὶ Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος καὶ Μύσων ὁ Χηνεὺς καὶ ἕβδομος ἐν τούτοις ἐλέγετο Λακεδαιμόνιος Χίλων».—Τὸ ἐν ἀρχῇ καὶ («τούτων ἦν κ α ὶ Θαλῆς»...) δεικνύει ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι φιλοσόφως ἐλακώνιζον. Πράγματι μεγάλη διαφωνία παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὡς πρὸς τοὺς Ἑπτά. Μόνον οἱ 4 (ἐκ τῶν 7), δηλαδὴ Θαλῆς, Βίας, Πιττακός, Σόλων ὑπάρχουν εἰς ὅλους τοὺς καταλόγους τῶν Ἑπτά. Τὴν θέσιν τῶν ἄλλων τριῶν καταλαμβάνουν διάφοροι, οὕτως ὥστε οἱ 7 γίνονται 21. Ὀφειλόμενον χρέος ἀποτίοντες ἀναφέρομεν ὅλα τὰ ὀνόματα: Θαλῆς, Βίας, Πιττακός, Σόλων, Χίλων, Περίανδρος, Κλεόβουλος, Μύσων, Λεώφαντος, Ἐπιμενίδης, Ἀνάχαρσις, Ἀριστόδημος, Πάμφυλος, Ἀκουσίλαος, Φερεκύδης, Πυθαγόρας, Λᾶσος Ἑρμιονεύς, Ἀναξαγόρας, Ὀρφεύς, Λίνος, Ἐπίχαρμος.

Τὰ γνωμικὰ τῶν Σοφῶν δὲν ἦσαν, ὅπως εἴπομεν, τῆς πείρας μόνον παραγγέλματα, ἀλλὰ καὶ τόσον ἐνδεικτικὰ τῆς βαθυτέρας γνώσεως περὶ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς, ὥστε ὁ ἴδιος ὁ Θεός, ὁ Ἀπόλλων, τὰ δέχεται, τὰ υἱοθετεῖ ὡς ἀ ν α θ ή μ α τ α καὶ γίνονται πλέον τὰ Δελφικά, τὰ τῆς Πυθίας γράμματα, τὰ Δελφικὰ παραγγέλματα. Π ό σ α ἦσαν; Πολλοὶ πίνακες Δελφικῶν παραγγελμάτων ὑπῆρχον κατὰ τὴν ἀρχαιότητα*. Διὰ τὰ αὐτὰ

---

* Ὁ Στοβαῖος διέσωσε δύο τοιούτους 1) «Σωσιάδου τῶν 7 Σοφῶν ὑποθῆκαι» περιέχει 147 ἐκ τῶν ὁποίων ἡ πρώτη, ὡς δια να δηλωθῇ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς συνέταξε τὸν πίνακα «Ἕπου Θεῷ» — Ἡ προτελευταία «ὑποθήκη» — προσέξατέ την — «Παῖς ὢν κόσμιος ἴσθι, ἡβῶν ἐγκρατής, μέσος δίκαιος, πρεσβύτερος εὔλογος»—Καὶ ἡ τελευταία «Τελεύτα ἄλυπος». — 2) Ὁ πληρέστερος πίναξ Δελφικῶν παραγγελμάτων εἶναι (ὁ παρα Στοβαίῳ ἐπίσης) «Δημητρίου τοῦ Φαληρέως τῶν Ἑπτα Σοφῶν ἀποφθέγματα» — Εἰς τοῦτον σημειώνονται κατὰ Σοφοὺς τὰ ἀποφθέγματα ὡς ἑξῆς Κλεόβουλος μὲ 20 καὶ μὲ πρῶτον τὸ «Μέτρον ἄριστον»—Σόλων, 20, Μηδὲν ἄγαν—Χίλων, 20, Γνῶθι σαυτόν —Θαλῆς, 20, Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα — Πιττακός, 13, καιρὸν γνῶθι — Βίας, 17, Οἱ πλεῖστοι κακοί — Περίανδρος, 18, Μελέτη τὸ πᾶν. Ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν «Ρητορικὴν τέχνην» του ἀποδίδει εἰς τὸν Χίλωνα τὸ «Μηδὲν ἄγαν».

καὶ διὰ τὴν ὑπόληψιν ποὺ ἀπέλαυον εἰς τὸν ἀρχαῖον κόσμον, γράφει ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης: «Τῶν ἐν Δελφοῖς ἀναθημάτων βελτίω (εἰσὶ) τὰ ἀποφθέγματα ταῦτα. Αἱ μὲν γὰρ χρυσαῖ τοῦ Κροίσου πλίνθοι καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατασκευάσματα ἠφανίσθη καὶ μεγάλας ἀφορμὰς παρέσχε τοῖς ἀσεβεῖν εἰς τὸ ἱερὸν ἑλομένοις, αἱ δὲ γνῶμαι τὸν ἅπαντα χρόνον σώζονται ἐν ταῖς τῶν πεπαιδευμένων ψυχαῖς τεθησαυρισμέναι καὶ κάλλιστον ἔχουσαι θησαυρόν, πρὸς ὃν οὔτε Φωκεῖς οὔτε Γαλάται προσενεγκεῖν τὰς χεῖρας σπουδάσειαν*». Ἐξ ὅλων τῶν ἀποφθεγμάτων δύο εἶχον λάβει πρῶτα τὴν τιμὴν τῆς ἀναγραφῆς μὲ χρυσᾶ γράμματα εἰς τὸν πρόναον τοῦ Δελφικοῦ Ἱεροῦ, τὸ «Γνῶθι σαυτὸν» καὶ τὸ «Μηδὲν ἄγαν». —«Παγχάλεπον καὶ οὐ (τοῦ) παντός», ὀνομάζει τὸ «Γνῶθι σαυτὸν» ὁ Πλάτων.—«Τὸ Γνῶθι σαυτὸν ἐν λόγοις οὐδὲν μέγα, ἔργῳ δὲ μόνος τοῦτ' ἐπίσταται Θεός», λέγει ὁ Εὐριπίδης εἰς περισωθὲν ἀπόσπασμα τῆς ἀπολεσθείσης τραγῳδίας του «Ἴων» (ἀπ. 55—Nauck) — Παραδίδεται ἐπίσης (παρὰ Στοβαίῳ XX, 13) ὅτι ὁ Χίλων ἐρωτηθεὶς τί χαλεπώτατον: «τὸ γιγνώσκειν ἑαυτόν, ἔφη· πολλὰ γὰρ ὑπὸ φιλαυτίας ἕκαστον (εἰς) ἑαυτὸν προστιθέναι»—Ἀπετέλεσεν, ὡς γνωστόν, τὴν βάσιν τῆς Σωκρατικῆς φιλοσοφίας καὶ διερευνᾶται ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν σημασίαν του μέχρι σήμερον ἀπὸ ὅλους τοὺς φιλοσοφοῦντας. Ἡ προέλευσις λοιπὸν τοῦ «Γνῶθι σαυτὸν» ἀποδίδεται κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν εἰς τὰ διδάγματα τῆς βιοτικῆς πείρας, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ 7 Σοφοὶ ἦσαν ὅλοι «μεμυημένοι» καὶ ὅτι κατ' ἐξοχὴν μυστηριακὸν κέντρον μὲ παγκόσμιον κῦρος ἦτο τὸ Δελφικὸν Ἱερόν, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι τὸ «Γνῶθι σαυτὸν» εἶναι μία μυστηριακὴ ἀλήθεια, τὴν ὁποίαν πρῶτοι οἱ Ἕλληνες μύσται προέβαλον ὡς ἐπιταγὴν εἰς τὸν βέβηλον κόσμον. Πρῶτοι οἱ Δελφικοὶ μύσται ἐξέπεμψαν τὸ παράγγελμά των ὡς κήρυγμα πολέμου κατὰ τῶν προλήψεων καὶ τῶν παθῶν, κήρυγμα παρουσιαζόμενον ὡς χρέος—χρέος ΛΟΓΙΚΟΝ—πρὸς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς οὐσίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ πρῶτοι οἱ Ἕλληνες μεμυημένοι ἔρριψαν ὅλον τὸ βάρος τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ θεαρέστου καὶ θεοπνεύστου παραγγέλματος. Ὁ Πίνδαρος, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης, ὁ Ἀριστοφάνης, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Περικλῆς, ὁ Φειδίας, ὁ Σωκράτης, ὅλοι αὐτοὶ ἐπάλαισαν κατὰ τῶν προλήψεων καὶ τῶν παθῶν, ἐδίδαξαν καὶ τοὺς ἄλλους, ἐδημιούργησαν πρότυπα ζωῆς καὶ θαυμαστοῦ κάλλους καὶ ἁρμονίας ἔργα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Δελφικῆς ἐντολῆς, ποὺ κατηύγαζε τὴν ψυχήν των. Ὑπὸ τὸ φῶς τοῦτο παρουσιάσθη τὸ δικαίως ἀποκληθὲν «Ἑλληνικὸν Θαῦμα τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος», τὸ θαῦμα τῶν Ἔργων, τὸ θαῦμα τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς Τέχνης, ποὺ δὲν

---

* Καὶ οἱ Φωκεῖς καὶ οἱ Γαλάται «ἐσύλησαν», ὡς γνωστόν, τὸ Δελφικὸν Ἱερόν.

εἶναι βέβαια τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ πρῶτον δεῖγμα τοῦ θαυμαστοῦ ἐπιπέδου, εἰς τὸ ὁποῖον δύναται νὰ ἀνέλθῃ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τὴν ὤθησιν τῆς ἐπιγνώσεως τῆς οὐσίας καὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς του.

Ὁ Ε΄ π. Χ. αἰὼν ἀποτελεῖ βεβαίως ἓν σύνολον ζωῆς, σύνολον ἑνιαῖον καὶ ἀδιάσπαστον. Ἂν ξεχωρίζωμεν ὡς στοιχεῖα του τὰ μεγάλα ὁμαδικὰ ἔργα — κατορθώματα, τὰ δημιουργήματα τῶν Καλῶν Τεχνῶν καὶ τὰ καθαρῶς λογικά — πνευματικὰ ἐπιτεύγματα, Γράμματα — Φιλοσοφίαν, τὸ κάμνομεν πρὸς εὐκολίαν μας, διὰ νὰ δυνηθῶμεν δηλαδὴ νὰ τὰ ἐξετάσωμεν καὶ νὰ τὰ κρίνωμεν ἔχοντες ὑπ᾿ ὄψιν μας αὐτὰ καθ᾿ ὅλον τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος των. Ὅλα λοιπὸν λαμπρὰ καὶ θαυμαστὰ τὰ συναποτελοῦντα τὸ τέκνον τῆς Δελφικῆς ἐντολῆς τὸν Ε΄ π. Χ. αἰῶνα. Ἀλλὰ τὸ λαμπρότερον καὶ θαυμαστότερον δημιούργημά του εἶναι ἡ Ἀττικὴ (λεγομένη) Φιλοσοφία, ποὺ ἐθεμελιώθη μὲ τὴν Σωκρατικὴν διδασκαλίαν, τῆς ὁποίας κέντρον ἐρεύνης εἶναι, ὡς γνωστόν, τὰ ἀνθρώπινα καὶ ὁ ἄνθρωπος, δηλαδὴ ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους.

Ἡ Ἀττικὴ φιλοσοφία εἶναι τὸ ἄνθος καὶ ὁ καρπὸς μακρᾶς καλλιεργείας ἰδεῶν καὶ κηρυγμάτων ἀναμορφωτικῶν τῆς παλαιᾶς ζωῆς. Οἱ λυρικοὶ ποιηταί, οἱ μεγάλοι τραγικοί, οἱ πολεμισταὶ ποὺ θυσιάζουν καὶ τὴν ζωὴν ὑπὲρ τοῦ ἰδανικοῦ τῆς ἐλευθερίας, οἱ μεγάλοι πολιτικοί, οἱ καλλιτέχναι ποὺ ἐμφανίζουν εἰς ἁρμονικὸν συνδυασμὸν τὴν οὐσίαν καὶ τὴν μορφήν — ὅλοι προετοιμάζουν τὴν ὁδὸν εἰς τὴν Ἀττικὴν φιλοσοφίαν.

Ὁ Πίνδαρος, μέγας ποιητὴς καὶ βαθὺς μύστης, πραγματικὰ

Ὁ Σωκράτης

«τῷ Θεῷ κεχαρισμένος», στηλιτεύει τὸ παμμίσητον ψεῦδος — οὐδέποτε θὰ βρέξῃ τὴν γλῶσσαν του μὲ τὸ δηλητήριον τοῦ ψεύδους — βδελύσσεται τὴν δουλόφρονα κολακείαν, τὸ δολερὸν

αὐτὸ ἑρπετόν — καυτηριάζει τὴν ὕβριν καὶ τὸν φθόνον (ὁ Θεὸς ταπεινώνει τὸν ἀλαζόνα καὶ ὑψώνει τὸν ταπεινόν)— Τὸ πάθος, κάθε πάθος, δὲν εἶναι, παρὰ διαταραχὴ τῆς ἰσορροπίας τῆς ψυχῆς. Τὸ πάθος ζαλίζει ὅλους καὶ τὸν σοφὸν ἀκόμη (᾿Ολ. VII, 55) «Αἱ δὲ φρενῶν ταραχαὶ παρέπλαγξαν καὶ σοφόν».

Ὁ Αἰσχύλος ἔπειτα, ὁ μέγας μὴ τυπικῶς μεμυημένος μύστης:

Εἰς τὴν Ὀ ρ έ σ τ ε ι α ν ἀγωνίζεται κατὰ τῆς ἀγρίας τυφλῆς ἐκδικήσεως, ποὺ τὴν παρουσιάζει ὡς κοινωνικὸν πάθος—πρόληψιν. Ὁ χορὸς ὑποδέχεται μὲ ἀλλαλαγμοὺς χαρᾶς τὸν ἐκδικητὴν Ὀρέστην: Ἦλθες ἐπιτέλους... ἐμπρός! «Ἀντὶ πληγῆς φονίας φονίαν πληγὴν τινέτω· δράσαντι παθεῖν, τριγέρων μῦθος τάδε φωνεῖ»: Ἡ φονικὴ πληγὴ μ᾿ ὅμοια πληγὴ νὰ τιμωριέται· νὰ πάθῃ ὅποιος ἔκαμε κακό, πανάρχαιος λόγος τὸ προστάζει. —Ἀλλὰ ἀμέσως μετὰ τὴν ἐκδίκησιν ὁ ποιητὴς διὰ τοῦ Ὀρέστου τολμᾷ νὰ θέσῃ ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὸν «πανάρχαιον λόγον»: δράσαντι παθεῖν. Πρὶν ἀκόμη φθάσουν αἱ Ἐρινύες, ὁ Ὀρέστης ἔχει θέσει ἤδη τὸ δίλημμα: Ἔπρεπε ἢ δὲν ἔπρεπε νὰ φονεύσω τὴν μητέρα; Καὶ ὁ χορὸς ξεχνάει τὴν πανάρχαιαν προσταγὴν καὶ δὲν ἀπαντᾷ τώρα: Ἔ π ρ ε π ε! Εὔχεται μόνον στὸν Ὀρέστη νὰ εὕρῃ τὴν «κάθαρσιν» τοῦ πάθους τῇ ἀρωγῇ τῆς Θεότητος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς τὸ ἠθικὸν οἰκοδόμημα τῆς ἀρχαίας κοινωνίας κλονίζεται.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ἀνθρώπινα εἶναι τὰ ἔργα τοῦ ἀνθρώπου· ἡ θεότης δὲν εἶναι ἐκδικητική. Ἡ θεότης δὲν κατατυραννεῖ τὸν ἄνθρωπον, διὰ νὰ βεβαιώνεται περὶ τῆς ὑπεροχῆς της ἀπέναντί του. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ὁ ἄνθρωπος — ὁ Ἀθηναῖος τοῦ Ε΄ αἰῶνος—καταβιβάζει ἀπὸ τὸν τυραννικὸν θρόνον της τὴν θεότητα, ἡ ὁποία θεότης τὸν ὁδηγεῖ ἤδη διὰ τῆς πράξεως εἰς τὴν θεωρίαν, διὰ τοῦ παθήματος εἰς τὴν μάθησιν· ὁρίζει δηλαδὴ ἡ θεότης τὸ πάθημα ὡς ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν τῆς μαθήσεως. — «Ζῆνα δέ τις προφρόνως ἐπινίκια κλάζων τεύξεται φρενῶν τὸ πᾶν· τὸν φρονεῖν ὁδώσαντα, τὸν πάθει μάθος θέντα κυρίως ἔχειν...», λέγει ὁ Αἰσχύλος πάλιν στὸν Ἀγαμέμνονα (173 — 181). Ἐκεῖνος ἔφθασε στὸ ὕψιστο σημεῖον τῆς φρονήσεως ποὺ ἀναπέμπει ἐπινίκιον παιᾶνα στὸν Δία· γιατ᾿ Αὐτὸς ἔβαλε τοὺς θνητοὺς στὸ δρόμο τῆς φρονήσεως καὶ ὥρισε νὰ ἔχῃ κῦρος νόμου τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ μάθησις ἀποκτᾶται ὕστερα ἀπὸ παθήματα», (τὸ πάθος μάθος). Ὁ Προμηθεὺς ἐπίσης διαλαλεῖ χωρὶς δισταγμό: «Ἤθελα κι᾿ ἔφταιξα — Γιὰ νὰ βοηθήσω τοὺς θνητοὺς βρῆκα ἐγὼ πόνους καὶ πάθια». Ὁ πόνος μου καὶ ἡ θυσία μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἀνθρώπου. — Ὁ Προμηθεικὸς ἄνθρωπος τοῦ Αἰσχύλου—ὁ Ἀθηναῖος δηλαδὴ τοῦ Ε΄ αἰῶνος— δὲν φοβᾶται πιὰ τὸν πόνον καὶ τὰ παθήματα—ἀποφασίζει νὰ ἀντιμετωπίσῃ τὸν κίνδυνον καὶ νὰ παλαίσῃ πρὸς τὰς δυσκολίας ποὺ τοῦ προβάλλει ἡ ἐξωτερικὴ — φυσικὴ ἀναγκαιότης.

Καὶ τολμᾷ νὰ πράττῃ καὶ μὲ τὴν σκέψιν του ἐξετάζει θεωρητικῶς —ἐκλογίζεται— ὅσα ἐπιχειρεῖ. Ὁ Περικλῆς εἰς τὸν Θουκυδίδειον Ἐπιτάφιον λέγει: «Διαφερόντως καὶ τόδε ἔχομεν, ὥστε τολμᾶν τε οἱ αὐτοὶ μάλιστα καὶ περὶ ὧν ἐπιχειρήσομεν ἐκλογίζεσθαι».— Διὰ τῆς πράξεως δηλαδὴ εἰς τὴν θεωρίαν—διὰ τοῦ παθήματος—πράξεως εἰς τὴν μάθησιν — ἀρετήν. Τέτοιου εἶδους «μάθησιν» εἶχεν ὑπ᾿ ὄψιν του ὁ Σωκράτης χαρακτηρίζων τὴν ἀρετὴν ὡς μάθησιν, ὡς «βίωμα» δηλαδὴ ἀπορρέον ἀπὸ τὸ πάθος — πάθος καὶ ἐν συνεχείᾳ τὸ μάθος — λόγον. Ἡ τόλμη αὐτή, ἡ περὶ τὴν πρᾶξιν καὶ τὸν λογισμὸν τόλμη, ἡ τόλμη τῆς ἐν ἡμῖν ἐρεύνης πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἀληθείας διὰ τοῦ «Λόγου» δημιουργεῖ τοὺς θαυμαστοὺς τραγικοὺς ἥρωας—πρότυπα ζωῆς.

Ἡ Ἀντιγόνη φωνάζει εἰς τὸν Κρέοντα προβάλλουσα τοὺς ἀγράφους νόμους μὲ τὸ αἰώνιον κῦρος, τοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους ὁ λογισμός της ὁδηγεῖται μέσον τοῦ παθήματος νὰ εὕρῃ καὶ νὰ τιμήσῃ:

—«Οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη»... Καί, ὅταν ὁ Κρέων τῆς λέγει. Πῶς τολμᾶς νὰ αἰσθάνεσαι καὶ νὰ πράττῃς ἀντίθετα πρὸς ὅλους τοὺς συμπολίτας σου; ὅλοι τὸν μισοῦν τὸν Πολυνείκη, ἡ Ἀντιγόνη βροντοφωνεῖ:

—Οὐ συνέχθειν, ἀλλὰ συμφιλεῖν ἔφυν.—Προσέξατε εἰς τὸ ἔ φ υ ν· ὁ λογισμός, ὁ διὰ τοῦ γνῶθι σαυτόν, λογισμός, εἶναι ὁ δημιουργός του.

—Ἀλλὰ ὁ ἀντιπροσωπευτικώτερος τύπος τοῦ Προμηθεϊκοῦ ἀνθρώπου τοῦ Ε΄ αἰῶνος εἶναι ὁ Τύραννος Οἰδίπους (τοῦ Σοφοκλέους). Ζητεῖ νὰ εὕρῃ τὴν ἀλήθεια. Γνῶθι σαυτόν, τοῦ φωνάζει ὁ Τειρεσίας. Ἀρνεῖται νὰ τὸ δεχθῇ ἀνεξετάστως— Ἐκλογίζεται, ἐρευνᾷ— Ἀνευρίσκει ἐν ἑαυτῷ τὴν ἀλήθειαν... καὶ παθαίνει, ἀλλὰ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ζήσῃ αὐτὸ τὸ πάθημα, διὰ τῆς γνώσεως ἔφθασεν εἰς τὴν δύναμιν τῆς κατὰ μέτωπον ἀντιμετωπίσεως τῆς πραγματικότητος, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀρετήν. Σκεφθῆτε τον —τὸν Οἰδίποδα. Εἶναι ἀπὸ τοὺς συμπαθεστέρους τραγικοὺς ἥρωας. Εἶναι φονεύς, εἶναι αἱμομείκτης—ἐν τούτοις ἐπιτυγχάνει ὄχι μόνον τῆς ἰδικῆς του, ἀλλὰ καὶ τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς τὴν διὰ τοῦ ἐλέου κάθαρσιν.

—Αὐτὴ λοιπὸν ἀκριβῶς ἡ τόλμη περὶ τὴν πρᾶξιν ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ἔφεσιν τῆς γνώσεως κάμνει τὸν ἄνθρωπον ἱκανὸν νὰ ἀντιμετωπίζῃ μὲ θάρρος τὴν πραγματικότητα καὶ νὰ ἐπιζητῇ νὰ εἰσδύσῃ εἰς αὐτὴν καὶ νὰ συλλάβῃ τὴν οὐσίαν της. Δημιουργεῖ δηλαδὴ ὁ ἄνθρωπος τὸ περὶ τοῦ ὄντος πρόβλημα, τουτέστιν τὴν κυρίως φιλοσοφίαν.

—Ἰδοὺ πῶς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Δελφικῆς ἐντολῆς «Γνῶθι σαυτόν», τὴν ὁποίαν ὑπηρετεῖ πιστῶς ὁ Σωκράτης, δημιουργεῖται ὑπ᾿ αὐτοῦ καὶ τελειοῦται διὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους ἡ Ἀττικὴ Φιλοσοφία. Ἀφορμᾶται ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ θεωροῦσα αὐτὸν ὄχι ὡς αὐτοτελὲς ἐγώ, ἀλλὰ ὡς μο-

νάδα μέσα εἰς τὴν κοινότητα τῆς ὀντολογικῆς πραγματικότητος ἐπεκτείνεται (ἡ Ἀτ. Φιλοσ.) διὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους εἰς τὴν θεώρησιν τοῦ ὄντος, (εἰς τὴν κατὰ μέτωπον ἀντιμετώπισιν τοῦ ὀντολογικοῦ προβλήματος). Ὑψώνεται (διὰ τῶν τριῶν φιλοσόφων) μέχρι τοῦ νοητοῦ κόσμου, ποὺ δὲν εἶναι ἐν τούτοις ἄρνησις τοῦ αἰσθητοῦ, ἀλλὰ πηγὴ σταθερά, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀντλεῖ ὁ αἰσθητὸς κόσμος τὴν ἑνότητά του, τὸ βαθύτερον νόημά του καὶ τὴν οὐσιαστικήν του ὕπαρξιν.

Ἂς ἴδωμεν τώρα ἐν λεπτομερείᾳ πῶς ὁ Σωκράτης, ὁ ἱδρυτὴς τῆς Ἀττικῆς Φιλοσοφίας, ὑπηρετεῖ τὴν Δελφικὴν Ἐντολήν.

Εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὴν Σωκρατικὴν Ἀπολογίαν ὅτι ὁ Χαιρεφῶν ἠρώτησε τὸν Δελφικὸν Θεὸν «τὶς σοφώτατος»—Καὶ ὁ Ἀπόλλων: «Σοφὸς Σοφοκλῆς, σοφώτερος Εὐριπίδης, ἀνδρῶν δ᾽ ἁπάντων σοφώτατος Σωκράτης». Καὶ διηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης μὲ τὸ χαριτωμένο ἐκεῖνο ὕφος του: «Ὅταν ἔμαθα τὸν χρησμόν, παραξενεύθηκα. Πῶς τὸ εἶπεν αὐτὸ ὁ Θεός; Πρέπει βέβαια νὰ ξέρῃ τὶ λέγει καὶ νὰ ἔχῃ δίκιο. Ἀλλὰ τότε γιατί εἶμαι σοφός; Τίς ἡ ἐμὴ σοφία; Ἐγὼ δὲν διστάζω νὰ διακηρύττω: «ἓν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα». Μήπως αὐτὴ ἡ ὁμολογία τῆς ἀγνοίας — τὸ «οὐκ εἰδέναι»— μήπως αὐτὸ εἶναι ἤδη μία σταθερὰ καὶ ἀναμφισβήτητος γνῶσις, τὸ θεμέλιον τῆς πραγματικῆς γνώσεως, «Ἑπομένως,λέγει ὁ Σωκράτης, ἡ πηγὴ τῆς γνώσεως ὑπάρχει ἐν ἡμῖν αὐτοῖς—μέσα μας. Ἂς ἐξετάσωμεν λοιπὸν τὴν ὕπαρξίν μας, τὸν ἑαυτόν μας καὶ ἔτσι θὰ ἐλέγξωμεν καὶ τὸν περὶ ἐμοῦ Δελφικὸν χρησμόν, ὁ ὁποῖος λέγει καθαρὰ ὅτι εἶμαι «σοφώτατος». Καὶ ἀρχίζει ἡ ἐξέτασις τοῦ βίου, τῆς οὐσίας τοῦ βίου τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἄλλων. Ὁ Πλάτων ἔγραψεν ἀργότερα πῶς ὁ Σωκράτης ἀπέδειξε τὸν ἀνδρειότατον στρατηγὸν Λάχητα ἀγνοοῦντα τὶ ἐστιν ἀνδρεία, τὸν ἱερατικὸν Εὐθύφρονα τὶ ὁσιότης, τὸν φρόνιμον νέον Χαρμίδην τὶ σωφροσύνη. — Ἀλλὰ ἡ ζωή μας ὅλη περὶ αὐτὰ στρέφεται. Σοφία, ἀνδρεία, σωφροσύνη, δικαιοσύνη, εὐσέβεια... εἶναι ἡ δύναμις=ἀρετὴ τῆς ζωῆς. Αὐτὴν τὴν ἀρετήν — τὴν καθολικὴν ἀρετὴν (μόρια αὐτῆς ἡ ἀνδρεία, σωφροσύνη κ.λ.π.), τὴν οὐσίαν δηλαδὴ τῆς ὑπάρξεώς μας μᾶς δίδει τὴν ἐντολὴν νὰ «γνωρίσωμεν» ὁ Δελφικὸς Θεὸς διὰ τῆς ἐξετάσεως τοῦ ἑαυτοῦ μας, τοῦ βίου μας*.

Ἂν διὰ τῆς ἐξετάσεως, τῆς ἐρεύνης, ἀξιωθῶμεν νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τῆς οὐσίας τῆς ὑπάρξεώς μας, τῆς ἀρετῆς μας, τῆς συνισταμένης τῶν ἰδιοτήτων μας, ποὺ ὀνομάζομεν ἐπὶ μέρους ἀρετάς, ἂν πραγματοποιήσωμεν δηλαδὴ τὸ «Γνῶθι σαυτόν», τότε μόνον μὲ τὴν γνῶσιν αὐτὴν ταυτίζεται τὸ εἶναι μας, ἡ

* Γι᾽ αὐτὸ ὁ Σωκράτης ἀποκρούει ὡς ἄχρηστον τὸν ἀνεξέταστον βίον καὶ να μ᾽ ἀφήσετε να ζήσω ὑπ᾽ αὐτὸν τὸν ὅρον, ὑπὸ τὸν ὅρον δηλαδὴ να μὴ ἐξετάζω τὸν βίον, δὲν θὰ δεχθῶ. Εἰς τὸν Θεὸν μᾶλλον θὰ ὑπακούσω, ὄχι σὲ σᾶς, λέγει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους.

ὕπαρξίς μας. Διότι ὁ ταυτισμὸς αὐτὸς καὶ τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ τοῦ βουλητικοῦ τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὸ λογικόν, κατ' ἀνάγκην θὰ δώσῃ εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο τὴν κυριαρχίαν, θὰ ἐπιτύχῃ δηλαδὴ τὴν ἀπόλυτον ἑνότητα τοῦ ψυχικοῦ βίου, δηλαδὴ τοῦ εἶναι μας. — Ἕν εἶδος λοιπὸν «καθαρμοῦ» ἀπὸ τὰ βουλητικὰ καὶ συναισθηματικὰ «δεσμὰ» εἶναι ἡ Σωκρατικὴ γνῶσις καὶ ἡ Δελφικὴ ἐντολή. — Διότι ἡ Σωκρατικὴ γνῶσις —τὸ «εἰδέναι»— δὲν εἶναι βέβαια ἡ ἀπόκτησις ἑνὸς ἐννοιολογικοῦ ὁρισμοῦ καθορίζοντος τὰ γνωρίσματα ἑκάστης ἀρετῆς, ἀλλὰ ἡ ἐσωτερικὴ «οἰκείωσίς» μας πρὸς τὰς ἀρετάς, ἡ «βίωσίς» των (τὸ ἂν γίνουν «βίωμά» μας). — Ἀνδρεῖος δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ κατέχει τὸν ὁρισμὸν τῆς ἀνδρείας, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ ἐν τῇ πράξει ἀποδεικνύεται γνώστης τῆς ἀρετῆς αὐτῆς. — Ἄλλως τε τὸ «εἰδέναι» καὶ πρὸ τοῦ Σωκράτους ἐσήμαινεν οἰκειοποίησιν (βίωσιν) τοῦ γινωσκομένου.— Ὁ Ὅμηρος χαρακτηρίζει τὸν λέοντα (Ἰλ. Ω, 41) «ἄγρια εἰδότα»· θέλει νὰ εἰπῇ βέβαια ὅτι ἐμφορεῖται ἀπὸ ἀγριότητα, ὅτι ἡ οὐσία τῆς ὑπάρξεώς του εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου ἡ ἀγριότης.

Νὰ πῶς φωτίζεται ἡ Σωκρατικὴ διδασκαλία «ἡ ἀρετὴ εἶναι γνῶσις» καὶ «οὐδεὶς ἑκὼν κακός». —Τὴν «γνῶσιν» αὐτὴν ἐπιδιώκει εἰς ὅλον του τὸν βίον.— Ὁ Σωκράτης ὅμοιος μὲ τραγικὸν ἥρωα (δὲν μᾶς ἐνθυμίζει τὸν Οἰδίποδα;) ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔφθασεν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ὅτι ὁ ἄνθωπος ζῇ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς «δόξης» = «οἰήσεως» (τοῦ νομίζειν — οἴεσθαι), μὲ ἡρωικὴν ἀποφασιστικότητα ἔκαμε τὸ πᾶν, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀληθινὴν γνῶσιν, εἰς τὸ «γιγνώσκειν»=«εἰδέναι» καὶ νὰ τὴν οἰκειοποιηθῇ, νὰ τὴν ζήσῃ. Παρὰ τῷ Σωκράτει ἡ θεωρητικὴ γνῶσις ταυτίζεται μὲ τὸν τρόπον ζωῆς. Ἡ λογικὴ θεωρία καὶ ἡ ἠθικὴ πρᾶξις συμφύονται εἰς μίαν ἀδιάσπαστον ἑνότητα—Λόγος καὶ Βίος, γνῶσις καὶ ἀρετὴ συνάπτονται εἰς ὀντολογικὴν ταυτότητα.— Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη «προσφορά»—ὑπηρεσία τοῦ Δελφικοῦ παραγγέλματος εἰς τὴν ἀνθρωπότητα: Ἡ Σωκρατικὴ διδασκαλία καὶ ἡ συμπλήρωσίς της διὰ τοῦ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους, ποὺ ὕμνησαν ὅλοι τὴν «ἀρετὰν πολύμοχθον γένει βροτείῳ...» (Ἀριστοτέλης: Ὕμνος πρὸς Ἑρμείαν). Ὁ Πλάτων εἰς τὴν Πολιτείαν του (611 C) παρομοιάζει τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου (τὴν οὐσίαν τοῦ εἶναι του) πρὸς τὸν θαλάσσιον δαίμονα Γλαῦκον· ἐγεννήθη λαμπρὸς καὶ ἀκτινοβόλος· εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης ἐπληγώθη εἰς τοὺς βράχους, ἕλκη ἐσχηματίσθησαν περὶ τὸ σῶμα του, ὄστρεα ἐπεκόλλησαν... Ἀγωνίζεται νὰ ἀπαλλαγῇ καὶ νὰ ἀκτινοβολήσῃ καθαρὸς καὶ λαμπρός. —Οἱ «μυστικοὶ» ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ὀρφικῶν ἐν Ἑλλάδι διακηρύσσουν ὅτι μόνον «οἱ μεμυημένοι» (μὲ τὴν ἔννοιαν ὅμως κεκαθαρμένοι τὴν ψυχὴν) μετὰ θεῶν ἐν Ἅδου οἰκήσουσιν».

Δικαίως λοιπὸν ὁ Γιουβενάλης, ὁ γνωστὸς Λατῖνος σατιρικός, ἔγραψε διὰ τὸ «Γνῶθι Σαυτὸν»

«e caelo descendit» (ἀπὸ τὸν οὐρανὸ κατέβηκε).

Ἀπεδείχθη, νομίζω, πῶς παρὰ τῷ Σωκράτει ταυτίζεται ἡ γνῶσις καὶ ἡ ἀρετή, ὅταν ὁ ἐν ἡμῖν θεῖος σπινθήρ, ὁ καθοδηγητικὸς ΛΟΓΟΣ μετουσιώνεται εἰς τὴν δύναμιν (=τὴν ἀρετὴν) τῆς ἐν παντὶ καὶ πάντοτε κατευθύνσεως τῆς βουλήσεώς μας εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς ἀγαθῆς πράξεως, ἡ ὁποία μόνη πραγματοποιεῖ ἐν τῷ ἠθικῷ κόσμῳ τὴν ἁρμονίαν τοῦ νοητοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ, τῆς οὐσίας καὶ τῆς μορφῆς, δηλαδὴ τοῦ ἀπολύτου κάλλους.

Προφητεία

Μιὰ μέρα θὰ μάθεις καὶ σὺ ὁ ἴδιος ποιὸς εἶσαι
θὰ πάρεις τὴν ψυχή σου τρυφερὰ στὰ χέρια σου
θὰ τὴν πλύνεις ἀπ' τὴν ψευτιὰ
θὰ γεμίσεις τὶς ρυτίδες της μὲ μοσκολίβανο
καὶ θὰ τὴ γυρίσεις νὰ δεῖ κατάματα τὸν ἥλιο.

Τότε θ' ἀκούσεις πῶς σὲ λένε
ἀπὸ ποῦ εἶσαι καὶ τὶ θὲς
ποιὰ εἶναι τὰ φτερὰ ποὺ φλετουρᾶνε μέσα σου,
τότε θὰ σταθεῖς πάνω σὲ δυὸ τριαντάφυλλα
ποὺ θάχουν δεμένα τὰ χέρια τους
καὶ θὰ πεῖς θαρρετὰ
'Αγάπη, πόσο ὄμορφη εἶσαι!

Δὲ μπορεῖ
θάρθει ἡ ὥρα ποὺ θὰ χαμογελάσεις καὶ σὺ
γυμνὸς μπρὸς στὸν ἑαυτό σου
γυμνὸς μπρὸς στὴν ἀλήθεια
μπρὸς σ' ὅλο τὸν κόσμο γυμνός.

ΤΑΚΗΣ ΔΟΞΑΣ

ΜΙΑ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΕΝΩΣΙΣ ΣΤΟΝ 19ο ΑΙΩΝΑ

'Από τὸ μυθιστόρημα (SIBYL)
τοῦ BENJAMIN DISRAELI

ΣΤΡΙΒΟΝΤΑΣ ἀνάμεσα ἀπὸ πολλὰ σκοτεινὰ σοκάκια, ὁ Μάϊκ κι' ὁ φίλος του, στὸ τέλος ἔστριψαν μέσα σ' ἕνα στενὸ ποὺ κατέληγε σὲ μιὰ τετράγωνη αὐλὴ ἀρκετὰ εὐρύχωρη, ποὺ ἦταν περιτριγυρισμένη ἀπὸ ψηλὰ κτίρια ποὺ ἔμοιαζαν μὲ ἀποθῆκες. Μπαίνοντας μέσα σ' ἕνα ἀπ' αὐτὰ καὶ παίρνοντας μιὰ θαμπὴ λάμπα ποὺ ἦταν βαλμένη πάνω σὲ μιὰ πέτρα ἑνὸς ἄδειου τζακιοῦ, ὁ Ντέλβιν ὡδήγησε τὸν φίλο του μέσα ἀπὸ πολλὰ ἀκατοίκητα καὶ χωρὶς ἔπιπλα δωμάτια, μέχρι ποὺ ἦλθε σὲ ἕνα χῶρον, ὅπου ὑπῆρχαν μερικὰ σημάδια κατοχῆς.

«'Εγὼ πρέπει νὰ πηγαίνω», εἶπε ὁ Ντέλβιν, καὶ σὺ πρέπει νὰ μείνῃς ἐδῶ μέχρις ὅτου σὲ ζητήσουν. Τώρα πρόσεξε, ὅ,τιδήποτε σοῦ ποῦν νὰ κάμῃς, ὑπάκουσε κι' ὅ,τιδήποτε δεῖς, νὰ εἶσαι φρόνιμος. «Νά», καὶ βγάζοντας ὁ Ντέλβιν ἕνα φλασκὶ ἀπὸ τὴν τσέπη του, τὸ κράτησε μπροστὰ στὸν φίλο του, «τράβηξε μιὰ γερὴ ρουφηξιά, φίλε, δὲν μπορῶ νὰ στ' ἀφήσω, γιατὶ ἂν κι' ἡ καρδιὰ σου πρέπει νὰ εἶναι θερμή, τὸ κεφάλι σου πρέπει νὰ εἶναι δροσερὸ» καὶ λέγοντας αὐτὰ ἐξαφανίστηκε.

Παρὰ τὴν ζωογόνα ρουφηξιά, ἡ καρδιὰ τοῦ Μάϊκ Ράντλεϋ ἔτρεμε. 'Υπάρχουν μερικὲς στιγμὲς ποὺ τὸ νευρικὸ σύστημα ἀψηφᾶ κι' αὐτὸ τὸ οἰνόπνευμα.

'Ο Μάϊκ βρισκόταν στὴν παραμονὴ ἑνὸς μεγάλου κι' ἐπίσημου γεγονότος γύρω ἀπ' τὸ ὁποῖο εἶχε μαζευτεῖ καὶ φώληαζε ἡ φαντασία του. Συχνὰ σ' αὐτὴ τὴν φαντασία εἶχε συλλάβει τὴν σκηνὴ καὶ μὲ ἐπιτυχία ἀντιμετώπιζε τοὺς κινδύνους της καὶ τὶς δοκιμασίες της. Συχνὰ εἶχε τὴν εὐκαιρία νὰ γίνῃ τὸ δρᾶμα πολλῶν καὶ θριαμβευτικῶν ρεμβασμῶν, ἀλλὰ ἡ αὐστηρὴ παρουσία τῆς πραγματικότητας εἶχε διώξει ὅλη τὴν φαντασία του καὶ ὅλο τὸ θάρρος του. Θυμήθηκε τὴν προειδοποίησι τῆς Τζούλιας ποὺ συχνὰ τὸν εἶχε ἀποτρέψει ἀπὸ τὸ ἐπικείμενο αὐτὸ διάβημα. Αὐτὴν τὴν προειδοποίησι, ποὺ τὴν εἶχε ἀκούσει μὲ τόση περιφρόνησι καὶ στὴν ὁποία φέρθηκε μὲ τόση ἐλαφρότητα. Ἄρχισε νὰ σκέπτεται ὅτι οἱ γυναῖκες εἶχαν πάντοτε δίκιο καὶ ἀκόμη στοχάστηκε τὴν δυνατότητα μιᾶς ὑποχώρησης. Κύτταξε γύρω του. 'Η λάμπα ποὺ ἀχνόφεγγε μετὰ βίας ἔδειχνε σ' ἀδρὲς γραμμὲς τὶς ἄκρες τοῦ σκοτεινοῦ δωματίου. Ἦταν ψηλὸ καὶ μέσα στὸ σκοτάδι τὸ μάτι ἦταν ἀδύνατο νὰ φθάσῃ μέχρι τὸ ταβάνι, ποὺ φαινόταν νὰ τὸ διαπερνοῦν μερικὰ δοκάρια ποὺ θαμποφαίνονταν μέσα στὸ σκοτάδι. Φαίνεται πὼς δὲν ὑπῆρχε κανένα παράθυρο, καὶ τὴν πόρτα ἀπὸ τὴν ὁποία εἶχαν μπῆ δὲν μποροῦσες εὔκολα νὰ τὴν ἀναγνωρίσῃς. Μόλις ποὺ εἶχε σηκώσει τὴν λάμπα ὁ Μάϊκ κι' ἐπιθεωροῦσε τὴν κατάστασί του, ὅταν ἕνας ἀνεπαίσθητος θόρυβος τὸν ξάφνιασε καὶ κυττάζοντας γύρω του εἶδε σὲ μικρὴ ἀπόσταση δυὸ σιλουέττες κι' ἤλπισε πὼς θἆιαν ἀνθρώπινες.

Κουκουλωμένοι στοὺς μαύρους

μανδύες καὶ φορῶντας μαῦρες μάσκες, ἕνα κωνικὸ καπέλλο τὸ ἴδιο χρῶμα μεγάλωνε τὸ ἀρκετὰ μεγάλο ὕψος τους, ὁ καθένας κρατοῦσε μιὰ δᾶδα. Δυὸ τρομεροὶ φύλακες στέκονταν σιωπηλοί.

Ἡ θέα τους γέμισε φρίκη, ἡ ἀκινησία τους τρομοκράτησε τὸν Μάϊκ. Ἔμεινε μὲ τὸ στόμα ἀνοιχτὸ καὶ τὴν λάμπα στὸ τεντωμένο χέρι του.

Στὸ τέλος, ἀνίκανος νὰ ὑποφέρη περισσότερο τὸ ἐπιβλητικὸ μυστήριο, καὶ μαζεύοντας τὸ φυσικὸ θάρρος του, φώναξε «τί θέλετε;». Ὅλα ἦταν σιωπηλά.

«Ἐμπρός, ἐμπρός», εἶπε πολὺ ἀναστατωμένος ὁ Μάϊκ «Ἀφῆστε τα αὐτά. Εἶπα, πρέπει νὰ μιλήσετε».

Οἱ σιλουέττες προχώρησαν, ἀπέθεσαν τὰ δαδιά τους ἐκεῖ κοντὰ καὶ μετὰ ὁ καθένας τους ἔβαλε τὸ χέρι του ἐπάνω στὸν ὦμο τοῦ Μάϊκ.

«Ὄχι, μή, τίποτε ἀπ' αὐτά», εἶπε ὁ Μάϊκ προσπαθῶντας νὰ ἐλευθερωθῆ. Ἀλλά, παρὰ τὰ νέα παρακάλια του μιὰ ἀπὸ τὶς σιωπηλὲς μάσκες ἔδεσε τὰ χέρια του καὶ στὴ στιγμὴ τὰ μάτια τοῦ ἀβοήθητου φίλου τοῦ Ντέλβιν ἦσαν δεμένα.

Ὁδηγούμενος ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συνοδούς, φαινόταν στὸν Μάϊκ πὼς διέσχιζε ἀτέλειωτα δωμάτια, ἢ μᾶλλον γαλλαρίες, γιατὶ μιὰ φορὰ τεντώνοντας τὸ χέρι του, ἐνῶ ἕνας ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τὸν πήγαιναν τὸν ἄφησε γιὰ λίγο, γιὰ ν' ἀνοίξη κάποια πόρτα, ὁ Μάϊκ ἄγγιξε ἕνα τοῖχο.

Ἐπὶ τέλους μιὰ ἀπὸ τὶς μάσκες μίλησε καὶ εἶπε: «Σὲ πέντε λεπτὰ θὰ παρουσιαστῆς μπροστὰ στοὺς ΕΠΤΑ. Προετοιμάσου».

Ἐκείνη τὴν στιγμὴ σηκώθηκε ὁ ἦχος μακρυνῶν φωνῶν ποὺ ἔψαλλαν μαζὶ καὶ βαθμηδὸν γινόταν δυνατώτερος, καθὼς ὁ Μάϊκ κι' οἱ μάσκες προχωροῦσαν.

Ἕνας ἀπ' αὐτοὺς τοὺς συνοδοὺς ποὺ τὸν φύλαγαν εἰδοποιήθηκε πὼς ἔπρεπε νὰ τὸν βάλουν νὰ γονατίση κάτω καὶ ὁ Μάϊκ βρέθηκε νὰ ξεκουράζεται πάνω σ' ἕνα μαξιλάρι, ἐνῶ τὴν ἴδια ὥρα, μὲ τὰ χέρια του ἀκόμη δεμένα, τοῦ φάνηκε πὼς τὸν ἄφησαν μόνο του.

Οἱ φωνὲς γινόταν ὁλονὲν καὶ δυνατώτερες· ὁ Μάϊκ μποροῦσε νὰ ξεχωρίση τὰ λόγια καὶ τὸν σκοπὸ τοῦ ὕμνου. Ἀντιλαμβανόταν ὅτι πολὺς κόσμος ἔμπαινε στὸ διαμέρισμα, μποροῦσε νὰ διακρίνη τὸ ρυθμικὸ βηματισμα κάποιας πομπῆς. Ἡ πομπὴ κινήθηκε γύρω στὸ δωμάτιο περισσότερο ἀπὸ μιὰ φορὰ μὲ βῆμα ἀργὸ καὶ τρομερό. Ξαφνικὰ ἡ κίνησις ἐκείνη ἔπαυσε. Ἔγινε σιγὴ γιὰ λίγα λεπτά. Στὸ τέλος μιὰ φωνὴ μίλησε: «Καταγγέλλω τὸν Τζὼν Μπράϊαρς».

«Γιατί»; —εἶπε μιὰ ἄλλη. «Αὐτὸς δίνει καὶ παίρνουν μόνο κομματιάτικη δουλειά. Ὁ ἄντρας ποὺ κάνει κομματιάτικη δουλειὰ εἶναι ἔνοχος λιγώτερο δικαιολογημένης συμπεριφορᾶς ἀπὸ ἕνα μέθυσο. Τὰ χειρότερα πάθη τῆς φύσεώς μας στρατολογοῦνται στὸ νὰ ὑποστηρίζουν τὴν κατ' ἀποκοπὴν ἐργασίαν. Ἡ φιλαργυρία, ἡ ἀναξιοπρέπεια, ἡ πανουργία, ἡ ὑποκρισία, διεγείρουν καὶ τρέφουν μ' αὐτὰ τὸν ἀξιολύπητο ἄνθρωπο ποὺ ἐργάζεται κομματιάτικο καὶ ὄχι μὲ τὴν ὥρα. Ἕνας ἄνδρας ποὺ κερδίζει μὲ τὴν κομματιάτικη ἐργασία σαράντα σελλίνια τὴν βδομάδα, ἐνῶ τὸ συνηθισμένο βδομαδιάτικο δι' ἐργασίαν ἡμέρας εἶναι εἴκοσι, κλέβει τοὺς συντρόφους του ἐργασίαν μιᾶς βδομάδας, γι' αὐτὸ καταγγέλλω τὸν Τζὼν Μπράϊαρς».

«Ἐγὼ καταγγέλλω τοὺς Κλῶτον καὶ Χίκς», εἶπε μιὰ ἄλλη φωνή. «Γιατί;» — Αὐτοὶ ἔβγαλαν ἀπὸ ἐπιστάτη τὸν Γκρέγκορυ Ρέϊ, γιατὶ ἀνῆκε στὴν Ἕνωσί μας.

«Ἀδελφοί, ἐγκρίνετε νὰ γίνη δέκα μέρες ἀπεργία στοὺς Κλῶτον καὶ Χίκς»;

«Ἐγκρίνομε» — φώναξαν πολλὲς φωνές.

«Ἀριθμὸς 34, δῶσε ἐντολὲς αὔριο νὰ σταματήσουν οἱ δουλειὲς στοὺς Κλῶτον καὶ Χὶκς μέχρι νεωτέρων ἐντολῶν».

«Ἀδελφοί»—εἶπε μιὰ ἄλλη φωνή. «Ἐγὼ προτείνω τὴν ἀποβολὴ ἀπὸ τὴν Ἕνωσί μας ὁποιουδήποτε μέλους ποὺ θὰ μαθευτῆ πὼς καυ-

χιέται γιὰ τὴν ἀνώτερη ἱκανότητά του, εἴτε ὡς πρὸς τὴν ποσότητα ἢ τὴν ποιότητα τῆς ἐργασίας, ποὺ μπορεῖ νὰ κάνη, εἴτε σὲ δημόσια ἢ ἰδιωτικὴ ἑταιρία. Τὸ ἐγκρίνετε;»— «Ἐγκρίνομε».

«Ἀδελφοί — εἶπε μιὰ φωνὴ κάποιου ποὺ φαίνεται νὰ προέδρευε— πρὶν προχωρήσουμε νὰ πάρουμε τὸ εἰσόδημα ἀπὸ τὶς διάφορες περιφέρειες τῆς Ἑνώσεώς μας, πληροφοροῦμαι ὅτι εἶναι παρὼν ἕνας ξένος, ὁ ὁποῖος παρακαλεῖ νὰ γίνη δεκτὸς στὴν ἀδελφότητά μας. Εἶστε ὅλοι ντυμένοι τὸ μυστηριακὸ ἐπίσημο ἔνδυμα; Φορεῖτε ὅλοι τὶς μυστικὲς μάσκες σας»;

«Ὅλοι».

«Τότε ἂς προσευχηθοῦμε». Καὶ εὐθὺς ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ μιὰ κίνησι, ποὺ σήμαινε πὼς ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι γονάτισαν, ἡ φωνὴ αὐτοῦ ποὺ προέδρευε ἀνέπεμψε μιὰ αὐτοσχέδια προσευχὴ μὲ δύναμη καὶ ὁμαλὴ εὐγλωττία. Αὐτὴν τὴν ἀκολούθησεν ὁ Ὕμνος τῆς Ἐργασίας, καὶ στὸ τέλος τοῦ ὕμνου τὰ χέρια τοῦ νεόφυτου ἐλευθερώθηκαν κι' ὕστερα τὰ μάτια του λύθηκαν.

Ὁ Μάϊκ βρέθηκε μέσα σ' ἕνα ψηλὸ κι' εὐρύχωρο δωμάτιο φωτισμένο μὲ πολλὰ κεριά. Στοὺς τοίχους του κρέμονταν μαῦρα πανιά, σ' ἕνα τραπέζι, σκεπασμένο μὲ τὸ ἴδιο ὕφασμα, καθόνταν ἑπτὰ ἄτομα μὲ λευκὰ ἄμφια καὶ φοροῦσαν μάσκες, ὁ Πρόεδρος πάνω σὲ μιὰ ψηλότερη ἕδρα. Πάνω ἀπὸ τὸ τραπέζι, σ' ἕνα βάθρο, ἦταν ἕνας σκελετὸς ὁλόκληρος.

Σὲ κάθε πλευρὰ τοῦ σκελετοῦ ἦταν ἕνας ἄντρας μὲ στολὴ καὶ μάσκα καὶ κρατοῦσε ἕνα γυμνὸ σπαθὶ καὶ στὴν κάθε πλευρὰ τοῦ Μάϊκ ἦταν ἕνας ἄνδρας μὲ τὴν ἴδια φορεσιά, κρατῶντας ἕνα πολεμικὸ τσεκοῦρι.

Πάνω στὸ τραπέζι ἦταν ἀνοιχτὸς ὁ Ἱερὸς Τόμος καὶ σὲ ἀπόστασι, τοποθετημένοι κατὰ τάξιν, σὲ κάθε πλευρὰ τοῦ δωματίου, ἦταν μιὰ σειρὰ ἄτομα μὲ ἄσπρες στολὲς καὶ ἄσπρες μάσκες κρατῶντας δαδιά.

«Μιχαὴλ Ράντλεϋ»—εἶπε ὁ Πρόεδρος, «ὁρκίζεσαι οἰκειοθελῶς ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ τῶν παρόντων μαρτύρων, ὅτι θὰ ἐκτελέσης μὲ ζῆλον καὶ προθυμίαν, καθόσον ἐναπόκειται εἰς ἐσέ, κάθε ἔργον καὶ ἐντολὴν τὴν ὁποίαν ἡ πλειοψηφία τῶν ἀδελφῶν σου θὰ ἐπιβάλη εἰς σὲ διὰ τὴν πρόοδον τῆς κοινῆς μας εὐημερίας, τῆς ὁποίας αὐτοὶ εἶναι οἱ μόνοι κριταί, ὅπως εἶναι ἡ τιμωρία τῶν πλουτοκρατῶν, ἡ τιμωρία τῶν καταπιεστικῶν καὶ τυραννικῶν κυρίων ἢ ἡ καταστροφὴ ὅλων τῶν μηχανῶν, ἐργοστασίων ἢ καταστημάτων, ποὺ θὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ μᾶς ἀδιόρθωτοι; Τὸ ὁρκίζεσαι αὐτὸ ἐνώπιον τοῦ Παντοδυνάμου Θεοῦ καὶ ἐνώπιον αὐτῶν τῶν μαρτύρων»;

«Τὸ ὁρκίζομαι» — ἀπήντησε μιὰ τρεμουλιαστὴ φωνή.

«Τότε σήκω καὶ φίλησε αὐτὸ τὸ βιβλίο».

Ὁ Μάϊκ σηκώθηκε ἀργὰ ἀπὸ τὴν γονατιστὴ θέσι του, προχώρησε μὲ τρεμάμενο βῆμα καὶ σκύβοντας ἀγκάλιασε μὲ σεβασμὸ τὸν ἀνοιχτὸ τόμο.

Ἀμέσως ὅλοι ἔβγαλαν τὶς μάσκες τους. Ὁ Ντέλβιν προχώρησε καὶ παίρνοντας τὸν Μάϊκ ἀπ' τὸ χέρι τὸν ὡδήγησε στὸν Πρόεδρο, ὁ ὁποῖος τὸν ὑποδέχθηκε προφέροντας μερικοὺς μυστηριώδεις στίχους.

Τὸν σκέπασαν μὲ μιὰ ρόμπα καὶ τοῦ ἔδωσαν μιὰ δᾶδα, καὶ μετὰ τὸν ἔβαλαν στὴν σειρὰ μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του.

Ἔτσι τελείωσε ἡ μύησις τοῦ Μάϊκ Ράντλεϋ στὴν ΕΡΓΑΤΙΚΗΝ ΕΝΩΣΙΝ.

Μετάφρ: Β. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Ἀπὸ ὅσα λέγει ὁ Κρισναμοῦρτι

Πάνω στὸ θέμα

«Συνέχεια τῆς ζωῆς»

Ὁμιλία τοῦ 1955 στὴν Αὐστραλία

(Μετάφρ. Ἥβης Σκανδαλάκη)

ΥΠΑΡΧΕΙ προσωπικὴ ἀθανασία μετὰ τὸ θάνατο; Ὑπάρχει συνέχιση τοῦ «Ἐγὼ» μὲ τὴ συσσώρευση τῶν ἐμπειριῶν, τῶν γνώσεων, τῶν ἰδιοτήτων, τῶν σχέσεων; Συνεχίζεται ὅλο αὐτὸ ὅταν πεθαίνω; Κι᾿ ἂν δὲν συνεχίζεται, τότε ποιὰ εἶναι ἡ ἀξία ὅλης αὐτῆς τῆς διαδικασίας; Ἂν ἡ καλλιέργεια τοῦ χαρακτῆρα, μὲ τοὺς ἀγῶνες του, τὶς χαρὲς καὶ τὶς ἀθλιότητες, φθάνει ἁπλῶς σ᾿ ἕνα τέρμα μὲ τὸ θάνατο, τότε τί σημασία ἔχει ἡ ζωή; Καὶ τώρα, ἂς ἐμβαθύνουμε σ᾿ αὐτό. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι στὸ τί πιστεύω καὶ τί πιστεύετε, γιατὶ οἱ δοξασίες δὲν ἔχουν καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ἀνακάλυψη τῆς ἀλήθειας. Ἕνας νοῦς ποὔχει πιστεῖ στὴ δοξασία, εἴτε εἶναι δοξασία στὴ μετενσάρκωση, εἴτε στὸ Θεό, εἶναι ἀνίκανος ν᾿ ἀνακαλύψη καὶ νὰ ζήση τὴν ἐμπειρία αὐτοῦ ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Νομίζω ὅτι πραγματικὰ ἔχει σημασία νὰ ἐννοήση κανεὶς τοῦτο—ἂν μπορεῖτε ν᾿ ἀνεχθῆτε τὴν ἐπανάληψη — ὅτι ἐ-

πειδὴ ὁ νοῦς διδάχθηκε γι' αὐτὸ βρίσκεται καθωρισμένος ἀπὸ τὴν πίστη ἢ τὴν μὴ πίστη, ὅπως εἶναι φανερὸ ὅτι συμβαίνει στὸν κόσμο. Ὁ κομμουνιστὴς δὲν πιστεύει στὴν ἀθανασία, λέγοντας ὅτι αὐτὸ εἶναι ἕνας παραλογισμός, ἐπειδὴ διδάχτηκε κι' καθωρισμένος ἀπὸ τὴν μὴ πίστη, βρίσκοντας τὴν πλήρωση τοῦ ἑαυτοῦ του μέσα στὸ κράτος ποὺ γι' αὐτὸν ἀποτελεῖ τὸ μόνο ἀγαθόν. Ἄλλοι πιστεύουν στὸ ὑπερπέραν κι' ἐλπίζουν σ' ἕνα εἶδος ἀνάστασης ἢ ἐπανενσάρκωσης. Ἔτσι, ὅταν μὲ ρωτᾶτε «πιστεύετε καὶ σεῖς;», φοβοῦμαι ὅτι τὸ ζήτημα δὲν βρίσκεται διόλου σ' αὐτό. Κι' ἂν θελήσετε νὰ προσέξετε, θὰ προσπαθήσουμε ν' ἀνακαλύψουμε τὴν ἀλήθεια τοῦ πράγματος. Συνεχίζεται τὸ «ἐγώ», ὁ προσωπικὸς «ἑαυτός μου»; Τί εἶναι αὐτὸ τὸ «ἑαυτός μου»; Διάφορες τάσεις, ἰδιότητες χαρακτῆρος, δοξασίες, ἡ συσσώρευση τῆς γνώσης, ἡ πεῖρα, ἡ μνήμη τοῦ πόνου, τῆς χαρᾶς καὶ τοῦ πάσχειν, ἡ αἴσθηση τῆς ἀγάπης μου, τοῦ μίσους μου —ὅλο αὐτὸ εἶναι ὁ «ἑαυτός» μου αὐτῆς τῆς στιγμῆς, καὶ διαπιστώνοντας ὅτι αὐτὸς ὁ «ἑαυτὸς» εἶναι κάτι πολὺ παροδικό, λέμε ὅτι πέρα ἀπ' αὐτὸ ὑπάρχει ἡ μόνιμη ψυχή, κάτι ποὺ εἶναι θεϊκό. Ἀλλ' ἂν αὐτὸ τὸ κάτι εἶναι μόνιμο, ἀληθινό, θεῖο, βρίσκεται πέρα ἀπ' τὸ χρόνο κι' ἐπομένως δὲν σκέπτεται μὲ ὅρους θανάτου ἢ συνέχισης. Ἂν ὑπάρχει ἡ ψυχή, ἢ ὁποιαδήποτε ἄλλη ὀνομασία τῆς δώσετε, εἶναι κάτι πέρα ἀπ' τὸ χρόνο καὶ σεῖς κι' ἐγώ, δὲν μποροῦμε νὰ κάνουμε σκέψεις πάνω σ' αὐτό, γιατὶ τὸ σκέπτεσθαι εἶναι καθωρισμένο. Ἡ σκέψη μας εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ χρόνου, ἐπομένως δὲν εἶναι τῆς δυνατότητάς μας νὰ σκεφθοῦμε γι' αὐτὸ ποὺ εἶναι πέρα ἀπ' τὸ χρόνο. Ἔτσι, ὅλοι οἱ φόβοι μας εἶναι τὸ προϊὸν τοῦ χρόνου, δὲν εἶναι;

Καὶ πάλι, αὐτὸ δὲν εἶναι ζήτημα δικό μου ἢ δικό σας. Ἐξετάζουμε, προσπαθῶντας ν' ἀνακαλύψουμε αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει στὸ τώρα. Καὶ πῶς γίνεται νὰ δοῦμε αὐτὸ ποὺ ὑπάρχει δίχως νὰ κάνουμε νὰ εἰσχωρήση ἡ δοξασία σὲ κάτι ποὺ βρίσκεται στὸ πέραν, κάτι ποὺ ὅλοι τὸ ἔχουμε ἀνάγκη, κάτι ὑπερ—μόνιμο, μιὰ οὕτως εἰπεῖν πνευματικὴ ὀντότητα ποὺ εἶναι ἄχρονη; Θέλουμε νὰ ξέρουμε ἂν θὰ ἐπιζήσουμε καὶ κάνουμε αὐτὴν τὴν ἐρώτηση κυρίως γιατὶ μᾶς φοβίζει ὁ θάνατος. Τί κάνουμε, λοιπόν; Προσπαθοῦμε νὰ ἔχουμε ἀθανασία ἐδῶ, στὴν ἰδιοκτησία μας, δὲν προσπαθοῦμε; Ὅλη μας ἡ κοινωνία βασίζεται σ' αὐτό. Ἡ ἰδιοκτησία εἶναι δική σας καὶ δική μου, γιὰ νὰ μεταβιβαστῆ στὰ παιδιά μας, κι' αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ μορφὴ ἀθανασίας διὰ τῶν παιδιῶν μας. Ἀναζητᾶμε τὴν ἀθανασία διὰ τῆς φήμης, διὰ τῆς ἐπιτεύξεως, διὰ τῆς ἐπιτυχίας, μᾶς εἶναι ἀναγκαία ἡ συνέχιση τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἡ δίχως τέλος πλήρωση τοῦ ἑαυτοῦ μας. Γνωρίζοντας ὅτι θὰ πεθάνουμε, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἀναπόφευκτος, λέμε «τί ὑπάρχει πέρα ἀπ' αὐτό;». Χρειαζόμαστε μιὰν ἐγγύηση ὅτι ὑπάρχει συνέχιση κι' ἔτσι πι-

στεύουμε στὸ ὑπερ—πέραν, στὴν ἐπανενσάρκωση, στὴν ἀνάσταση, σ' ὅ,τι δήποτε, γιὰ ν' ἀποφύγουμε αὐτὴ τὴν ἐξαίρετη κατάσταση ποὺ τὴν ὀνομάζουμε θάνατο. Ἐφευρίσκουμε ἀμέτρητες διαφυγές, γιατὶ κανείς μας δὲν θέλει νὰ πεθάνη, κι' ὅλα μας τὰ ἐρωτήματα, ποὺ ἀφοροῦν τὴν προσωπικὴ ἀθανασία, τίθενται μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ εὑρεθῆ ἕνας τρόπος ν' ἀποφύγουμε ἐκεῖνο ποὺ φοβόμαστε. Ἀλλὰ ἂν μπορέσουμε νὰ κατανοήσουμε τὸ θάνατο, δὲν θὰ ὑπάρξη φόβος καὶ τότε δὲν θ' ἀναζητήσουμε τὴν προσωπικὴ ἀθανασία οὔτε ἐδῶ, οὔτε στὸ ὑπερπέραν. Τότε ἡ ὅλη ἀντίληψή μας, τὸ ὅλο συνοπτικὸ βλέμμα μας θὰ ἔχουν ὑποστεῖ μιὰ πλήρη ἐπανάσταση. Ἔτσι, λοιπόν, ἡ δοξασία δὲν ἔχει καμμιὰ σχέση μὲ τὴν ἀνακάλυψη ἐκείνου ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια, καὶ τώρα θὰ κυττάξουμε ν' ἀνακαλύψουμε τὶ εἶναι ἀλήθεια σχετικὰ μὲ τὸ θάνατο. Τί εἶναι θάνατος; Μπορεῖ κανεὶς ν' ἀποκτήση τὴν ἐμπειρία του ἐνόσῳ ζεῖ; Μπορεῖτε σεῖς κι' ἐγὼ νὰ ἔχουμε τὴν ἐμπειρία τοῦ θανάτου, ὄχι τὴ στιγμὴ ποὺ μὲ τὴν ἀρρώστεια ἢ τὸ δυστύχημα ἐπέρχεται τὸ σταμάτημα τοῦ ὅλου σκέπτεσθαι, ἀλλὰ ἐνόσῳ εἴμαστε ζωντανοί, γεμᾶτοι ζωτικότητα, διαύγεια καὶ πλήρως ἐνσυνείδητοι; Μπορεῖτε σεῖς κι' ἐγὼ ν' ἀνακαλύψουμε τί σημαίνει νὰ πεθάνουμε; Μποροῦμε νὰ εἰσέλθουμε στὴν κατοικία τοῦ θανάτου τὴ στιγμὴ ποὺ εἴμαστε ἐδῶ καθισμένοι θεωρῶντας ὁλόκληρο τὸ πρόβλημα;

Τί σημαίνει πεθαίνω; Προφανῶς, σημαίνει ὅτι πεθαίνω σὲ κάθε τὶ ποὺ ἔχω συσσωρεύσει, σὲ κάθε ἐμπειρία, σὲ κάθε μνήμη, προσκόλληση. Πεθαίνω, σημαίνει παύω νὰ εἶμαι ὁ ἑαυτός μου, τὸ «Ἐγώ». Δὲν εἶναι; Σημαίνει νὰ μὴν ἔχω τὴν αἴσθηση τῆς συνέχισης σὰν «ἑαυτὸς» μὲ ὅλες του τὶς μνῆμες, τὰ πλήγματα, τὸ αἴσθημά του τῆς ἐκδίκησης, τὴν ἐπιθυμία του γιὰ πλήρωση καὶ αὔξηση. Καὶ μπορεῖ ὁ ἑαυτὸς νὰ γίνη ὁ πειραματιζόμενος αὐτῆς τῆς στιγμῆς μέσα στὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει; Τότε μποροῦμε σίγουρα νὰ ἐννοήσουμε τὶ εἶναι θάνατος. Ὁ νοῦς εἶναι τὸ γνωστό, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ γνωστοῦ, τοῦ γνωστοῦ ποὺ εἶναι ὅλες οἱ ἐμπειρίες τῶν ἀναμέτρητων χθές, καὶ μονάχα ὅταν ὁ νοῦς ἐλευθερώνεται ἀπ' τὸ γνωστό, ἀποτελῶντας ἔτσι ἕνα κομμάτι τοῦ ἄγνωστου, παύει ὁ φόβος τοῦ θανάτου. Δὲν ὑπάρχει, τότε, καθόλου θάνατος. Τότε ὁ νοῦς δὲν γυρεύει προσωπικὴ ἀθανασία. Τότε ὑπάρχει ἡ κατάσταση τοῦ ἀγνώστου, ποὺ ἔχει τὴν δική της ὕπαρξη. Μὰ γιὰ νὰ τὸ ἀνακαλύψη κανεὶς αὐτό, πρέπει ὁ νοῦς νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπ' τὸ γνωστό. Μπορεῖ νἄχετε ἀμέτρητες δοξασίες, ποὺ σᾶς χαρίζουν ἄνεση, ἕνα αἴσθημα ἀσφαλείας, ἀλλὰ μέχρις ὅτου νὰ ὑπάρξη ἀπελευθέρωση ἀπ' τὸ γνωστό, ὁ φόβος θὰ ἐξακολουθῆ νὰ μᾶς κατατρώγη. Γιατὶ ἐκεῖνο ποὺ συνεχίζεται δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημιουργικό. Μόνον αὐτὸ ποὺ εἶναι ἄγνωστο εἶναι δημιουργικὸ καὶ τὸ ἄγνωστο ἀρχίζει νὰ ὑπάρχη μόνον ὅταν ὁ νοῦς εἶναι ἐλεύθερος

ἀπ' τὴν ἰδέα τῆς συνέχισης τοῦ γνωστοῦ. Βλέπετε, ἡ δυσκολία γιὰ τοὺς περισσοτέρους μας εἶναι ὅτι χρειαζόμαστε ἕνα εἶδος συνέχισης κι' ἔτσι ἐφευρίσκουμε ἀπατηλὲς δοξασίες. Στὸ κάτω — κάτω οἱ δοξασίες εἶναι ἁπλῶς ἐξηγήσεις καὶ μένουμε ἱκανοποιημένοι μὲ τὶς ἐξηγήσεις. Ἀλλὰ οἱ ἐξηγήσεις ἔχουν πολὺ μικρὴ σημασία ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει ἀνάγκη γιὰ μιὰ μορφὴ ἀσφάλειας καὶ γιὰ ν' ἀνακαλύψῃ ὁ νοῦς, τὶ εἶναι ἀλήθεια, χρειάζεται ν' ἀπορρίψῃ ὅλες τὶς ἐξηγήσεις, εἴτε τῆς ἐκκλησίας, εἴτε τῶν βιβλίων ἢ ἐκείνων ποὺ ἔχουν ἀνάγκη νὰ πιστεύουν.

Ὅταν ὁ νοῦς εἶναι ἐλεύθερος ἀπ' ὅλες τὶς ἐξηγήσεις, ἐλεύθερος ἀπ' τὸ γνωστό, θὰ βρῆτε ὅτι τὸ ἄγνωστο εἶναι ὁ θάνατος καὶ τότε δὲν ὑπάρχει φόβος. Αὐτὴ ἡ κατάσταση εἶναι ὁλοκληρωτικὰ διαφορετικὴ καὶ δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ συλληφθῇ ἀπὸ ἕναν νοῦ ποὺ βρίσκεται καθωρισμένος μέσα στὸ γνωστό. Ὅταν ὁ νοῦς ἐλευθερώνεται ἀπ' τὸ γνωστό, τότε ὑπάρχει τὸ ἄγνωστο.

Καθὼς ὁ πιστὸς ὑπηρέτης βαδίζει πίσω ἀπὸ τὸν ἀφεντικό του ὅταν ἐκεῖνος βαδίζει, καὶ στέκεται πίσω του ὅταν ἐκεῖνος στέκεται, ἔτσι καὶ κάθε ἔμψυχο ὂν εἶναι δεμένο μὲ τὶς ἁλυσίδες τοῦ Κάρμα. Τὸ Κάρμα συντροφεύει τοὺς πάντας, παντοῦ, πᾶσα στιγμὴ ἀνάμεσα σὲ δάση κι' ὠκεανούς, πάνω ἀπὸ τὰ ψηλότερα βουνὰ πρὸς τὸν παράδεισο τοῦ Ἴνδρα καὶ τὴν κόλαση τοῦ Πατάλα. Δὲν τὸ ἀναχαιτίζει καμμιὰ δύναμις.

Avadan Kalpalata

ΣΑΡΑΝΤΟΥ ΠΑΥΛΕΑ

Σῶμα καὶ ψυχὴ

Ὅταν ἀκοῦτε τὴ νύχτα τὸν ἄνεμο νὰ κλαίει ἀπαρηγόρητος,
μὴν πεῖτε ἄνεμος εἶναι αὐτός, κι ἄς νιαουρίζει στὰ κατώφλια μας,
ἄς οὐρλιάζει σὰν σκυλὶ χωρὶς ἀφεντικὸ μὲς στὸ σκοτάδι,
γιὰ νὰ φοβόνται τ' ἄλογα καὶ τὰ καράβια·
ἄν σᾶς χαϊδεύει τὸ πρόσωπο καὶ τὰ μαλλιὰ τῆς ἄνοιξης ἡ αὔρα,
μὴν πεῖτε ἄνοιξη εἶναι καὶ ἡ μέρα μᾶς ἀγαπᾶ.
Ὅταν τὰ φύλλα ὁδοιποροῦν, μὴν πεῖτε φύλλα εἶναι καὶ πέφτουν,
φύλλα εἶναι κι αὔριο θὰ ξεραθοῦν.
Εἶναι οἱ ψυχὲς ποὺ κρυώνουν δίχως πατρίδα
καὶ χτυποῦν τὰ παράθυρά σας: Ἥμαρτον, Ἥμαρτον, Ἥμαρτον!
Ἂν ὑπάρχουν διστακτικὲς βροχές,
ἄν ὑπάρχουν πουλιὰ ν' ἀλλάζουν στὸν ὕπνο τους πλευρὸ
ἥμαρτον, ἥμαρτον, ἥμαρτον!
Ὅταν βλέπετε τὶς πεταλοῦδες νὰ ἐρωτεύονται,
μὴ λέτε πεταλοῦδες εἶναι καὶ πετοῦν,
ἐποχή τους εἶναι κι ἀγαπιόνται.
Ὅταν τὰ πουλάκια σᾶς μιλοῦν,
μὴν πεῖτε πουλιὰ εἶναι καὶ λαλοῦν,
πουλάκια εἶναι κι ἄς λένε,
γιατὶ εἶναι ξενητεμένα ἀδέρφια ποὺ τὸ σῶμα τους γυρεύουν.
Μὴν πεῖτε πὼς ὅλα εἶναι μάταια, ὅπως τῶν μυρμηγκιῶν οἱ δρόμοι.
Ὅταν ἀκοῦτε μιὰ νύχτα χωρὶς ταραχὴ νὰ σᾶς χτυπάει τὴν πόρτα,
μὴν πεῖτε ξένος εἶναι καὶ θὰ περάσει,
περαστικὸς εἶναι καὶ θὰ βαρεθεῖ.
Εἶναι τὰ ξενητεμένα σας ἀδέρφια, ποὺ παρακαλοῦν.
(Ὁ κόσμος τῶν ψαριῶν εἶναι κόσμος ποὺ δὲ θυμᾶται,
δὲν ἔχει φαντασία παρὰ σιωπὴ στὴ μακρινὴ θέα τοῦ ἥλιου).
Τὰ ξενητεμένα εἶναι ἀδέρφια μας καὶ τὰ ρολόγια τους ζητᾶνε
νὰ τὰ κουρντίζουν τὸ πρωΐ καὶ νὰ μετροῦν τὸ Χρόνο!

(Ἡρ. Ν. Ἀποστολίδη: Συμπληρώματα
στὴν Ἀνθολογία)

Ἀπὸ τὸν ἐν Δελφοῖς Ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος

ΣΙΒΥΛΛΙΚΟΙ ΨΙΘΥΡΟΙ

Ὑπὸ Ι. ΒΑΣΙΛΗ

ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΦΙΛΟΙ καὶ ὅσοι τοὺς ἀκολουθήσανε σὰν ἐπισκέπτες, πανηγυρίσανε φέτος τὴ θερινὴ τροπὴ τοῦ Ἡλίου στοὺς Δελφούς.

Ἐνσυνείδητοι προσκυνητές, φέρανε εὐλαβικὰ τὰ βήματά τους, πρῶτα — πρῶτα στὸν Ἱερὸ χῶρο τῆς Κασταλίας. Στὸν ἴδιο δηλαδὴ χῶρο, ποὺ στὴν ἀρχαιότητα ἐρχόντουσαν γιὰ νὰ ὑποβληθοῦν στοὺς κεκανονισμένους καθαρμοὺς ὅσοι ἐπιθυμοῦσαν νὰ ζητήσουν μαντεῖαν.

Στοὺς ἴδιους βράχους, στὰ ἴδια αὐτὰ σκαλιστὰ σκαλοπάτια καθίσαμε καὶ μεῖς. Μερικοὶ μάλιστα δρασκελίσαμε τὶς λαξευμένες πέτρες καὶ κατεβήκαμε στὴν Ἱερὴ πηγή, ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ χιλιάδες χρόνια καὶ ἤπιαμε ἀπὸ τὸ θεῖο πόμα ποὺ ἔπιναν καὶ οἱ πρόγονοί μας οἱ Προσέληνες, οἱ Πελασγοί, οἱ Ἰλλυροί.

Οἱ ρίζες τῆς καταγωγῆς μας φαίνεται νὰ ζητοῦν τὸ ἴδιο νερό, γιὰ νὰ δροσισθοῦν. Ἡ συγγένεια τοῦ αἵματος, ποὺ δὲν νοθεύτηκε ὁλότελα ἀπὸ τὸ βαρβαρικὸ σπόρο τῶν διαφόρων ἐπιδρομέων, ἀποζητάει τὶς ἴδιες φλέβες καὶ στρέφεται, σὰν τὸ ἡλιοτρόπιο στὸν Ἥλιο, στὶς πηγὲς ἀπ' ὅπου καὶ ἐκεῖνοι ἀντλοῦσαν Δύναμη, Ζωή, Ἔμπνευση, Φῶς. Εἶναι καὶ τὸ φαινόμενο τοῦτο

ἀκόμα γνήσιο καὶ ἀδιάσειστο τεκμήριο τῆς συνέχειας τῆς ἀθάνατης Φυλῆς μας.

Ὅταν μαζευτήκαμε ὅλοι, τότε ὁ πιὸ πολιὸς ἀπὸ ὅλους μας, ἔλαβε τὸν λόγον. Ἡ φωνή του σιγαλή, ἥρεμη, μὰ σταθερή, ἀκουγότανε σὰν μακρυνὸς ἀντίλαλος βγαλμένος ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Καὶ ἐκεῖνος μᾶς μίλησε περίπου ἔτσι:

«Σήμερα, φίλες ψυχές, θὰ δοκιμάσουμε διάφορες εὐχάριστες συγκινήσεις. Πρῶτα θὰ ἀπολαύσουμε ὀπτικὲς ἱκανοποιήσεις, ποὺ μᾶς προβάλλει τὸ ἀσυνήθιστο τοῦτο φυσικὸ περιβάλλον, μὲ τὶς πελώριες αὐτὲς πέτρες, τὶς τόσον ἐπιβλητικές, ποὺ ἀντὶ νὰ γεννοῦν ψυχικὸ δέος καὶ ἄγχος, μὲ τὸν πάντοτε ἑτοιμόρροπο βαρύ τους ὄγκο, ἀντίθετα, μὲ τοὺς σπάνιους χρωματισμούς τους καὶ τὶς περίεργες γραμμές τους, αἰσθανόμαστε γαλήνεμα καὶ ἀγαλλίαση. Ἔπειτα ἡ ἐνατένιση τῶν γύρω μας βουνῶν καὶ λόφων, ποὺ σὰν ἀκοίμητοι φρουροὶ προστατεύουν τὸν Δελφικὸ χῶρο, μὲ τὶς πανύψηλες κορυφές τους, σὰν βέλη φωτεινά, μᾶς προτρέπει νὰ στρέψουμε τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας πρὸς τὰ ὑψηλά, πρὸς τὰ οὐράνια, γιὰ νὰ δεχθοῦμε ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου οἱ πρόγονοί μας δεχόντουσαν τὴν ἔμπνευσι καὶ τὴν ἀποκάλυψι τῆς Ἀληθείας. Ὅσοι ἀντικρύζουν αὐτὲς τὶς κορυφὲς ἀκοῦνε ἀπὸ μέσα τους, σὰν μιὰ προσταγή, νὰ σταματήσουν πιὰ νὰ ἕρπουν στὰ χαμηλά, στὰ γήϊνα, στὰ ταπεινά. Εἶναι ὁ τόπος τοῦτος κατάλληλος γιὰ διανοητικὴ περισυλλογὴ καὶ γιὰ ψυχικὴ ἀνάτασι. Εἶναι φτιαγμένος γιὰ νὰ δοκιμάζη ἐδῶ ὁ θνητὸς τὶς πιὸ ὑψηλὲς πνευματικὲς ἀπολαύσεις.

Θὰ αἰσθανθοῦμε ἐπίσης ἄφθονες ἱστορικὲς συγκινήσεις καὶ θὰ ἀποκομίσουμε πολύτιμα διδάγματα. Κανένας ἄλλος χῶρος τῆς Γῆς, δὲν εἶδε τὶς δόξες τὶς πνευματικές, τὶς πολιτικὲς ἐπιτυχίες, ποὺ δὲν τὶς σβήνουν ποτέ, οὔτε ὁ χρόνος, μὰ οὔτε καὶ ἡ λησμοσύνη τῶν ἀνθρώπων. Ὁ στενόχωρος τοῦτος τόπος τῶν λίγων χιλιομέτρων, συνεκέντρωσε κάποτε τὸ ἐνδιαφέρον ὅλων τῶν λαῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀκόμη καὶ τῶν ἄλλων ξένων βαρβάρων.

Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ εὐλάβεια τοῦ τότε κόσμου τὸν διεκόσμησε μὲ πολλὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα καὶ τὸν στόλισε μὲ περισσότερα ἀπὸ 6.500 ἀγάλματα. Ἀπὸ τὰ ἐρείπια καὶ τὰ ἐλάχιστα ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα λησμόνησαν ν' ἁρπάξουν οἱ Σύλλες καὶ οἱ Νέρωνες, θὰ δοκιμάσουμε καὶ ἐμεῖς σήμερα σπάνιες καλλιτεχνικὲς συγκινήσεις.

Κανένα ἄλλο μέρος τῆς γῆς δὲν εἶχε κερδίσει τὸ αἴσθημα τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ τῆς ἀσφάλειας, ὥστε Ἕλληνες καὶ ξένοι νὰ ἐμπιστεύωνται τὴν φύλαξι τῶν θησαυρῶν τους στὴν ἱερότητά του.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἄλλος φωτοστέφανος, ποὺ αἰώνια θὰ σελαγίζη στὸ Δελφικὸ στερέωμα καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ γαλουχεῖται κάθε ἀνθρωπιστικὴ ἰδέα καὶ θὰ γιγαντοῦται κάθε ἀνθρωπιστικὴ προσπάθεια, στὸν χῶρο τοῦτον ἔλαμψε πρῶτα, γιὰ νὰ φωτίση τὸν ἄνθρωπο ποὺ θέλει νὰ λέγεται πραγματικὰ ἄνθρωπος καὶ τὸν δίδαξε νὰ ζήση μεταξὺ τῶν ὁμοίων του σὰν ἔμφρον νοητικὸν ὂν καὶ ὄχι σὰν ἄγριο θηρίο. Ἐδῶ συνελήφθη τὸ πρῶτον ἡ Ἰδέα τῆς παγκόσμιας συνεργασίας. Ἔλαβε μορφὴ ἡ Ἀμφικτυονία καὶ ἐλειτούργησε [illegible]ν θεσμός, ὁ ὁποῖος καλλιέρ[illegible] τὴν μεταξὺ τῶν λαῶν συνεννόησι, γιὰ νὰ ἀποφεύγουν ἔτσι τοὺς πολέμους, τὶς καταστροφικὲς συνέπειές τους καὶ ὅλα τὰ δεινά τους, ποὺ ἡ γενιά μας δοκίμασε καὶ δοκιμάζει ἀκόμα. Οἱ ἄνθρωποι ποὺ ποθοῦν τὴν παντοτεινὴ Εἰρήνη μεταξὺ τῶν λαῶν, πρέπει νὰ ἔρχωνται ἐδῶ καὶ νὰ ζητοῦν τὴν εὐλογία τοῦ Δελφικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν ἔμπνευσι, γιὰ νὰ μάθουν νὰ σκέπτωνται, νὰ συνεννοοῦνται μεταξύ τους καὶ νὰ πολιτεύωνται μὲ ἀνθρωπιὰ καὶ μὲ ἀνωτερότητα.

Ἐμεῖς δὲ καὶ οἱ μεταγενέστεροι ὅσοι θὰ ἔρχωνται ἐδῶ, θὰ φρονιματίζωνται ἀπὸ τὸν θεσμὸ τῶν Ἀμφικτυονιῶν, ποὺ πρῶτα ἐδῶ τὸν

θεμελιώσανε οἱ ἀρχὲς τοῦ καθαροῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ὁ ἀνθρωπισμὸς εἶναι θεσμὸς ποὺ πρέπει νὰ γίνη ἡ θρησκεία κάθε λογικοῦ ὄντος, ἐὰν τοῦτο θέλη νὰ λέγεται καὶ νὰ ζῇ σὰν πραγματικὸς ἔμφρων ἄνθρωπος.

Ἀλλὰ ἀκόμη ἐδῶ σήμερα θὰ αἰσθανθοῦμε, καὶ ἴσως μερικοὶ συγκλονισθοῦν, ἀπὸ τὶς πιὸ λεπτὲς καὶ τὶς πιὸ δυνατὲς πνευματικὲς συγκινήσεις. Θὰ περάσουμε στιγμὲς καθαρῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς.

Γι᾽ αὐτό, ἂς πετάξουμε μακρυὰ ἀπὸ τὸ μυαλό μας τὶς σκέψεις καὶ τὶς φροντίδες ποὺ μᾶς ταλαιπωροῦν καθημερινὰ γιὰ τὴ σκληρὴ βιοπάλη. Ἂς διώξουμε ὅλες τὶς ἐνοχλητικὲς σκοτοῦρες τῆς ζωῆς. Ἂς κατασιγάση μέσα μας κάθε αἴσθημα κατωτερότητος, κάθε αἴσθημα κακίας, ποὺ μᾶς κρατάει στὰ χαμηλὰ καὶ μᾶς προκαλεῖ πόνο καὶ λύπη. Ἂς ἀφίσουμε νὰ φτερουγίση ἡ σκέψη μας, ἔστω καὶ γιὰ λίγο, στοὺς πνευματικοὺς ἐκείνους ὁρίζοντες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους καὶ οἱ πρόγονοί μας δεχόντουσαν τὴν ἔμπνευση τοῦ ἀνωτάτου. Ἂς μελετήσουμε, χωρὶς καμμιὰ προκατάληψι καὶ μὲ ἐλεύθερο φρόνημα, τί ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε τὸν τόπο τοῦτο τόσον ἱερό, τόσο δοξασμένο, τόσο μεστὸ μαγείας καὶ μεγαλείου. Οἱ εὐαίσθητες ἰδιοσυγκρασίες, ὅταν ἔρχονται ἐδῶ, αἰσθάνονται τὶς πιὸ δυνατὲς συγκινήσεις.

Ἀλλὰ τὸ μέρος τοῦτο ἔχει τὴν ἱστορία του. Ἱστορία μεγάλη, δοξασμένη καὶ πολὺ διδακτική.

Ἂς ρίξουμε λοιπὸν μιὰ ματιὰ στὰ στοιχεῖα ποὺ μᾶς διέσωσαν τὰ ἀρχαῖα κείμενα. Μερικὰ ἀπὸ αὐτά—ἂς τὸ ἔχουμε ὑπ᾽ ὄψιν μας—ἀναφέρονται στὴν ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ μῦθος ἦταν ὁ μόνος τρόπος διατυπώσεως τῶν θρησκευτικῶν των πεποιθήσεων. Μὲ αὐτὸν διατυπώνανε τότε τὶς δοξασίες τους καὶ μὲ αὐτὸν ἀκόμη τοποθετοῦσαν σὲ χρονικὰ ὅρια τὶς ἐντυπώσεις τους ἀπὸ τὰ φυσικὰ φαινόμενα ποὺ ἀντικρύζανε.

Μὴν ξεχνᾶμε ὅμως ὅτι ὁ μῦθος, τὸ σύμβολον καὶ ἡ ἀλληγορία εἶναι ἡ εἰδικὴ γλῶσσα ὅλων τῶν πρωτογόνων λαῶν (δηλαδὴ τῶν μὴ ἐκφυλισμένων), ἡ ὁποία, γιὰ ὅσους τὴν κατανοοῦν, περικλείνει ἀλήθειες, πιὸ ζωντανὲς καὶ πιὸ πειστικὲς ἀπὸ τὴν πραγματικότητα.

Τὰ σωζόμενα, λοιπόν, ἀναφέρουν ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ μέρους τούτου ἦσαν ὁ Δευκαλίων καὶ ἡ Πύρα, οἱ ὁποῖοι, γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸν κατακλυσμό, εἶχαν κατασκευάσει μιὰ κιβωτό, ποὺ ἔπλεε ἐπὶ τῶν ὑδάτων. Ὅταν τὰ ὕδατα ἄρχισαν νὰ ὑποχωροῦν, ἡ κιβωτὸς προσέκρουσε στὴν κορυφὴ τοῦ Παρνασσοῦ. Τότε ἀποβιβαστήκανε ἐκεῖ οἱ δυὸ Νῶε τῆς ἑλληνικῆς παραδόσεως, συνοδευόμενοι ἀπὸ ἕνα ἐλάφι τὸ ὁποῖον ἔφεραν μαζύ τους. Τώρα, ἂς μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἑρμηνεύσω αὐτὸν τὸ μῦθο, ὅσο μπορῶ.

Οἱ ἐπιστῆμες τῆς γεωλογίας καὶ τῆς παλαιοντολογίας συμπεραίνουν ὅτι ἡ διαμόρφωσι τοῦ ἐδάφους τῆς περιοχῆς τούτης ἔγινε πρὶν ἀπὸ εἴκοσι ἕως τριάντα χιλιάδες χρόνια. Τότε ὑπολογίζουν ὅτι ὑπεχώρησαν τὰ θαλάσσια ὕδατα ἀπὸ τὰ μέρη τοῦτα. Ἑπομένως ἡ περιοχὴ αὐτὴ τότε περίπου κατοικήθηκε ἀπὸ ἀνθρώπους. Ἂς δοῦμε τώρα τί ἔννοια ἔχει ὁ μῦθος ὅταν λέγει ὅτι τὸ ζεῦγος τῶν διασωθέντων ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ ἔφερε μαζύ του τὸ ἐλάφι. Ἡ ἔλαφος εἶναι τὸ σύμβολο τῆς Θεᾶς Ἀρτέμιδος, ἡ ὁποία ἀντιπροσωπεύει τὴν ἁγνότητα στὴν Φύσι καὶ εἶναι κυρίαρχος τοῦ φωτὸς τῆς Σελήνης. Ἡ ἁγνότης κατὰ τοὺς ἀρχαίους εἶναι ἡ δύναμις ποὺ ἔχει μέσα της ἡ πλαστικὴ δημιουργικὴ οὐσία, ἡ ὁποία ὠθεῖ κάθε συνείδησι καὶ κάθε μορφὴ γιὰ νὰ ἀκολουθῇ τὴν τροχιὰ τοῦ Φυσικοῦ Νόμου. Οἱ ἀκτῖνες τῆς Σελήνης ἔχουν τὴν ἱκανότητα νὰ ἐξαγνίζουν τὶς ἐκτρεπόμενες ἀπὸ τὸν φυσικὸ νόμο συνειδήσεις, δηλαδὴ νὰ τὶς βοηθοῦν νὰ ἐπανευρίσκουν τὸν φυσικὸ καὶ ἐξελικτικὸν ρουν.

Οἱ ἀπόγονοι τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρας, δηλαδὴ οἱ πρῶτοι

κάτοικοι τοῦ τόπου τούτου, ὠνομάζοντο Προσέληνες. Ἡ προσωνυμία αὐτὴ τοὺς δόθηκε διότι ἀπευθύνοντο πρὸς τὴ Σελήνη καὶ ζητοῦσαν τὴν ἀγαθή της ἐπίδρασι. Ἀπὸ τὴν ὀνομασία αὐτὴ προῆλθε ἡ ὀνομασία Ἕλληνες, οἱ διάδοχοι τῶν ὁποίων συνεχωνεύθησαν μὲ τοὺς Πελασγούς, τοὺς Ἰλλυρούς. Ἔτσι οἱ τελευταῖοι μπαίνουν στὴν ἱστορικὴ περιοχή, μὲ τὰ μνημεῖα τους καὶ μὲ τὶς ἄλλες πάμπολλες ἐκδηλώσεις τους, τὶς ὁποῖες ἐμεῖς τώρα μποροῦμε νὰ τὶς ἐρευνοῦμε καὶ νὰ τὶς μελετοῦμε.

Καὶ τὰ πρῶτα μνημεῖα τους ἐδῶ εἶναι αὐτὲς οἱ λαξευμένες πέτρες καὶ τὰ σκαλοπάτια αὐτά, πάνω στὰ ὁποῖα καθόμαστε καὶ ἐμεῖς σήμερα. Μάθετε, λοιπόν, ὅτι ὁ χῶρος τοῦτος εἶναι χῶρος ἱερός. Εἶναι δὲ ἱερός, γιατὶ ἦταν τόπος λατρείας ἀπ' ὅπου οἱ πρῶτοι κάτοικοί του ἀπευθύνονταν στὶς δημιουργικὲς δυνάμεις τῆς Φύσεως. Πίστευαν ὅτι τὶς φυσικὲς δυνάμεις τὶς ἐχειρίζονταν πνευματικὲς συνειδήσεις ἁγνές, φωτεινές, ἰσχυρὲς καὶ δίκαιες, ποὺ γνώριζαν τὴν Μείζονα Ἀλήθεια. Γι' αὐτὲς τὶς συνειδήσεις πίστευαν ὅτι αἰσθάνονταν τὸ χρέος, ὅταν οἱ ἄνθρωποι τῆς Γῆς τὶς ἐπικαλοῦνται, νὰ τοὺς βοηθοῦν καὶ νὰ τοὺς προστατεύουν.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι καὶ οἱ ἱδρυτὲς αὐτῆς τῆς λατρείας ἦσαν ἄνθρωποι ἁγνοί, γιατὶ προσηρμόζοντο στοὺς νόμους τῆς Φύσεως καὶ ἐρχόντουσαν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς δυνάμεις καὶ τοὺς παράγοντες τῆς ζωῆς.

Ἡ Φύσις μόνον στοὺς ἁγνοὺς φανερώνει τοὺς σκοπούς της καὶ τὰ μυστικά της. Οἱ ἁγνοὶ ἔμαθαν μὲ λατρευτικὲς τελετὲς νὰ ἀπευθύνουν πρῶτα—πρῶτα τὴν εὐγνωμοσύνη τους στὴ μητέρα Φύσι, ἀπὸ τὶς οὐσίες τῆς ὁποίας προέρχονται, συντηροῦνται καὶ ἐξελίσσονται. Οἱ ἁγνοὶ μόνον γνωρίζουν τὴν Ἀλήθεια καὶ ὁδηγούμενοι ἀπὸ αὐτὴν διατύπωσαν μιὰ κοσμοθεωρία. Αὐτὴ ἦταν τὸ μυστικὸ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν Μυστηρίων. Ἐκεῖ, στὸ Ἄδυτόν τους, ἀποκαλυπτόταν ὅτι ἡ συνείδησι προέκυψε ἀπὸ τὶς οὐσίες τῆς Φύσεως καὶ ὅτι τὸ τέρμα της δὲν εἶναι ἡ ἀνθρώπινη μορφή. Συνεχίζει τὴν ἐξέλιξί της στὸ ἄπειρο, χωρὶς τέρμα, σὲ ἄλλες μορφὲς καὶ σὲ ἄλλα ἐπίπεδα φυσικά, ὑψηλότερα ὅμως τῆς Γῆς.

Ἀπὸ τὴν θέσι ποὺ βρίσκονται οἱ τέλειες αὐτὲς συνειδήσεις, ἀντικρύζουν πιὸ κοντὰ τὴν πραγματικότητα καὶ γνωρίζουν περισσότερους νόμους τῆς Φύσεως, δηλαδὴ κατέχουν τὴν Μείζονα Ἀλήθεια.

Μεταξὺ τῶν νόμων, ποὺ δὲν φθάνει νὰ γνωρίσῃ ἡ ἀνθρώπινη νοητικὴ ἱκανότητα, εἶναι καὶ ὁ νόμος τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος, ἡ Νομοτέλεια, καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὁ κάτοχος αὐτῶν τῶν Νόμων μποροῦσε νὰ ξέρῃ τὰ μέλλοντα γενέσθαι, τόσον ὅσον ἀφορᾶ τὸ ἄτομον, ὅσον καὶ ἕναν λαό, ἕνα ἔθνος ὁλόκληρο.

Ἀλλὰ ἔπρεπε μιὰ ἀνθρώπινη ὕπαρξι ἁγνὴ νὰ ἔλθῃ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὶς ὑπέρτερες ἐκεῖνες συνειδήσεις, γιὰ νὰ τῆς μεταδώσουν τὶς σκέψεις τους καὶ νὰ περιγράψουν κάθε ἀνθρώπου τὸ μέλλον, βάσει τοῦ νόμου τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος.

Πάνω σ' αὐτὴ τὴ γνῶσι θεμελιώνεται ἡ ἵδρυσι καὶ ἡ λειτουργία τοῦ περιφήμου καὶ ἀρχαιοτάτου Χρηστηρίου τῶν Δελφῶν. Οἱ ἀνθρώπινες αὐτὲς ὑπάρξεις, οἱ ἱκανὲς νὰ δέχωνται τοὺς χρησμοὺς καὶ τὶς μαντεῖες, ἔπρεπε νὰ παραμένουν ἐπὶ ἕνα χρονικὸ διάστημα παρθένες ἁγνές, καὶ αὐτὲς εἶναι ποὺ ὀνομάζονται Σίβυλλες καὶ Πυθίες.

Ἡ πρώτη λοιπὸν ἀπὸ αὐτὲς ὀναμαζότανε Κασταλία, ἀπὸ τὴν ὁποία πῆρε τὸ ὄνομα καὶ ὁ χῶρος τοῦτος, ὅπως ἀναφέρουνε μερικοὶ συγγραφεῖς.

Κατὰ τὰ σωζόμενα περὶ Δελφῶν, οἱ ὑπέρτερες ἐκεῖνες Συνειδήσεις, οἱ ὁποῖες ἔδειξαν μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἵδρυσι τοῦ Χρηστηρίου τούτου, ἦταν ἀρχικὰ ἡ Θεὰ τῆς Γῆς Δήμητρα, ἔπειτα ἡ Θέμις καὶ ὁ Ποσειδῶν, καὶ τέλος ὁ Θεὸς Ἀπόλλων, πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου

ἀνηγέρθη καὶ ὁ περίφημος Ναός.

Ἴσως πολλοὶ θὰ ἤθελαν νὰ μὲ ἐρωτήσουν, τί εἶναι τέλος πάντων αὐτοὶ οἱ Θεοί; Κατὰ τὴν ἀντίληψι τὴν πνευματόδοξο τῶν Ἑλλήνων, οἱ Θεοὶ δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ λυτρωμένες συνειδήσεις, οἱ ὁποῖες ἀνῆκαν στὴν τελευταία βαθμίδα τῆς πνευματικῆς ἱεραρχίας, ποὺ συνθέτει τὸν Ὄλυμπο. Μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς εἶναι οἱ προσωπικοὶ Λόγοι τῶν Γνωστικῶν, οἱ ὁποῖοι διασώσανε τὴν καθαρὴ Μυσταγωγικὴ παράδοση τοῦ Θείου Ἰησοῦ. Καὶ Ἐκεῖνος, ἀπὸ Υἱὸς ἀνθρώπου, μὲ τὴν ἄπειρο καλωσύνη του, τὴ σοφία του, τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν ἄνθρωπο, μὲ τοὺς ἡρωϊσμούς του καὶ μὲ τὴ θυσία του, ἀναδείχθηκε Υἱὸς Θεοῦ, καὶ τέλος ἀναγνωρίσθηκε σὰν Θεός—Λόγος. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐπίστεψαν ποτὲ ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἀναφέρουμε ἦσαν οἱ Θεοὶ τῆς Δημιουργίας. Δὲν ἦσαν ἐκεῖνοι ὁ Λόγος, ὁ Θεός—Δημιουργός, ὁ πανταχοῦ παρὼν καὶ τὰ πάντα πληρῶν τῆς Χριστιανικῆς Κοσμογονίας. Ὄχι. Σὰν θεοὶ χαρακτηρίζονται οἱ τετελειωμένες συνειδήσεις, οἱ ὁποῖες ἀκολουθοῦν σταθερὰ τὸ Φυσικὸ Νόμο, ἐκδηλώνουν ἀλληλεγγύη, προστατεύουν, καθοδηγοῦν καὶ βοηθοῦν τὸν ἄνθρωπο νὰ φθάσῃ καὶ αὐτὸς ὅπου καὶ ἐκεῖνες φθάσανε.

Ἔτσι, μὲ τὴν ἀξιολόγησι τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς ὡριμότητός τους, οἱ ἐξελισσόμενες καὶ μεταμορφούμενες συνειδήσεις κατετάγησαν στὶς διάφορες βαθμίδες τῆς πνευματικῆς ἱεραρχίας, ὅπως περίπου μᾶς διέσωσε καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ Παράδοση, τὴν ὁποία υἱοθέτησε καὶ παραδέχεται καὶ σήμερα ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία. Ἡ πνευματικὴ ἱεραρχία λοιπὸν τῆς χριστιανικῆς παραδόσεως ἀναφέρει διάφορες κατηγορίες: Τὰ Χερουβείμ, τὰ Σεραφείμ, τὶς Δυνάμεις, τοὺς Θρόνους, τὶς Ἐξουσίες, τοὺς Ἀρχαγγέλους, τοὺς Ἀγγέλους, τοὺς Ἁγίους, τοὺς Ὁσίους.

Ἔτσι, λοιπόν, ἡ παιδαριώδης ἀντίληψις περὶ τῆς εἰδωλολατρείας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐλέγχεται ἀβάσιμη, ἀνυπόστατη καὶ μόνον σὲ διάνοιες ἀτροφικὲς καὶ σὲ ψυχὲς βουτηγμένες στὴν πρόληψι καὶ τὸ σκοτάδι μπορεῖ ἀκόμη νὰ βρίσκῃ ἀπήχησι.

Μιὰ συγκριτικὴ μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς παραδόσεως μὲ τὰ ὅσα διεσώθησαν ἀπὸ τὴ γνήσια διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ, θὰ μᾶς πείσῃ ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὄχι μόνον δὲν ἦσαν εἰδωλολάτρες, ἀλλὰ ἦσαν μέχρι μυελοῦ ὀστέων πνευματόδοξοι καὶ Ἰδεολάτρες.

Ὁ Ἰησοῦς προτρέπει, ὅπως βλέπουμε στὰ διασωθέντα Εὐαγγέλια, νὰ γίνουν ὅλοι Θεῖοι, μὲ τὸ «Θεοὶ ἐστε». Ἑπομένως κάθε ἄνθρωπος, ἐξαγνιζόμενος, μπορεῖ νὰ φθάσῃ στὴν βαθμίδα τοῦ Θεοῦ, βοηθούμενος ἀπὸ αὐτοὺς τούτους τοὺς Θεούς.

Ὅπως εἴπαμε, στὸ μέρος τοῦτο οἱ ἐρχόμενοι, ὄχι μόνον ὑπεβάλλοντο στοὺς σωματικοὺς καθαρμούς, ἀλλὰ καὶ στοὺς ἠθικοὺς καὶ τοὺς ἰδεολογικούς. Ἐδῶ οἱ παρθένες, οἱ Σίβυλλες καὶ οἱ Πυθίες, ἐρχόντουσαν σὲ ἐπαφή, ἄκουγαν καὶ ἔβλεπαν τὸν Θεὸν Ἀπόλλωνα, τὸν φιλάνθρωπο τοῦτο Θεό, γιατὶ ἦσαν ἁγνὲς τὸν νοῦν, ἁγνὲς τὴν καρδίαν.

Ἀλλὰ μήπως καὶ ὁ Διδάσκαλος τῆς Ναζαρὲτ δὲν μᾶς ἀπεκάλυψε τὰ ἴδια, τονίζοντας ὅτι μόνον οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν Θεὸν ὄψονται;

Ἀλλά, φίλοι μου, ἔπειτα ἀπ' ὅσα ἐμάθαμε, νομίζω ὅτι ἐμεῖς οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες, ἔχουμε χρέος ἐπιτακτικό, ὅπως, μὲ ἐλεύθερο φρόνημα καὶ ἀδούλωτη σκέψι, μελετᾶμε τὴν ἀρχαία παράδοσι, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μόνη ἱκανὴ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ στὰ ἴχνη τὰ πνευματικά, στὶς δόξες τὶς ἄφθαστες τῶν προγόνων μας.

Γνωρίσατε ὅμως καὶ τοῦτο, ὁ ἐρχομὸς ἐδῶ, γιὰ νὰ ζητήσουν μαντεῖαν, τόσων σοφῶν, πολιτικῶν, μεγιστάνων τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς, ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ εὐλάβεια μὲ τὴν ὁποία περιέβαλαν τὸ Χρηστήριο

τοῦτο, δὲν εἶχε σὰν κίνητρο τὴν πίστι στὸ θαῦμα. Ὄχι. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν λάτρεις τοῦ Λόγου καὶ ἐθήρευαν πάντα τὴν Γνῶσι. Ἡ γνῶσι φυγαδεύει τὸ θαῦμα, εἶναι ἐχθρὰ ἀδυσώπητη τῆς τυφλῆς πίστεως.

Οἱ ἱδρυτὲς τῶν Χρηστηρίων καὶ τῶν Ἀσκληπιείων ἀνῆκαν σὲ Μυστήρια, τὰ ὁποῖα ἐφύλαγαν γιὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς μία ὡλοκληρωμένη κοσμοθεωρία. Τὰ Χρηστήρια ἦσαν γνήσιες παραφυάδες, τῶν μυστικῶν αὐτῶν ὀργανώσεων, ἀπὸ τὶς ὁποῖες διευθύνοντο καὶ ἐξηρτῶντο.

Μὲ τὶς θεραπεῖες, λοιπόν, ποὺ ἐπετύγχαναν καὶ μὲ τὰ μαντευόμενα, μὲ τὰ ὁποῖα βοηθοῦσαν κάθε ἄνθρωπο μεμυημένο ἢ ἀμύητο, ἐπιβεβαίωναν τὸ ἀλάνθαστο, τὸ ἀληθινό, τὸ ἀσφαλὲς τοῦ περιεχομένου τῆς κοσμοθεωρίας τῶν Μυστηρίων.

Ἡ κοσμοθεωρία αὐτή, ὅπως μᾶς τὴν διέσωσαν σοφοὶ συγγραφεῖς καὶ μεμυημένοι τῆς ἀρχαιότητος, ἀπεκάλυπτε ὡρισμένους Νόμους Φυσικοὺς καὶ Πνευματικούς, τοὺς ὁποίους ὁ ἀνθρώπινος νοῦς, σὰν πεπερασμένος ποὺ εἶναι, μόνος του ἀδυνατεῖ νὰ συλλάβη καὶ νὰ γνωρίση.

Κάθε οὐσία, κάθε μορφή, κάθε συνείδησις ὑπάρχει, κινεῖται, ἐνεργεῖ καὶ ἐξελίσσεται, βάσει ὡρισμένων νόμων, αἰωνίων καὶ ἀσαλεύτων. Τοὺς νόμους λοιπὸν αὐτοὺς πρέπει νὰ γνωρίζη ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ γίνη σοφὸς καὶ νὰ ἐξηγῆ τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς.

Ἂς δοῦμε, λοιπόν, πιὸ ἀναλυτικά, πάνω σὲ ποιοὺς νόμους στηριζότανε ἡ λειτουργία τῶν Χρηστηρίων.

Οἱ νόμοι αὐτοὶ ἦσαν, ὁ μεγάλος καὶ βασικὸς νόμος τῆς Φύσεως, ἡ Νομοτέλεια, ὁ Νόμος τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος, ὁ Νόμος τοῦ ἀντιπεπονθότος καὶ ὁ νόμος ὁ σοφὸς τῆς Εἱμαρμένης. Τώρα, ἂς ἐπιχειρήσουμε, ὅσο μᾶς εἶναι δυνατὸ καὶ πολὺ συνοπτικά, νὰ δώσουμε μιὰ ἑρμηνεία τῶν νόμων τούτων.

Ἡ καρδία τῆς φύσεως, ἔλεγε ἀρχαῖος σοφός, εἶναι ἡ Ἀγάπη. Σκοπός, ἡ τελειοποίησι τῶν συνειδήσεων ποὺ εἶναι τὰ παράγωγα τῶν δυνάμεων τῆς Φύσεως. Τέλος δέ, ἡ ἀποθέωσις τῶν ἀτομικῶν Ἐγώ. Ὑπάρχει λοιπὸν σκοπός, ὑπάρχει τέλος στὴ Φύσι. Τὸ ἀντίθετο θὰ ἦταν κάτι τὸ ἀδιανόητο, τὸ ἀπίθανο. Ἡ Δύναμις τῆς Νομοτελείας φωλιάζει μέσα σὲ κάθε συνείδησι καὶ τὴν ὠθεῖ πάντα στὸ δρόμο γιὰ τὴν τελειότητα. Ἡ συνείδησι ὅμως, μὲ τὸ αὐτεξούσιο καὶ τὴν αὐτονομία ποὺ ἔχει, μπορεῖ καὶ νὰ ἐκτρέπεται τῆς Φυσικῆς τροχιᾶς. Τότε ὅμως ὁ νόμος τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος, μαζὶ μὲ τὸν σοφὸ νόμο τοῦ ἀντιπεπονθότος, δημιουργοῦν τὶς δοκιμασίες καὶ τὸν πόνο ποὺ ὁδηγοῦν στὴ Γνῶσι. Ἡ δὲ Γνῶσις ἐπαναφέρει τὸν ἐκτροχιασθέντα στὸν ἐξελικτικὸ ροῦ τῶν φυσικῶν νόμων, γιὰ νὰ τὸν βάλη στὸν δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ.

Οἱ δύο τελευταῖοι Νόμοι συνιστοῦν τὴν Εἱμαρμένη κάθε ἀνθρώπου καὶ κάθε λαοῦ, τὴν ὁποία μόνοι τους ὑφαίνουν, μὲ τὶς σκέψεις τους, τοὺς λόγους τους, τὶς πράξεις τους καὶ τὶς ἐνέργειές τους, τὶς καλὲς ἢ τὶς κακές, τὶς φυσικὲς ἢ ἀφύσικες.

Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ πάλι θὰ θυμηθοῦμε τὸν Θεῖον Ἰησοῦ. Ὅταν Ἐκεῖνος ἀπέτρεπε καὶ ἐπιτιμοῦσε αὐστηρὰ τὸν Πέτρο μὲ τὰ ἑξῆς λόγια: «Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην, διότι μάχαιραν ἔδωκας, μάχαιραν θὰ λάβῃς», ἀπεκάλυπτε ὅτι ἐγνώριζε σὰν θεός, τὸν νόμον τοῦ ἀντιπεπονθότος, τὸν νόμον τοῦ αἰτίου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος. Ἡ γνῶσι τούτων ἀποτελεσματικὰ ἠθικοποιεῖ τὸν θνητὸν καὶ τὸν ἀποτρέπει ἀπὸ πολλὲς δοκιμασίες καὶ ψυχικὲς βασάνους.

Σ' αὐτὰ λοιπὸν τὰ ὑψηλά, τὰ ὑπερανθρώπινα, τὰ θεῖα, εἶχαν θεμελιωθῆ τὰ τελούμενα ἄλλοτε ἐδῶ. Ἐδῶ δὲν ἀκουγότανε τὸ «Ἑκὰς οἱ βέβηλοι». Κάθε θνητὸς μποροῦσε νὰ βρῆ ἀνακούφισι, παρηγοριά, ἐνίσχυσι. Ἐδῶ ἀκουγότανε εὐκρινῶς ἡ στοργικὴ φω-

νὴ τῶν Θεῶν. Τὸ Χρηστήριο τοῦτο ἑδραίωνε στὸν ἁγνὸ ἄνθρωπο μία ἔλλογο πίστι, ἡ ὁποία τὸν βοηθοῦσε ν' ἀντιμετωπίση μὲ θάρρος τὶς περιπέτειες τῆς ζωῆς, γιατὶ ἐδῶ ἐμάθαινε καὶ ἐπείθετο ὅτι ὑπάρχουν πνευματικοὶ προστάτες ἰσχυροί, σοφοί, ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀφίνουν τὸν ἄνθρωπο μόνο του στὶς ἀθλιότητες τοῦ Ἅδου.

Ὅταν θὰ ἐπισκεφθοῦμε τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἱερά, θὰ ἀντικρύσουμε τὸ Γυμνάσιο, τὸ Στάδιο καὶ τὸ Θέατρο. Αὐτὰ φανερώνουν ὅτι στὸν χῶρο τοῦτο γινόντουσαν πολυπληθεῖς συγκεντρώσεις σὲ ὡρισμένες ἐποχές. Οἱ ἐποχὲς αὐτὲς ἦταν ἡ ἔναρξις τῶν ἡλιοστασίων. Ἑώρταζαν ἐδῶ οἱ ἀρχαῖοι τὰ ΠΥΘΙΑ, τὰ ΣΕΠΤΗΡΙΑ, τὰ ΘΕΡΓΗΝΙΑ καὶ τὰ ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ. Κατὰ εὐτυχῆ σύμπτωσι ἑορτάζουμε καὶ μεῖς σήμερα τὴν θερινὴ τροπὴ τοῦ Ἡλίου, ποὺ νομίζω πὼς ἀντιστοιχεῖ στὰ ἀρχαῖα Σεπτήρια.

Ὁ Ὅμιλός μας, ὅπως εἶναι γνωστό, ἔχει καθιερώσει ἀπὸ τριάντα δύο ἐτῶν τὸν ἑορτασμὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν τεσσάρων Ὡρῶν τοῦ Ἔτους. Εἶναι οἱ μόνες φυσικὲς ἑορτὲς ποὺ ἔπρεπε οἱ ἄνθρωποι νὰ πανηγυρίζουν μὲ χαρὰ καὶ ἐνθουσιασμό, ἐὰν ἐγνώριζαν τὴ σημασία καὶ τὴν ἀγαθοποιὸ ἐπίδρασι ποὺ ἀσκεῖ ὁ Ἥλιος κατὰ τὶς διάφορες Ὧρες τοῦ ἔτους πάνω στοὺς ὀργανισμοὺς καὶ στὸ πνεῦμα τῶν κατοίκων τῆς Γῆς.

Ἡ ἐπιστημονικὴ ἐμπειρία κατώρθωσε νὰ διαπιστώση τὶς ἐπιδράσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων, κυρίως τοῦ Ἡλίου καὶ τῆς Σελήνης, πάνω στὸ φυτικὸ βασίλειο, ἀλλὰ καὶ στὸν ἀνθρώπινο ὀργανισμό. Οἱ ἀρχαῖοι ὅμως Ἕλληνες ἐγνώριζαν καὶ εἶχαν συνείδησι πλήρη, ὅτι ὁ Ἥλιος ἀσκεῖ τὴν πιὸ θετικὴ ἐπίδρασι, ὄχι μόνον στὴν ὀργανική, ἀλλὰ καὶ στὴν πνευματικὴ φύσι τοῦ ἀνθρώπου. Γιὰ τοῦτο, μὲ πάνδημες τελετές, πανηγύριζαν τὶς ἡμέρες τῶν ἡλιοστασίων. Ἐρχόντουσαν σὲ ἐπαφὴ μὲ τοὺς παράγοντες τῆς ζωῆς καὶ ἔτσι ἀντλοῦσαν σωματικὴ εὐρωστία καὶ πνευματικὴ ρώμη. Τὰ δύο τοῦτα ἀγαθὰ δὲν τὰ ξεχώριζαν οἱ ἀρχαῖοι, τὰ θεωροῦσαν ἀλληλένδετα. Γιὰ τοῦτο ἀσκοῦσαν τὸ σῶμα τους στὸ παρακάτω Γυμνάσιο. Ἐπεδείκνυαν τὴν ἀλκή τους στὸ Στάδιο καὶ παρρουσίαζαν τὴν πνευματική τους εὐφορία μὲ τὸ Δρᾶμα καὶ τὴν Ποίησι στὸ θέατρο, ποὺ σώζεται μέχρι σήμερα.

Μετὰ τὰ ὅσα σᾶς μίλησα ἐδῶ, θὰ πάρουμε σὲ λίγο τὴν λεγόμενη Ἱερὰ Ὁδό, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε εὐλαβικὰ τὰ ἱερὰ αὐτὰ ἐρείπια, ποὺ μιλᾶν τόσον εὔγλωττα γιὰ τὴν ἄφθαστη δόξα τοῦ ἀρχαιοτάτου Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ γιὰ νὰ γνωρίσετε καὶ κάτι, ποὺ οἱ πολλοὶ δὲν τὸ ἀναφέρουν, θὰ προσθέσω καὶ τοῦτο:

Ἡ ἀφετηρία τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ δὲν εἶναι ἡ Κασταλία. Στὴν ἀρχαιότητα ἦταν στὴν σημερινὴ Μαυροσουβάλα, ὅπου πηγάζει ὁ Βοιωτικὸς Κηφισός. Ἐκεῖ, στοὺς πρόποδες τοῦ Παρνασσοῦ σώζονται τὰ ἐρείπια δύο ἀρχαίων ναῶν, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος. Στὶς πηγὲς αὐτές, οἱ ἐρχόμενοι ἀπὸ ξηρᾶς προσκυνητές, ὑπεβάλλοντο στοὺς πρώτους καθαρμούς, προσέφεραν τὶς θυσίες τους καὶ κατόπιν ἄρχιζαν τὴν ἀνάβασι τοῦ Παρνασσοῦ, μέσῳ τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ, γιὰ νὰ φθάσουν στὸ σημεῖο ποὺ βρισκόμαστε καὶ μεῖς σήμερα.

Τώρα, ἐκεῖ στοὺς ἀρχαίους ναοὺς τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, κοντὰ στὶς πηγές, οἱ Χριστιανοὶ ἔχουν ἀνεγείρει ἕνα ναό, τὸν ὁποῖο πῶς νομίζετε τὸν ὀνομάζουν; «Ἁγία Καθάρα».

Ἔτσι ἡ μοῖρα θέλησε, μὲ τὴν παράδοσι, νὰ σωθῆ μέχρι σήμερα ἡ πραγματικὴ ἱστορικὴ ἀφετηρία τῆς Ἱερᾶς Ὁδοῦ.

Σᾶς ἐξέθεσα τὶς ἀπόψεις μου γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ θεσμοῦ τῶν Χρηστηρίων. Σᾶς ἀνέπτυξα τὸν πραγματικὸ λόγο καὶ τὸ ἀληθινὸ νόημα πάνω στὰ ὁποῖα θεμελιώνεται ἡ ἱερότης τοῦ χώρου τούτου. Οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὰ μέρη τοῦτα, ἐὰν θέλουν νὰ μὴ θεωροῦν-

ται σὰν κοῦφοι καὶ σὰν ἀγνώμονες, πρέπει νὰ προσέρχωνται μὲ βαθὺ σεβασμὸ καὶ εὐλάβεια, καὶ ὄχι σὰν βάρβαροι, σὰν βέβηλοι, μὲ σκώμματα καὶ εἰρωνικὴ διάθεσι, ποὺ προδίδουν ἀμάθεια καὶ κατωτερότητα.

Ἐδῶ κάποτε οἱ ψίθυροι τῆς Σίβυλλας μετεβίβαζαν στοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς τὰ ρήματα τῶν ἀθανάτων, οἱ ὁποῖοι τόσον ἐνδιαφέροντο γιὰ τὴν πρόοδο καὶ τὴν εὐτυχία τῶν ἀνθρώπων τῆς γῆς. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως περιφρόνησαν αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ ἀγαθὸ ἐπίτευγμα τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς Θεούς. Οἱ ἄνθρωποι προτίμησαν ἀντὶ τῆς ἀρετῆς, τὸ πάθος, ἀντὶ τῆς ἀγνότητος, τὴν ἀνομία, ἀντὶ τῆς σοφίας, τὴν ἀμάθεια, τὴ μονομέρεια, ἀντὶ τῆς ἐλλόγου πίστεως, τὶς διάφορες προλήψεις, τὴν ἀδράνεια τοῦ νοῦ, ποὺ φέρνει τὸν μαρασμὸ τοῦ πνεύματος.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πραγματικὴ αἰτία ποὺ ἀπέσβετο τὸ λάλον ὕδωρ, ἔπεσε χαμαὶ ἡ δᾶς τῶν μυστηρίων καὶ ἐσίγησε ἡ φωνὴ τῶν Θεῶν.

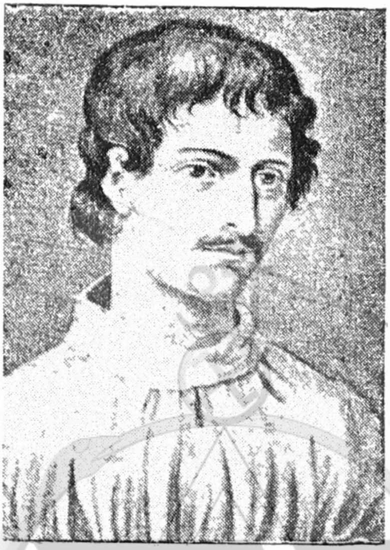
Ἐάν, φίλες ψυχές, οἱ ἀπόψεις ποὺ σᾶς ἐξέθεσα καὶ οἱ ὁποῖες εἶναι βγαλμένες ἀπὸ συμπεράσματα πολυετοῦς μελέτης τῆς Μυστηριολογίας καὶ τῆς Ἐσωτερικῆς Φιλοσοφίας, σᾶς ἱκανοποιοῦν, προσέξατέ τις καὶ μελετήσατέ τις, ἐρευνήσατέ τις καὶ κατόπιν νὰ τὶς ἐνστερνισθῆτε. Ἐὰν ὄχι, ἔχετε ὅλη τὴν εὐχέρεια νὰ σπουδάσετε τὰ ὅσα σχετικὰ ἔχουν γραφῆ, εἴτε ἀπὸ παλαιούς, εἴτε ἀπὸ συγχρόνους ἀμυήτους συγγραφεῖς, τῶν ὁποίων τὸ φανταστικό, τὸ ἀπίθανο, ἡ διάθεσις τῆς διαστρεβλώσεως τῆς ἀληθείας καὶ ἡ παντελὴς ἄγνοια τῆς ἐσωτερικῆς ἀλήθειας, ὡδηγοῦσαν τὴν γραφίδα τους. Τοῦτο εἶναι δικαίωμά σας.

Ἐγὼ μίαν εὐχὴ ἔχω τώρα νὰ κάνω γιὰ σᾶς. Εἴθε ἡ ἐπίδρασι τοῦ Δελφικοῦ περιβάλλοντος νὰ σᾶς ἐμπνεύση τὸ πρέπον. Εἴθε νὰ σᾶς ὁδηγήση στὸ δρόμο τῶν καθαρμῶν τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ ἰδεολογικοῦ σας κόσμου, ὥστε, ἐξαγνιζόμενοι, νὰ ἀκούσετε καὶ σεῖς μιὰ μέρα τοὺς Σιβυλλικοὺς Ψιθύρους καὶ νὰ δεχθῆτε τὶς εὐλογίες τοῦ οὐρανοῦ. Εἴθε ἡ εὐτυχία καὶ ἡ ὑγεία νὰ σᾶς συντροφεύουν πάντοτε καὶ νὰ ἔρχεσθε συχνὰ στὸ χῶρο τοῦτο, γιὰ νὰ δοκιμάζετε τὶς πιὸ ὑψηλὲς πνευματικὲς ἀπολαύσεις ποὺ μπορεῖ νὰ πετύχη πάνω στὴ γῆ ὁ θνητὸς ἄνθρωπος».

Τὸ πολυπληθὲς ἀκροατήριο παρακολούθησε τὴν ὁμιλία μὲ ἀπόλυτη σιγὴ καὶ στὰ πρόσωπα ὅλων ἐζωγραφίζετο μιὰ ψυχικὴ κατάστασι ποὺ φανέρωνε κατανυκτικὴ προσήλωσι. Ὁ πολιὸς ὁμιλητὴς πέτυχε, μὲ ὅσα εἶπε, νὰ θίξη τὶς λεπτότερες ψυχικὲς χορδὲς καὶ νὰ ἀφυπνίση νοσταλγίες γιὰ μιὰ καθαρὴ Ἑλληνικὴ ζωή, ζωὴ μὲ τὶς χαρές της τὶς φυσικές, μὲ τὶς πνευματικὲς καὶ τὶς καλλιτεχνικὲς ἀπολαύσεις της.

Ἡ θρησκεία εἶναι ζήτημα καρδιᾶς. Δὲν ὑπάρχει κανένας φυσικὸς λόγος νὰ ἐγκαταλείψη κανεὶς τὴ θρησκεία του. Ὅλες οἱ θρησκεῖες, ἂν καὶ σὲ πολλὰ διαφέρουν, κηρύττουν ὅτι σ' αὐτὸ τὸν κόσμο μονάχα ἡ ἀλήθεια ἐπιζῆ.

Μαχάτμα Γκάντι

Ὕψιστος Θεὸς

Ἀναζητοῦμε τὸν Θεὸ στοὺς αἰώνιους, ἀναλλοίωτους νόμους
τῆς Φύσεως, πρὸς αὐτοὺς στρέφοντας τὸ πνεῦμα μας ὅλο
[σεβασμό.
Τὸν ἀναζητοῦμε στὸ φῶς τοῦ ἥλιου.
Καὶ σὲ κάθε βλαστάρι στοὺς κόλπους τῆς Μητέρας Γῆς.
Σὲ κάθε ἀντανάκλαση τῆς Ὑπάρξεώς Του
Στὸ ὅραμα τῶν ἀναρίθμητων ἄστρων ποὺ λάμπουνε
Στὴν ἀπροσμέτρητη οὐράνια ζώνη.
Καὶ ζοῦμε, αἰσθανόμαστε, σκεφτόμαστε καὶ ὑμνοῦμε.
Ἀγαθὸν τὸ πᾶν. Ἕνα τὸ πᾶν, τὸ Ὑπέρτατο.

ΤΖΙΟΡΝΤΑΝΟ ΜΠΡΟΥΝΟ

ΜΥΣΤΙΚΑ ΓΗΣ ΚΑΙ ΟΥΡΑΝΟΥ

Συνοπτικὴ ἔκθεσις 14 ἄρθρων στὴν ἐφημερίδα The Christian Science Monitor. (26 Ἰαν.—14 Μαρτίου 1959)

Τοῦ F. E. GOOLD

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ Γεωφυσικὸν Ἔτος (18 μηνῶν, ἀπὸ Ἰουλίου 1957—Δεκεμβρίου 1958) «ὑπῆρξεν ἡ μᾶλλον ἀξιοσημείωτος εἰρηνικὴ δραστηριότης τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀπὸ τῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ Κοπερνίκου... Τὸ ΔΓΕ δὲν θὰ τελειώση ποτέ, τουλάχιστον πνευματικῶς. Θὰ ἐξακολουθῆ καὶ θὰ προχωρῆ». Ἔτσι μίλησε ὁ δρ. Ἰωσ. Καπλάν, πρόεδρος τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιτροπῆς καὶ διακεκριμένος φυσικὸς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λὸς Ἄντζελες, Καλιφόρνιας. Οἱ ἐπιστήμονες λέγουν ὅτι τὸ ΔΓΕ ἐσημείωσε ἄνευ προηγουμένου ἐπιτυχία στὴ διεθνῆ συνεργασία καὶ ἐγκαινίασε νέον αἰῶνα στὶς γεωφυσικὲς ἀνακαλύψεις. Περίπου 30.000 ἐπιστήμονες καὶ τεχνικοὶ ἀπὸ 66 ἔθνη ἑνώθηκαν σὲ εἰρηνικὴ προσπάθεια ν' ἀνακαλύψουν περισσότερα γιὰ τὸ φυσικὸ περιβάλλον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους.

Οἱ ἐμπειρογνώμονες τοῦ ΔΓΕ λέγουν ὅτι μερικὲς ἀπὸ τὶς νέες γνώσεις εἶναι καταπληκτικὲς καὶ ἐπαναστατικές. Τοποθετούμενες ὅμως πλάϊ στὶς πληροφορίες ποὺ περιέχουν ἡ «Μυστικὴ Διδασκαλία» καὶ αἱ «Ἐπιστολαὶ τῶν Διδασκάλων», ἀποκτοῦν ἀκόμη μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον. Ὅλοι συνεφώνησαν πὼς ἡ πιὸ σημαντικὴ ἐπίτευξις τοῦ ΔΓΕ ἦταν ἡ ἀνακάλυψις τοῦ δρ. Τζέημς Α. Βὰν Ἄλλεν (Πανεπιστήμιο τῆς Ἀϊόβα) περὶ τῆς ὑπάρξεως λίαν ἐντόνου ἀκτινοβολίας σὰν δακτυλίδι γύρω ἀπὸ τὴ γῆ. Κανεὶς δὲν ἐγνώριζε πρὶν τὴν ὕπαρξί της. Ἀρχίζει σ' ἀπόσταση 250—300 μιλίων, φθάνει τὴν μείζονα ἔντασι στὰ 10.000 μίλια στὸ διάστημα καὶ ὕστερα χάνεται. Εὑρέθη ὅτι ἡ ἀκτινοβολία 1.000 μίλια πέραν τοῦ ἰσημερινοῦ ἦταν χιλιάδες φορὲς πιὸ ἔντονη ἀπὸ τὶς κοσμικὲς ἀκτῖνες. Ἐπίσης, εὑρέθη στὸ διάστημα μιὰ ἰσημερινὴ «ἠλεκτρο—ὤθησις» — μέρος μεγάλου ἠλεκτρικοῦ ρεύματος ἀρκετῶν ἑκατοντάδων χιλιάδων ἀμπέρ, ποὺ ζώνει τὴ γῆ στὸν γεωμαγνητικὸ ἰσημερινό. Ἡ ἀνακάλυψις τῶν δυὸ αὐτῶν μεγάλων δεξαμενῶν ἐντόνου ἀκτινοβολίας ἔξω ἀπὸ τὴν γήϊνη ἀτμόσφαιρα μᾶς προμηθεύει ἕνα ἀκόμη κλειδὶ γιὰ τὸ πελώριο αἴνιγμα τῶν καθόλου

σχέσεων ἡλίου—γῆς. Αὐτὲς οἱ ἀκτινοβολικὲς ζῶνες ἀποτελοῦν φυσικὸ φαινόμενο σ' εὐρεῖα κλίμακα.

Τὸ δεύτερο σημαντικώτερο εὕρημα ἦταν ἡ ἀνακάλυψις ὅτι ἡ γῆ δὲν εἶναι ὁμαλὴ σφαῖρα, ἀλλὰ ἔχει ἐλαφρὰ τὸ σχῆμα ἀχλαδιοῦ, κυρτὴ στὸ νότο καὶ ὀξεῖα στὸ βορρᾶ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, αὐτὸ μεταβάλλει τὶς ἰδέες γιὰ τὰ ὕψη τῶν πολικῶν θαλασσῶν.

Ἄλλα ξεχωριστὰ ἐπιτεύγματα εἶναι ὅτι ἡ πυκνότης τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς γῆς μπορεῖ νὰ εἶναι δεκάκις μεγαλύτερη ἀπὸ ὅ,τι λογάριαζαν οἱ ἐπιστήμονες καὶ ὅτι 10.000 τόννοι λεπτοτάτων μικρομετεωριτῶν θραύονται καθημερινῶς στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς. (Ὅρα «Ἐπιστολὰς τῶν Διδασκάλων»).

Στὴ θάλασσα, ὑπὸ τὸ Ἀτλαντικὸ «Γκὸλφ Στρῆμ», οἱ ὠκεανογράφοι ἀνεκάλυψαν ἕνα ρεῦμα βάθους περίπου 9.000 ποδῶν κινούμενο νοτιοδυτικῶς, ἤτοι ἀντίθετα πρὸς τὸ «Ρεῦμα τοῦ Κόλπου», μὲ ταχύτητα 8 μιλίων τὴν ἡμέρα. Διεπιστώθησαν δύο ἀκόμη βαθειὰ ὠκεάνεια ρεύματα. Τὸ ἕνα, ὀνομασθὲν Ρεῦμα τοῦ Κρόμβελ, ἀπὸ κάτω καὶ ἀντίθετα πρὸς τὸ δυσμικὸ ἰσημερινὸ ρεῦμα τοῦ Εἰρηνικοῦ, βαθὺ 200 ἕως 1.000 πόδια, κυλάει πρὸς ἀνατολὰς μὲ ταχύτητα 3.500 μιλίων. Τὸ Ρεῦμα Κρόμβελ λέγεται ὅτι κινεῖ 1.000 φορὲς περισσότερο νερὸ ἀπὸ τὸν Μισσισιπῆ. Τὸ ἄλλο ρεῦμα τρέχει βόρεια τοῦ Εἰρηνικοῦ ἰσημερινοῦ, μεταφέροντας τεράστιες ποσότητες νεροῦ: 1,5 δισεκατομμύριο κυβικὰ πόδια νεροῦ στὸ δευτερόλεπτο.

Στὰ ὠκεάνεια βάθη, σὲ 400 πόδια, ἑπτὰ μίλια ἀπὸ τὰς νήσους Μαριάνας, ἀνεκαλύφθησαν νέα βουνά. Στὸ νοτιοδυτικὸ Εἰρηνικό, ἕνα βουνὸ ἐκτείνεται σὲ 1.000 μίλια κι' ἔχει 200 μίλια πλάτος.

Στὴν Ἀνταρκτική, οἱ ἐπιστήμονες βρῆκαν πάγο πάχους 14.000 ποδῶν (πλέον ἀπὸ 2 1)2 μίλια) πρᾶγμα ποὺ ἀπαιτεῖ ἀναθεώρησι κατὰ 40ο)ο τῶν ὑπολογισμῶν γιὰ τὸν πάγο καὶ τὸ χιόνι τοῦ κόσμου. Ἕνα ἄλλο συμπέρασμα ἦταν ὅτι τὰ τελευταῖα 50 χρόνια ἔβρεξε ἢ χιόνισε στὴν Ἀνταρκτικὴ διπλάσια ἀπὸ ὅσο στὴν Ἀρκτική, γεγονὸς ποὺ διευκολύνει τὶς προσπάθειες προβλέψεως τοῦ καιροῦ.

Οἱ Σοβιετικοὶ ἐπιστήμονες, ποὺ ἦσαν ἐγκατεστημένοι 400 μίλια δυτικὰ τοῦ Νοτίου πόλου, ἀνέφεραν τὴν ψυχρότερη θερμοκρασία ποὺ ἐσημειώθη ποτὲ στὴ γῆ, 124 βαθμοὺς Φαρενάϊτ ὑπὸ τὸ μηδέν.

Τὸ τολμηρότερο ὅμως κατόρθωμα ὁλοκλήρου τοῦ ΔΓΕ ἦταν ἡ ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας διάσχισις τοῦ Νοτίου πόλου ἀπὸ Βρετανικὴ ἀποστολὴ μ' ἐπικεφαλῆς τὸν σὲρ Βίβιαν Φούκς, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ σὲρ Ἔντμουντ Χίλλαρυ. Ἔκαμαν παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς βαρύτητος ἀνὰ κάθε 10 μίλια σχεδὸν σ' ὅλη τὴν παγωμένη ἤπειρο.

● Ἥλιος: Ἡ τρομακτικὴ ἐνέργεια ποὺ προμηθεύει ἐλεύθερα καὶ ἐξακολουθητικὰ ὁ ἥλιος, αὐτὴ κάνει τὸν καιρό. Ἐὰν ἀθροίσετε ὅλην τὴν παραγωγὴ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐργοστασίων τῶν Η.Π.

Α. συνεχῶς ἐπὶ 100 χρόνια, πάλι δὲν θὰ μπορέσετε νὰ φθάσετε τὴν ἐνέργεια ποὺ κυκλοφορεῖ στὴν ἀτμόσφαιρα. Κατὰ τὸ ΔΓΕ πέντε ἁλυσίδες μετεωρολογικῶν σταθμῶν ἀπὸ βορρᾶ μέχρι νότου, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς ἀπὸ πόλου εἰς πόλον, κράτησαν σημειώσεις γιὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ ἀέρος. Πάνω ἀπὸ 1.000 σταθμοὶ μετέσχον στὸ ΔΓΕ καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ σημαντικὰ ἐπιτεύγματά τους ἦταν ἡ χαρτογράφησις μιᾶς ὁλόκληρης ἐποχῆς Ἀνταρκτικοῦ καιροῦ. Τὰ μετεωρολογικὰ σχέδια τῆς ψυχρῆς αὐτῆς ἠπείρου παίζουν σημαίνοντα ρόλο στὸν καιρὸ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου καὶ τοῦ κόσμου γενικώτερα. Κατὰ τὴν μεγάλη ἡλιακὴ δραστηριότητα, 100 σταθμοὶ ἐσημείωναν συνεχῶς παρατηρήσεις γιὰ τὸν ἥλιο ἀνὰ διαστήματα 15 δευτερολέπτων. Καί, καθὼς ἐλέχθη, ἡ ἡλιακὴ δραστηριότης εἶναι τόσο ταχεῖα καὶ ἐντατική, ποὺ μπορεῖ νὰ ξεφύγῃ κάτι ποὺ νὰ ἔχῃ ἀληθινὴ σημασία σ' ἕνα διάλειμμα 5 λεπτῶν.

Ὠ κ ε α ν ο ί: Ἐπαναστατικὰ στοιχεῖα συγκεντρώθηκαν σχετικὰ μὲ τὶς θάλασσες καὶ τὸ πιὸ σημαντικὸ ἦταν ἡ παρατήρησις τῆς ἀκατάπαυστης κινήσεως τῶν ὑδάτων τους. Οἱ ὠκεανογράφοι ζητοῦν νὰ μάθουν πῶς κυκλοφοροῦν τὰ νερὰ καὶ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ κινήθηκαν 80 ἐρευνητικὰ σκάφη 25 ἐθνῶν. Ἔκαμαν τὶς προαναφερόμενες δύο καταπληκτικὲς ἀνακαλύψεις. 1) Τὸ δυνατὸ ρεῦμα νότια κ ά τ ω ἀπὸ τὸ Ρεῦμα τοῦ Κόλπου, ποὺ πρῶτα θεωροῦσαν οἱ ἐπιστήμονες ὅτι φθάνει ὡς τὸ βυθὸ καὶ 2) Τὸ Ρεῦμα Κρόμβελ στὸν Εἰρηνικό, μιὰ μᾶζα ὕδατος ρέοντος ἀνατολικὰ κάτω ἀπὸ τὸ ρέον δυτικὰ γνωστὸ ἰσημερινὸ σύστημα τοῦ Εἰρηνικοῦ.

Τὰ σοβιετικὰ πλοῖα ἐσημείωσαν τὸ μεγαλύτερο ὥς τώρα βάθος 36.056 πόδια (6.7 μίλια) στὶς Μαριάνες. Ἡ μεγαλύτερη διαφορὰ ὕψους τῆς γῆς ἐσημειώθηκε στὴ Νότιο Ἀμερική, ὅπου ἡ ἐπιφάνεια ἔφθασε ἀπὸ 25.000 ὑπὸ τὴν θάλασσα σ' ἕνα βουνὸ ὕψους 23.000 ποδῶν—δηλαδὴ διαφορὰ 9 μιλίων καὶ σ' ἔκτασι 100 μιλίων.

Στὸν ΝΑ Εἰρηνικὸ βρέθηκε ἕνα ἄλλο βουνὸ 1.000 μίλια μακρὺ καὶ 200 μίλια πλατύ. Ἕνα ἀκόμη, ὕψους 5.000 ποδῶν, βρέθηκε στὸν Ἀρκτικὸν ὠκεανό. Οἱ ἐπιστήμονες συνέλεξαν δείγματα ἑνὸς μικροσκοπικοῦ ζώου, Ν ε ο π ι λ ι ν ί ν α, ποὺ ἐθεωρεῖτο ἐξαφανισθὲν πρὸ 300 ἑκατομμυρίων ἐτῶν.

Σ ε ι σ μ ο ί: Οἱ ἐπιστήμονες 52 ἐθνῶν σκορπισμένοι σὲ 325 σταθμοὺς ὁλόγυρα στὴ γῆ βάλθηκαν νὰ μετρήσουν τρία κυρίως πράγματα: 1) Τὸ φλοιὸ τῆς γῆς. Ἄρχισαν ἀπὸ τὶς Ἄνδεις στὸ Μίτσιγκαν ἕως τὸν κεντρικὸ Εἰρηνικό. 2) Τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς. Χρησιμοποίησαν δυναμίτη καὶ μελέτησαν τὸ ἐσωτερικὸ τῆς γῆς καὶ τὶς κινήσεις του. Βρῆκαν ὅτι ἡ γῆ, ὅπως καὶ ἡ θάλασσα, ὑφίσταται ἄμπωτι καὶ παλίρροια ἀπὸ τὴ σταθερὴ κίνησι τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης, ἀλλὰ ὄχι τόσο πολύ. Φουσκώνει καὶ μαζεύει τὸ πολὺ ἑπτὰ ἕως ὀκτὼ ἴντσες. 3) Τὸ πάχος τοῦ πάγου στὴν

Ἀνταρκτική.

Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι, ὅτι τώρα οἱ ἐπιστήμονες ὑποθέτουν πὼς ἡ Ἀνταρκτικὴ ἤπειρος πιθανῶς δὲν εἶναι μία χώρα, ἀλλὰ μιὰ σειρὰ νήσων καὶ ἀρχιπελάγων. Πιστεύουν ὅτι ἡ ἤπειρος εἶναι διηρημένη σὲ ἀνατολικὴ Ἀνταρκτικὴ καὶ δυτικὴ Ἀνταρκτική, χωρισμένες ἀπὸ μιὰ τάφρο γεμισμένη μὲ πάγο. Βρῆκαν τὸν παχύτερο πάγο ποὺ ἐσημειώθηκε ποτέ — 14.000 πόδια ἢ περίπου 2.6 μίλια—νὰ ἔχῃ τὴ βάσι του 8.000 πόδια κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης.

Ὁ φλοιὸς τῆς γῆς βρέθηκε λεπτότερος κοντὰ στὴν ἀνατολικὴ Ἰσλανδία—μόλις τρία μίλια (ὅρα «Μυστικὴ Διδασκαλία», ἡ ὁποία λέγει ὅτι ἡ ἀνατολικὴ Ἰσλανδία εἶναι λείψανο τῆς Λεμουρίας).

Ἰονόσφαιρα: Οἱ ἀπὸ πόλου εἰς πόλον σταθμοί, στενὰ ἐγκατεστημένοι κατὰ μῆκος τοῦ 105ου μεσημβρινοῦ, ἔκαμαν δύο ἀξιόλογες προόδους στὴ γνῶσι τῆς ἰονοσφαίρας τῆς γῆς, ποὺ εἶναι ἡ ψηλότερη ἀτμόσφαιρα, ἠλεκτρικὰ φορτισμένη. Ἡ μία ἦταν ἕνα στενό, ἀλλὰ ἀσυνήθιστα πυκνὸ στρῶμα ἠλεκτρονίων σὲ ὕψος 200—250 μιλίων. Καὶ ἡ δεύτερη, ὅτι οἱ ἠλεκτρονικὰ φορτισμένες μᾶζες ἀερίων 50 ἢ καὶ περισσότερα μίλια πάνω ἀπὸ τὴ γῆ φαίνεται νὰ κινοῦνται ἑλικοειδῶς, καθὼς οἱ κυκλωνικὲς καταιγίδες τῆς γῆς. Ποιὰ μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ σχέσις τῶν δύο τούτων ἀνακαλύψεων πρὸς τὶς ζῶνες ἀκτινοβολίας τοῦ δρ. Ἄλλεν, δὲν εἶναι ἀκόμα γνωστό, ἀλλὰ προφανῶς ἀποτελοῦν μέρος ἑνὸς πολύπλοκου μηχανισμοῦ.

Παγετῶνες: Οἱ ἐμπειρογνώμονες λέγουν ὅτι ἕναν καιρὸ οἱ παγετῶνες ἐκάλυπταν πλέον τῶν 30ο)ο τῆς γῆς. Τώρα περιορίζονται στὰ 10ο)ο. Ἡ μεγαλύτερη μᾶζα καλύπτει τὴν Ἀνταρκτικὴ μὲ ἀξιόλογα τμήματα τῆς Γροιλανδίας, τοῦ βόρειου Καναδᾶ, τῆς ΕΣΣΔ καὶ τῆς Ἀλάσκας. Παγετῶνες ὑπάρχουν καὶ στὸν τροπικὸ ἀκόμα, σὲ μεγάλα ὕψη τῆς νοτίου Ἀμερικῆς, Ἀφρικῆς καὶ Νέας Γουϊνέας. Οἱ παρατηρήσεις τοῦ ΔΓΕ, ἰδιαίτερα στὰ Ἱμαλάϊα, δείχνουν ὅτι οἱ παγετῶνες περιορίζονται.

Ἀνταρκτική: Τὸ κάρβουνο καὶ τ' ἀπολιθώματα δείχνουν πὼς ἡ Ἀνταρκτικὴ ἀπελάμβανε γλυκὸ ζεστὸ κλῖμα, ἴσως πρὶν ἕνα δισεκατομμύριο ἔτη. (Ὅρα «Μυστικὴ Διδασκαλία»). Ἀπὸ πολλὲς ἀπόψεις, ἡ συμπεριφορὰ τοῦ πάγου εἶναι ἕνα μυστήριο. Τὸ διάγραμμα τῆς Ἀνταρκτικῆς, καθὼς φαίνεται στοὺς τρεχούμενους χάρτες, δὲν εἶναι σωστό. Ἡ «γῆ» Μαίρη Μπέρντ εἶναι θάλασσα, παγωμένη ἕως τὸ βυθό, καὶ τὰ βουνά, πραγματικὰ εἶναι ὑποβρύχια, μὲ κορυφὲς πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης ποὺ ἐσχημάτιζαν νησιά. Ἕνας ἐπιστήμονας εἶπε: «Ἐδῶ (δείχνοντας τοὺς χάρτες) ἔχομε μιὰ ὁλοκαίνουργη ἀνακάλυψι, ποὺ δείχνει χωρὶς ἀμφιβολία, ὅτι ὑπάρχει στὴν Ἀνταρκτικὴ μεγάλος μαγνητικὸς παράγων, ποὺ δὲν τὸν ὑποψιαζόμαστε». (Ὅρα «Μυστικὴ Διδασκαλία»).

Κοσμικὲς ἀκτῖνες:

Στὸν τομέα αὐτὸν δὲν ἐσημειώθη τίποτε τὸ νέο, ἀλλὰ πολλὰ στοιχεῖα ἐπεβεβαίωσαν τὶς παλαιότερες θεωρίες. Κατὰ 90ο)ο οἱ στοιχειώδεις κοσμικὲς ἀκτῖνες ποὺ βρέχουν κατὰ τὴν ἀνώτερη ἀτμόσφαιρα τῆς γῆς εἶναι πρωτόνια, οἱ πυρῆνες τῶν ἀτόμων ὑδρογόνου. Τὰ ὑπόλοιπα εἶναι πυρῆνες ἡλίου καὶ βαρυτέρων ἀτόμων. Διεπιστώθη ὅτι ἡ ἔντασις τῶν κοσμικῶν ἀκτινοβολιῶν ὑφίσταται μεγάλες ἀλλαγὲς μὲ τὸν χρόνο, προκαλούμενες ἀπὸ ἠλεκτρομαγνητικὰ φαινόμενα, ποὺ κατάγονται ἀπὸ τὸν ἥλιο καὶ ἐπίσης ἐπηρεάζουν τὸν διαπλανητικὸ χῶρο.

Γ ή ϊ ν ο ς μ α γ ν η τ ι σ μ ό ς: «Σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μεγάλα ἐρωτήματα γιὰ τὸν γεωμαγνητισμὸ δὲν δόθηκε ἀκόμη ἀπάντησις ἀπὸ τὶς ἔρευνες τοῦ ΔΓΕ», ἂν καὶ πολυάριθμοι γεωμαγνητικοὶ σταθμοὶ εἶχαν τοποθετηθεῖ σ' ὅλον τὸν κόσμο. Ἐξαιρετικῆς σημασίας ἦταν ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ΔΓΕ, ὅτι ἔξω ἀπὸ τὴν ἰονόσφαιρα ὑπάρχουν εὐρύτατα πεδία ἐντατικῆς ἀκτινοβολίας.

Β α ρ ύ τ η ς: Ἡ βαρύτης εἶναι μιὰ ὀφθαλμοφανὴς γεωφυσικὴ κατάστασις. Καθορίζεται ὡς ἀμοιβαία ἕλξις ἀσκουμένη μεταξὺ δύο σωμάτων ἢ καὶ περισσοτέρων τῆς γῆς καὶ ἑνὸς δορυφόρου, ἐπὶ παραδείγματι. Τὸ πᾶν ἐπὶ τῆς γῆς ἕλκεται σταθερὰ πρὸς τὸ κέντρο τῆς σφαίρας. Ἀλλὰ ἡ ὤθησις εἶναι ἀκανόνιστη, διότι σημαντικὸς παράγων εἶναι ἡ ἀπόστασις.

Μέχρι τοῦ ΔΓΕ δὲν εἶχε κατασκευασθῆ μηχάνημα γιὰ ἀξιόπιστες παρατηρήσεις στὴ θάλασσα. Καὶ ὅμως ἡ θάλασσα καλύπτει τὰ 71ο)ο τοῦ πλανήτου μας. Μιὰ σημαντικὴ ἀνακάλυψις ἦταν ἕνα βουνὸ σὲ ὕψος 5.000 ποδῶν ἀπὸ τὸν βυθὸ τοῦ Ἀρκτικοῦ ὠκεανοῦ. Ἡ βαρύτης ἐμελετήθη ἀπὸ τρία σημεῖα, ποὺ ἦσαν περισσότερο πλεονεκτικὰ στὴ θάλασσα ἀπὸ χερσαίους σταθμοὺς καὶ στὸν πολικὸ πάγο Ἀρκτικῆς καὶ Ἀνταρκτικῆς. Εὐρεῖα μελέτη ἔγινε καὶ γιὰ τὰ χλιαρὰ γήϊνα κύματα. Τὰ κύματα αὐτὰ εἶναι κινήσεις στὸν φλοιὸ τῆς γῆς, παρόμοιες μὲ τὶς χλιαρὲς κινήσεις στοὺς ὠκεανούς, μόνο πολὺ μικρότερες. Ὁ φλοιὸς τῆς γῆς κινεῖται ἐπάνω καὶ κάτω μὲ τὴν ἕλξι τῆς σελήνης καὶ τοῦ ἡλίου. Στὴ Χαβάη π.χ. τὸ ἔδαφος ἀνυψώνεται καὶ ὑποχωρεῖ ἀρκετὲς ἴντσες μέσα σὲ μία ἡμέρα.

Ἡ θρησκεία πρέπει νὰ πραγματεύεται μονάχα τὰ πράγματα ποὺ ἀνήκουν στὸ πνευματικὸ βασίλειο τῆς αἰωνιότητος, καὶ μὲ αἰσθήματα αὐτόφωτα, ποὺ περιέχουν μέσα τους τὴν ὑψηλὴ ἀξία τους.

Ταγκόρ

'Από τὴν θρυλικὴ Νουβέλλα τοῦ Carlos Gjellerup

Ο ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΗΣ ΚΑΜΑΝΥΤΑ

(Βραβεῖο Νόμπελ Φιλολογίας)

Μετάφρ. Κατ. Φράγκου

῾Ο Καμανύτα, νέο κι᾽ ὄμορφο παλληκάρι, εἶχε γεννηθεῖ σὲ μιὰ πολιτεία τῆς Νότιας Ἰνδίας, ἀπὸ γονεῖς πλούσιους. ῾Ο πατέρας του τοὔδωσε τὴ μόρφωσι ποὺ ταίριαζε γιὰ ἕνα νέο καλῆς οἰκογένειας. Ἐξασκήθηκε στὴν πάλη, στὴν ξιφομαχία. Εἶχε ὡραία φωνὴ κι᾽ ἔπαιζε τέλεια τὴ λύρα. Κατεῖχε τὰ μυστικὰ τῆς μετρικῆς κι᾽ ἔγραφε στίχους γεμάτους αἴσθημα. Σχεδίαζε καὶ ζωγράφιζε θαυμάσια. Ἔπαιζε μὲ τέχνη τὸ σκάκι, ἔρριχνε τὸ τόξο, κι᾽ ἦταν ἐπιδέξιος στὰ παιχνίδια τῆς μπάλλας.

Στὴν πρώτη του ἐξόρμησι γιὰ ἐμπόριο — ἀνταλλαγὲς προϊόντων σὲ διάφορες πολιτεῖες, ὅπου σὲ μιὰ διακλάδωσι τοῦ Γάγγη βρισκόταν ἡ ὄμορφη πόλι Κοζάμπι — ἕνα ἀπόγεμα βρέθηκε μ᾽ ἕνα φίλο, σ᾽ ἕνα μεγάλο δημόσιο κῆπο, στὶς ὄχθες τοῦ ποταμοῦ. Ἐκεῖ, μέσα σὲ πυκνὰ δέντρα, ἀνάμεσα ἀπὸ λιμνοῦλες μὲ λωτούς, κι᾽ ἀπὸ μαρμάρινα περίπτερα ποὺ τὰ στόλιζαν τὰ μυρωμένα γιασεμιά, ἔπαιζαν μερικὲς κοπέλλες—διαλεγμένες ἀπὸ τὶς ὀμορφώτερες τῆς πολιτείας—παιχνίδια πρὸς τιμὴν τῆς θεᾶς τοῦ τόπου.

Μιὰ ἀπ᾽ αὐτές, μὲ σπάνια ὀμορφιά, ποὺ τ᾽ ἀνθισμένα της νειᾶτα κι᾽ ἡ ἀπαράμιλλη εὐκινησία ἀγκάλιαζαν ὅλα τὰ μέλη της, καθὼς ἔπαιζε μὲ δυὸ χρυσὲς μπαλλίτσες, συνάντησε τὸ βλέμμα τοῦ Καμανύτα καὶ ταράχτηκε, ἔχασε τὸ ρυθμὸ τοῦ παιχνιδιοῦ· ἡ μπάλλα ἔπεσε ἀπ᾽ τὰ χέρια της.

Καὶ ὁ Καμανύτα ποὺ διηγεῖται στὸν ξένο τὴν ἱστορία του, λέει:

«...Ἀκόμα καὶ σήμερα, ὦ ξένε, δὲν μπορῶ νὰ ἐξηγήσω πῶς δὲν πέθανα τὴ στιγμὴ ἐκείνη, γιὰ ν᾽ ἀναστηθῶ σ᾽ ἕναν οὐρανὸ εὐφροσύνης καὶ ἡδονῆς!».

Μὰ ἡ μοῖρα δὲν εἶχε γράψει νὰ ζήσουν μαζὶ οἱ δυὸ ἀγαπημένοι...

῾Ο πλουσιώτατος Καμανύτα δοκίμασε ὅλες τὶς ἀπολαύσεις τῆς ζωῆς. Ἀργότερα, ὡς οἰκογενειάρχης δὲν ἔνιωθε καμμιὰ χαρὰ ἀνάμεσα στὶς δυὸ γυναῖκες του ποὺ βρίσκονταν σὲ διαρκῆ σύγ-

κρουσι γιὰ τὴν ὑπεράσπισι τῶν δικαιωμάτων τῶν παιδιῶν τους.

Κουρασμένος καὶ ἀηδιασμένος, τὰ ἐγκαταλείπει ὅλα καὶ ξεκινᾶ γιὰ τὴν ἐρημο.

Στὶς μακρυνές του πορεῖες ἕνα βράδυ συναντήθηκε μὲ τὸν ἀσκητὴ Γκαουτάμα, τὸν γιὸ τοῦ Σάκυα, τὸν Ἅγιο . . ., μὰ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν καταλάβη.

. . . .

Καὶ εἶπε τότε ὁ Θεῖος: — Τὸ νὰ βρίσκεται κανεὶς χωρισμένος ἀπὸ κεῖνον ποὺ ἀγαπᾶ, εἶναι πόνος· τὸ νὰ εἶναι ἑνωμένος μ᾽ ὅποιον δὲν ἀγαπᾶ, εἶναι πόνος. Ὅταν εἰπώθηκε αὐτό, γιὰ τοῦτο εἰπώθηκε.

— Ὢ, πόση ἀλήθεια! εἶπε ὁ Καμανύτα, μὲ φωνὴ γεμάτη συγκίνησι. Πόσο βέβαιη καὶ βαθειὰ ἀλήθεια! Ἀπὸ ποιὸν προέρχεται, ὢ ξένε, τοῦτος ὁ ἀληθινὸς λόγος;

— Τί σημασία ἔχει, προσκυνητή; καθόλου δὲν ἔχει σημασία ἀπὸ ποιὸν προέρχεται. Τὸ οὐσιῶδες εἶναι νὰ γνωρίσης καὶ νὰ νιώσης τὴν ἀλήθεια του.

— Μὰ πῶς δὲ θὰ τὴν γνώριζα καὶ πῶς δὲν θὰ τὴν ἔνιωθα, ἀφοῦ μὲ λίγα λόγια περικλείει ὅλη τὴν ἀτυχία τῆς ζωῆς μου; Ἂν δὲν εἶχα πειὰ διαλέξει ἕναν Διδάσκαλο, δὲν θὰ διάλεγα κανέναν ἄλλον ἀπ᾽ αὐτὸν ποὺ πρόφερε τὰ λόγια τοῦτα.

— Ἔχεις λοιπὸν ἕναν Διδάσκαλο ποὺ στ᾽ ὄνομά του βγῆκες γιὰ προσκύνημα;

— Δὲν βγῆκα στ᾽ ὄνομα κανενός, ὢ σεβάσμιε! Γιατὶ νόμιζα πῶς μποροῦσα νὰ ἐπιτύχω μόνος μου τὸ σκοπό μου, κι ὅταν ξεκουραζόμουν κοντὰ σ᾽ ἕνα χωριό, στὴ ρίζα κάποιου δέντρου, ἢ σὲ κανένα πυκνὸ δάσος, παραδινόμουν στοὺς βαθύτερους διαλογισμούς. Καὶ συλλογιζόμουν, ὢ προσκυνητή, πάνω σὲ ζητήματα σὰν κι᾽ αὐτά: «Τί εἶναι ψυχή; Τί εἶν᾽ ὁ κόσμος; Εἶναι ὁ κόσμος αἰώνιος; Εἶναι αἰώνια ἡ ψυχή; Εἶναι ὁ κόσμος αἰώνιος κι᾽ εἶναι πρόσκαιρη ἡ ψυχή;» Ἢ ἀκόμα σὰν ἐτοῦτα: «Γιατὶ ὁ ὑπέρτατος Βράχμα δημιούργησε τὸν κόσμο τοῦτον; Κι᾽ ἂν εἶν᾽ ὁ Βράχμα ὑπέρτατος καὶ τέλειος καὶ τὸ βασίλειό του καθάρια εὐφροσύνη, πῶς ἐξηγεῖται, ὁ κόσμος ποὺ δημιουργήθηκε ἀπ᾽ αὐτὸν νὰ εἶναι ἀτελὴς καὶ βουτηγμένος στὸν πόνο;» Κι᾽ ὅσο καὶ ἂν κατατριβόμουν, ὢ σεβάσμιε!, σ᾽ αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα, δὲν μποροῦσα νὰ βρῶ καμμιὰν ἱκανοποιητικὴ λύσι. Κι᾽ ὅλο μοῦ παρουσιάζονται καινούργιες ἀμφιβολίες καὶ δὲν φαίνεται νὰ πλησιάζω σ᾽ ἐκεῖνον τὸν ἀντικειμενικὸ σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖον τόσοι εὐγενεῖς ἐγκαταλείπουν τὶς ἀνέσεις τοῦ σπιτιοῦ τους καὶ γυρίζουν τὸν κόσμο γιὰ προσκύνημα.

— Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ φεύγει ὁ ὁρίζοντας μπροστὰ σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ λέει: «Γιὰ νὰ ἰδοῦμε ἂν σήμερα ἢ αὔριο θὰ μπορέσω νὰ φθάσω τὸν ὁρίζοντα!», ἔτσι διαφεύγει καὶ τὸ ἀντικείμενο μπροστὰ σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ θέτει τέτοια ἐρωτήματα.

Ὁ Καμανύτα σκεπτικὸς χαμήλωσε τὸ κεφάλι, κι᾽ ὕστερα ἐξακολούθησε:

— Κάποια μέρα, ὅταν οἱ σκιὲς τῶν δέντρων ἄρχισαν νὰ

ἁπλώνωνται, σ᾿ ἕνα ἀνοιχτὸ μέρος τοῦ δάσους, βρέθηκα μπροστὰ σὲ μιὰ καλύβα. Ἐκεῖ ἦσαν μερικοὶ ἄνδρες νέοι, ντυμένοι στὰ ἄσπρα ποὺ ἦσαν ἀπασχολημένοι, ἄλλοι ν᾿ ἀρμέγουν τὶς ἀγελάδες, ἄλλοι νὰ κόβουν ξῦλα, κι᾿ ἄλλοι ἀκόμα γέμιζαν τοὺς κουβάδες στὸ ρυάκι. Μπροστὰ στὴν καλύβα, καθισμένος σὲ μιὰ ψάθα, ἦταν ἕνας γερυβραχμάνος, ποὺ χωρὶς ἀμφιβολία θὰ ἦταν ἐκεῖνος ποὺ δίδασκε στοὺς νέους τοὺς ὕμνους καὶ τὰ γνωμικά. Μὲ χαιρέτησε φιλικά, καὶ παρ᾿ ὅλο ποὺ ἦταν κοντὰ τὸ ἑπόμενο χωριό, καθὼς μὲ πληροφόρησε, μὲ παρεκάλεσε νὰ τοὺς συντροφέψω στὸ λιτό τους γεῦμα καὶ νὰ περάσω μαζί τους τὴ βραδυά. Δέχτηκα εὐχαριστῶντας καὶ πρὶν πάω νὰ κοιμηθῶ ἄκουσα μερικὰ καλὰ καὶ ἀνακουφιστικὰ λόγια. Ὅταν τὴν ἑπομένη μέρα ἑτοιμαζόμουν νὰ συνεχίσω τὸ δρόμο μου, μὲ ρώτησε ὁ βραχμάνος: «Ποιὸς εἶναι ὁ δάσκαλός σου, ὢ προσκυνητή, καὶ στ᾿ ὄνομα τίνος βγῆκες ἀπ᾿ τὸ σπίτι σου;» Κι᾿ ἐγὼ ἀπάντησα μὲ τὰ ἴδια λόγια ποὺ εἶπα καὶ σὲ σένα. Τότε μοῦ λέει ὁ βραχμάνος:

— Πῶς θέλεις, ὢ προσκυνητή, νὰ φθάσης στὸ τέρμα, ὅταν βαδίζεις μόνος σου σὰν τὸν ρινόκερο, ἀντὶ νὰ βαδίσης σὰν τὸ σοφὸν ἐλέφαντα μὲ ἕνα κοπάδι ποὺ τὸ ὁδηγεῖ ἕνας πεπειραμένος ὁδηγός;» Καὶ προφέροντας τὴ λέξι κοπάδι, κύτταξε μὲ εὐμένεια τοὺς νέους ποὺ τὸν τριγύριζαν, ἐνῶ λέγοντας ὁδηγός, φαινόταν σὰν ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. «Γιατί—ἐξακολούθησε —ὁ σκοπὸς εἶναι πολὺ ὑψηλὸς γιὰ τὴν ἴδια τὴ σκέψι, ὅσο βαθειὰ κι᾿ ἂν εἶναι, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὸν φθάση κανεὶς χωρὶς ὁδηγό. Ἔτσι λένε οἱ Βέδες, στὴ διδασκαλία τοῦ Svetaketus. Ἔτσι, ἀγαπητέ, ὅπως ἕνας ἄνθρωπος ποὺ τὸν βγάνουν ἀπ᾿ τὸν τόπο τῶν gandharas μὲ δεμένα τὰ μάτια του καὶ τὸν ἀφήνουν στὴν ἔρημο, δὲν ξέρει σὲ ποιὰ κατεύθυνσι εἶν᾿ ἡ Ἀνατολή, οὔτε ὁ Βορρᾶς, οὔτε ὁ Νότος, γιατὶ τὸν πῆγαν μὲ τὰ μάτια δεμένα καὶ τὸν ἄφησαν ἐκεῖ· μὰ ὅταν κάποιος τοῦ βγάλη τὸν ἐπίδεσμο καὶ τοῦ πῆ: «Ἀπὸ δῶ μένουν οἱ gandharas, πάρε αὐτὸν τὸν δρόμο», θὰ φθάση, ὄντας πειὰ καλὰ πληροφορημένος, ρωτῶντας ἀπὸ χωριὸ σὲ χωριό, ὣς τὸν τόπο τῶν gandharas, ἔτσι κι᾿ ἐκεῖνος ποὺ ἔχει βρῆ ἕναν Διδάσκαλο ἐδῶ κάτω, ξέρει πὼς θὰ βρίσκεται στὴ γήϊνη ζωὴ ὣς ποὺ νὰ λυτρωθῆ, καὶ τότε θὰ βρῆ τὸ δρόμο τῆς οὐράνιας πατρίδας». Γρήγορα κατάλαβα πὼς αὐτὸς ὁ βραχμάνος ἤθελε νὰ μὲ κάμη μαθητή του. Μὰ ἐκείνη ἡ ἀπληστία του μοῦ ξύπνησε τὴ δυσπιστία. Ὡστόσο μὲ εὐχαρίστησε πολὺ ἐκεῖνο τὸ σημεῖο ἀπ᾿ τὶς Βέδες καὶ τὸ ἐπανέλαβα παλλὲς φορὲς στὸ δρόμο γιὰ νὰ μὴν τὸ ξεχάσω. Πάνω σ᾿ αὐτὸ θυμήθηκα πὼς ἄκουσα νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν Τέλειο: «Ὁ Τέλειος δὲν ἐπιθυμεῖ μαθητάς, ἀλλὰ οἱ μαθηταὶ ἐπιθυμοῦν τὸν Τέλειο». Πόσο διαφορετικὸς, σκέφθηκα, πρέπει νὰ εἶναι ὁ Τέλειος ἀπὸ τοῦτον τὸν βραχμάνο τοῦ δάσους! Κι᾿ ἔνιωσα μεγάλη ἐπιθυμία νὰ

συναντήσω ἐκεῖνον τὸν Διδάσκαλο ποὺ δὲν ἐπιθυμεῖ μαθητάς.

— Καὶ ποιὸς ἦταν ὁ Διδάσκαλος ποὺ ἄκουσες νὰ μιλοῦν γιαὐτόν ; πῶς ὀνομάζεται ;

— Εἶναι, ὤ ἀδελφέ, ὁ ἀσκητὴς Γκαουτάμα, ὁ γιὸς τοῦ Σάκυα, ποὺ ἀπαρνήθηκε τὴν κληρονομία τῶν Σάκυα. Κι᾿ αὐτὸς ὁ Διδάσκαλος δοξάζεται ἀπ᾿ ὅλους καὶ ὅλοι λένε : «Αὐτὸς εἶναι ὁ Θεῖος, ὁ ἅγιος, ὁ σοφὸς, ὁ Διδάσκαλος θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ὁ τέλειος, ὁ φωτισμένος! Γιαὐτὸ, ὑψηλὲ προσκυνητή, θέλω νὰ ὁμολογήσω τὴ διδασκαλία του...

— Καὶ εἶδες ἐσὺ καμμιὰ φορὰ, προσκυνητή, τὸν Διδάσκαλο; Καὶ θὰ τὸν γνώριζες ἄν τὸν ἔβλεπες;

— Ὄχι, ἀδελφέ, δὲν τὸν εἶδα τὸν Θεῖο, καὶ ἄν τὸν ἔβλεπα δὲν θὰ τὸν γνώριζα.

. . . .

Καὶ ὁ Θεῖος ἔτσι μίλησε:

— Ὁ τέλειος ἀδελφός, ὁ φωτισμένος, ἐξέθεσε στὸ Βαρανάσι τὶς βασικὲς ἀρχὲς τῆς σωτήριας διδασκαλίας του ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τῆς ἀντιταχθοῦν οὔτε ἱερεῖς, οὔτε θεοί, οὔτε δαίμονες, μήτε κανένα ὂν στὸ Σύμπαν. Εἶναι ἡ ἀποκάλυψι τῶν τεσσάρων ἱερῶν ἀληθειῶν. Ποιὲς εἶν᾿αὐτὲς οἱ 4 ἀλήθειες; Ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τοῦ πόνου, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τῆς αἰτίας τοῦ πόνου, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ πόνου, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἐκμηδένισι τοῦ πόνου. Καὶ ποιὰ εἶναι, ἀδελφέ, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τοῦ πόνου; Ἡ γέννησι εἶναι πόνος· ἡ ἡλικία εἶναι πόνος· ἡ ἀρρώστια εἶναι πόνος· ὁ θάνατος εἶναι πόνος· φροντίδες, καϋμοί, μελαγχολία καὶ ἀπελπισία, εἶναι πόνοι. Τὸ νὰ εἶσαι χωρισμένος ἀπὸ κεῖνον ποὺ ἀγαπᾶς, εἶναι πόνος· τὸ νὰ εἶσαι ἑνωμένος μὲ κεῖνον ποὺ δὲν ἀγαπᾶς, εἶναι πόνος· τὸ νὰ μὴν ἀποκτᾶς ἐκεῖνο ποὺ ἐπιθυμεῖς, εἶναι πόνος· μὲ μιὰ λέξι : ὅλες οἱ μορφὲς τῆς προσκολλήσεως, εἶναι πόνος.

Ποιὰ εἶναι, ἀδελφέ, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τῆς αἰτίας τοῦ πόνου; Εἶναι αὐτὴ ἡ ἀκόρεστη δίψα ποὺ μᾶς ἄγει καὶ μᾶς φέρει ἀπὸ ζωὴ σὲ ζωή, ποὺ συνοδεύεται μὲ ἡδονὴ καὶ πάθος, ποὺ κατευθύνεται γοργὰ ἐδῶ κι᾿ ἐκεῖ· ἡ δίψα τῶν ἀπολαύσεων, ἡ δίψα τοῦ εἶναι, ἡ δίψα τῶν φθαρτῶν πραγμάτων. Αὐτή εἶναι, ἀδελφέ, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τῆς αἰτίας τοῦ πόνου.

Ποιὰ εἶναι, ἀδελφέ, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ πόνου; Εἶναι ἀκριβῶς ἡ πλήρης καὶ ὁλικὴ ἐκμηδένισι τῆς δίψας αὐτῆς, τὸ ἐγκαταλείπειν, τὸ παραιτεῖσθαι, ἡ ἀπαλλαγή, ἡ σωτηρία ἀπ᾿ αὐτὴ τὴ δίψα. Τούτη εἶναι, ἀδελφέ, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τῆς ἐκμηδενίσεως τοῦ πόνου.

Ποιὰ εἶναι, ἀδελφέ, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἐκμηδένισι τοῦ πόνου; Αὐτὸ τὸ ἱερὸ μονοπάτι ἔχει ὀκτὼ διακλαδώσεις, τὶς ἑξῆς: ὀρθὴ γνῶσι, ὀρθὴ ἀπόφασι, σωστὸς λόγος, σωστὰ ἔργα, σωστὴ διαγωγή, ὀρθὴ ἀνάτασι, ὀρθὴ σκέψι, ὀρθὸς διαλογισμός. Αὐτὴ εἶναι, ἀδελφέ, ἡ ἱερὴ ἀλήθεια τοῦ δρόμου ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἐκμη-

Yau Wan—Shan : Ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδδα στὸ δάσος

δένισι τοῦ πόνου.

Ἀφοῦ ὁ Διδάσκαλος ἐτοποθέτησε ἔτσι τοὺς τέσσερις ἀκρογωνιαίους λίθους, ἄρχισε νὰ ὑψώνη ὅλο τὸ οἰκοδόμημα τῆς διδασκαλίας γιὰ νὰ εἶναι μιὰ ἑστία κατοικήσιμη γιὰ τὶς ἰδέες καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν μαθητῶν του. Ἡ κάθε ἀρχὴ ἐξηγήθηκε κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ πελεκιέται καὶ ἰσώνει κάθε πέτρα τῆς οἰκοδομῆς· κι᾿ ἔπειτα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ποὺ τοποθετεῖται ἡ μιὰ πέτρα πάνω στὴν ἄλλη, ἔτσι ἄρχισε νὰ θέτη ἀρχὴ ἐπάνω σὲ ἀρχή, μεριμνῶντας ὥστε ὅλα νὰ μποῦν καλὰ καὶ ὅλα νὰ προσαρμοσθοῦν μὲ ἀκρίβεια. Στὴν πλευρὰ τοῦ στύλου τῆς σκέψεως τοῦ πόνου ἔβαλε τὸν στύλο τῆς σκέψεως τοῦ φθαρτοῦ, κι᾿ ἑνώνοντας αὐτοὺς τοὺς δύο, ἔβαλε ν᾿ ἀκουμπίση ἐπάνω τους τὴ βαθειὰ σκέψι τοῦ ἐπουσιώδους κάθε φαινομενικότητος. Μπαίνοντας ἀπ᾿ αὐτὴ τὴ στέρεη στοά, ὁδηγῶντας προσεκτικὰ τὸ μαθητή του, ἀνέβηκε καὶ κατέβηκε ἐπανειλημμένως κάθε βαθμίδα τῆς στερεωμένης κλίμακος τῶν βασικῶν συμπερασμάτων του, φθάνοντας μὲ σιγουριὰ στὸ τέλος.

Καί, ὅπως ἕνας πεπειραμένος ἀρχιτέκτων, κτίζοντας μιὰ πολυτελῆ οἰκοδομὴ τοποθετεῖ ὡραῖα ἀγάλματα σὲ κατάλληλες θέσεις καὶ κατὰ τέτοιον τρόπον ὥστε, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν στολισμὸ νὰ ἐκπληρώνουν καὶ τὴν ἀποστολὴ τοῦ νὰ ὑποβαστάζουν, ἔτσι καὶ ὁ Θεῖος, κατὰ τὶς περιστάσεις, χρησιμοποιοῦσε παραβολὲς εὐχάριστες καὶ πνευματώδεις, ἀφοῦ συχνὰ μιὰ παραβολὴ ξεκαθαρίζει τὴν ἔννοια ἑνὸς βαθύτερου λόγου.

Στὸ τέλος, ἐστεφάνωσε τὸ ἔργον μὲ τὸν εὐρὺ καὶ λαμπρὸ θόλο καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἡ προσκόλλησι στὰ πράγματα γεννᾶ τὸν πόνο· ἡ μὴ προσκόλλησι τὸν ἐκμηδενίζει.

»Καὶ ὁ μοναχὸς ποὺ δὲν προσκολλᾶται σὲ τίποτε, ἀπολαμβάνει μιὰν ἀδιατάρακτη γαλήνη ἤ

νιώθει φανερὰ πὼς «ἡ σωτηρία μου εἶναι ἀσάλευτη· τούτη εἶναι ἡ τελευταία γέννησι· δὲν ὑπάρχει πειὰ τίποτ᾽ ἄλλο γιὰ μένα».

» Καὶ ὁ μοναχός ποὺ ἔφθασε σ᾽ αὐτό, ἐπέτυχε τὴν ὑπέρτατη σοφία, γιατὶ ἡ ὑπέρτατη σοφία ἔγκειται στὸ νὰ νικηθῆ κάθε πόνος... Ὅποιος κατώρθωσε νὰ τὴν ἀφομοιώση βρῆκε μιὰν ἐλευθερία ἀληθινὴ καὶ ἀδιάφθορη, γιατι ψεύτικο εἶναι κάθε μάταιο καὶ φθαρτό, ἀληθινὸ δὲ εἶναι τὸ πνευματικὸ καὶ ἄφθαρτο, δηλαδὴ τὸ νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὴν ἀπατηλότητα.

» Κι᾽ ἐκεῖνος ποὺ ἦταν ὑποκείμενος στὴ γέννησι, στὴν ἡλικία και στὸ θάνατο, κατανοῶντας τὸ μοιραῖον τοῦ νόμου τούτου τῆς Φύσεως, ἐπέτυχε, μὲ σκληρον ἀγῶνα, τὴν σταθερότητα ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὴ γέννησι, ἀπὸ τὴν ἡλικία κι᾽ ἀπ᾽ τὸ θάνατο. Ἐκεῖνος ποὺ ἦταν ὑποκείμενος στὴν ἀρρώστια, στὸ ἀκάθαρτο, στὴν ἁμαρτία, ἐπέτυχε τὴν ἄφθαρτη βεβαιότητα, τὴν καθαρὴ καὶ ἱερή, ὅτι «ἡ σωτηρία εἶναι σ᾽ ἐκεῖνον ποὺ ἔχει νὰ σωθῆ· ἡ ζωὴ νικήθηκε· τὸ ἔργο ἐξεπληρώθη, δὲν ὑπάρχει πειὰ τίποτα γιὰ μένα στὸν κόσμο».

» Ἕνας τέτοιος μοναχός, ὤ προσκυνητή, ὀνομάζεται «Τελειωτής», γιατὶ ἔχει τελειώσει πειὰ μὲ τὸν πόνο. Ἕνας τέτοιος μοναχός, ὤ προσκυνητή, ὀνομάζεται «Σβύνων», γιατὶ ἔχει σβύσει τὴν ψευδαίσθησι τοῦ ἐγὼ καὶ τοῦ δικοῦ μου. Ἕνας τέτοιος μοναχὸς ὀνομάζεται «Ἐκριζωτής», γιατὶ ξερρίζωσε τὶς ρίζες ἀπ᾽ τὴ ζωϊκὴ ὁρμὴ καὶ δὲν πρόκειται πειὰ νὰ ξαναγεννηθῆ σὲ καινούργια ζωή.

» Ἕναν τέτοιον μοναχὸ τὸν βλέπουν οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ θεοὶ ἐνόσω διατηρεῖ τὸ σῶμα του· ἀλλὰ μιὰ φορὰ ποὺ θἄχη διαλυθῆ τὸ σῶμα, δὲν τὸν βλέπουν πειὰ μήτε οἱ ἄνθρωποι, μήτε οἱ θεοί. Κι᾽ ἡ ἴδια ἡ Φύσι δὲν τὸν βλέπει· ἐθάμπωσε τὰ μάτια τῆς Φύσεως, ξέφυγε ἀπ᾽ τὴν ἐξουσία τοῦ κακοῦ. Ξεπερνῶντας τὸ ρεῦμα τοῦ γίγνεσθαι, ἔφθασε στὸ νησί, στὸ μοναδικὸ νησὶ ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὴν ἡλικία κι᾽ ἀπὸ τὸ θάνατο... : στὸ Νιρβάνα».

Ὅταν ἔτσι τελείωσε τὴν ὁμιλία του ὁ Θεῖος καὶ τὴν ἔκθεσι τῆς διδασκαλίας του, ὁ προσκυνητὴς Καμανύτα ἔμεινε ὥρα πολλὴ καθισμένος, ἀκίνητος, κάτω ἀπ᾽ τὶς πειὸ ἀντίθετες καὶ ἀνησυχαστικὲς σκέψεις...

. . . .

Τέλος, ὅταν μπόρεσε νὰ κυριαρχήση στὴ φωνή του, ρώτησε πειὸ σιγανά :

—Ὅλ᾽ αὐτά, σεβάσμιε, τ᾽ ἄκουσες ἀπ᾽ τὰ ἴδια τὰ χείλη τοῦ Θείου;

Σπάνια συμβαίνει νὰ χαμογελοῦν οἱ Τέλειοι. Μὰ μπροστὰ σ᾽ αὐτὴ τὴν ἐρώτησι ἕνα ἐλαφρὸ χαμόγελο ἄνθισε στὰ χείλη τοῦ Θείου.

—Ἀπ᾽ τὸ ἴδιο του τὸ στόμα, ὄχι, ἀδελφέ.

Ἀκούοντας αὐτὸ ὁ προσκυνητὴς Καμανύτα, ὤρθωσε τὸ σῶμα του ζωηρά, γυάλισαν τὰ μάτια του καὶ μὲ φωνὴ γεμάτη πεποίθησι καὶ ζωντάνια εἶπε :

— Τὸ ὑπέθετα ! Ἤξερα ἀπόλυτα πὼς αὐτὴ δὲν ἦταν ἡ αὐ-

θεντικὴ διδασκαλία τοῦ Θείου, ἀλλὰ ἡ δική σου, ἡ κακῶς ἐννοουμένη ἑρμηνεία. Ἔτσι ἄδικα δὲν λένε πὼς ἡ διδασκαλία τοῦ Βούδδα ἐμψυχώνει στὴν ἀρχή, ἐμψυχώνει στὸν μέσον, ἐμψυχώνει στὸ τέλος. Καὶ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ εἰπωθῆ παρόμοιο πρᾶγμα γιὰ μιὰ διδασκαλία ποὺ δὲν μᾶς ὑπόσχεται μιὰν αἰώνια εὐδαιμονία, μέσα στὴν ὁποία ν' ἀπολαμβάνη κανεὶς τὶς μεγαλύτερες ἡδονές; Ἔ λοιπόν, σὲ λίγες βδομάδες θἄχω καθήσει στὰ πόδια τοῦ Τελείου καὶ θὰ λάβω ἀπ' τὰ χείλη του τὴ σωτήρια διδασκαλία, σὰν ἕνα μωρὸ ποὺ παίρνει τὴ γλυκειὰ τροφὴ ἀπὸ τὰ στήθη τῆς μάννας του. Καὶ σὺ ἐπίσης θὰ εἶσαι παρών, ὁπότε πειά, καλὰ πληροφορημένος, θὰ ἐγκαταλείψης αὐτὴν τὴ σφαλερὴ κι ἀξιοθρήνητη ἰδέα. Ἀλλὰ βλέπω πὼς τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ ἔχει φτάσει ὥς τὸ κατώφλι. Θἆναι πολὺ προχωρημένη ἡ νύχτα· δὲν πᾶμε νὰ κοιμηθοῦμε;

—Ὅπως θέλεις, ἀδελφέ, ἀπάντησε μὲ γλυκύτητα ὁ Θεῖος.

Ὅταν ὁ Θεῖος ξύπνησε, ποὺ χάραζεν ἡ μέρα, εἶδε τὸν προσκυνητὴ Καμανύτα νὰ τυλίγη βιαστικὸς τὴν ψάθα του, νὰ κρεμάη τὸ κολοκύθι καὶ νὰ ζητᾶ τὸ τάσι ποὺ δὲν εὕρισκε... Οἱ κινήσεις του ἔδειχναν πὼς εἶχε μεγάλη βιασύνη.

Ὁ Θεῖος σηκώθηκε καὶ τὸν καλημέρισε·

—Ἀναχωρεῖς τόσο σύντομα, ἀδελφέ;

—Χωρὶς ἀμφιβολία, χωρὶς ἀμφιβολία, ἀπάντησε ὁ Καμανύτα ξαναμμένος. — Φαντάσου ὅτι... Μόλις εἶναι πιστευτό..., σχεδὸν γιὰ γέλια... Μὰ καὶ τόσο θαυμάσιο!... Πραγματικὴ εὐτυχία! Εἶναι λίγα λεπτὰ ποὺ ξύπνησα, καὶ καθὼς μίλησα πολὺ ἀποβραδύς, ἔνιωσα τὸ στόμα μου πολὺ στεγνό. Σηκώθηκα κι' ἔτρεξα στὴ βρύσι, ποὖναι κάτω ἀπ' τὰ δέντρα, ἀπ' τὴν ἄλλη μεριὰ τοῦ δρόμου. Ἐκεῖ συνάντησα μιὰ κοπέλλα ποὔπαιρνε νερό. Καὶ τί νέο νομίζεις πὼς ἄκουσα ἀπ' τὸ στόμα της; «Ὁ Τέλειος δὲν εἶναι στὴ Σαβάτι!».— Ποῦ εἶναι τότε; — «Χθὲς ἔφθασε ἐδῶ, συνοδευόμενος ἀπὸ 350 μοναχούς, καὶ τώρα βρίσκεται στὸ ἄλσος τῶν μάγγων, κοντὰ στὴν πόλι». Σὲ μιὰν ὥρα, ἴσως καὶ προτήτερα, θὰ τὸν ἔχω δεῖ. Κι' ἐγὼ ποὺ νόμιζα πὼς ἔπρεπε νὰ πεζοπορῶ τέσσερις ἀκόμα βδομάδες!.. Μὰ τὶ λέω, μιὰ ὥρα; Μισὴ ὥρα εἶναι ἀρκετὴ ἂν ἀντὶ νὰ πάω ἀπ' τοὺς κεντρικοὺς δρόμους μπορῶ νὰ κόψω ἀπ' τὰ δρομάκια καὶ τὶς αὐλὲς ὥς τὴ Δυτικὴ πύλη... Μόλις τὸ πιστεύω! Καίει τὸ ἔδαφος κάτω ἀπ' τὰ πόδια μου! Χαῖρε, ἀδερφέ! Ἤσουν καλὸς γιὰ μένα καὶ δὲν θὰ λείψω νὰ σὲ πάρω νὰ δῆς τὸν Θεῖο· μὰ τώρα δὲν μπορῶ νὰ σταθῶ οὔτε στιγμή.

Καὶ ὁ προσκυνητὴς Καμανύτα βγῆκε ἔξω βιαστικὰ κι' ἄρχισε νὰ τρέχη μ' ὅλη τὴν ταχύτητα ποὺ μποροῦσαν ν' ἀναπτύξουν τὰ πόδια του.

. . . Μόλις ἄνοιξε ἡ Πύλη ἔσπευσε μ' ἕνα τρέξιμο ἐξωφρενικὸ στὴ διεύθυνσι ποὺ τοῦ εἶχαν ὑποδείξει. Πέταξε χάμω δυὸ παιδάκια· σκόνταψε πάνω σὲ μιὰ

γυναικούλα καὶ τῆς ἔσπασε τὸ δοχεῖο ποὺ κρατοῦσε στὰ χέρια της· κουτούλησε μ᾽ ἕναν νερουλά. Μὰ οἱ βρισιὲς ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσαν ἔπεφταν σὲ κουφὰ αὐτιά· τόσο ἦταν ποτισμένος μὲ τὴ σκέψι ὅτι πολύ, μὰ πολὺ σύντομα, θἄβλεπε τὸ Διδάσκαλο!

» Τι εὐτυχία! — μονολογοῦσε — Πόσες γενεὲς πέρασαν χωρὶς νὰ ζήση μὲ αὐτὲς ἕνας Βούδδας! Κι᾽ ἀπὸ τὴ γενεὰ ποὺ τὸν ἔχει σύγχρονό της, ἄχ, πόσο λίγοι εἶν᾽ ἐκεῖνοι ποὺ τὸν βλέπουν!.. Μὰ τώρα εἶμαι βέβαιος γιὰ τὴν τύχη μου! Πάντα φοβώμουν μήπως στὶς μεγάλες κι᾽ ἐπικίνδυνες πορεῖες, κάποιο θηρίο ἢ λησταὶ θὰ μοὔκλεβαν αὐτὴ τὴν εὐτυχία· καὶ τώρα κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ τὴν κλέψη.

Ἐνῶ σκεπτόταν ὅλ᾽ αὐτὰ εἶχε μπεῖ σ᾽ ἕνα στενό, πολὺ στενὸ δρομάκι. Στὸν τρελλό του δρόμο δὲν ἀντελήφθη πῶς ἀπ᾽ τὴν ἄλλη ἄκρη ἔτρεχε ἀκάθεκτη ἀντίκρυ του μιὰ ἀγελάδα, τρομαγμένη γιὰ ὁποιαδήποτε ἀφορμή· οὔτε κατάλαβε πῶς δυὸ ἄνθρωποι ποὺ προχωροῦσαν μπροστά του εἶχαν μπεῖ φοβισμένοι σ᾽ ἕνα σπίτι, ἐνῶ ἄλλοι εὕρισκαν καταφύγιο σ᾽ ἕναν τοῖχο ποὺ ἐξεῖχε· δὲν ἄκουσε τις φωνὲς μιᾶς γυναίκας ποὺ τὸν εἰδοποιοῦσε γιὰ τὸν κίνδυνο, ἐνῶ ἡ ἴδια εἶχε ἀνέβη πάνω σ᾽ ἕνα πηγάδι· μόνο τὸν πύργο ἔβλεπε ποὺ τοῦ ἔδειχνε τὸ δρόμο.

Καὶ μονάχα ὅταν πειὰ ἦταν ἀργὰ γιὰ νὰ παραμερίση, εἶδε καταπάνω του τὰ καπνίζοντα ρουθούνια, τὰ ματωμένα μάτια καὶ τὸ γιαλιστερὸ κέρατο πού, στιγμιαῖα τοῦ διαπέρασε τὸ πλευρό!

Μπήγοντας μιὰ τρομερὴ κραυγή, ἔπεσε πάνω στὸν τοῖχο. Ἡ ἀγελάδα ἐξακολούθησε νὰ τρέχη κι᾽ ἐξαφανίστηκε ἀπὸ μπροστά τους

Ἀμέσως ἔτρεξαν ἄνθρωποι νὰ τὸν βοηθήσουν, ἄλλοι καὶ ἀπὸ περιέργεια. Ἡ γυναίκα ποὺ τὸν εἶχε εἰδοποιήσει ἔφερε νερὸ γιὰ νὰ τοῦ πλύνουν τὴν πληγή. Τοὔσχισαν τὸ ράσο γιὰ νὰ τοῦ δέσουν ἕναν ἐπίδεσμο, μήπως σταματήση τὸ αἷμα ποὺ ἔτρεχε σαν βρύσι.

Ὁ Καμανύτα μόλις εἶχε χάσει τις αἰσθήσεις του γιὰ μιὰ στιγμή. Κατάλαβε ὕστερα πῶς βρισκόταν μπροστὰ στὸ θάνατο· μὰ οὔτε αὐτὴ ἡ πεποίθησι, οὔτε οἱ πόνοι τῆς πληγῆς τὸν τρόμαζαν τόσο ὅσο ὁ φόβος μήπως δὲν προλάβει νὰ δῆ τὸν Διδάσκαλο. Μὲ τρεμάμενη φωνὴ παρακάλεσε αὐτοὺς ποὺ ἦσαν γύρω του νὰ τὸν φέρουν στὸ ἄλσος τῶν μάγγων γιὰ νὰ τὸν δῆ.

— Βλέπετε πόσο χρειάστηκε νὰ πεζοπορήσω, φίλοι μου· καὶ τώρα ποὺ πλησίαζα στὸ τέλος... Ἄχ, λυπηθῆτε με, πηγαίνετέ με νὰ τὸν δῶ! Μὴ σκεπτόσαστε τοὺς πόνους μου, μὴ φοβώσαστε πῶς δὲ θ᾽ ἀντέξω. Δὲν θὰ πεθάνω πρὶν μὲ ἀκουμπήσετε στὰ πόδια τοῦ Θείου· ἔπειτα θὰ πεθάνω ἥσυχος καὶ θ᾽ ἀναστηθῶ στὴ μακαριότητα!

Μερικοὶ ἔτρεξαν νὰ βροῦν σανίδια κι᾽ ἕνα στρῶμα γιὰ νὰ τὸν μεταφέρουν. Μιὰ γυναῖκα ἔφερε ἕνα ποτὸ τονωτικό, καὶ ὁ Καμανύτα πῆρε δυὸ κουταλιὲς

ἀπ' αὐτό. Οἱ ἄνδρες δὲν κατώρθωναν νὰ συμφωνήσουν ποιὸς δρόμος θἄταν ὁ κοντήτερος ποὺ ὁδηγοῦσε ἐκεῖ ποὺ ἦταν ὁ Θεῖος. Ἡ ἀνάγκη ἦταν ἐπείγουσα γιατὶ ὅλοι ἔβλεπαν πὼς ὁ προσκυνητὴς βρισκόταν στὰ τελευταῖα του.

—Νά, ἔρχονται μερικοὶ μαθηταί τοῦ Τελείου!, φώναξε κάποιος δείχνοντας κατὰ τὸ δρομάκι. Αὐτοὶ θὰ ξέρουν καλύτερα.

Πράγματι, πλησίαζαν μερικοὶ μοναχοὶ τοῦ τάγματος, τυλιγμένοι στὰ κίτρινα ράσα τους ποὺ ἄφηναν ἐλεύθερο τὸ ἀριστερὸ μπράτσο καὶ μὲ τὸ τάσι τῆς ἐλεημοσύνης στὸ χέρι. Οἱ περισσότεροι ἦσαν νέοι· ἀλλὰ προπορεύονταν δυὸ πρόσωπα σεβαστά: ἕνας ἡλικιωμένος, μὲ ὕφος σοβαρὸ καὶ λίγο αὐστηρό, μὲ διαπεραστικὸ βλέμμα καὶ μὲ γενάκι, ποὺ τραβοῦσε ἄθελα τὴν προσοχή, καὶ ἕνας ἄνδρας μέσης ἡλικίας, στὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ὁποίου ἔλαμπε μιὰ τόσο μεγάλη γλυκύτητα ποὺ σχεδὸν τοὔδινε τὴν ἔκφρασι νέου· ἕνας ὀξὺς παρατηρητὴς θὰ μποροῦσε ν' ἀνακαλύψη στὸ φέρσιμο καὶ στὶς κάπως ὁρμητικὲς κινήσεις του, καθὼς καὶ στὴ φλόγα τοῦ βλέμματός του, τὰ ἄσβυστα χαρακτηριστικὰ τοῦ Ξατρία (πολεμιστῆ), ἐνῶ ἡ δυνατὴ ἠρεμία τοῦ πιὸ ἡλικιωμένου πρόδιδε τὸν ἐκ γενετῆς βραχμάνο. Καὶ οἱ δύο εἶχαν ὑψηλὸ ἀνάστημα καὶ μεγαλόπρεπο ὕφος.

Ὅταν αὐτοὶ οἱ μοναχοὶ ἔφθασαν στὴν ὁμάδα ποὺ εἶχε περικυκλώσει τὸν πληγωμένο, μερικὲς γλῶσσες πρόθυμες ἔσπευσαν νὰ τοὺς πληροφορήσουν τὰ καθέκαστα, κι' ὅτι ἦσαν ἕτοιμοι μερικοὶ νὰ μεταφέρουν τὸν προσκυνητὴ μὲ ἕνα φορεῖο στὸ ἄλσος ποὺ ἦταν ὁ Βούδδας γιὰ νὰ ἱκανοποιήσουν τὴν ἐπίμονη ἐπιθυμία του. Τοὺς ρωτοῦσαν ἂν κανεὶς ἀπὸ τοὺς νέους μοναχοὺς θὰ ἤθελε νὰ τοὺς δείξη τὸ συντομώτερο δρόμο γιὰ νὰ τὸν φέρουν στὸν Τέλειο,

— Ὁ Θεῖος,—ἀπάντησε ὁ ἡλικιωμένος μὲ τὸ αὐστηρὸ πρόσωπο—δὲν εἶναι στὸ ἄλσος καὶ οὔτ' ἐμεῖς δὲν ξέρομε ποῦ βρίσκεται.

Σ' αὐτὴ τὴν ἀπάντησι ἕνα ἀπελπισμένο ἀγκομαχητὸ ξέφυγε ἀπ' τὸ στῆθος τοῦ πληγωμένου.

— Μὰ τώρα, δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι μακρυὰ ἀπὸ δῶ,—πρόσθεσε ὁ νεώτερος. Ὁ Θεῖος εἶπε στὴν κοινότητα τῶν μοναχῶν νὰ προπορευθῆ καὶ ἐκεῖνος ἐξακολούθησε μόνος τὸν δρόμο του. Ἀσφαλῶς θἄχη ἀργοπορήσει καὶ θὰ πέρασε τὴ νύχτα ὁπουδήποτε, ἴσως στὰ πρόθυρα. Ἀκριβῶς πᾶμε νὰ τὸν βροῦμε.

— Ἄχ, νὰ τὸν βρῆτε γρήγορα! πρόφερε μὲ κόπο ὁ Καμανύτα.

— Καὶ νὰ ξέραμε ποῦ εἶναι, δὲν ὠφελεῖ σὲ τίποτε νὰ μεταφέρετε τὸν πληγωμένο—εἶπε ὁ αὐστηρὸς μοναχός— γιατὶ τὰ τραντάγματα ποὺ θὰ δοκίμαζε στὸ φορεῖο, σύντομα θὰ χειροτέρευαν τὴν κατάστασί του· καὶ ἂν ἀκόμα θὰ ἄντεχε στὸ δρόμο, θἄφτανε ἑτοιμοθάνατος καὶ τὸ πνεῦμα του δὲ θἄταν σὲ θέσι νὰ καταλάβη τὰ λόγια τοῦ Θείου. Ἐνῶ, ἂν τώρα ἀμέσως τὸν

φροντίση ἕνας πεπειραμένος χειρoῦργος, ἴσως θὰ ὑπάρχῃ ἐλπὶς νὰ τὸν φέρῃ σὲ θέσι ποὺ νὰ μπορέσῃ ν᾽ ἀκούσῃ τὴ διδασκαλία τοῦ Θείου.

Μὰ ὁ Καμανύτα ψιθύρισε ἀνυπόμονα : — Δὲν θὰ προλάβω... πεθαίνω... πηγαίνετέ με... νὰ τὸν δῶ... νὰ τὸν ἀγγίξω... νὰ πεθάνω εὐτυχισμένος . πηγαίνετέ με... γρήγορα!

Ὁ καλόγερος γύρισε καὶ εἶδε τοὺς νεαροὺς ἀδελφοὺς καὶ ἀκουμπῶντας τὰ χέρια στὸν ὦμο τους : — Ὁ ἄνθρωπος αὐτός, τὸν Τέλειο τὸν παίρνει γιὰ εἴδωλο, στὴν ἐπαφὴ τοῦ ὁποίου συγχωροῦνται στὸν καθένα οἱ ἁμαρτίες του.

— Σαριπούτα, ἔχει ἐμπιστοσύνη στὸν Τέλειο, ἂν καὶ τοῦ λείπει ἡ βαθειὰ κατανόησι—ἀπάντησε ὁ ἄλλος μαθητὴς—κι᾽ ἔσκυψε στὸν ἑτοιμοθάνατο γιὰ νὰ δῇ τὴν κατάστασι τῶν δυνάμεών του. Ἴσως θὰ μπορούσαμε νὰ δοκιμάσωμε. Τὸν λυπᾶμαι τὸν καυμένο, καὶ νομίζω πὼς τίποτα καλύτερο δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ κάνωμε γι᾽ αὐτὸν παρὰ νὰ τὸ ἐπιχειρήσωμε.

Ἕνα βλέμμα εὐγνωμοσύνης ἀπ᾽ τὸν πληγωμένο προσκυνητή, τὸν ἀντάμειψε γιὰ τὴν ἐπέμβασί του.

— Ὅπως θέλεις, Ἀνάντα, ἀπάντησε ὁ Σαριπούτα μὲ καλωσύνη.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἐρχόταν ἀπ᾽ τὸν ἴδιο δρόμο ἀπ᾽ ὅπου καὶ ὁ Καμανύτα εἶχε περάσει, ἕνας κεραμέας ποὺ σήκωνε στὴν πλάτη του ἕνα πανέρι μὲ κανάτια. Ὅταν εἶδε τὸν προσκυνητὴ Καμανύτα ποὺ μόλις τὸν εἶχαν τοποθετήσει στὸ φορεῖο—ὄχι χωρὶς νὰ τοῦ προκαλέσουν φρικτοὺς πόνους—, σταμάτησε τρομαγμένος, τόσο ἀπότομα ὥστε τὰ κανάτια συγκρούστηκαν κι᾽ ἔπεσαν χάμω θρύψαλα.

Ὦ θεοί! Τί συνέβη ἐδῶ πέρα; Αὐτὸς εἶναι ὁ εὐσεβὴς προσκυνητὴς ποὺ μοὔκανε τὴν τιμὴ νὰ διανυκτερεύσῃ στὸ σπίτι μου· ἐκεῖ πέρασε τὴ νύχτα μὲ τὴ συντροφιὰ ἑνὸς μοναχοῦ ποὺ εἶχε τὸ ἴδιο ροῦχο μ᾽ αὐτοὺς τοὺς σεβάσμιους.

— Ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ἦταν ἕνας ἡλικιωμένος μὲ ψηλὸ ἀνάστημα;— ρώτησε ὁ Σαριπούτα.

— Πράγματι, σεβάσμιε, καὶ μάλιστα σοῦ ἔμοιαζε.

Τότε κατάλαβαν οἱ μοναχοὶ πὼς δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ τὸν ζητοῦν, κι᾽ ὅτι ὁ Διδάσκαλος ἦταν στὸ σπίτι τοῦ κεραμέα, γιατὶ συχνὰ ἔλεγαν γιὰ τὸν Σαριπούτα πὼς ἦταν «ὁ μαθητὴς ποὺ μοιάζει στὸ Διδάσκαλο».

— Εἶναι δυνατόν,— εἶπε ὁ Ἀνάντα, κυττάζοντας τὸν πληγωμένο ποὺ εἶχε μείνει σχεδὸν χωρὶς αἰσθήσεις ἀπ᾽ τοὺς πόνους καὶ δὲν εἶχε ἀντιληφθεῖ τὸν κεραμέα—, εἶναι δυνατόν; Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶχε τὴν εὐτυχία νὰ περάσῃ μιὰ νύχτα ὁλόκληρη κοντὰ σ᾽ Ἐκεῖνον ποὺ τόσο λαχταροῦσε νὰ δῇ, χωρὶς οὔτε κἂν νὰ τὸ ὑποψιασθῇ;

—Ἔτσι ἐνεργοῦν οἱ τρελλοὶ— εἶπε ὁ Σαριπούτα.—Ἀλλὰ πᾶμε, τώρα μπορεῖ νὰ μεταφερθῇ.

— Μιὰ στιγμὴ—φώναξε ὁ Ἀνάντα.—Μοῦ φαίνεται πὼς οἱ πόνοι τὸν ἔχουν ἐκμηδενίσει.

Πράγματι, τὸ χαμένο βλέμμα τοῦ Καμανύτα μαρτυροῦσε πὼς μόλις ἔπαιρνε εἴδησι γιὰ ὅ,τι συνέβαινε γύρω του. Ἄρχισε νὰ σκοτεινιάζη ὁ κόσμος μπροστὰ στὰ μάτια του... Ἀλλὰ τὸ ἁπαλὸ φῶς τοῦ αὐγηνοῦ οὐρανοῦ ποὺ ἔφεγγε πάνω ἀπ᾽ τοὺς ψηλοὺς τοίχους εἰσχωροῦσε στὴ συνείδησί του καὶ χωρὶς ἀμφιβολία λαχταροῦσε νὰ δῆ τὸν Γαλαξία ποὺ διασχίζει τὸ νυκτερινὸ οὐρανό. Κινήθηκαν τὰ χείλη του:

— Ὁ Γάγγης... ψιθύρισε.

— Παραμιλεῖ — εἶπε ὁ Ἀνάντα.

Οἱ πιὸ κοντινοὶ ποὺ εἶχαν ἀκούσει τὰ λόγια του, τὰ ἑρμήνευσαν κατ᾽ ἄλλον τρόπο.

— Θέλει νὰ τὸν πᾶνε στὸ Γάγγη γιὰ νὰ πλυθοῦν τὰ ἁμαρτήματά του στὰ ἱερὰ νερά... μὰ ὁ πατέρας Γάγγης εἶναι μακρυὰ ἀπὸ δῶ, ποιὸς θὰ μπορέση νὰ τὸν μεταφέρη ὣς ἐκεῖ-κάτω;

— Πρῶτα τὸν Βούδδα, κι᾽ ὕστε τὸ Γάγγη... ψιθύρισε ὁ Σαριπούτα, μὲ τὴ συγκαταβατικὴ συμπόνια τοῦ σοφοῦ μπροστὰ σ᾽ ἕναν ἀφελῆ ποὺ πέφτει ἀπ᾽ τὴ μιὰ δεισιδαιμονία στὴν ἄλλη.

Μὰ εὐθὺς τὰ μάτια τοῦ Καμανύτα ζωντάνεψαν μὲ μιὰ λάμψη θαυμαστή. Ἕνα εὐτυχισμένο χαμόγελο φώτισε τὸ πρόσωπό του. Τὸ σῶμα του δοκίμασε νὰ ὀρθωθῆ. Ὁ Ἀνάντα τὸν συνεκράτησε.

—Ὁ οὐράνιος Γάγγης...ψιθύρισε μὲ ἀσθενικὴ ἀλλὰ χαρούμενη φωνή, κι᾽ ἔδειξε μὲ τὸ χέρι του τὸ κομμάτι τοῦ οὐρανοῦ πάνω ἀπ᾽ τὸ κεφάλι του. — Ὁ οὐράνιος Γάγγης... ὡρκισθήκαμε στὰ νάματά του.. Βαζίτι...

Τὸ σῶμα του ἔτρεμε, εἶχε τὸ στόμα ματωμένο, καὶ ξεψύχησε στὴν ἀγκαλιὰ τοῦ Ἀνάντα.

Μισὴ ὥρα ἀργότερα, ὁ Σαριπούτα καὶ ὁ Ἀνάντα, συνοδευόμενοι ἀπὸ τοὺς μοναχούς, ἔμπαιναν στὸ σπίτι τοῦ κεραμέα. Χαιρέτησαν μὲ σεβασμὸ τὸν Θεῖο καὶ κάθησαν πλάϊ του.

— Λοιπόν, ἀγαπητὲ Σαριπούτα, — ρώτησε ὁ Θεῖος ἀφοῦ τοὺς χαιρέτησε φιλικά, — δὲν συνέβησαν ἀπρόοπτα στὸ μακρὺ ταξίδι ποὺ ἔκαμε ἡ κοινότης τῶν μοναχῶν κάτω ἀπ᾽ τὴ διεύθυνσή σου; Ἦσαν φρόνιμοι οἱ νεαροί;

—Εἶμαι εὐτυχὴς ποὺ μπορῶ νὰ σὲ πληροφορήσω, ὤ Σεβάσμιε!, ὅτι τίποτα δὲν ἔλειψε, κι᾽ ὅτι οἱ νέοι μοναχοὶ εἶναι γεμάτοι πίστι κι᾽ ἐνθουσιασμό· μόνο ποὺ λαχταροῦσαν νὰ σὲ ἰδοῦν. Αὐτὰ τὰ εὐγενικὰ παληκάρια ποὺ γνωρίζουν τὸ λόγο καὶ ἀκολουθοῦν πιστὰ τὴ διδασκαλία, τὰ ἔφερα νὰ τὰ παρουσιάσω, φυσικά, στὸν Διδάσκαλο.

Σ᾽ αὐτὰ τὰ λόγια σηκώθηκαν τρεῖς νέοι μοναχοὶ κι᾽ ἐχαιρέτησαν τὸν Θεῖο μὲ τὰ χέρια ἑνωμένα; Χαῖρε, Θεῖε Βούδδα!

— Καλῶς ὡρίσατε — εἶπε ὁ Θεῖος, καὶ μὲ τὸ χέρι τοὺς ἔδειξε νὰ καθήσουν.

— Καὶ ὁ Θεῖος — ρώτησε ὁ Ἀνάντα—μετὰ τὸν μακρὺ δρόμο, ἔφθασε χθὲς χωρὶς κούρασι οὔτε ἀτύχημα; Καὶ πέρασε τὴ νύχτα του ἐδῶ ὁ Θεῖος;

—Ναί, ἀδελφέ. Ἔφθασα ἐδῶ μόλις ἄρχιζε νὰ νυχτώνη, ἀρκετὰ κουρασμένος, χωρὶς στὸ δρόμο νὰ μοῦ συμβῆ τίποτα, καὶ

πέρασα ἥσυχα τὴ νύχτα στὴ συντροφιὰ ἑνὸς ἐλεύθερου προσκυνητῆ.

— Τοῦ προσκυνητῆ αὐτοῦ — διέκοψε ὁ Σαριπούτα—τοῦ ἀφήρεσε τὴ ζωὴ μιὰ ἀγελάδα στοὺς δρόμους τῆς Rajagaha.

— Καὶ χωρὶς κὰν νὰ ὑποψιασθῆ μὲ ποιὸν πέρασε τὴ νύχτα, ζητοῦσε ἀγωνιωδῶς νὰ τὸν φέρουν στὰ πόδια τοῦ Θείου, — πρόσθεσε ὁ Ἀνάντα.

—Καὶ συνέχεια ζήτησε νὰ τὸν μεταφέρουν στὸ Γάγγη,—εἶπε ὁ Σαριπούτα.

— Δὲν εἶναι ὅπως τὸ φαντάζεσαι, ἀδελφὲ Σαριπούτα,—διώρθωσε ὁ Ἀνάντα—γιατὶ ἐννοοῦσε τὸν οὐράνιο Γάγγη. Μὲ βλέμμα φωτεινὸ ἀναπολοῦσε ἕναν ὅρκο, προσθέτοντας ἕνα ὄνομα γυναίκας: Βαζίτι, νομίζω, καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ ξεψύχησε.

—Ἄφησε τούτη τὴ ζωὴ μ' ἕνα ὄνομα γυναίκας—εἶπε ὁ Σαριπούτα—Ποῦ νἄχη πάει τώρα;...

—Ὁ προσκυνητὴς Καμανύτα, ὦ μαθηταί, ἦταν ἕνας ἐνθουσιώδης, ποὺ μποροῦσε νὰ συγκριθῆ μ' ἕνα ἄμυαλο παιδί. Σ' αὐτὸν τὸν προσκυνητή, ποὺ γύριζε τὸν κόσμο στὸ ὄνομά μου καὶ ἤθελε νὰ γνωρίση τὴ διδασκαλία μου, τοῦ τὴν ἐξέθεσα λεπτομερῶς, ἀλλὰ δὲν τὸν εὐχαρίστησε. Ἡ καρδιά του ζητοῦσε αἰώνια εὐδαιμονία καὶ οὐράνιες εὐφροσύνες.

'Απόσπασμα ἀπό τή

ΜΑΧΑΜΠΑΡΑΤΑ

Τό ἀρχαῖο 'Ινδικό ἔπος ἐκδίδεται στά 'Ελληνικά

σέ μετάφραση Κων. Στεφανίδη

Στὸ 13ον τεῦχος τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ», εἰς τὸ περὶ Δημητρίου Γαλανοῦ τοῦ 'Αθηναίου ἄρθρον, ἀναφερεται στὴ σύντομη περιληψη τῆς Βαλαβαράτα (σελ 10) οτι οἱ Καουραβαὶ ἐκάλεσαν τὸν ἀρχηγὸ τῶν Πανδοιδῶν 'Ιουδιστίρα «εἰς δολερὸν παίγνιον μὲ κύβους» καὶ τοῦ ἐκέρδισαν ὅλον τὸν πλοῦτο καὶ τὴ βασιλεία. 'Η Βαλαβαράτα ἀφιερωνει ὀλιγες μόνον σελίδες στο ἐπεισόδιο τοῦ δολεροῦ παιγνιδιοῦ. 'Η Μαχαμπαράτα ὅμως, τὸ γιγάντιο ἰνδικὸ ἔπος τῶν 200.000 στίχων (τῆς ὁποίας ἐπιτομὴ εἶναι ἡ Βαλαβαράτα) περιγράφει τὸ δραματικὸ ἐπεισόδιο δια μακρῶν.

'Η Μαχαμπαράτα, ποὺ ἔχει ἀποκληθεῖ καὶ 'Ιλιάδα τῶν 'Ινδῶν, πρόκειται νὰ ἐκδοθῆ στα ἑλληνικὰ σὲ μετάφραση τοῦ κ. Κων. Στεφανιδη, ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο ΚΥΚΝΟΣ. 'Ο φίλος κ. Στεφανιδης μᾶς ἀπέστειλε χάριν τοῦ ΙΛΙΣΟΥ ἕνα ἀπόσπασμα τῆς ἐργασίας του, το ὁποῖον δημοσιεύομε κατωτέρω γιὰ να ι' ἀπολαύσουν οἱ ἀναγνῶσται μας, ἐν ἀναμονῇ τῆς κυκλοφορίας τοῦ βιβλιου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 22

'Η πρώτη αἰτία μιᾶς ὁλόκληρης σειρᾶς ἀπό τρομερά γεγονότα, πού ἔμελλαν νά καταλήξουν στήν ἀνελέητη σφαγή, στό αἱματοποτισμένο πεδίο μάχης τῆς Κουρουξέτρα, καί πού ἀπετέλεσε τή ρίζα τῆς ἀνείπωτης συμφορᾶς, ἦταν ἕνα τυχερό παιγνίδι, στό ὁποῖο παρασύρθηκε δόλια ὁ Γιουντιστίρα, ('Ιουδιστίρα) ἀπό τό θεῖο τῶν Κωράβα (Καουραβῶν), τόν Σακούνι, τόν κακό δαίμονα τοῦΝτουριοντάνα (Δουριοδάνα). Πῶς ὅμως ὁ προσεκτικός καί φρόνιμος Γιουντιστίρα ἄφησε νά παρασυρθεῖ στήν ὕπουλη αὐτή παγίδα, ἐνῶ ἔπρεπε, σάν μυαλωμένος πού ἦταν, να προβλέψει τίς ὀλέθριες συνέπειες; 'Η κυριώτερη αἰτία ἦταν ἡ σταθερή ἀπόφασή του νά βρίσκεται σέ φιλικές σχέσεις μέ τά ξαδέλφια του καί νά μήν ἔρχεται σέ ἀντίθεση στίς ἐπιθυμίες τους. "Αλλως τε μιά φιλική πρόσκληση σέ ἕνα παιγνίδι ζαριῶν δέν μποροῦσε νά μή γίνει δεκτή, γιατί ἡ συνήθεια τοῦ καιροῦ ἐκείνου τό ἐπέβαλε σάν ζήτημα τιμῆς, ἐφόσον οἱ τύχες ἦταν ἐξ ἴσου μοιρασμένες. "Ετσι, χάρη στή μεγάλη του ἐπιθυμία νά διατηρήσει καλές σχέσεις μέ τούς Κωράβα, ἔσπειρε τό φαρμακερό σπόρο τοῦ μίσους καί τοῦ θανάτου

'Η ἱστορία αὐτή ἀποτελεῖ ἕνα παράδειγμα τῆς ματαιότητας τῶν προθέσεων τοῦ ἀνθρώπου, ὅσο κι' ἄν εἶναι ἀγαθές ἤ σοφές, ὅταν δέν ἐπεμβαίνει ἡ θεία πρόνοια. Κι' ἡ πιό σοφά παρμένη ἀπόφασή μας εἶναι ἀνήμπορη ἐνάντια στή μοίρα μας, κι' ἄν, ἀντίθετα, ἡ τελευταία αὐτή θέλει νά μᾶς φανεῖ εὔνοική, κι' οἱ μεγαλύτερες κουταμάρες μας καταλήγουν σέ ὄφελός μας.

Ἐνῶ λοιπόν ὁ Νταρμαπούτρα φυλαγόταν σχολαστικά, ἀποφεύγοντας μέ κάθε θυσία νά προκαλέσει καί τή πιό μικρή παρεξήγηση, ὁ Ντουριοντάνα καίγονταν ἀπό ζήλεια γιά τήν εὐτυχία τῶν Γιαντάβα (Πανδοΐδῶν), πού εἶχε διαπιστώσει ὅταν βρισκόταν στήν πρωτεύουσά τους γιά τή μεγάλη γιορτή τῆς Ραγιασούγια. Ἐκεῖ ὁ Ντουριοντάνα εἶδε πρωτόφανο πλοῦτο, καί ἡ πολυτέλεια τοῦ παλατιοῦ μέ τίς πελώριες αἴθουσες, τίς μεγαλοπρεπεῖς κρυστάλινες πόρτες καί τά ἀμέτρητα ἔργα τέχνης, τόν θάμπωσαν κυριολεκτικά. Ἀκόμα διαπίστωσε πόσο εὐχαριστημένοι ἔδειχναν οἱ βασιλιάδες πολλῶν χωρῶν γιά τή συμμαχία τους μέ τούς Παντάβα. Ὅλα αὐτά τοῦ προξενοῦσαν ἀβάσταχτη θλίψη. Ἀπορροφημένος ἀπό τίς σκέψεις του αὐτές, δέν ἄκουσε τό Σακούνι πού στεκόταν πλάϊ του καί τοῦ μιλοῦσε.

— Γιατί ἀναστενάζεις, ρώτησε ὁ Σακούνι, ποιές σκέψεις σέ βασανίζουν;

— Ὁ Γιουντιστίρα, ἀπάντησε ὁ Ντουριοντάνα, περιστοιχισμένος ἀπό τ' ἀδέρφια του, εἶναι σάν τόν Ἴντρα, τόν βασιλιά τῶν Θεῶν. Εἶδες καί σύ, πού μπροστά στά μάτια τῶν προσκαλεσμένων στό παλάτι του βασιλιάδων, σφάχτηκε ὁ Σισουπάλα καί κανένας ἀπ' αὐτούς δέν εἶχε τό θάρρος νά τόν βοηθήση ἤ νά τόν ἐκδικηθεῖ. Σάν τούς Βαϊσίγια, πού ζοῦν μέ τό ἐμπόριο, πούλησαν τή τιμή τους μέ στολίδια καί πλούτη κατά τό κέφι τοῦ Γιουντιστίρα. Πῶς θέλεις, λοιπόν, νά μή θλίβομαι βλέποντας ὅλα αὐτά. Ποιά ἀξία ἔχει ἡ ζωή;

— Ὦ Ντουριοντάνα, εἶπε ὁ Σακούνι, οἱ Παντάβα εἶναι ἀδελφοί σου, δέν εἶναι σωστό ἀπό μέρους σου νά ζηλεύεις γιά τήν εὐτυχία τους. Τό κάτω κάτω δέν κάνουν ἄλλο παρά νά ἀπολαμβάνουν τή νόμιμη κληρονομιά τους. Ἡ καλή τους τύχη τούς βοήθησε ν' ἀποκτήσουν ἀγαθά, χωρίς νά βλάψουν τούς ἄλλους. Γιατί λοιπόν τούς ζηλεύεις; Κατά ποιό τρόπο μπορεῖ ἡ εὐτυχία τους κι' ἡ δύναμή τους νά μικράνει τό μεγαλεῖο σου; Τ' ἀδέρφια σου καί οἱ συγγενεῖς σου στέκονται πιστά στό πλευρό σου. Ὁ Ντρόνα, ὁ Ἀσβατάμα, κι' ὁ Κάρνα βρίσκονται πλάϊ σου. Γιατί στενοχωριέσαι ἀφοῦ ὁ Μπίσμα, ὁ Κρίπα, ὁ Ζαγιαντράτα, ὁ Σομαντέβα κι' ἐγώ σέ ὑποστηρίζομε; Μέ τέτοια δύναμη μπορεῖς νά κατακτήσεις ὅλο τόν κόσμο. Μήν ἀφίνεις λοιπόν τή θλίψη νά σέ βασανίζει.

—Ὦ Σακούνι, στέναξε ὁ Ντουριοντάνα, εἶναι ἀλήθεια πώς πολλοί μέ ὑποστηρίζουν. Γιατί λοιπόν νά μή κάνωμε πόλεμο καί νά διώξωμε τούς Παντάβα ἀπ' τήν Ἰντραπράτα;

—Ὄχι, τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Σακούνι, αὐτό δέ θἆναι καί τόσο εὔκολο. Ἐγώ ξαίρω ἕνα τρόπο καί μπορῶ νά διώξω τό Γιουντιστίρα ἀπ' τήν Ἰντραπράτα χωρίς πόλεμο.

Τά μάτια τοῦ Ντουριοντάνα ἀστράψανε ἀπό χαρά, μά εὐθύς πάλι μελαγχόλησε, γιατί τά λόγια αὐτά τοῦ φαίνονταν πολύ εὐχάριστα γιά νἆναι ἀληθινά.

—Μά πῶς εἶναι δυνατό, θεῖε, ρώτησε δύσπιστα, νά νικήσωμε τούς Παντάβα, χωρίς νά θυσιάσωμε οὔτε μιά ζωή; Ποιό εἶναι τό σχέδιό σου;

—Θά σοῦ πῶ ἀμέσως, ἀπάντησε ὁ Σακούνι. Ὁ Γιουντιστίρα ἀγαπᾶ τά τυχερά παιγνίδια κι' ἰδιαίτερα τοῦ ἀρέσει τό παιγνίδι τῶν ζαριῶν. Μά καθώς εἶναι τίμιος δέν μπορεῖ νά ὑποπτευθῆ τίς ἀπάτες καί τίς κλεψιές πού γνωρίζουν οἱ ἔξυπνοι παῖκτες σάν καί μένα. Θά τόν προσκαλέσωμε, λοιπόν, νά παίξει μαζύ μας καί φυσικά θά δεχθεῖ, σύμφωνα μέ τό ἔθιμο τῶν ξατρίγια (πολεμιστῶν). Ἅμα ἔλθει, θά τόν ἀναλάβω ἐγώ. Ὁ Γιουντιστίρα θἆναι ἀνίσχυρος, σάν παιδί, στά χέρια μου. Θά τοῦ κερδίσω, λοιπόν, ὅλα του τ' ἀγαθά κι' αὐτό ἀκόμα τό βα-

σίλειό του, γιά λογαριασμό σου, χωρίς νά χυθεῖ οὔτε μιά σταλαματιά αἷμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 23

Ἡ πρόσκληση

Ὁ Σακούνι κι' ὁ Ντουριοντάνα παρουσιάσθηκαν στό Ντριταράστρα. Ὁ Σακούνι ἄρχισε τή συζήτηση — Ὦ βασιλιά, εἶπε, ὁ Ντουριοντάνα λυώνει ἀπό θλίψη καί ἀγωνία, ἐσύ ὅμως δέν προσέχεις τήν ἀβάσταχτη λύπη του. Γιατί δείχνεις τόση ἀδιαφορία; Ὁ Ντριταράστρα πού ἀγαποῦσε τρελλά τό γιό του ἀγκάλιασε τόν Ντουριοντάνα καί εἶπε.

—Δέν βλέπω, παιδί μου, γιά ποιό λόγο εἶσαι στενοχωρημένος. Τί ἄλλο ὑπάρχει πού νά ἐπιθυμεῖς; Ὁ κόσμος ὁλόκληρος εἶναι στά πόδια σου. Κι' ἀφοῦ μπορεῖς νά ἀπολαύσεις ὅλες τίς χαρές σάν τούς ἴδιους τούς θεούς, γιατί λυώνεις ἀπό θλίψη; Διδάχτηκες τίς Βέδες, τήν τέχνη τῶν ὅπλων, κι' ὅλες τίς ἐπιστῆμες ἀπ τούς πιό φημισμένους δασκάλους. Σάν πρωτότοκος κληρονόμησες τό θρόνο. Πές μου λοιπόν τί ἄλλο μπορεῖ νά ἐπιθυμεῖς;

—Πατέρα, εἶπε ὁ Ντουριοντάνα, ὅπως καί κάθε ἄλλος πλούσιος, εἴτε φτωχός, τρώγω καί σκεπάζω τή γύμνια μου, μά δέν φθάνει μόνο αὐτό καί γιά τοῦτο βρίσκω ἀβάσταχτη τή ζωή. Κι' ὕστερα μίλησε γιά τά πλούτη καί τήν πολυτέλεια πού εἶχε δεῖ στήν πρωτεύουσα τῶν Παντάβα κι' ὁμολόγησε πώς τό θέαμα αὐτό τόν πλήγωσε πιό σκληρά, παρά νά ἔχανε ἀκόμα καί τό θρόνο του καί τ' ἀγαθά του καί συνέχισε.

—Χαρακτηριστικό τοῦ ξατρίγια εἶναι νά μή τόν ἱκανοποιεῖ ποτέ ἡ τύχη του, ὅσο λαμπρή κι' ἄν εἶναι. Ὁ φόβος καί ἡ θλίψη ὑποβιβάζουν τήν ἀξιοπρέπεια τῶν βασιλιάδων. Ὅλα μου τ' ἀγαθά κι' οἱ ἀπολαύσεις μοῦ φαίνονται βαρετά κι' ἀσήμαντα μπροστά σ' αὐτά πού εἶδα στό βασίλειο τοῦ Γιουντιστίρα. Ὦ βασιλιά, οἱ Παντάβα ἀνυψώθηκαν καί μεῖς ξεπέσαμε.

— Πολυαγαπημένο μου παιδί, εἶπε ὁ Ντριταράστρα, εἶσαι ὁ πρεσβύτερος γιός τῆς βασιλικῆς μου συζύγου καί κληρονόμος τῆς δόξας καί τοῦ μεγαλείου τῆς ξακουστῆς μας ράτσας. Σβύσε λοιπόν τό μῖσος σου γιά τούς Παντάβα, γιατί θλίψη καί θάνατο θά φέρη στούς συγγενεῖς καί φίλους. Πῶς μπορεῖς νά μισεῖς τόν ἄκακο κι' ἀγαθό Γιουντιστίρα. Μήπως ἡ δική του προκοπή δέν εἶναι καί δική μας, κι' οἱ φίλοι μας δέν εἶναι καί δικοί του φίλοι. Εἶμαι βέβαιος πώς αὐτός δέν αἰσθάνεται γιά μᾶς οὔτε ζήλεια οὔτε μῖσος. Κι' ἐσύ πού εἶσαι ὅμοιός του σέ παλληκαριά καί λεβεντιά, γιατί νά τόν ζηλεύεις,

Αὐτά εἶπε ὁ γέρο βασιλιάς, γιατί παρ' ὅλο πού ἀγαποῦσε πολύ τό γιό του, δέν δίσταζε νά λέει πάντα ἐκεῖνο πού πίστευε ὀρθό καί δίκαιο.

Στό Ντουριοντάνα ὅμως, δέν ἄρεσαν καθόλου οἱ συμβουλές τοῦ πατέρα του καί γι' αὐτό ἡ ἀπάντησή του κάθε ἄλλο ἔδειχνε παρά σεβασμό.

— Ὁ ἄνθρωπος, εἶπε, πού δέν ἔχει τό κοινό μυαλό καί ἐπιμένει νά βυθίζεται σέ μελέτη, εἶναι σάν μιά ξύλινη κουτάλα βουτηγμένη μέσα σ' ἕνα γευστικό φαγητό, πού οὔτε γεύεται, οὔτε ὀφελεῖται ἀπ' αὐτό. Ἔτσι καί σύ, ἐνῶ εἶσαι πολύ διαβασμένος καί ἱκανός στή διπλωματία, δέν ἔχεις πρακτικό μυαλό, ὅπως φαίνεται ἀπ' τίς συμβουλές πού μᾶς δίνεις. Τά σοφά λόγια εἶναι ἄλλο πράμα κι' ἡ διαχείρηση τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους ἄλλο, ἐντελῶς διαφορετικό, ὅπως εἶπε ὁ Μπριχασπάτι. Ἡ ὑπομονή κι' ἡ ἀνεκτικότητα εἶναι ἰδιότητες τοῦ κοινοῦ ἀνθρώπου, μά δέν εἶναι ἀρετές βασιλιάδων. Καθῆκον τοῦ ξατρίγια εἶναι ἡ σταθερή ἀναζήτηση τῆς νίκης.

Ἔτσι μίλησε ὁ Ντουριοντάνα, ἀνακατεύοντας διπλωματι-

κά ἐπιχειρήματα μέ λαθεμένες θεωρίες, προσπαθώντας νά παρουσιάσει τό χειρότερο σάν καλύτερο. Ὕστερα πῆρε τό λόγο ὁ Σακούνι, γιά νά ἀναπτύξει μέ ἀναίδεια, τό ἀλάθητο, ὅπως ἔλεγε, σχέδιό του, νά καλέσουν δηλαδή τό Γιουντιστίρα γιά ἕνα παιχνίδι ζαριῶν, ὁπότε βεβαίωνε πώς θά τόν ἔγδυνε ἀσφαλῶς, χωρίς νά ὑπάρχη ἀνάγκη νά καταφύγουν στά ὅπλα. Κι' ὁ ἀχρεῖος καί πονηρός Σακούνι, κατάληξε λέγοντας: — Στεῖλε νά καλέσεις τό γιό τῆς Κούνεη γιά ἕνα παιχνίδι ζαριῶν κι' ἄφησε τά ὑπόλοιπα σέ μένα. Ὁ Ντουριοντάνα τότε πρόσθεσε:

— Ὁ Σακούνι θά παίξει γιά λογαριασμό μου καί θά κερδίσει γιά μένα τά ἀγαθά τῶν Παντάβα χωρίς πόλεμο, φτάνει μόνο νά δεχθῆς νά καλέσης τό Γιουντιστίρα.

Μά ὁ Ντριταράστρα δέν πείσθηκε. — Αὐτό πού μοῦ ζητᾶτε, δέν μοῦ φαίνεται ἠθικό. Πρέπει λοιπόν νά ρωτήσωμε τό Βιντούρα, νά δοῦμε τί θά μᾶς πεῖ. Μόνο αὐτός μπορεῖ νά μᾶς συμβουλέψει σωστά. Ὁ Ντουριοντάνα ὅμως, γνωρίζοντας τήν ἠθική ἀνωτερότητα τοῦ Βιντούρα, οὔτε ἤθελε ν' ἀκούση γιά τέτοιο πράμα κι' εἶπε στόν πατέρα του.

— Καμμιά ἀνάγκη δέν ἔχομε νά ζητήσωμε τή γνώμη τοῦ Βιντούρα· αὐτός θά μᾶς ἀραδιάσει ἕνα σωρό κουβέντες τῆς συνηθισμένης ἠθικῆς, πού δέν θά μᾶς βοηθήσουν διόλου νά λύσωμε τό ζήτημά μας. Ἡ πολιτική τῶν βασιλιάδων δέν πρέπει νά ἐπηρεάζεται ἀπό ἀνεύθυνες γνῶμες καί ἀπό πολλά σαχλά ἠθικά λόγια τῶν λεγομένων σοφῶν. Ἀπ' τήν ἄλλη μεριά ὁ Βιντούρα δέν μ' ἀγαπᾶ καί κλίνει μᾶλλον μέ τό μέρος τῶν Παντάβα. Ὅλα αὐτά τά ξέρεις τόσο καλά ὅσο κι' ἐγώ.

Οἱ Παντάβα, εἶπε ὁ Ντριταράστα, εἶναι πολύ ἰσχυροί. Δέν πιστεύω πώς θἆναι φρόνιμο νά τούς ἀνταγωνισθοῦμε, γιατί τό παιχνίδι τῶν κύβων θά προκαλέση τήν ἐχθρότητα, καί τά πάθη πού θά ἀνάψει δέν θἆχουν ὅρια. Δέν πρέπει λοιπόν νά τούς καλέσωμε.

Μά ὁ Ντουριοντάνα ἐπέμενε: — Ἡ φρόνιμη καί σοφή διπλωματία ἐπιβάλει ν' ἀπαλαγεῖ κανείς ἀπό κάθε φόβο καί νά προφυλάξει τόν ἑαυτόν του μέ κάθε δυνατό τρόπο. Τώρα πού εἴμαστε πιό ἰσχυροί ἀπ' αὐτούς πρέπει νά δώσωμε ἕνα τέλος. Αὐτή εἶναι σωστή γραμμή πού ὀφείλομε ν'ἀκολουθήσωμε. Μιά εὐκαιρία που χάνεται μπορεῖ νά μή ξαναπαρουσιασθεῖ. Τό κάτω κάτω δέν μπορεῖ νά μᾶς κατηγορήσει κανείς πώς ἐμεῖς ἀνακαλύψαμε τό παιχνίδι τῶν κύβων, γιά νά βλάψωμε τούς Παντάβα. Αὐτό εἶναι ἕνα πανάρχαιο παιχνίδι, πάντα ἀγαπητό στούς ξατρίγια, κι' ἐφόσον θά μᾶς βοηθήσει νά ἐπιτύχωμε τό σκοπό μας χωρίς αἱματοχυσία, ποῦ βλέπεις τό κακό;

—'Αγαπητέ μου γιέ, ἀπάντησε ὁ Ντριταράστρα, ἔχω παραγεράσει κι' οἱ ἀτέλειωτες κουβέντες μέ κουράζουν καί δέν μπορῶ νά τίς παρακολουθήσω. Κάνε ὅ,τι νομίζεις. Μά σοῦ λέω ἄλλη μιά φορά πώς ἡ γραμμή πού ἀκολουθᾶς δέν μ' ἀρέσει. Κι' εἶμαι βέβαιος πώς ἀργά ἤ γρήγορα θά μετανοιώσεις. Ὅμως αὐτή φαίνεται εἶναι ἡ μοίρα μας.

Ὁ Ντριταράστρα, μή μπορόντας νά ἀποτρέψη τό γιό του καί κουρασμένος ἀπ' τή πολύωρη συζήτηση, συγκατατέθηκε καί διέταξε νά χτισθεῖ μιά μεγάλη αἴθουσα, πολυτελέστατη, γιά τό παιχνίδι. Ἡ ἀνησυχία ὅμως τόν ἔτρωγε κι' ἤθελε νά συμβουλευθεῖ τό Βιντούρα. Τόν κάλεσε, λοιπόν, μυστικά, κι'ἀφοῦ τόν κατατόπισε τοῦ ζήτησε, τήν γνώμη του. —Ὦ βασιλιά, εἶπε ὁ Βιντούρα, τό παιχνίδι αὐτό θά φέρει, χωρίς καμμιά ἀμφιβολία, τήν καταστροφή τῆς ράτσας μας, δημιουργώντας ἕνα ἀγεφύρωτο κι' ἄσβυστο μίσος.

Μά ὁ Ντιταράστρα, πού εἶχε πιά δώσει τό λόγο του, εἶπε:

— Τό παιχνίδι, ἀποφασίστηκε κι' ἄν ἡ τύχη μᾶς φανεῖ εὐνοϊκή, δέν φοβοῦμαι διόλου, ἄν ὅμως, ἀντίθετα, ἡ τύχη μᾶς εἶναι ἐνάντια, τί

θά κάνομε; Ἡ μοίρα πιά ἔχει τό λόγο κι' αὐτή εἶναι παντοδύναμη. Πήγαινε καί κάλεσε τό Γιουντιστίρα, ἀπό μέρους μου. Ὕστερα ἀπ' τή διαταγή αὐτή ὁ Βιντούρα ξεκίνησε γιά τήν Ἰντραπράστρα.

Ὁ ἀδύναμος κι' ἄβουλος Ντριταράστρα ὑποχώρησε στήν ἐπιθυμία τοῦ γιοῦ του, ἀπ' τή μεγάλη του στοργή σ' αὐτόν, παρ' ὅλο πού ἤξερε πώς ἔτσι τά πράγματα θά βάδιζανμοιραῖα πρός τόν ὄλεθρο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 24

Τό παιχνίδι

Στή θέα τοῦ Βιντούρα ὁ Γιουντιστίρα ρώτησε μέ ἀνησυχία.—Γιατί φαίνεσαι τόσον λυπημένος; Εἶναι καλά ὅλοι οἱ συγγενεῖς μας στή Χαστιναπούρα, Ὑγιαίνει ὁ βασιλιάς κι' οἱ πρίγκηπες;

Ὁ Βιντούρα, ἀφοῦ τόν καθησύχασε, τοῦ ἀνακοίνωσε τήν αἰτία τῆς ἀποστολῆς του.

—Στή Χαστιναπούρα, τοῦ εἶπε, ὅλοι ὑγιαίνουν Ἦρθα νά σέ προσκαλέσω, ἐκ μέρους τοῦ βασιλιά Ντριταράστρα, ναρθεῖς, γιά νά δεῖς τή νέα αἴθουσα παιχνιδιῶν πού χτίσαμε καί πού μοιάζει πολύ μέ τή δική σας. Ὁ βασιλιάς σέ προσκαλεῖ ναρθεῖς μέ τ' ἀδέλφια σου καί νά δεῖς τήν αἴθουσα αὐτή καί νά παίξης καμμιά παρτίδα ζάρια. Μπορεῖτε νά φιλοξενηθῆτε ὅσον καιρό θέλετε, κι' ὕστερα νά γυρίσετε στήν πρωτεύουσά σας.

Ὁ Γιουντιστίρα ὅμως, πρίν δεχθεῖ τήν πρόσκληση, ἤθελε νἄχει τή γνώμη τοῦ Βιντούρα.

—Τά τυχερά παιγνίδια, εἶπε, δημιουργοῦν καυγάδες ἀνάμεσα στούς ξατρίγια. Ὁ μυαλωμένος ἄνθρωπος πρέπει νά τ' ἀποφεύγει, ὅσο μπορεῖ. Ξέρεις πώς πάντα μ' ἀρέσει ν' ἀκουλουθῶ τή συμβουλή σου. Πές μου, λοιπόν, τί πρέπει νά κάνω;

—Ὁ καθένας ξέρει, ἀπάντησε ὁ Βιντούρα, πώς τό παιχνίδι τῶν ζαριῶν γίνεται αἰτία πολλῶν κακῶν. Ἔκανα ὅ,τι μποροῦσα γιά νά τούς κάνω ν' ἀλλάξουν γνώμη καί νά βγάλουν αὐτή τήν ἰδέα ἀπό τό μυαλό τους, μά ὁ βασιλιάς δέ μ' ἄκουσε καί μέ διέταξε νἄρθω νά σᾶς προσκαλέσω. Κάνετε ὅπως ἀγαπᾶτε.

Παρά τό φανερό αὐτό ὑπαινιγμό ὁ Γιουντιστίρα πῆγε μέ τ' ἀδέρφια του καί μέ ἀνάλογη ἀκολουθία στή Χαστιναπούρα.

Θά ρωτηθῆ: Γιατί ὁ φρόνιμος Γιουντιστίρα δέχθηκε τήν πρόσκληση; Στήν ἐρώτηση αὐτή μπορεῖ νά δοθοῦν τρεῖς ἀπαντήσεις.

Πολλές φορές οἱ ἄνθρωποι ρίχνονται συνειδητά στήν καταστροφή τους, εἴτε ἀπό λαγνεία, εἴτε ἀπό τή σκέψη τοῦ εὔκολου κέρδους, ἤ ἀκόμα κι' ἀπό κλίση στά μεθυστικά ποτά. Ὁ Γιουντιστίρα ἀγαποῦσε τά τυχερά παιχνίδια.

Ἔθιμο τῶν ξατρίγια ἦταν καί ζήτημα τιμῆς νά μήν ἀρνοῦνται ποτέ μιά πρόσκληση γιά χαρτοπαιξία.

Τέλος, ὁ τρίτος λόγος ἦταν πώς ὁ Γιουντιστίρα, συνεπής στήν ὑπόσχεση πούχε δώσει ἀπ' τόν καιρό πού ὁ Βυάσα τόν εἶχε προειδοποιήση γιά μελλοντικούς κινδύνους, δέν ἐπιθυμοῦσε νά δώσει ἀφορμή σέ δυσαρέσκειες ἤ παράπονα μέ ἄρνησή του, σέ πρόσκληση τοῦ Ντριταράστρα. Οἱ λόγοι λοιπόν αὐτοί, μά καί περισσότερο ἡ φυσική του κλίση στά τυχερά παιχνίδια, τόν ἔκαναν νά δεχτεῖ τή πρόσκληση καί νά πάει στή Χαστιναπούρα.

Οἱ Παντάβα κι' ἡ ἀκολουθία τους φιλοξενήθηκαν στό θαυμάσιο παλάτι πού εἶχε διατεθεῖ γι' αὐτούς.

Ὁ Γιουντιστίρα καί τ' ἀδέρφια του ξεκουράστηκαν τή μέρα τῆς ἀφίξεώς τους καί τήν ἄλλη τό πρωΐ πῆγαν στήν αἴθουσα τοῦ παιχνιδιοῦ. Ἀφοῦ ἀντάλλαξανε τούς συνηθισμένους χαιρετισμούς, ὁ Σακούνι ἀνάγγειλε στό Γιουντιστίρα πώς τά στρωσίδια γιά τό παιχνίδι τῶν ζαριῶν, εἶχαν ἁπλωθῆ καί τόν κάλεσε ν' ἀρχίσουν.

«Ὦ βασιλιά, ἀπάντησε, ὁ Γιουντιστίρα, τὰ τυχερὰ παιχνίδια εἶναι κακὰ καὶ δόλια, γιατὶ σ' αὐτὰ δὲν πετυχαίνει κανείς, οὔτε μὲ παλληκαριά, οὔτε μὲ τὴν ἀξία του. Ὁ Ἀσίτα, ὁ Ντεβάλα, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ρίσι (μεγάλοι σοφοὶ καὶ προφῆται), πού γνώριζαν βαθειὰ τὰ ἀνθρώπινα πάθη, διδάσκουν πὼς ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος πρέπει ν' ἀποφεύγει τὰ παιχνίδια αὐτὰ πού παρουσιάζουν πολλὲς εὐκαιρίες γιὰ ἀπάτες. Οἱ ἴδιοι εἶπαν ἀκόμα πὼς τὸ χρέος τοῦ ξατρίγια εἶναι ἡ κατάκτηση τῶν ἀγαθῶν μὲ τὸν πόλεμο, κι' αὐτὰ βέβαια τὰ γνωρίζεις». Μὰ καθὼς ἔλεγε τὰ σοφὰ αὐτὰ λόγια, τὸ πάθος του γιὰ τὴ χαρτοπαιξία συγκρούονταν μὲ τὴν ὀρθὴ του κρίση. Στὴ συζήτηση μὲ τὸ Σακούνι μποροῦμε νὰ διαπιστώσωμε τὴν πάλη πού γινόταν μέσα του.

Ὁ πονηρὸς Σακούνι ἔνοιωσε μὲ μιᾶς πὼς ὁ Γιουντιστίρα κατὰ βάθος ἐπιθυμοῦσε μ' ὅλη του τὴ ψυχὴ νὰ παίξη καὶ μαντεύοντας τὴν ἀδυναμία του εἶπε:

— Τί κακὸ βρίσκεις στὸ παιχνίδι; Καὶ τί εἶναι στὴν πραγματικότητα ἡ μάχη; Κι' ἀκόμα τί εἶναι ἡ συζήτηση ἀνάμεσα σὲ λόγιους γιὰ τὴν ἑρμηνεία τῶν Βεδῶν; Ὁ μορφωμένος κερδίζει τὴ νίκη ἀπ' τὸν ἀμαθῆ. Σὲ κάθε περίπτωση ὁ καλύτερος νικάει. Κάθε ἀγώνας ειναι ἀκριβῶς μιὰ δοκιμὴ δυνάμεως ἢ τέχνης. Αὐτὸ εἶναι, καὶ τίποτα κακὸ δὲν ὑπάρχει. Ὅσο γιὰ τὸ ἀποτέλεσμα, ὅπως σὲ κάθε τομέα δραστηριότητας, ὅποιος ἔχει μεγαλύτερη πεῖρα νικᾶ τὸν πρωτόπειρο, τὸ ἴδιο γίνεται καὶ στὸ παιχνίδι τῶν ζαριῶν. Ἂν τὸ παιχνίδι σὲ φοβίζει, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ παίξεις. Ἄφησε ὅμως κατὰ μέρος αὐτὲς τὶς κουβέντες, ποιὸ εἶναι καλὸ καὶ ποιὸ δὲν εἶναι, ποιὸ εἶναι δίκηο καὶ ποιὸ εἶναι ἄδικο.

—Θὰ παίξω, εἶπε ὁ Γιουντιστίρα. Ποιὸς θὰ παίξη μαζύ μου;

—Γιὰ τὰ στοιχήματα ἐγὼ εἶμαι ὑπεύθυνος, εἶπε ὁ Ντουριοντάνα· μὰ τὰ ζάρια θὰ τὰ ρίχνει ὁ θεῖος μου ὁ Σακούνι.

Ὁ Γιουντιστίρα θεωροῦσε βέβαιο πὼς θὰ κέρδιζε τὸν Ντουριοντάνα στὸ παιγνίδι, μὰ μὲ τὸ Σακούνι τὸ πράγμα ἦταν διαφορετικό, γιατὶ αὐτὸς ἦταν ἀναγνωρισμένος καλὸς παίκτης. Γι' αὐτὸ ὁ Γιουντιστίρα δίστασε καὶ εἶπε: Δὲν εἶναι νομίζω συνηθισμένο νὰ παίζει κανεὶς γιὰ λογαριασμὸ ἑνὸς ἄλλρυ.

—Ἄ, βλέπω τώρα, εἶπε ὁ Σακούνι εἰρωνικά, πὼς βρίσκεις ἄλλη πρόφαση.

Ὁ Γιουντιστίρα θύμωσε μὲ τὴν παρατήρηση αὐτὴ καὶ χάνοντας τὴν ψυχραιμία του εἶπε.

—Καλὰ λοιπόν, θὰ παίξω μαζί σου. Ἡ αἴθουσα ἦταν γεμάτη. Ἦταν ἐκεῖ κι' ὁ Ντρόνα, ὁ Κρίπα, ὁ Μπίμα, ὁ Βιντούρα κι' ὁ Ντριταράστρα, πού γνώριζαν πὼς τὸ παιχνίδι δὲν θἄχε καλὸ τέλος, καὶ ἀνήσυχοι παρακολουθοῦσαν ἐκεῖνο πού δὲν μπόρεσαν νὰ προλάβουν. Ὅσο γιὰ τοὺς ἄλλους πρίγκηπες, αὐτοὶ ἔδειχναν μεγάλο ἐνδιαφέρον κι' ἐνθουσιασμὸ γιὰ τὸ παιχνίδι.

Οἱ παῖκτες ἔπαιξαν στὴν ἀρχὴ κοσμήματα, ὕστερα χρυσάφι καὶ ἀσῆμι, ἔπειτα ἅρματα κι' ἄλογα. Ὁ Γιουντιστίρα ἔχανε συνεχῶς καὶ ὅταν τὰ ἔχασε ὅλα, ἔπαιξε κι' ἔχασε τοὺς ὑπηρέτες του, τοὺς ἐλέφαντές του, τὸ στρατό του. Ἡ κάθε ζαριὰ τοῦ Σακούνι φαινόνταν νὰ ὑπακούει στὴ θέλησή του. Ἀγελάδες, πρόβατα, πόλεις, χωριὰ κι' οἱ κάτοικοί τους καὶ πολλὰ ἄλλα ἀγαθά, στοιχηματίσθηκαν καὶ χάθηκαν. Κι' ὅμως, μεθυσμένος ὁ Γιουντιστίρα ἀπ' τὸ πάθος τοῦ παιχνιδιοῦ καὶ πικραμένος ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἀτυχία του, δὲν ἔλεγε νὰ σταματήσει. Ἔχασε τὰ στολίδια τῶν ἀδερφῶν του, ἀκόμα καὶ τὰ δικά του, κι' αὐτὰ τὰ ροῦχα πού φοροῦσαν, καὶ δὲν σταματοῦσε.

— Ἔχεις τίποτε ἄλλο πού νὰ μπορεῖς νὰ παίξης; τὸν ρώτησε ὁ Σακούνι.

—Θὰ παίξω, εἶπε ὁ Γιουντιστίρα, τὸν ὡραῖο Νακούλα, αὐτὸς μοῦ

ἀνήκει καί θά τόν στοιχηματίσω.
—Ἄ ἔτσι, εἶπε ὁ Σακούνι, τότε θἆμαστε εὐχαριστημένοι νά κερδίσωμε τόν πολυαγαπημένο σου πρίγκηπα.

Καί λέγοντας τά λόγια αὐτά ὁ Σακούνι ἔρριξε τούς κύβους καί κέρδισε. . .

Φρίκη κατέλαβε ὅλους στή συνάθροιση.

—Ἐδῶ εἶναι, εἶπε ὁ Γιουντιστίρα, ὁ ἀδερφός μου Σαχαντέβα, ξακουστός γιά τή βαθιά του γνώση σ' ὅλες τίς ἐπιστῆμες. Ἴσως δέν εἶναι σωστό νά τόν παίξω, μά θά τό κάνω.

Ὁ Σακούνι ἔπαιξε καί κέρδισε πάλι... Πονηρός ὅμως καθώς ἦταν, φοβήθηκε μήπως ὁ Γιουντιστίρα διακόψει τό παιχνίδι, καί γι' αὐτό πέταξε στό Γιουντιστίρα τά φαρμακερά αὐτά λόγια. «Τ' ἀδέλφια σου πού ἔπαιξες κι' ἔχασες ἴσαμε τώρα, ἦσαν ἀπό ἄλλη μάνα. Θά θελήσεις ὅμως νά παίξης τόν Μπίμα καί τόν Ἀρτζούνα, πού εἶστε ἀπό τήν ἴδια μάνα;» Ὁ Γιουντιστίρα ἦταν πιά τέλεια ἐξουθενωμένος καί ὁ ἄτιμος ὑπαινιγμός πώς θεωροῦσε τά ἀπό ἄλλη μητέρα ἀδέρφια του λιγότερο ἀγαπητά, τόν ἐξερέθησε περισσότερο.

—Ὦ ἀνόητε, τοῦ εἶπε, βλέπω πώς θές νά σπείρης ζιζάνια ἀνάμεσά μας, γιά νά μᾶς χωρίσεις, ἤ δέν μπορεῖς νά νοιώσεις μέ τήν ἄθλια ζωή πού ζεῖς, τήν ἀγάπη καί τή στοργή πού μᾶς συνδέει. Στοιχηματίζω, λοιπόν, τόν Ἀρτζούνα, πού βγαίνει πάντα νικητής σ' ὅλες τίς μάχες.

Ἔτσι χάθηκε κι' ὁ Ἀρτζούνα. Κι' ἡ ἀτυχία πού συνεχιζόταν, θόλωσε τέλεια τό λογικό τοῦ Γιουντιστίρα.

— Ὦ βασιλιά, εἶπε, νά καί ὁ τελευταῖος ἀδερφός μου, ὁ ἀρχηγός μας στίς μάχες, πού σκορπᾶ τόν τρόμο στίς καρδιές τῶν ἐχθρῶν μας. Αὐτός πού στή δύναμη μόνο μέ τόν Ἴντρα, τό Βασιλιά τῶν Θεῶν, μπορεῖ νά συγκριθῆ. Αὐτός πού ποτέ δέν μπορεῖ ν' ἀνεχθῆ καί τήν παραμικρότερη ἀτιμία καί πού δέν μπορεῖ νά τόν ξεπεράση κανένας σέ γενναιότητα καί ἱπποτισμό. Στοιχηματίζω κι' αὐτόν!!

Ὁ Γιουντιστίρα ἔπαιξε κι ἔχασε καί τόν Μπίμα.

— Ὑπάρχει τίποτε ἄλλο πού νά μπορεῖς νά προσφέρης; ξαναρώτησε ὁ ἀχρεῖος Σακούνι.
—Ναί, εἶπε ὁ Γιουντιστίρα, μοῦ μένει ὁ ἑαυτός μου, καί αὐτόν θά παίξω. Ἄν κερδίσης, θἆμαι δοῦλος σου.

—Κύτταξε, λοιπόν, κερδίζω. Καί λέγοντας τά λόγια αὐτά ὁ Σακούνι, ἔρριξε τά ζάρια καί κέρδισε. Ὕστερα σηκώθηκε, κι' ἀφοῦ ἐξεφώνησε τά ὀνόματα τῶν Παντάβα μέ δυνατή φωνή, δήλωσε στή συνάθροιση πώς καί οἱ πέντε εἶχαν γίνει νόμιμα δοῦλοι του.

Βουβοί ἀπό κατάθλιψη καί ἀγωνία οἱ πρίγκηπες παρακολουθοῦσαν τήν τραγωδία πού παιζόταν μπροστά τους. Ἀσυγκίνητος ὅμως ὁ Σακούνι στράφηκε στόν Γιουντιστίρα καί εἶπε:

— Ὑπάρχει ἀκόμα ἕνα στολίδι στήν κατοχή σου, κι' ἄν θέλεις, τό στοιχηματίζεις κι' αὐτό, γιά νά ἐλευθερώσης τόν ἑαυτόν σου. Θέλεις νά ἐξακολουθήσης τό παιχνίδι, διακινδυνεύοντας τήν Ντρωπάντη (Δραουπαδῆ);

Τρέμοντας σύγκορμος, ἀπό ἀσυγκράτητη μανία καταστροφῆς, ὁ Γιουντιστίρα δέχθηκε, μά ἀπ' τή πλευρά τῶν πιό ἡλικιωμένων πριγκήπων ξέσπασε θόρυβος καί ταραχή, καί φωνές ἀκούσθηκαν διαμαρτυρίας. Πολλοί δέν μπόρεσαν νά κρατήσουν τή συγκίνησή τους καί δάκρυσαν. Ἄλλοι τρέμανε γιατί ποτέ τους δέν φανταζότανε ν' ἀντικρύσουν τέτοια καταστροφή.

Μά ὁ Ντουριοντάνα, τ' ἀδέρφια του κι' ὁ Κάρνα, ἀλλάλαζαν ἀπό χαρά καί ἐνθουσιασμό. Κι' ἀπό τήν παρέα τους μόνο ὁ Βουγιούτσου ἔσκυψε τό κεφάλι ἀπό ντροπή καί θλίψη, κι' ἀναστέναξε βαθειά.

Ὁ Σακούνι ἔρριξε τά ζάρια κραυγάζοντας. Κέρδισα... Μέ μιᾶς τότε ὁ Ντουριοντάνα στράφηκε στό Βιντούρα καί εἶπε: «Πήγαι-

νε νά φέρης τή Ντρωπάντη, τήν πολυαγαπημένη σύζυγο τῶν Παντάβα. Ἀπό δῶ κι' ἐμπρός πρέπει νά σκουπίζει καί νά καθαρίζη τό σπίτι μας. Φέρτην, λοιπόν, χωρίς ἀναβολή»

Ὁ Βιντούρα ὅμως δέν συγκρατήθηκε καί φώναξε: «Χωρίς ἄλλο ἔχετε τρελαθεῖ, βαδίζετε πρός βέβαιη καταστροφή. Κρεμόσαστε τή στιγμή αὐτή ἀπό μιά λεπτή κλωστή πάνω ἀπό ἕνα ἀπύθμενο γκρεμό καί δέν τόν βλέπετε, γιατί ἡ ἐπιτυχία σᾶς ἔχει μεθύσει καί σᾶς θόλωσε τό μυαλό». Ὕστερα στράφηκε στή συνάθροιση καί εἶπε:

— Ὁ Γιουντιστίρα δέν εἶχε τό δικαίωμα νά στοιχηματίση τή Ντρωπάντη, μιά κι' εἶχε χάσει πιά τήν ἐλευθερία του καί μαζί μ' αὐτήν κι' ὅλα του τά δικαιώματα. Βλέπω πώς ἡ καταστροφή τῶν Κωράβα εἶναι σίγουρη, γιατί δέν πῆραν στά σοβαρά τίς προειδοποιήσεις καί συμβουλές τῶν φίλων τους. Οἱ γιοί σου, Ντριταράστρα, βρίσκονται στό δρόμο τοῦ Ἅδη.

Ὁ Ντουριοντάνα θύμωσε μέ τά λόγια τοῦ Βιντούρα καί φώναξε στόν ἁρματηλάτη του τόν Πρατιακάμη.

— Ὁ Βιντούρα μᾶς ζηλεύει καί φοβᾶται τούς Παντάβα. Ἐσύ, πού εἶσαι πιό δικός μας κι' ἀτρόμητος, σύρε ἀμέσως καί φέρε τή Ντρωπάντη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 25

Ὁ σπαραγμός καί ἡ θλίψη τῆς Ντρωπάντη

Ὁ Πρωτιακάμη πῆγε, καθώς εἶχε διαταχθῆ ἀπ' τόν ἀφέντη του, στή Ντρωπάντη καί τῆς εἶπε:

— Ὦ ἀξιοσέβαστη πριγκήπισα, μάθε πώς ὁ Γιουντιστίρα παρασύρθηκε στό παιχνίδι τῶν ζαριῶν καί ἔχασε ὅλα του τ' ἀγαθά, στό τέλος ἔπαιξε κι' ἔχασε καί σένα ἀκόμη. Τώρα λοιπόν ἀνήκεις στό Ντουριοντάνα καί ἦρθα μέ διαταγή του νά σέ πάρω. Στό ἑξῆς θά ὑπηρετῆς στό παλάτι του σάν σκλάβα. Ἡ ὑπερήφανη Ντρωπάντη, ἡ σύζυγος τοῦ αὐτοκράτορα, ξαφνιάστηκε ἀκούοντας τό τρομαχτικό αὐτό μήνυμα. — Τί εἶναι αὐτά πού μοῦ λές Πρατιακάμη; τόν ρώτησε. Εἶναι δυνατόν ἕνας πρίγκηπας νά παίξει σέ τυχερά παιχνίδια τή γυναῖκα του; Πῶς ὁ Γιουντιστίρα θά στοιχημάτιζε ἐμένα, ἀφοῦ εἶχε τόσα ἄλλα πράγματα νά παίξει; — Μά ἀκριβῶς ἐπειδή ἔχασε ὅλα του τ' ἀγαθά, ἀπάντησε ὁ Πρατιακάμη, καί δέν τοῦ ἔμενε τίποτε ἄλλο, ἀναγκάσθηκε νά παίξει καί σένα. Ὁ Γιουντιστίρα τἄχασε ὅλα, κινητά κι' ἀκίνητα. Ἔπειτα τ' ἀδέρφια του, τόν ἴδιον τόν ἑαυτό του, καί τελικά καί σένα.

Ἄν καί τά νέα ἦταν τόσο πρωτάκουστα κι' ἀναπάντεχα, πού νά σπαράζουν τήν καρδιά καί νά σκοτώνουν τήν ψυχή, ἡ Ντρωπάντη γρήγορα ξαναβρῆκε τή ψυχραιμία της καί μέ φωνή ἀγανακτισμένη, ἐνῶ τά μάτια της πετοῦσαν σπίθες ἀπ' τήν ὀργή, εἶπε:

— Γύρισε πίσω ἁρματηλάτη καί ρώτησε αὐτόν πού ἔπαιξε τό παιχνίδι, ποιόν στοιχημάτισε πρῶτα, τόν ἑαυτόν του ἤ τήν γυναῖκα του. Ρώτησέ τον μπροστά σέ ὅλους. Φέρε μου τήν ἀπάντησή του, κι' ἔπειτα μπορεῖς νά μέ πάρης.

Ὁ Πρατιακάμη γύρισε πίσω, μπῆκε στήν αἴθουσα τοῦ παιχνιδιοῦ, στράφηκε στό Γιουντιστίρα καί τοῦ μετέδωσε τά λόγια τῆς Ντρωπάντη.

Μά ὁ Γιουντιστίρα, πνιγμένος στόν ὠκεανό τῆς ἀπελπισίας του, δέν ἄκουσε, κι' οὔτε ἀπάντησε. Ὁ Ντουριοντάνα, χωρίς νά χάσει καιρό, διάταξε τόν Πρατιακάμι νά φέρη τήν ἴδια τήν Ντρωπάντη στήν αἴθουσα, γιά νά ρωτήση τόν ἄνδρα της.

Ὁ Πρατιακάμι πῆγε πάλι στά διαμερίσματα τῆς Ντρωπάντη καί τῆς εἶπε αὐτή τή φορά μέ ταπεινότητα — Ὁ Ντουριοντάνα σέ παρακαλεῖ νά ἔλθης στή συνά-

θροιση καὶ νὰ ρωτήσεις σὺ ἡ ἴδια τὸν ἄνδρα σου.

Μὰ ἡ Ντρωπάντη δὲν πείσθηκε. — Ὄχι, τοῦ εἶπε, κάνε ὅ,τι σοῦ εἶπα καὶ φέρε μου τὴν ἀπάντηση τοῦ Γιουντιστίρα. Κι' ὁ Πρατιακάμι γύρισε καὶ πάλι ἄπρακτος.

Λυσσασμένος ὁ Ντουριοντάνα ἀπὸ θυμό, στράφηκε στὸν ἀδερφό του Ντουχσασάνα καὶ τοῦ εἶπε. — Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι δειλός. Φαίνεται πὼς φοβᾶται τὸ Μπίμα. Πήγαινε λοιπὸν ἐσὺ καὶ φέρε τὴ Ντρωπάντη, ἔστω καὶ σέρνοντάς της. Ὁ κακὸς Ντουχσασάνα, μόλις πῆρε τὴν διαταγή, ἔτρεξε χαρούμενος. Μπῆκε ἀπότομα στὸ δωμάτιο τῆς Ντρωπάντη καὶ κραύγασε. — Ἔλα καὶ μὴ χασομερᾷς. Μάθε πὼς τώρα εἶσαι στὴ δούλεψή μας. Ἄσε τὶς ντροπές, ὡραία κυρία, καὶ φρόντισε νὰ μᾶς φέρεσαι εὐγενικά, ἀφοῦ σὲ κερδίσαμε. Ἔλα λοιπὸν ἀμέσως. Καὶ πάνω στὴν ἀνυπομονησία του ἔκανε νὰ τὴν τραβήξει μὲ τὴν βία. Ἡ Παντσάλι (ἄλλο ὄνομα τῆς Ντρωπάντη) σηκώθηκε τρέμοντας καὶ μὲ καρδιὰ σπαραγμένη ἀπ' τὴν ὀδύνη ἄρχισε νὰ τρέχῃ, ζητώντας καταφύγιο στὰ ἰδιαίτερα διαμερίσματα τῆς γυναίκας τοῦ Ντριταράστρα· ὁ Ντουχσασάνα ὅμως ἔτρεξε πίσω της, τὴν ἄρπαξε ἀπ' τὰ μαλιὰ καὶ τὴν ἔσυρε στὴν αἴθουσα τῶν παιχνιδιῶν.

Μὲ ἀληθινὴ φρίκη καὶ ἀποτροπιασμὸ εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ περιγράψωμε τὴν τραγικὴ αὐτὴ σκηνή, γιὰ ν' ἀντιληφθῇ ὁ ἀναγνώστης τὸ ἠθικὸ κατάντημα τῶν γιῶν τοῦ Ντριταράστρα καὶ τὸν ξεπεσμό τους.

Νεκρικὴ σιγὴ βασίλεψε στὴν αἴθουσα, τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ μοχθηρὸς πρίγκηπας μπῆκε θρισμβευτικά, σέρνοντας τὴ Ντρωπάντη. Αὐτὴ ὅμως, συγκρατώντας τὴν ὀδύνη της καὶ τὴν ἀγανάκτησίν της, στράφηκε στοὺς γεροντότερους καὶ εἶπε :

— Ὦ σεβάσμιοι πρίγκηπες, πῶς δεχθήκατε αὐτὸ τὸ παιχνίδι ; Καὶ πῶς ἀφήσατε τὸ βασιλιὰ σύζυγό μου νὰ στοιχηματίσει τὴ γυναῖκα του ; Πῶς ἐπιτρέψατε νὰ παγιδευθεῖ ὁ βασιλιὰς καὶ νὰ ἐξαπατηθεῖ ἀπὸ πονηροὺς καὶ δυνατοὺς παῖκτες ; Καὶ πῶς, ἀφοῦ πιὰ ἔπαιξε κι' ἔχασε τὴν ἐλευθερία του, τὸν ἀφίσατε νὰ διακινδυνεύσει καὶ τὴ δική μου ἐλευθερία ; Ἔπειτα ὕψωσε τὰ χέρια σὲ ἀγωνιώδη ἱκεσία, σήκωσε τὰ δακρυσμένα μάτια της, καὶ μὲ φωνὴ ποὺ κοβόταν ἀπὸ λυγμοὺς εἶπε :

— Ὦ ἐσεῖς ὅλοι, ἂν ἀγαπήσατε καὶ σεβαστήκατε τὶς μητέρες ποὺ σᾶς γέννησαν καὶ σᾶς θήλασαν, ἂν ἦταν γιὰ σᾶς πολύτιμη ἡ τιμὴ τῆς συζύγου ἢ τῆς ἀδερφῆς ἢ τῆς θυγατέρας, ἂν πιστεύετε στὸ θεὸ καὶ στὸ Ντάρμα (καθῆκον). μὴ μ' ἐγκαταλείψετε σ' αὐτὴ τὴν ἀβάσταχτη φρίκη, ποὖναι σκληρότερη κι' ἀπ' τὸν πιὸ ὀδυνηρὸ θάνατο.

Στὴ σπαραξικάρδια αὐτὴ ἔκκληση, ποὺ ἔμοιαζε μὲ τὴν κραυγὴ ἐλαφιοῦ θανάσιμα πληγωμένου, οἱ γεροντότεροι χαμήλωσαν τὶς κεφαλές τους ἀπὸ ντροπὴ καὶ θλίψη Ὁ Μπίμα δὲν μπόρεσε πιὰ νὰ συγκρατηθῇ. Ἡ ἀγανάκτησή του ἐκδηλώθηκε μ' ἕνα ἄγριο βρυχηθμὸ λιονταριοῦ, ποὺ τράνταξε τοὺς τοίχους τῆς αἴθουσας, καὶ κοιτάζοντας τὸ Γιουντιστίρα εἶπε :

— Πόσο ξέπεσες, ἀδελφέ μου· Ἀκόμα κι' οἱ ἐπαγγελματίες χαρτοπαῖκτες δὲν στοιχηματίζουν τὶς πόρνες ποὺ ζοῦν μαζί τους, καὶ σύ, χειρότερος ἀπ' αὐτούς, ἔπαιξες τὴν ἀτίμητη σύζυγό σου. Τώρα ἐγκαταλείπεις τὴ θυγατέρα τοῦ Ντρουπάντα στὰ χέρια τῶν ἀχρείων αὐτῶν κακούργων. Ἐγὼ δὲν μπορῶ ν' ἀνεχθῶ αὐτὴ τὴν ἀφάνταστη ταπείνωση. Εἶσαι ἡ αἰτία τοῦ φρικτοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος. Καὶ ὑψώνοντας τὴ φωνὴ κραύγασε. Ἀδερφέ μου Σαχαντέβα, τρέξε φέρε φωτιὰ γιὰ νὰ κάψω αὐτὰ τὰ ἀνόσια χέρια ποὔριχναν τὰ ζάρια.

Ὁ Ἀρτζούνα προσπάθησε νὰ ἠρεμήσει τὸ Μπίμα. — Πῶς, τοῦπε, μιλᾷς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο; Ἡ συνομωσία ποὺ μηχανεύθηκαν

οἱ ἐχθροί μας μπερδεύει καὶ μᾶς στούς βρόχους της, σπρώχνωντάς μας νά ἀλληλοσκοτωθοῦμε. Δέν εἶναι, λοιπόν, σωστό νά παρασυρθοῦμε καὶ νά παγιδευθοῦμε ἀπ' αὐτούς. Συγκρατήσου. Ἀκούοντας τά ψύχραιμα αὐτά λόγια τοῦ ἀδελφοῦ του ὁ Μπίμα συνῆλθε καὶ συγκράτησε τήν ὀργή του.

Ὁ Βικάρνα, ἕνας ἀπ' τούς γιούς τοῦ Ντριταράστρα, δέν μπόρεσε ν' ἀνθέξη στό θέαμα τῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ σπαραγμοῦ τῆς Παντσάλι, σηκώθηκε καὶ εἶπε.

— Ὦ γενναῖοι ξατρίγια, γιατὶ σωπᾶτε; Εἶμαι πολύ νέος, τό ξέρω, μά ἡ ἀδικαιολόγη σιωπή σας μ' ἀναγκάζει νά μιλήσω. Σᾶς παρακαλῶ νά μ' ἀκούσετε. Ὁ Γιουντιστίρα μπερδέφτηκε στό παιχνίδι αὐτό, πού εἶχε προσχεδιασθεῖ σ' ὅλες του τίς λεπτομέρειες. Παρασύρθηκε καὶ στοιχημάτησε τή γυναῖκα του, χωρίς ν' ἄχει τό δικαίωμα γιατὶ αὐτή δέν ἀνήκει μονάχα σ' αὐτόν. Τό στοίχημα, λοιπόν, αὐτό εἶναι ἄκυρο καὶ γιά τό λόγο ἀκόμα πώς ὅταν τήν στοιχημάτιζε εἶχε χάσει πιά τήν ἐλευθερία του καὶ μαζὶ μ' αὐτή τά δικαιώματά του. Μά ἀκόμα ὑπάρχει κι' ἄλλος λόγος. Ἡ πρόταση γιά τό στοίχημα ἔγινε ἀπό τό Σακούνι κι' αὐτό εἶναι ἀντίθετο μὲ τούς νόμους τοῦ παιχνιδιοῦ, πού ὁρίζουν πώς κανένας παίκτης δέν ἔχει τό δικαίωμα νά προτείνει στόν ἄλλο τό ἀντικείμενο πού αὐτός ἐπιθυμεῖ. Ἄν λοιπόν ἐξετάσωμε ὅλα αὐτά τά πράγματα, πρέπει νά παραδεχθοῦμε πώς ἡ Παντσάλι δέν κερδήθηκε νόμιμα καὶ ὀφείλομε νά τήν ἀφήσωμε ἐλεύθερη. Αὐτή εἶναι ἡ γνώμη μου.

Ἡ θαρραλέα ἐπέμβαση τοῦ Βικάρνα, μὲ τή σοφία πού δίδει ὁ Θεός, φώτισε αἰφνίδια τά πνεύματα τῶν συγκεντρωμένων πριγκήπων καὶ πολλές φωνές ἐπιδοκιμασίας ἀκούσθηκαν. Κάποιος φώναξε:«Ὁ νόμος τοῦ ντάρμα σώθηκε, ὁ νόμος τῆς δικαιοσύνης θριάμβευσε».Μά τή στιγμή ἐκείνη σηκώθηκε ὁ Κάρνα καὶ εἶπε: Ὦ Βικάρνα, ξεχνόντας πώς στή συγκέντρωση αὐτή βρίσκονται πολλοὶ γεροντότεροι ἀπό σένα, πῆρες τό λόγο γιά νά μᾶς θυμήσης τό νόμο καὶ τό δίκαιο. Ἀμαθής, καθώς εἶσαι, παρασύρθηκες. καὶ μέ τή νεανική σου ὁρμή ἔβρισες τήν οἰκογένεια πού σέ γέννησε, ὅπως ἡ φλόγα πού γεννιέται ἀπ' τό ἀρανὶ (εἶδος ξύλου πού μέ τήν τριβή παράγει φωτιά) κατακαίει τήν ὕλη πού τήν δημιούργησε. Μοιάζεις σάν ἕνα τρελλό πουλί, πού καταστρέφει τήν ἴδια του φωλιά. Ἀπ' τήν ἀρχή τοῦ παιχνιδιοῦ ὁ Γιουντιστίρα, πού ἦταν ἐλεύθερος, διακινδύνεψε ὅλα ὅσα εἶχε, καὶ μέσα σ' αὐτά, φυσικά, περιλαμβάνεται κι' ἡ Ντρωπάντη. Νόμιμα, λοιπόν, τήν κέρδισε ὁ Σακούνι Τίποτε ἄλλο δέν ἔχουμε νά ποῦμε πάνω στό ζήτημα αὐτό. Μάλιστα καὶ τά ροῦχα πού φοροῦν οἱ Παντάβα ἀνήκουν στό Σακούνι. Μπρός, λοιπόν, Ντουχσασάνα, πάρε τά ροῦχα τους, πάρε καὶ τή ρόμπα τῆς Ντρωπάντη καὶ δῶσε τα στό Σακούνι.

Μόλις ἀκούσανε οἱ Παντάβα τά σκληρά λόγια τοῦ Κάρνα, νοιώθοντας πώς ἔπρεπε νά ὑποστοῦν ὅλες τίς δοκιμασίες τοῦ Ντάρμα, πέταξαν ἀπό πάνω τους τούς πολυτελεῖς μανδύες τους, ἀποδείχνοντας πώς ἦταν ἕτοιμοι νά τηρήσουν τό λόγο τους.

Ὁ Ντουχσασάνα, βλέποντας πώς ἡ Ντρωπάντη δέν ἔδειχνε διάθεση νά παραδώσει τά ροῦχα της, τήν πλησίασε κι' ἑτοιμάστηκε νά τῆς τά ἀφαιρέσει. Ἀπελπισμένη ἀπό κάθε ἀνθρώπινη βοήθεια, μέ τήν ἀγωνία τῆς ὑπέρτατης ἀπελπισίας, ἡ Ντρωπάντη ἐπικαλέσθηκε τή θεία ἀντίληψη καὶ βοήθεια. Ὦ Κύριε τοῦ κόσμου καὶ θεέ μου, πού πιστεύω καὶ ἐμπιστεύομαι, μή μ' ἐγκαταλείψης στή σκληρή αὐτή δοκιμασία. Σύ εἶσαι ἡ μόνη μου καταφυγή. Προστάτεψέ με. Καὶ λέγοντας αὐτά, ἔπεσε λιπόθυμη. Μά οὔτε αὐτό συγκράτησε τόν ἀχρεῖο Ντουχσασάνα, πού ἄρχισε ἀναίσχυντα νά γδύνει τή Ντρωπάντη. Καὶ καθώς οἱ πονόψυχοι καὶ καλοὶ ἄνθρωποι γύρι-

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΣΤΗ ΣΕΛΗΝΗ

Στὰς 4 Ὀκτωβρίου 1957 ἡ Σοβιετικὴ Ἕνωσις κατέπλησσε τὸν κόσμο μὲ τὴν ἐκτόξευσι τοῦ πρώτου τεχνητοῦ δορυφόρου τῆς Γῆς, τοῦ Σπούτνικ. Ἀκριβῶς μετὰ δύο χρόνια ἔθεσε εἰς τροχιάν, μεταξὺ Γῆς καὶ Σελήνης, τὸν πρῶτο «αὐτόματο διαπλανητικὸ σταθμό», ἤτοι νέον τύπο τεχνητοῦ δορυφόρου, ὁ ὁποῖος ἔφθασε στὴ Σελήνη, ἐφωτογράφησε τὸ ἀόρατο ἡμισφαίριό της, ξαναγύρισε στὴν ἀτμόσφαιρα τῆς Γῆς καὶ μετέδωσε τὶς φωτογραφίες καὶ πλῆθος ἄλλες πληροφορίες τεραστίου ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος, συνεχίζοντας τὴν πορεία του. Ἡ σύμπτωσις τοῦ σοβιετικοῦ αὐτοῦ ἐπιτεύγματος μὲ τὴν ἐπέτειο τοῦ πρώτου Σπούτνικ ἦταν ἀσφαλῶς ἠθελημένη. Καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι οἱ Σοβιετικοὶ ἐπιστήμονες ᾐσθάνοντο «σιγουριὰ» στὸ πείραμά τους.

Καθὼς εἶναι γνωστό, εἶχε προηγηθεῖ ἡ ἐκτόξευσις δύο πυραύλων, μὲ προορισμὸ τὴν Σελήνη: Τοῦ Λοῦνικ I, ὁ ὁποῖος ἔκαμε περιφορὰν γύρω ἀπὸ τὴ Σελήνη καὶ τοῦ Λούνικ II, ὁ ὁποῖος ἔφθασε στὴ Σελήνη.

Τώρα γίνεται λόγος περὶ «ἐπικειμένης» ἀποστολῆς ἀνθρώπων στὸ διάστημα, μὲ ἐπακόλουθο ἀπόπειρα ἀποβάσεως στὸν Ἄρη.

Τὰ στάδια ποὺ διέτρεξαν ἕως τώρα οἱ ἐπιστήμονες γιὰ τὴν κατάκτησι τοῦ διαστήματος εἶναι: Δορυφοροποίησις μιᾶς μάζας ἐκτοξευθείσης ἀπὸ τὴν Γῆ (Σπούτνικ), ἀπομάκρυνσις ὁριστικὴ ἑνὸς βλήματος ἀπὸ τὴν γήϊνη ἕλξι (Λούνικ I), ἐκτόξευσις

ζαν ἀλλοῦ τὰ μάτια, γιὰ νὰ μὴν ἀντικρύζουν τὸ ἀποκρουστικὸ θέαμα, ἔγινε τὸ θαῦμα. Μάταια ὁ Ντουχσασάνα πάλευε γιὰ νὰ τὴν ξεγυμνώσει, γιατὶ καθὼς τῆς ἔβγαζε τὸ ἕνα ροῦχο, ἕνα ἄλλο ροῦχο ἐμφανιζόταν καὶ κάλυπτε τὸ σῶμα της. Σὲ λίγο ἕνας μεγάλος σωρὸς πολυτελέστατες ρόμπες εἶχε μαζευτεῖ πλάϊ του, ὅσπου ὁ Ντουχσασάνα βαρέθηκε καὶ κάθησε. Μπροστὰ στὸ θαῦμα αὐτὸ ὅλοι ἔμειναν ξαφνιασμένοι. Κι' ὅσοι εἶχαν καρδιά, μὲ δάκρυα εὐχαρίστησαν τὸ Θεό.

Ὁ Μπίμα καὶ πάλι δὲν κρατήθηκε, καὶ μὲ τρεμάμενα χείλη ξεστόμισε, μὲ βροντερὴ φωνή, τὸν τρομερὸ ὅρκο:

— Νὰ μὴν ἀξιωθῶ ποτὲ νὰ πατήσω τὸν εὐλογημένο τόπο τῶν προγόνων μου, ἂν δὲν ξεσκίσω μὲ τὰ ἴδια μου χέρια τὸ στῆθος τοῦ αἰσχροῦ καὶ ἄτιμου Ντουχσασάνα, κι' ἂν δὲν πιῶ τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς τοῦ ἀνάξιου αὐτοῦ ἀπογόνου τῆς γενιᾶς τῶν Μπαράτα.

Καὶ μὲς στὴ σιγαλιὰ τῆς νύχτας ἀκούστηκαν ξαφνικὰ οὐρλιάσματα τσακαλιῶν, κι' ἄλλες παράξενες κραυγὲς καὶ κροάσματα σαρκοβόρων πουλιῶν, προμηνύματα γιὰ μελλούμενες συμφορές.

Οἱ πρῶτοι ἀστροναῦται : Τὰ δύο σκυλιὰ «Γενaία» καὶ «Τολύπη», μαζὶ μ' ἕνα λαγό, ποὺ ἐταξίδεψαν στὸ διάστημα καὶ γύρισαν μὲ σοβιετικὸν πύραυλο.

ἀντικειμένου ἀπὸ τὴν Γῆ πρὸς ἕνα ἄλλο οὐράνιο σῶμα (Λούνικ ΙΙ) καὶ θέσις ἑνὸς πυραύλου εἰς τροχιὰν μεταξὺ Γῆς καὶ Σελήνης (Λούνικ ΙΙΙ). Τὰ προσεχῆ βήματα ἀναμένεται νὰ εἶναι: Ταξίδι ἀνθρώπου μέσα στὸν κῶνο βαλλιστικοῦ βλήματος, ἀποστολή του μέσα σ' ἕνα τεχνητὸ δορυφόρο τῆς Γῆς, πτῆσις περὶ τὴν Σελήνη, τέλος ἄφιξις στὴ Σελήνη, ὕστερα στὸν Ἄρη καὶ στὴν Ἀφροδίτη. Ἀλλ' ἄραγε, θα πραγματοποιηθοῦν ὅλα αὐτά; Ἤ ἕνας πυρηνικὸς πόλεμος θα ἐπαναφέρῃ τοὺς ἀνθρώπους τῆς Γῆς εἰς ἡμιαγρίαν κατάστασιν;

ΔΙΑΠΛΑΝΗΤΙΚΑ ΟΝΤΑ

Πολλὰ γράφονται, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ γιὰ τὸ ἐνδεχόμενον τῆς συναντήσεως διαπλανητικῶν ὄντων. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ ἄλλη πλευρὰ τῆς Σελήνης κατοικεῖται καὶ ἀπο ἐκεῖ ξεκινοῦν οἱ «ἱπτάμενοι δίσκοι». Μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ὄντα σὲ ἄλλους πλανῆτες ; Και τι λογῆς ὄντα ; Καὶ σὲ ποιοὺς πλανῆτες ; Σὲ ὅλους ἢ σὲ μερικούς; Σὲ ποιούς εἶναι δυνατὴ ἡ ζωὴ καὶ σὲ ποιοὺς ὄχι ;

Ὁπωσδήποτε, ὑπάρχουν μερικοι οἱ ὁποῖοι εἶναι πεπεισμένοι. Π.χ. ὁ στρατηγὸς Μὰκ Ἄρθουρ πιστεύει, ὅτι καθὼς οἱ θεοι τοῦ Ὀλύμπου κατέβαιναν και πολεμοῦσαν στὸ πλευρὸ τῶν θνητῶν, ἔτσι καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τοῦ Κορεατικοῦ πολέμου ἡ «ἐξωγήϊνος» ἀεροπορία συνεργάσθηκε καὶ μὲ τὴν ἀμερικανικὴ καὶ μὲ τὴν ρωσική. Μὲ ἄλλα λόγια, καὶ στὸ διάστημα ἀντίπαλα μπλόκ...

ΣΕΛΗΝΗ ΚΑΙ ...
ΠΡΟΠΑΤΟΡΙΚΟΝ ΑΜΑΡΤΗΜΑ

Διαβάζομεν εἰς τὰς ἐφημερίδας :

ΠΟΛΙΣ ΤΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ. Ποία εἶναι ἡ θέσις τῶν ἀνθρώπων τῆς Σελήνης (ἐὰν ὑπάρχουν) ἔναντι τοῦ Θεοῦ ; Βαρύνονται ἢ ὄχι ὑπὸ τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος; Αὐτὸ το ἐρώτημα ἀπασχολεῖ τον διάσημον καθολικὸν Θεολόγον Ραϋμόντο Σπιατσι εἰς ἄρθρον του δημοσιευθὲν εἰς τὸ ἀνεπίσημον δημοσιογραφικὸν ὄργανον τοῦ Βατικανοῦ «Ὀσσερβατόρι ντελλὰ Ντομενικα». Ὁ πατὴρ Ραϋμόντο ἀναλύει ὡς ἑξῆς τὸ θέμα του :

«Και ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι εἰς τὴν Σελήνην ὑπάρχουν ἄνθρωποι ὅμοιοιμὲ ἡμᾶς, δὲνγνωρίζομεν ποία εἶναι ἡ πνευματική των θέσις ἔναντι τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς χάριτος. Τὸ προπατορικὸν ἁμαρτημα, ἐπῆλθε τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Ἀδὰμ ἔφαγε τὸν ἀπηγορευμένον καρπὸν καὶ τοῦτο ἐκληροδοτήθη εἰς ὅλας τὰς ἐπομένας γενεάς. Οἱ ἄνθρωποι ὅμως οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς Γῆς καθαίρονται ἀπὸ τοῦ ἁμαρτήματος τούτου διὰ τοῦ μυστηριου τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον τελεῖται ὀλιγον μετὰ τὴν γέννησίν των».

Εἶναι εὐτύχημα ὅτι τὸ Βατικανὸν ἔλυσε ὅλα τὰ ἄλλα προβλήματα—κοινωνικά, ψυχολογικά, συνειδησιακά—, ὥστε τώρα νὰ ἀπασχολεῖται μὲ τὸ ἐὰν οἱ πιθανοὶ (μᾶλλον ἀπίθανοι) κάτοι τῆς Σελήνης βαρύνονται ἢ ὄχι μὲ τό ... προπατορικὸν ἁμάρτημα ! !

ΣΤΟ ΝΑΥΠΛΙΟΝ

Ὁ μητροπολίτης Ἀργολίδος Χρυσόστομος ἔκλεισε τὸν ἐνοριακὸν ναὸν Ἁγίου Κωνσταντίνου στὸ Ναύπλιον, ὅταν ἀπελπίσθηκε ὅτι αἱ ἀρχαὶ θ' ἀπεμάκρυναν ἕναν «κακόφημον οἶκον» εὑρισκόμενον εἰς ἀπόστασιν χιλίων μέτρων. Καθὼς ἀνεγράφη στὶς ἐφημερίδες, ὁ Σεβασμιώτατος, μιὰ Κυριακὴ (23 Αὐγούστου) μετέβη στὴν ἐκκλησία καί :

« εἰς κήρυγμά του ἐκάλεσε τό ἐκκλησιασμα νὰ μεταβῇ καὶ νὰ ἐκδιώξῃ τὰς ἱεροδούλους «ἔστω καὶ διὰ λίθων», ἄλλως θὰ ἔδιδε διαταγὴν κλεισίματος τοῦ ναοῦ ἀπὸ τῆς 1ης Σεπτεμβρίου. Φυσικα, οὐδεὶς ἐσκέφθη να βιαιοπραγήσῃ.

Τὸ ἐκκλησίασμα, προφανῶς, θυμήθηκε τὸ Εὐαγγέλιο..

ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΑΜΑΡΤΩΛΟΥΣ

Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτό, ἔγραψε ὁ κ. Σπορίδης στὸ «Ἔθνος» τὰ κάτωθι :

Νὰ μὲ συγχωρῇ ὁ Μητροπολίτης Ἀργολίδος, ὁ ὁποῖος ἔκλεισε μίαν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ διότι εἰς ἀπόστασιν ἑνὸςχιλιομέτρου ἐλειτούργει ἕνας ναὸς τῆς πανδήμου Ἀφροδίτης. Ἀλλὰ φοβοῦμαι, ὅτι εὑρισκονται μακρὰν τοῦ χριστιανικοῦ πνεύματος οἱ ἴδιοι καὶ πολὺ μακρυὰ ἀπὸ τὸν γλυκύτατον Ναζωραῖον. Διότι ὁ Ἰησοῦς δὲν ἦλθεν εἰς τὴν Γῆν διὰ τοὺς δικαίους. Δὲν ἦλθε διὰ τοὺς ἁγνούς. Δια τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἦλθε. Πρὸς αὐτοὺς ἀπηυθύνθη καὶ αὐτοὺς προσεπάθησε καὶ προσπαθεῖ εἰς τοὺς αἰῶνας νὰ σώσῃ! Θρησκεια τῶν ἁμαρτωλῶν εἶναι ὁ Χριστιανισμός, παρηγοριὰ ἐκείνων, ποὺ δὲν κατώρθωσαν νὰ εἶναι ἁγνοί, πρᾶοι καὶ ταπεινοί. Τὶ ἔκαναν, λοιπόν, ὑπέρ αὐτῶν οἱ κατὰ τῆς ἁμαρτιας καὶ τῆς κοντῆς φούστας κραυγάζοντες ἱεράρχαι; Προσέφερον παραμυθίαν; Προσέφερον βοήθειαν ψυχικήν; Βοήθειαν ὑλικήν; Προσεπάθησαν νὰ τοὺς ἐπαναφέρουν εἰς τὸν ὀρθὸν δρόμον καὶ ἀπέτυχαν; Τι ἔπραξαν, τέλος πάντων, ὡς ποιμένες καὶ πνευματικοὶ ἡγέτες ἀνθρώπων θνητῶν,

ποὺ ἔχουν τὰς ἀδυναμίας των, τὰς κακίας των, τὰς ψυχικάς, ἔστω ἀναπηρίας των; Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι πόλεμος κατὰ τοῦ ξεμπρατσώματος τῶν θηλυκῶν καὶ τῶν πορνείων. Ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀγὼν ὑπὲρ τῆς βοηθείας τοῦ πλησίον καὶ τῆς ψυχικῆς ἀνατάσεως τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Καὶ ἀπὸ αὐτῆς τῆς πλευρᾶς, τί ἔκαμαν οἱ κραυγάζοντες ἱεράρχαι;

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Διαβάζομε μὲ μεγάλη ἀπορία στὶς ἐφημερίδες:

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ. Τηλεγράφημα ἐκ Καρυῶν ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίασιν τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως ἀπεφασίσθη ἡ ἀπαγόρευσις τῆς χρησιμοποιήσεως ραδιοφώνων εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος.

Δηλαδή, ὑπῆρχαν ραδιόφωνα καὶ ἀπηγορεύθη ἡ περαιτέρω χρησιμοποίησίς των ἢ ἐζητήθη ἡ τοποθέτησις καὶ δὲν ἐπετράπη; Πάντως, πολὺ σωστὰ ἀπηγορεύθησαν τὰ ραδιόφωνα, ποὺ θὰ ἔφερναν ρυθμοὺς ἀπαράδεκτους στὸ ὄρος, ὑποτίθεται, τῆς γαλήνης καὶ τῆς περισυλλογῆς . . .

ΔΙΠΛΩΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΕΣ

Ἀναδημοσιεύομεν ἄνευ σχολίων :

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ. Τὰ «ψευδοπανεπιστήμια» τὰ ὁποῖα δίδουν διπλώματα εἰς σπουδαστὸς ποὺ φοιτοῦν εἰς αὐτά. . δι' ἀλληλογραφίας, κάνουν «χρυσὲς δουλειές», κερδίζοντα ἑκατομμύρια δολλαρίων!

Τοῦτο ἀπεκάλυψε τὸ Ἀμερικακανικὸν Ἰνστιτοῦτον ἐκπαιδεύσεως εἰς δημοσιευθεῖσαν πρὸ ἡμερῶν ἔκθεσίν του εἰς τὴν ὁποίαν ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς:

Ὑπάρχουν 200 τέτοια «πανεπιστήμια» εἰς τὰς Ἡν. Πολιτείας τὰ ὁποῖα ὑπολογίζεται ὅτι κερδίζουν 750.000.000 δολλάρια ἐτησίως!

Μὲ 100 δολλάρια ἠμπορεῖτε νὰ ἀποκτήσετε ἕνα δίπλωμα τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς δίδη πλέον τὸ δικαίωμα νὰ γράφετε, κάτω ἀπὸ τὴν ὑπογραφήν σας τὰ ἀρχικὰ «Δ. Θ. Μ.» δηλαδὴ «Διδάκτωρ τῆς Θεολογίας εἰς τὴν Μεταφυσικήν»!

Ὑπάρχουν διπλώματα Φυτολογίας, Χειροπρακτικῆς καὶ Βοτανικῆς Ἰατρικῆς, ὡς καὶ ἄλλα περισσότερον ἀπίθανα.

Δέον νὰ σημειωθῆ ὅτι χιλιάδες «φοιτητῶν», κυρίως εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν, λαμβάνουν ἐτησίως τὸ «δίπλωμά» των ἀπὸ τὰ «πανεπιστήμια» αὐτά!

"ΕΤΟΣ ΚΑΛΒΟΥ"

Θὰ ἔχομε, λοιπόν, «ἔτος Κάλβου», πρὸς τιμὴν τοῦ μεγάλου μας Ποιητῆ. Πολὺ σωστό. Πῶς, ὅμως, θὰ ἐκδηλωθῆ ὁ θαυμασμός μας γιὰ τὸ ἔργο του ; Θὰ γίνη μετακομιδὴ τῶν ὀστῶν του ἀπὸ τὴν Ἀγγλία στὴν Ἑλλάδα. Κι' ἐμεῖς νομίζαμε ὅτι ὁ Κάλβος δὲν τιμᾶται γιὰ τὸ σκελετό του, ἀλλὰ γιὰ τὶς πνευματικὲς ἐκδηλώσεις του!! Μιὰ καλαίσθητη, δηλαδή, καὶ προσιτὴ σὲ ὅλους ἔκδοση τῶν ποιημάτων του νομίζαμε ὅτι θὰ ἦταν πολὺ πιὸ ἐνδεδειγμένη, παρὰ τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ σκελετό του. «Ἀνδρῶν ἐπιφανῶν πᾶσα γῆ τάφος» καὶ «Ἄφετε τοὺς νεκροὺς θάπτειν τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς». Ἀλλὰ ποιὸς τ' ἀκούει αὐτὰ τώρα... Ἐκτὸς ἂν πάρουμε μὲ στενὴ ἔννοια τοὺς νοσταλγικοὺς στίχους τοῦ Ποιητῆ :

Ἂς μὴ μοῦ δώση ἡ μοῖρά μου
Εἰς ξένην γῆν τὸν τάφον·
Εἶναι γλυκὺς ὁ θάνατος
Μόνον ὅταν κοιμώμεθα
Εἰς τὴν πατρίδα.

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

—*Τὰ Γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ μετεφέρθησαν Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος. Εἶναι ἀνοικιὰ κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11-12 π. μ. και 6,30-7,30 μ. μ.*

—*Τὸ παρὸν τεῦχος καθυστέρησε νὰ κυκλοφορήση λόγῳ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ Τυπογραφείου μὲ τὴν ἐκτύπωση τοῦ βιβλίου «Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας». Τὸ προσεχὲς τεῦχος θὰ κυκλοφορήση κανονικὰ ἐντὸς τοῦ Δεκεμβρίου.*

— *Οἱ συνδρομηταὶ οἱ ὁποῖοι ἀλλάζουν διεύθυνσιν νὰ μᾶς γνωστοποιοῦν τὴ νέα διεύθυνσή τους, ὥστε νὰ λαμβάνουν χωρὶς καθυστέρηση τὰ τεύχη*

— *Οἱ συνδρομηταὶ καὶ φίλοι τοῦ ΙΛΙΣΟΥ δύνανται νὰ ἐπισκέπτωνται τὰ Γραφεῖα καὶ νὰ ἐκφράζουν μὲ κάθε ἐλευθερία τὶς ἀπόψεις τους σχετικὰ μὲ τὴ δημοσιευόμενη ὕλη,*

— *Ἐπειδὴ οἱ ἐναπομείναντες τόμοι ΙΛΙΣΟΥ 1956 εἶναι ὀλίγοι, εἰδοποιοῦνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι νὰ φροντίσουν νὰ τοὺς προμηθευθοῦν, πρὶν ἐξαντληθοῦν. Τιμὴ τόμου δρχ. 30*

— *Προηγούμενα τεύχη καὶ τόμοι πωλοῦνται εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6) κάθε Δευτερα καὶ Παρασκευὴ 11-12 καὶ 6,30 - 7,30 καθὼς καὶ εἰς τὰ Βιβλιοπωλεῖα Ἀθηνῶν: «Ἑστία» Ἰω. Κολλάρου (Σταδίου 38), Μ. Βασιλείου (Σταδίου 40), Χ. Κορνάρου (Σταδίου 34 β) Ἐκδόσεις Γκοβόστη (Πεσμαζόγλου 9), Π. Πατσιλινάκου (Πανεπιστημίου 47), Προμηθεὺς (Σταδίου 41).*

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Γ. Βασ., Θεσ)κην. Νὰ μᾶς γράψετε ποια τευχη σᾶς λειπουν, ὥστε να σᾶς τὰ στειλωμεν, πριν ἐξαντληθοῦν. Ὅταν οἱ συνδρομηταί μας ἀλλάζουν διεύθυνσιν πρέπει νὰ μᾶς εἰδοποιοῦν, ὥστε νὰ μεταβάλωμεν τὰς διευθύνσεις των. **Κ. Παπακ., Πειραιᾶ.** Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρία καὶ ὁ Συν)σμὸς «Θεοσοφικαὶ Ἐκδόσεις» συστεγάζονται μὲ τον «ΙΛΙΣΟΝ», Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος. Ἡ Θεοσοφικὴ Ἑταιρια ἀνεχωρησε πρὸς 8 μηνῶν ἀπο το κτιριον τῆς ὁδοῦ Γ' Σεπτεμβριου, ὅπου εἶχε στεγασθῆ μεταπολεμικῶς. **Π. Ρουσ., Ἀθήνας.** Θὰ δεχθοῦμε εὐχαρίστως την ἐπισκεψίν σας στὰ Γραφεῖα μας, **Π. Σακ., Θεσ)κην.** Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλα σας λογια καὶ τις προσπάθειές σας γιὰ τὴ διάδοση τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ». Ὅλοι πρέπει νὰ φροντιζουν γιὰ τὴν αὔξηση τῶν συνδρομητῶν. **Π Χριστ., Λευκωσίαν.** Ἀντιπροσωπος τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» στὴν Κῦπρο εἶναι τὸ Βιβλιοπωλεῖον Ἀντ. Στυλιανοῦ εἰς Λεμεσον, ὅπου μπορεῖτε ν' ἀγοράσετε «Τὸ κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας». **Α. Σακ., Αἴγυπτον.** «Το κλειδὶ τῆς Θεοσοφιας» ἐσταλη Συνδρομή σας 1960 ἐκρατήθη. Ἀπομένουν εἰς πίστωσίν σας δρχ. 165. **Β. Μιχ., Αἴγυπτον.** Ἀναμένομεν ἐπιστολην σας καὶ ἔμβασμα. **Π. Μάρκ, Δράμαν.** Τὰ βιβλία ἐσταλησαν. **Κ. Τζώρ., Πρέβεζαν.** Τομοι «ΙΛΙΣΟΥ» 1957 καὶ 1958 ἐστάλησαν, **Σ. Φουρν., Ἀλεξ)πολιν.** Ἀπεστείλαμεν πληροφορίας ἀπὸ 14)10)59. **Γ. Ζιώγ., Δράμαν.** Σᾶς ἐγράψαμεν κατ' ἐπανάληψιν, χωρὶς νὰ λάβωμεν ἀπάντησιν. **Ρ. Βαμβ., Καβάλαν.** Ἀπεστείλαμεν 5 ἀντιτυπα «Το κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας». **Ἰω. Κωνστ, Ἀλεξ)πολιν.** Ἀπεστειλαμεν 4 ἀντίτυπα «Τὸ κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας». **Δρ Κωλ., Κάλυμνον.** Ἐλήφθη ἀντίτιμον βιβλίων, εὐχαριστοῦμεν. **Μ. Καρδ., Ν. Φιλαδέλφεια.** Πολὺ ἐνδιαφέρουσες οἱ ἀπόψεις σας. Περάσετε κάποτε νὰ συζητήσουμε.

Ἐκλεκταὶ Ἐκδόσεις

— Ἐν πρώτοις, «Τὸ κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας», τοῦ ὁποίου ἀποσπάσματα δημοσιεύονται στὸ παρὸν τεῦχος, μεταφρασμένο ἀπὸ τὴν ἀλησμόνητη καθηγήτρια τῆς Φυσικῆς Μαρίκα Ἰ. Σακελλαρίου-Κανδήλη, ἔκδοση τοῦ Συν)σμοῦ «Θεοσοφικαὶ Ἐκδόσεις».

— Σὲ καλαίσθητη ἔκδοση τοῦ «Δίφρου» ὁ γνωστος ποιητης καὶ κριτικος κ. Ἀντρέας Καραντώνης ἐκυκλοφόρησε συλλογὴ ποιημάτων «Βίος καὶ Ἀέτωμα». Ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» συγχαίρει τὸν ἔγκριτο συγγραφέα γιὰ τη σημαντική του προσφορὰ στὰ Γράμματα καὶ θὰ δημοσιεύση στὸ προσεχὲς τεῦχος κριτικο σημείωμα τοῦ κ. Χρ. Ριζοπούλου.

— Εἶναι γνωστη ἡ γιγάντια ἐργασία τῶν ἀδελφῶν Σπυρ. καὶ Κων. Βοβολίνη, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸν πρῶτον τόμον τοῦ «Μεγαλου Ἑλληνικοῦ Βιογραφικοῦ Λεξικοῦ», ποὺ ἀποτελεῖ μνημεῖο τῆς ζωντανῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας, συνεχίζουν ἕνα ἐθνικὸν ἔργον.

—Αἱ ἐκδόσεις «Φαιστὸς» ἐκυκλοφόρησαν τὸ μυθιστόρημα «πάνω στὸ μεγάλο δρόμο» τῆς κ. Ἰουλίας Δαβάρα. Εἶναι ἕνα θαυμάσια γραμμένο βιβλίο, ποὺ περιγράφει παραστατικά, μὲ ἁπλοτητα, ζωντάνια καὶ ὀξύτατη ψυχολογικὴ παρατήρηση ἕνα κομμάτι ἀληθινῆς ζωῆς. Ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» συγχαίρει τὴν καλή του φίλη γιὰ την ὡραια της προσφορὰ στὴν ἑλληνικὴ φιλολογια.

— Το βιβλίο τῆς Διδω Σωτηριου «Οἱ νεκροι περιμένουν» εἶναι ἕνα κοινωνικὸ μυθιστόρημα,ποὺ μᾶς ξαναφέρνει στη μνήμη τὸ Μικρασιατικὸ ἔπος καὶ τὴν προσφυγιά. Διαβάζεται μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον.

— Στὴ σειρὰ τῆς «Βιβλιοθήκης τῆς Σφιγγὸς» ὁ φίλος συγγραφεὺς Π. Γκράβιγγερ, ἀκούραστος ἐκδότης ἔργων ἐσωτερικῆς φιλοσοφίας και Ἀποκρυφισμοῦ, ἐκυκλοφόρησε ογκῶδες ἔργον του «Τὸ Ἀλχημικὸν Μέγα Ἔργον». ποὺ ἀποτελεῖ τὸν Α΄ τόμον «Ἐγχειριδίου Ἑρμητικῆς Φιλοσοφίας». Ὁ τόμος κοσμεῖται μὲ 50 εἰκόνες, πολλὲς ἐκτὸς κειμένου.

Ἕνα Ἑλληνικὸ Περιοδικὸ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀναδημοσιεύει ἄρθρον ἀπὸ τὸν «ΙΛΙΣΟ», χωρὶς νὰ ἀναφέρη τὴν προέλευσή του. Εὐχαριστοῦμε τὸ Περιοδικὸ γιὰ τὴν ἐκτίμησή του στὴν ὕλη τοῦ ΙΛΙΣΟΥ. Ἐγράψαμε ὅμως καὶ ἄλλοτε,ἐπαναλαμβάνομε καὶ πάλι: Κάθε ἀναδημοσίευση ἀπὸ τὸν ΙΛΙΣΟ εἶναι ἐπιτρεπτή—καὶ τιμητικὴ γιὰ μᾶς—, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅμως ὅτι θὰ ἀναφέρεται ἡ προέλευσή της.

Ἀπὸ ὅσα μᾶς γράφουν

Ν. Χαρισ. (Χαλκίς): Ὁ ΙΛΙΣΟΣ πρεπει νὰ διαδοθῇ εὐρέως, διότι ἡ ὕλη του εἶναι ἐξαιρετικὴ καὶ εὐχάριστος πρὸς ἀνάγνωσιν, κάθε δὲ νέον τεῦχος τὸ εὑρίσκω και πιὸ ἐνδιαφέρον ἀπὸ τὸ προηγούμενον . . .

Μ. Νικατσ. (Ἀθῆναι): Σᾶς εὐχαριστῶ διότι μοῦ ἐδώσατε τὴν εὐκαιρίαν νὰ λάβω γνῶσιν τοῦ ἔργου σας, διὰ τῆς ἀποστολῆς, ὑπὸ τύπον δείγματος, τοῦ περιφήμου περιοδικοῦ σας. Εἶναι κάτι ποὺ ξεχωρίζει ἀπ᾿ ὅλα τ᾿ ἄλλα περιοδικὰ καὶ σᾶς συγχαίρω δι᾿ αὐτό . . .

Γ. Παπαριστ. (Καβάλα): Εἰς τὸ σπίτι ἑνὸς ἐπιστηθίου φίλου μου ἐδιάβασα ἀρκετὰ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τοῦ περιοδικοῦ «ΙΛΙΣΟΣ». Ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω ὅτι ὅσα διάβασα μοῦ ἐπροξένησαν μεγάλην ἐντύπωσιν καὶ πιστεύω ὅτι κάτι παρόμοιον ἀκριβῶς μοῦ ἔλειπε . . .

Α. Ζαγκ. (Θεσ)νίκη): Ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» εἶναι γιὰ μένα χαρὰ πραγματικὴ καὶ ὑψηλὴ πνευματικὴ ἱκανοποίησις. Θαυμάζω καὶ συγκινοῦμαι βαθύτατα μὲ τὸ περιεχόμενόν του . . .

Βιβλία καὶ Περιοδικὰ ποὺ λάβαμε

Ἀντρέα Καραντώνη: «Βίος καὶ Ἀέτωμα» (Ποιήματα) 1959, Η. Ν. Ἀποστολίδη: «Συμπληρώματα στὴν Ἀνθολογία» 1959, Ἰουλίας Δαβάρα: «Πάνω στὸ μεγάλο δρόμο» (Μυθιστόρημα) 1959, Ἀλκ. Γιαννοπούλου: «Ἡ Σαλαμάντρα» (Μυθιστόρημα) 1959, Διδὼ Σωτηρίου: «Οἱ νεκροὶ περιμένουν» (Μυθιστόρημα), Εὐαγ. Σαββοπούλου: «Χριστιανισμὸς καὶ Ἐργασία» (Μελέτη), Θεοδ. Κιρκασίου: «Τὰ χειρόγραφα τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης» (Μελέτη), Κλεοπ. Παπαδάκη-Πρίφτη: «Σκέψεις - Κουβέντες - Ἱστορίες» 1959, Θεανὼ Παπάζογλου-Μάργαρη: «Ἕνα δάκρυ γιὰ τὸν Μπάρμπα-Τζίμη» (Διηγήματα), Εὐαγ. Ρόζου: «Πολέμων» (Μυθιστόρημα) 1959, Στ. Μελισσηνοῦ: «Περσικὰ Ρουμπαγιὰτ» (Ποιήματα), Σπυρ. καὶ Κων. Βοβολίνη: «Μέγα Ἑλληνικὸν Βιογραφικὸν Λεξικόν», Π. Γκράβιγγερ: «Ἐγχειρίδιον Ἑρμητικῆς Φιλοσοφίας», Α' Τόμος: «Τὸ Ἀλχημικὸν Μέγα Ἔργον» 1959.

Παρνασσός, Ἀρχιτεκτονική, Ὁ Ζυγός, Ἐπιθεώρηση Τέχνης, Ὁ κόσμος τῆς Ψυχῆς, Σάλπισμα Ὑγείας, Ὁ Φίλος τῶν ζώων, Φιλοτέλεια, Τὸ Μυστήριο τῆς ζωῆς, Δρόμοι τῆς Εἰρήνης, Ἐνοριακὰ Χρονικά, Πρωτότυπη Φιλολογικὴ Ἐπιθεώρηση, Κριτικὴ (Θεσ)κης), Κρητικὴ Ἑστία, Ἠπειρωτικὴ Ἑστία, Εὐβοικὸς Λόγος, Ἑλληνισμος Ἀμερικῆς, Οἰκογένεια Αὐστραλίας, «Θεοσοφικὸν Δελτίον» (Ἀθῆναι, Σεπτέμβριος 1959), The Theosophist (Adyar), Le Lotus bleu (Paris), Clarté (Bruxelles), The American Theosophist (Wheaton-Ill), The Canadian Theosophist (Torondo), Main Currents (N. York), Theosophy in Action (England), Theosophical News and Notes (London), The Theosophical Review (Varanasi), Alba Spirituale (Roma), Theosophy in Australia (Sydney), Theosophy in New-Zealand (Auckland), Theosophy in Ireland (Dublin), The Link (Johannesburg), Dharma (México), The Lotus (Philippines).

"ΑΣΤΗΡ"

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ & ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

Ἱδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος, ἵνα συμβάλῃ εἰς τὴν τουριστικὴν ἀξιοποίησιν τῆς Χώρας.

ΑΚΤΗ ΓΛΥΦΑΔΑΣ

Κενοδοχεῖον πολυτελείας τύπου MOTEL
200 κλινῶν

Κέντρον πολυτελείας «ΑΣΤΕΡΙΑ»

Πολυτελῆ ἀποδυτήρια θαλασσίων λουτρῶν

ΡΟΔΟΣ

«ΤΩΝ ΡΟΔΩΝ»	πολυτελείας	153	κλινῶν
«ΘΕΡΜΑΙ»	Α΄ κατηγορίας	202	»
«ΠΙΝΔΟΣ»	Β΄ »	47	»
«ΛΙΝΔΟΣ»	Γ΄ »	53	»
«ΕΛΑΦΟΣ»	ὀρεινὸν Α΄ κατ.	44	»
«ΕΛΑΦΙΝΑ»	» Α΄ κατ.	71	»

ΚΕΡΚΥΡΑ

Κενοδοχεῖον «ΑΣΤΗΡ» Α΄ κατηγ. 54 κλινῶν

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ (ΚΡΗΤΗΣ)

Ξενοδοχεῖον «ΑΣΤΗΡ» Α΄ κανηγ. 54 κλινῶν

"ΘΕΟΣΟΦΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ„ ΣΥΝ/ΣΜΟΣ Π. Ε.

Δραγατσανίου 6, Δευτέρα καί Παρασκευή 11—12 καί 6,30—7,30

H. P. Blavatsky :	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θεοσοφίας	Δρχ.	40
	Τιμὴ ἐξωτερικοῦ	»	50
»	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	»	20
Annie Besant :	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως	»	40
»	Πρὸς τὴν Μύησιν	»	20
»	Μετενσάρκωση	»	10
»	Κάρμα	»	10
C. Leadbeater :	Οἱ Διδάσκαλοι καὶ ἡ Ἀτραπὸς	»	60
»	Κεκρυμμένη Ζωὴ ἐν τῷ Τεκτονισμῷ	»	50
Besant-Leadbeater :	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	»	10
C. Jinarajadasa .	Ἀπόκρυφος Ἐξέλιξις Ἀνθρωπότητος	»	50
Ed. Arnold :	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	»	30
J. Van der Leeuw: :	Θεοὶ ἐν ἐξορίᾳ	»	10
	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	»	10
J. Krishnamurti :	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου	»	10
»	Ἡ Ἀτραπὸς	»	10
»	Τὸ Βασίλειον τῆς Εὐδαιμονίας	»	15
»	Ἡ Πηγὴ τῆς Σοφίας	»	15
»	Δελτίον Ἀστέρος 1931,32,33 ἕκαστον	»	20
»	12 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάι 1934	»	20
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάι 1944	»	20
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωή μας	»	50
Ἀντ. Ἀδριανοπούλου :	Ὁ Ἄνθρωπος καὶ ἡ Ζωὴ	»	40
	Τιμὴ ἐξωτερικοῦ	»	50
Ἰωάν. Βασιλῆ :	Τὸ Σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	»	40
	Τιμὴ ἐξωτερικοῦ	»	50
Κ. Μελισσαροπούλου :	Ὁ Ἰησοῦς, ἀπὸ τὴν ἄποψη τοῦ Ὀρθολογισμοῦ καὶ τοῦ Μυστικισμοῦ	»	25
»	Προσωκρατικοὶ Φιλόσοφοι καὶ Θεοσοφία	»	20
»	Ὁ Κομήτης (θέατρο ἰδεῶν)	»	15

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ» Τόμοι 1956, 1957, 1958.

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος

★

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΜΟΙΑΖΕΙ ΜΕ ΚΑΝΕΝΑ ΑΛΛΟ

ΠΡΟΤΕΙΝΑΤΕ ΤΟ ΣΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΣΑΣ

ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ

ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΑΝΘΡΩΠΟ

★

Μὲ τὴν ἐγγραφὴ νέων Συνδρομητῶν
οἱ σελίδες τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» θὰ αὐξηθοῦν

★

Τόμος	1956	(σελ. 288)	δρχ.	30
»	1957	(» 372)	»	40
»	1958	(» 368)	»	40

Ἐτησία συνδρομὴ διὰ τὸ ἔτος 1959 δρχ. 40
ἢ συνδρομὴ «Φιλίας» ἔτους 1959 » 50

Διὰ τὸ Ἐξωτερικὸν δολλ. 2

Ἀποστείλατε τὴν συνδρομήν σας δια ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς, ἀναγράφοντες εὐαναγνώστως τὸ ὀνοματεπώνυμόν σας καὶ τὴν πλήρη διευθυνσίν σας, και θὰ λαβετε ἀμέσως τα τευχη ἢ τοὺς τόμους ποὺ θὰ ζητήσετε.

ΤΕΥΧΗ ΩΣ ΔΕΙΓΜΑ ΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ